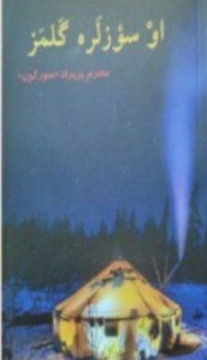

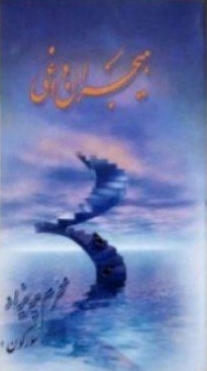

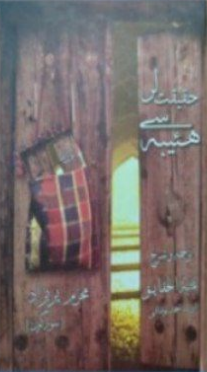
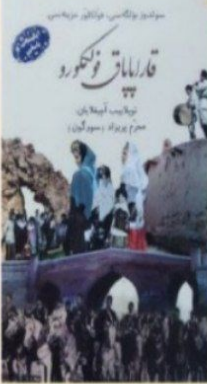

خدا آفرین

تورکجه - فارسه

فرهنگی ، اجتماعی ، علمی

تییر ۱۴۰۳ - شمارگان مسلسل ۲۲۶ - سال ۲۱ قیمت ۱۷۰۰۰۰ تومن

<p style="color: blue; font-weight: bold;">اؤ سۆزلره گلگمز</p> <p style="font-size: 0.8em;">مقدم پیرزادہ امیر کون</p>	<p style="color: blue; font-weight: bold;">شاعر، یازار و آراشیدیرماجی محرم پیرزادہ «سورگون» ون ۸۰ ایلینده حصر اندیشیش</p> <p style="background-color: white; padding: 2px; display: inline-block;">بوکؤره لیک سندده قالماز</p>	<p style="color: blue; font-weight: bold;">یخسیرلانی</p>
<p style="color: green; font-weight: bold;">اقتال</p> <p style="color: red; font-weight: bold;">اینگتشافی</p> <p style="font-size: 0.8em;">مقدم پیرزادہ امیر کون</p>		<p style="color: green; font-weight: bold;">حقیقتلر</p> <p style="color: red; font-weight: bold;">هتتیبی</p>
<p style="color: blue; font-weight: bold;">قارلماق قوکلورو</p> <p style="font-size: 0.8em;">مقدم پیرزادہ امیر کون</p>	<p style="font-size: 1.2em;">بوکدر نعلمانشی گزیه، الکرتی قالدلی، لوزو ییگران، دلی ملهم کی، شرنیدی بالدان، اغلی الیم ایچی، مین سیر ارحالی، اؤز آنا پیلی خوج چمن بازار، ایونده باس و مران قاجیه گرتی،</p> <p style="font-size: 1.2em;">اؤز اؤزوم کیچی، نوزوموزوم تک، المری الیم تک، لوزو، کوزوم تک، تورمانی کؤمهر دی، سوبو سوبو تک، کؤکده مینور دلی، سوبو، تیوتوم تک، زبری زبری لیمی، زبری زبری تک زورنلدا اؤچور یانک خیر تک. (سورگون)</p>	<p style="color: blue; font-weight: bold;">اوغوز نامه</p>

KHUDAFARIN

Cultural and scial mnthly magazin managing Directr

cncessiner and chief Editr:Dr.HOSSEIN

SHARGHIDAREHJAK(SOYTÜRK)

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi,İctimaiy,mədəni Dərgi

Təsisşçi və Baş Redaktor: Dr.HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

Say 226 Haziran-Temuz 2024, Tehran

تیراژ: 1000

www.khudafarin.ir

Telegram: <https://t.me/xudafarindergisi>

khudafarin@yahoo.com

خداآفرین 226 xudafərin

ایچینده کیلر:

خدافرین درگیسی و اونون میلیللی آماجی ----- ۲

ادبی چلنگ (۱) شاعر، یازچی و آراشدیرماجی اوستاد محرم

پریزاد «سورگون» ۸۰ یاشیندا ----- ۳

سلسله گفتارهای ملی (تورکی) اسلامی ----- ۶۹

حکایه لر - اویکولر ----- ۹۰

شعیریمیز-شعاعیریمیز ----- ۹۸

احمد یسوی (۱۱۶۶ - ۱۰۹۳) ----- ۱۰۹

بو یولدان اوتن یاخشی،

گئیمه یه کتان یاخشی.

گزمه یه غربت اولکه،

اولمه یه وطن یاخشی.

خدافرین درگیسی و اونون میلی آماجی. XUDAFƏRİN DƏRGİSİ VƏ ONUN MİLLİ AMACI.

همیشه اونایلاناراق یولا دوام ائتدیک. باشاریمیز معنویاتیمیزین دیری و دیرلریمیزین قورونماسی اولدو. هر تورلو سیخینتیلارا دیک دوروشلا جواب وئردیک. اوزون عمر و موزون سیرری خالقیمیزین و یارادیجی اینسانلاریمیزین خدافرینه اولان سئوگیسیندن دیر. چونکو سئوگی اساسلی اینسان تملی و اخلاقی یاناشما مکانیزمی ایله حرکت ائدیک. البت گونشین ساجیشینی گورمک اوچون بولوتلارین آرخاسینا ساپلانما دیق . زامانین نبضینی توتاراق گونشین دوغوشونو گوزلیپرک اوزون ایللر امک وئردیک.

بو اینام و اینانجلا کوتلوی مئدیاسی اولمایان خالقیمیزین دیرلرینی و دیرلی اینسانلارینی تانیتماق هدفیله ۱۴۰۳ ایلدن باشلایاراق مدنیتیمیزین اینجیلری اولان دیرلی سوز و قلم صاحبیلرینی قباریق شکل ده تانیتماغا باشلادیق. بونا اساسا هر فصل ده بیر و یا بیر نئچه اونملی اهل قلمیمیزی سیزلرله گوروشدوره جییک.

Sorumlu müdür və Başyazar:
Dr.Hüseyn Şərqidərək (SOYTÜRK)

مدیر مسئول و سر دبیر:

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

۲۰ ایلدن آشقین تورکی کولتوروموزون و تورکجه میزین قورونماسیندا و یایقینلاشماسیندا دورمادان چابا گوستردیک. وارلیغیمیزین وار اولماسی شعاری ایله دیلمیزین و ادبیاتیمیزین کئشیکچیسى اولدوق. تاریخیمیزین و کولکریمیزین ساغلام بیلگیلرله محافظه سینه قاتقیدا بولوندوق. یالانلارا دوغولارلا جاواب وئره رک سنگرده محکم دوردوق. اولوسوموزون باشینین اوستو دومانلی و سیسلی اولان بیر دونم ده ان دوغرو بیلگیلری آختارماغا و آشیلاماغا چالیشدیق. میلی دیرلره سویکنرک سویکوکوموزو تمل و اساسلی بیگیلرله ان دوغرو قاینقلاردان آختاردیق. آمال میلی هدف دوروستلوک اولدوغوندان گونو- گوندن ساییمیز و یاشیمیز آرتدی. آذربایجان کولتورونون تورک اوزکلی آلت یاپیسینین وار اولوشونون حقیقت قاپیسی اولدوق. بو اوزدن میللتیمیزین دیرلی آیدینلاری طرفیندن

ادبی چلنگ ƏDƏBİ ÇƏLƏNG (1)

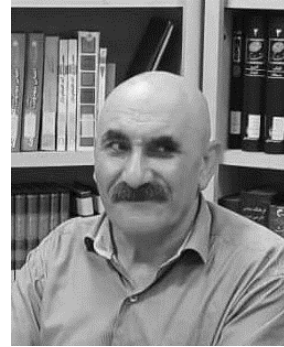
شاعر، یازیچی و آراشدیرماجی اوستاد محرم پریزاد

«سورگون» ۸۰ یاشیندا

یازدیغی شعرلری اونون هئچ واخت اجتماعی رئالیزمیندن آیریلمادیغینی گؤستریر. او بو سبکده اؤز حیات فلسفه سینی یاشادیر و باشقالارینا دا سئودیره بیلیر. ایلک تانیشلیغیمدان بری، اونون اثرلرینده بو خصوصیتی ایزله دیکده همیشه ثابت قدم لیگینی گؤرموشم.

۱۳۶۲-نجی ایلین یای فصلی ایدی، تهراندا یاشایان تورک دبللی شاعیر دوستلاریمیزین ایشتراکیله یئنیجه یاراتدیغیمیز «آرزی کاروانی» آدلی ادبی درنگین شاعیر آخشامی کئچیریلیردی. هئشتری بؤلگه سیندن اولوب، او زامان تهران شهرینده یاشایان مرحوم ائل شاعیریمیز برجعلی قریشی (تورک اوغلو)نون ائوینده ایدیک. تئلفون زنگ چالدی. «تورک اوغلو» دسته یی گؤتوروب چوخ صمیمی حالدا خوش-بئش ائتدی و ناغدی شهرینده یاشایان شاعیر دوستو «محرم پریزاد»لا تئلفون بیر-ایکی دقیقه لیک قونوشماسیندان سونرا، ادبی دوستلوقلاریندان سؤز آچاراق، شاعیر دوستونون قوشما و گرایلیلاریندان بیزه اوخودو. او گون و اوندان سونرا، اوستاد پریزادین ادبی محفیلیمیزده اوخونان شعرلری چاغداش آذربایجان اینسانینین حقیقتلرینی بدیعی دیل ایله اوخوجولارا آشیلایان شعر نمونه لری کیمی همیشه سئویلن شعرلردن ایدی. او گون، اونون اجتماعی رئالیزم سبکینده اوخونان شعرلری مجلس اهلینی دؤوقلندیردی. او گونکو ایلنجه ده، دانیشیقدا اولان تنقیدی مؤوضوع، ائله رئالیزم و اونون اینجه لیکلریندن ایدی. مجلسین آپاریجیسی تانینمیش ادبیات شوناس شاعیریمیز مرحوم دوکتورحسن ریاضی(حسن ایلدیریم)ایدی. او، اوستاد پریزادین «تورک اوغلو» طرفیندن اوخونان شعرلرینی او گونون آراشدیرما محبثی اوچون یئترلی گؤروب، اوزرینده مثبت تنقیدی فیکیرلر سؤیله دی. بیز او ادبی درنگده آذربایجانیمیزین باشدان باشا شاعیرلرینین اثرلرینی تاپیب اوخویار و اوزه رینده فیکیر موبادیله سی ائدردیک. او گوندن بری درنگیمیزده شعرلری تئز-تئز اوخونان شاعیرلرین بیری ده اوستاد «محرم پریزاد» ایدی. همین ایللردن بری

حاضر لایان : صدیار وظیفه (ائل اوغلو)

بو کیمدیر منیمله یاناشی گزیر،
اؤزو اؤزوم کیمی، سؤزو سؤزوم تک.
الری قبارلی، گؤزو نیگران،
الری الیم تک، گؤزو، گؤزوم تک.

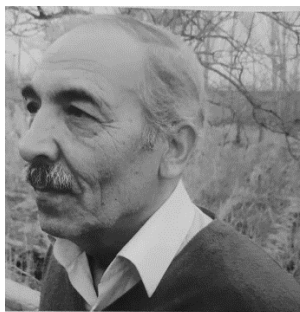
دیلی ملحم کیمی، شیریندی بالدان،
تورباغی گؤوهردی، سویو سویوم تک.
ائلی ائلیم کیمی، مین بیر آرخالی،
کؤکده بینوره لی، سویو، سویوم تک.

اؤز آنا دیلینی چوخ چتین یازیر،
زبری زبر کیمی، زبری زبر تک
اؤوینده باش وئرن فاجیعه لری،

ژورنالدا اوخویور، یالان خبر تک... (سورگون)

چوخ ساحه لی ادبی - علمی فعالیتلریله چاغداش آذربایجان ادبیاتینین چالیشان سیمالاریندان اولان قوجامان شاعیریمیز اوستاد محرم پریزاد "سورگون"، ادبیات عالمینه ایلک آدیملاردا شعرلریله گلیمشیدیر. اونون مضمونلو شعرلرینده دایمی گؤرونن بیر آنا خط گئت- گنده یارادیجیلیق شیوه سینه چئوریلیمشیدیر. ایستر سربست ایسترسه ده کلاسیک قالیبلریمیزده

دوكتور جمال آيرىملى

عۇموردن پاى وئردىم آنا وطنه،

بوركودن قورخمايم سيغمادىم چنه.

اودلار اۆلكه سینه باغلييام يئنه،

دار گۆز باخارلييا من يالوارمادىم. (سورگون)

شانلى قاراپاق ائلى نين دگرلى اوغلو محرم بگله منيم تانىشليغيم آز قالا ياريم عصر اولور. بو آغير و فيرتانالى ايللرده عزيز قلم دوستوموزون غووغالى باشينا نلر كى گلمه دى. شاعرين شعر ايلههمى جوشاركن زامان- زمان ائلى نين، اولوسونون باشينا گلن فاجعه لرى يانيقلى شعرلرله سؤيله ميش و اونلاردان نچه دفتر باغلاميشدى. او دفترلردن بير نچه سى زمانه نين چووغونوندا ايتيب، آرادان گنتميش ايدى. بير قدرى ده «سورگون» تخلصو ايمضاسى ايله بو گون ائللريميز آراسيندا آغيزدان آغيزا، سینه دن سینه يه دولاشماقدادير. محرم پريزاد بگين شعرده بو «سورگون» تخلصونون نچه فورمالاشماسيندا معنالار ياتيدير.

شاعره الهام وئرن، اونون روحوندا اينجه دويغولارى جانلانديران، اونون خيال و مفكوره سينده، يئلكن لرى پرده- پرده آچان اؤز آناسى اولموشدور. دوداقلاريندا دائم اينجه سئوينچ و حسرت تئملرى نين زمزمه سى گزيشن آناسى نين سئوگى و محبتله يوغرولموش گۆزه ل اوره گى، اونون ايلههم قايناغى اولموشدور. شاعرين سؤيله ديگينه گۆزه رحمتليك آناسى يوز ايلليك ياشايشيندا هنج بير كيمسه يه يامانلىق ايستمه ميشدى. آنجاق تكجه بير كره بير كيمسه نين اؤگنى حركتيني گۆردوكده، «سنى گۆروم سورگون گنده سن!» سؤيله يرك اونو قارقيميشدى. بئله قارقيشا شاهيد اولان اوشاق ياشلى محرم، او سۆزو اوزون

ذهنيمده اوستاد پريزادين شعرلرينه سئوگى و مارق يارانيدى.

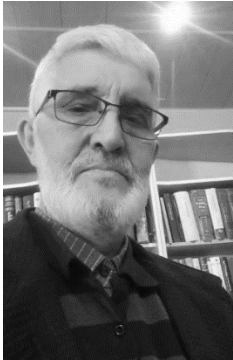
۱۳۶۸-نجى گونش ايلي ايدى كى، اوستاد يحيى شيدا نين فروغ آزادى نشرييه سينده توپلاييب نشر ائتديگى توركجه ادبى صحيفه ده «سورگون» تخلصو ايله بير نيسگىلى شعريني اوخودوم. سورگون كلمه سينده گۆرون او آغير غم- كدرى دوشونركن تاثيرله نيب «سس يانير» باشليقلى پوئمامى يازيب، اوستاد «سورگون»ه تحفه ائتديم. اوزون ايللر ايدى كى ياخيندان اوزونو گۆرمه دن آرا- سيرا چاپ اولان شعرلرينى سئوه - سئوه اوخوياردىم.

۱۳۷۷- نجي گونش ايلينده خوى شهرينه يولوم دوشموشدو. ديرلى فولكلور شوناس عاليم، «پرويز يئكانى» حضرتلرينين ائوينده قوناق ايكن اوستاد پريزادلا ايلك گۆروش نصيبم اولدو. ايستى قانلى، درين دوشونجه لى، و هومانيسست روحلو بير شاعير و يازار كيمي حضورلاريندان فايدالانيب، گۆروشوندىن داهاذا ذوق آلديم. او ايلك گۆروشوندىن برى، داها ياخيندان گۆروشه بيلمه سمده، خالق و ادبى تيميز اوچون اولدوقجا فايدالى اولان تدقيقلرينى و چاپ اولونموش كىتابلاريني اوخويوب، فايدالانيرام. شرفلى عۆمرونو اؤيره نيب - اؤيرتمكله ياشاماقتا اولان ديرلى عاليم، شاعير و يازار دوستومون حاقيندا يقين كى اونون اثرلريله تانيش اولان قلم اوستادلارى توپلادىغيميز بو ادبى چلنگده كفايت قدر معلومات وئره جكلر. سئوينيره م كى، قيرخ ايل داوام ائدن ادبى دوستلار و ادبى تانىشليغين داواميندا ديرلى شاعير يميزين ۸۰ ايللىك يوبلئى مونا سيبى تيله نشر اولان بو اؤزه ل نشرى توپلاييب، چاپ اوچون سه مانلاييب، آيلىق خدا آفرين مجلله سينده نشر ائتمك شانسى منيم پايمما دوشدو. بو اؤزه ل نشره شرايط ياراتماسى اوچون، ديل و ادبى تيميز قايغى گۆسترن سايبين قلمداشيميز دوكتور حسين شرقى (سوى تورك) جنابلاريندان بير داهاذا تشككور ائديم. قوجامان شاعير يميز اوستاد «سورگون» حضرتلرينى بركتلى عۆمرونون ۸۰ ايللىك مونا سيبى تيله اوركدن تيريك ائديم. قوجامان ادب شاعير يميزه جان ساغليغى، اوزون عۆمور و شان ياشايش آرزىلاييب، ادبى فعاليتلرينده يئنى - يئنى باشاريلار ديله بيريم. يولو اوغورلو اولسون. / ائل اوغلو- ۱۴۰۳/۲/۲۸- تبريز

چوخ دگرلی دوستوموزون آلتینجی کیتابی «قاراپاق فولکلورو» یا، «سولدوز بؤلگه‌سی، فولکلور خزینه‌سی» عنوانی ایله سون اوچ ایلهده یکی دفعه چاپ اولوب، عزیز خالقیمیزا تقدیم اولونموشدور. علاوه اولراق قئید ائتمه‌لی بییک محترم قلم دوستوموزون بیر نجه یئنی ادبی و فولکلوریک اثرلری هله امضادان چیخمامیش، ساغلیقلا گله‌جکده ایشیق اوزو گۆره‌جک‌دیر.

سون اولراق سایین دوستوموز، شانلی قاراپاق ائلی‌نین چوخ دگرلی ائولادی اولان محرم معلمه داها آرتیق اوغورلار، باشاریلار، ساغلیق و سعادت دیله‌ییریک.

دوکتور پرویز محمدی سولدوز شهریندن

اولو تانرینین آدی و یادی ایله

اود یوردو و شرف اۆلکه‌سی آذربایجان، ان اسکی زامانلاردان دیرلی و اؤنملی اۆلکه، درین دوشونجه، اوستون آنلایش و شعرله ادب یوردو تانینیب‌دیر و بؤیوک شاعیرلر، ادلیم یازارلار، باجاریقلی اینسانلار و اؤزگور وطن سئورلر اؤز باغیریندا بسله ییب‌دیر.

بو قوتسال توپراغین باغیریندا بنجه‌ریلن صلابتلی، شهامتلی و ظولمون قارشیسیندا دایانان شاعیرلر و درین میلی دوشونجه و آیدین باخیشلا خالقین دردلرین دوپوب و شمع کیمی یانیب و قارانلیق چؤکوش یوردا ایشیق‌لیق باغیشلایبیلار. بللی‌دیر کی مؤحتشم خالقیمیز، خالق اوچون چالیشانلاری و شرفلی یاشایانلاری اونودماییب و هتج بیر زامان دا اونوتمایاجاق.

شوبه‌سیز آذربایجانین دا یئرلشن سولدوزون آدلی- سانلی شاعیری و تانینمیش یازاری محرم پرویزاد جنابلاری «سورگون» تخلصو ایله آتمیش بئش ایل کولتور،

زامان ذهنینده چاخناشدیریرمیش. آنجاق بویا- باشا گلینجه دوشونموشدور کی حقیقتده اؤزو، آتاسی و آناسی سورگونلوق دردینی تامسیلایا- تامسیلایا یاشامیشلار و او کلمه‌نی اؤزو اوچون تخلص اختیار ائدیر.

محرم بگ پرزادی تقدیم ائتمک اوچون (شاعر، یازچی، آراشدیریحی) عنوانینی گتیرمک داها اوغون گلیر. چونکو، بو عنوانلار اونون دیل، ادبیات، تاریخ، فلسفه، فولکلور ایله آلیشدیغینا مؤحکم ثبوت‌دور.

حؤرمتملی شاعیر و یازچی دوستوموزون دوغما ادبیاتا باغیشلادیغی ایلك اثر اونون شعرلری‌نین بیر حصه‌سینی احتوا ائدن «هیجران‌داغی» کیتابی‌دیر. بو کیتابدا اونون والدینی و عائله‌سی‌نین و همچنین اونون باغلی اولدوغو ائل و طایفاسی‌نین یاشادیغی شیرین و آجی گونلرین گؤرونوسو منعکس اولور.

محرم بگین ایکینجی و عین حالدا آراشدیرما اثری اولان «آتالار سؤزونون اینکیشافی» کیتابی‌دیر. بو کیتاب تورک دونیاسیندا ایلك گرامرچی، ایلك دیالکتک شناس، ایلك ائنتولوق و ایلك فولکلور‌یست اولان ماحمود کاشغری‌نین اون‌بیرینجی یوز ایلهده یازدیغی (دیوان لغات التورک) اثری‌نین اساسیندا اولان چالیشمادیر.

حؤرمتملی دوستوموزون ایکینجی آراشدیرماسی (عتبه الحقایق) کیتابی‌نین اوزرینده آپاریلیمیشدیر. عتبه‌الحقایق اون ایکینجی یوز ایلین باشلانیشیندا ادیب احمد یوکنکی طرفیندن اوغور تورکجه‌سیله یازیلیمیش اثر‌دیر. باجاریقلی قلم صاحبی محرم بگ بو کیتابی «حقیقتلر هئیه‌سی» آدی ایله ایشله‌میشدیر. او کیتابا یئنی شرحلر آرتیرماقلا هر ایکی بیتلی واحیدی بیر دفعه اولدوغو کیمی عرب الفباسیله یازمیش، سونرا شعرلری تحت‌اللفطی اولراق بو گونکو آذربایجان تورکجه‌سینه چئویرمیش، او شعرلری فارسجا یا ترجمه ائتمیش. شعرلرده ایشلنمیش سؤزلرین بیر- بیر تورکجه و فارسجا ایضاح و آنلاملارینی دا وئرمیشدیر.

محرم بگ پرزادین دؤدونجو اثری ده صامت علیزاده‌نین حاضرلادیغی «اوغوزنامه»‌نین البفبامیزا کؤچوروب و آرتیرمالارلا برابر یئنی دن چاپ اولماقی‌دیر.

حؤرمتملی پرزاد بگین حاضرلادیغی بئشینجی کیتاب ۱۴۰ عدد قیسا ناغیل‌دان عیبارت اولان «او سؤزلره گلمز» عنوانلی مجموعه‌دیر کی خالقیمیزا تقدیم اولونوب‌دور.

سۆيلىدىغى گۆزل شئەرلەر گنج چاغلار ياندان بو گونه قدر، جوشغون طبعينين دوغال بولاقلارىندان جوشوب، قاينايىب، داشيب و گۆزلىك بيهن و گنرچك سئون خالقيميزين پاك اوركلرينده و گوزگو تكين صاف كۆنوللرينده يئر توتوبدور. بو گۆزل و قالارغى شئەرلرده سيمگه لر، سيمبول لار و درين قاوراملى كينايه لر و آيرى ادبى سۆز بزمه لر و چئشىدلى مضمون لار آرتيق گۆزلىك ياراديبلار. هر قونودان آرتيق «هيجران/ آيرىلىق» سۆزو گاه گيزلين و اوستو اؤرتولو سيرر كيمي و گاه دا آچيق-آيدين مطرح اولور. دئمك اولار بير اسكى سئوگى و جان ياخان سئودا بو آغير و چكىلمز هيجران و آيرىليغين آلووونو پاك اورهيه ساليبدور...

بير اؤنملى مطلب بودور كى سورگون موعلليمين آتاسى نين بؤيوك آتاسى و رحمتليك فتح ا... ياسين كى ۱۲۸۸ گونش ايلينده (۱۳۲۹ق) ده يازيب يارادديغى قالارغى و درين قاوراملى عيرفانى مناجات نامه « بحر هزج مسدس محذوف» دا سؤيلىيب و جوشغون طبعيندن سولدوز و آذربايجانين ادبى خزينه سينه ايتحاف انديبدور. روحوشاد و مكاني جنت اولسون...

پريزاد جنابلارى گنج چاغلاريندان شئعر و ادب ساحه سينه قدم قويوب و قلم اله آليب و ماراقلا يازماغا «منظوم و منثور» اؤزلىك له هئجايى شئعر سؤيلىمه يه باشلايب. باياتى، گرايلى، قوشما و سربست و آغ شئعر (شئعرسپيد) ان گۆزل شكلده شئعر و ادب سئور خالقيميزا تقديم انديبلر.

-ايلىك اثرى كى چاپ اولوب ياييلدى: آتالار سؤزونون اينكىشافي دير. بو ديرلى كيتابدا ۲۳۳ نمونه آتالار سؤزو (ضرب المثل لر) كى محمود بن حسين بن محمد كاشغرى نين قالارغى اثرى «ديوان لغات الترك» دن سئجىليب و بوگونكو ايشلنن آتالار سؤزو ايله اويغوسال (تطبيقي) شكلده توتوشدورولوبدور.

-هيجران داغى: شئعرتوپلوسودور و قوشمالار و سربست شئعر چئشيتلى عنوان لارلا گۆزل شئەرلر اوخوجولار و دبنلن لر ايتحاف اولوب و ايلىك شئعر «هيجران» عونوانى ايله گليبدور:

بو نه دب دير؟ هئج ياراشمير اينسانا
ساچ آغارير سون قويولمور هيجرانا
هيجران سؤزو دستان اولو دؤورانا

ادبيات، فولكلور و ...ساحه لر ينده درين مارق و سئوگى ايله چاليشيبدير و قالارغى چاليشمالارينين سونوجو چاپ اولان و ياييلان اثرلرينده گؤرونور.

سورگون موعلليم ۱۳۲۳ اونجو گونش ايلينده آذربايجانين سولدوز بؤلگه سينده، ناغادئى شهرينده و فرقوزاد كندينده بير حؤرمتلى عائيله ده دونيايا گؤز آچيبدير. رحمتليك آتاسى على مدد و رحمتليك آناسى فرنگيز، سورگون موعلليمين بويا - باشا چاتماغينا چوخ زحمت چكيبلر.

سايين پريزاد جنابلارى ۱۳۵۲ دن سولدوزدا اورتا مکتبه جوغرافيا موعلليمي اولوب و ۱۳۸۰ دا تقاعده چاتيب و ايندى عيززتلى ياشاييشى سولدوزدا داوام تاپير. بيز گووه نيب. فخر ائديرىك كى بئله متانتلى و خالقينا جان يانديرانريا، يوردونا، ائلينه، ديلينه و كولتورونه اوره يى يانان بير اوچامان اينسانين محضرينده و مکتبينده اؤيره نجي اولوب، درس اؤيره نيب و بويا- باشا چاتميشيق...

«دوزگون عاشيق اودو كى، سئوگى اودوندا آليشا

يانا شمعيين اودونا، صدق له پروانه تكين

سئوگى بير دالغالى عوممان دير اونون ساحيلى بوخ

سئور عاشيق دنيزى دالغالى، بورغانلى، درين»

سورگون موعلليم اوستون سئوگى ايله اؤيره تمنليك گؤره وين ايل لر بويو چيييننده داشاييبدير.

«ساقى دولدور ايچيم جامى مستانا

كنچهر بودونيانين ياخشى - يامانى

قالسا بير ياخشىلىق اينسانا قالير

گندهر مئى ايچن لر ميخانا قالير»

(تئليم خان)

سورگون موعلليمين هر بير ديرلى و قالارغى اثرين سئوينج ايله اوخوماق گرک. خالق ايچينده بو گؤركملى و آيدين باخشلى شاعيرين و يورولمايان يازار و آدليم موعلليمين دوروشوغو، دانيشيغى، باخشى، باغيرتيسى و هابئله سوکوتو اورهيه ياتيم دير و حاق سئور اينسانلارين اوركلرينده اؤزل يئر آچيب و كؤنولرده ياشايير. بللى دير كى اينسانليغا اؤرنك اولانلار و گنرچكدن حاق يولوندا كوركدن چاليشيب و آدديم آتانلار و حقيقت جارچى سى و مودافع لرى هئج زامان يادلاردان چيخمازلار و تاريخ بويو پارلاق اولدوز كيمي ياشاييش عرصه سينه و ادب يوردونا ايشيق ساچارلار. سايين سورگون موعلليمين چكدييى زحمتلر و ائتگيلى آدديملارى و درين آراشديرمالارى و

زېروهيه عشق ايله بير ايز سالميشام
«سورگون» ام قئيديمده فيكره دالميشام
قورخورام فيكريمي دوشمان لا بؤلم»

بئله ديرلى و اوستون شئعرلر «هيجران داغى» ادلى اثرده
چوخدور و بو درين معنالى شئعرلردن بللى اولوركى
شاعيرين چكدييي نفسى ده اوزونون دييل و گولمهغى و
اغلماغى دا ائلينه باغلى دير. دوستاق و قفس و زنجير و
دارآغاجى و سورگونلوك ده اونو سوسدورانماز و حقيقت
يولوندان آييرانماز و كسگين دئمك اولار عزيز
اؤيره تمنيميز چاليشير كى اوركلر بير-بير ايله قووشسون و
آيرىلىق پردهسى آرادان قالديريلسين و آماجى پاك اولان
شاعير چاليشار اينسانلارين خيدمتينده اولو و ائل آراسيندا
ياشايا و اونلارلا آغلايا و اونلارلا گوله.

-اوغوز نامه: اوچونجو اثر دير كى اوستاد پيريزاد چاپا
يئتيريبدير

-حقيقتلر هئيبهسى: عتبهالحقايق اديب احمد يوقناقى
نين اوستون و قالارغى اثرينين شرحى ديركى ۱۳۹۳
گونش ايلي چاپ اولوب و ياييلدى و دوواق آچما مراسيمي
قورولدو و آلتى ايل زامان آپاردى تا بو ديرلى اثر و
قصيدهلر و دوبيتلر بيت بيت اعراب گذارى اولو و لاتينجه
يازيلا و هر سؤزون و هر بيتين معناسى فارسى ديلده و هر
بيتين تلميحياتى و سوندا سؤزلوك قاباريق فونتلا درج
اولا...

-قىرخ پيلله و قيرخ مکتوب: ترجمه‌ی او و همراه «چله
نشینی سالک»

-قاراپاق فولكلورو: بو مؤحتشم ائلين دبلى، عنعنه لرى،
اينانجلارى، ماهنى و تيرينگه لرى و ناغيل لارى، چنشىد-
چنشىد ال ايش لرى، يغمالاما رسمى و گيزلين گنجه دى،
ياشايش طرزى، عاشيق ادبياتى، حسرت باياتى لارى،
بايرام آيى نين رسم لرى و اكينچيليك ايصلاح لارى و
...فولكلوريك رسم لرى بو اثرده قلمه آلينيب.

-رحمتليک جعفرطالبي نين شئعرلرينين دوزكله مهسى
«ويرايشى»

-ييلمازگونئى ين «بوينو بوكوك اؤلدولر» اثرينين
چئورمهسى كى چاپ اولماق نوبتينده دير.

-«يتيك» خاطيره لر دفترى: بو كولتورل و توپلومسال و
اؤيره تيمسل «آموزشى» و ائيتيمسل «پرورشى» و
سئويب-سئويلمهك ماجراسى و دويعوسل اثر و چاپ و

«سورگون عشققيم» افغان ائيلر چاره قيل

بوآثره يازيلان «اؤن سؤز» ده گؤركملى شاعير، اؤزون بئله
تانيتديرير: «كؤكوم تورك اولراق، ايلك سويوم قاراپاق
ائلينين ياسينلى طايفاسيندان دير.

آتام قالاچيق كندلى پاشا اوغلو على مدد جلالى دير. آنام
مرحومه فرنگيز كبلابى قديم طايفاسيندان، فرقوزاد
كنديندن و آغاكيشى نين قيزى دير. آنامين عشق ايله
باغلى ياشايشيندا، اؤزو اوچون ترنم لو، تحسرلو موزون
زميزملىرى و داها دوغروسو منده بيرگننيش خيال
ياراتديقا و ايچ دويعولاريمي جانلانديريپ بسله بيردى.
اونون بؤيوك اورهبى عشق اوچاغى ايدى. عؤمرونده هئچ
بير كيمسه يه يامانلىق و يارامازلىق ايسته مزدى، آنجاق بير
اؤگى اوليدا او بؤيوك قادينين تكجه بيركره قارقيشينا
(سنى گؤروم سورگون گنده سن) شاهيد اولدوم و اوزاماندا
هله من چوخ-چوخ اوشاغيديم و «سورگون» كلمهسى
قولاغيمدا توخونماميشدى و آنجاق او كلمه بئنييمده
يئرساليب و سونرالاردا اونو دريندن دوشونوب و آتا-آنالارى
و اؤزومو سورگونلوك درينين ايچينده گؤروب دوشونندن
سونرا، سورگونلوگومه اينانيب، او كلمه نى اؤزومه تخلص
اختيار ائله ديم.

«هيجران داغى» اؤنملى اثردير و يوكسك شئعرلر اوركدن
قايناييب و اوركلرده اوتورور «قورخونج» شئعرينين نئجه
بندين بيرليكدە اوخوباق:

«قورخوم يوخ يولومدا حصارلار قورا
آخارلى بير چايام سينديران سئلم
قورخوم يوخ يول كسهن آغير قايدان
قورخورام دئسينلر دايانميش گؤلم

قورخوم يوخ حاقلالا خبرسيز اؤلوم
سيتمده آليشام سوورولا كولوم
قورخوم يوخ تيكانلا قونوشا گولوم
قورخورام دئسينلر قوروموش چؤلم

قورخوم يوخ قصد ائده دوشمان جانيمدا
قورخوم يوخ اود وورا خانيمانيمدا
قورخوم يوخ بله شم تيليت قانيمدا
قورخورام ائليمدن آيريدا اؤلم

دؤنومسوز عشققيمده ثابت قالميشام

سنی من آختاریام
.....دوغرودان سورگون موعلیمین بو نوستالژیک اثری هر
باخیمدان دیرلی دیر و آچیقلاماسینا یوزلر صحیفه مطلب
یازماق اولار آما، فورصت محدوددور و اونا گۆره بو قیسیسا و
بودانمیش مطلبه اکتفا اولونور.

عرايضیمین سونوندا سورگون موعلیمین هشتاد یاشینا
قدم قویماغین قوتلو سانیب تبریک دئییرم و اوغورلو
گونلر و آیدین و گۆزل یاشاییش و جان ساغلیغی و
اوجامانلیق و بؤوک نائلیتلر دیله بییرم...

درین حؤرمت و اوستون سایقی ایله : ۲۸/۰۲/۱۴۰۳

ایستی اوجاقلی، یارادیجی معلم احد فرهمندی

ایشیمدن دولایی؛ ۱۳۷۰-جی ایلدن بری بیر نئچه ایل
غربی آذربایجاندا قالمالی ایدیم. واخت آشیری سولدوزا
یولوم دوشری. او شهرین شاعر و یازیچیلاری ایله
یاخیندان تانیشلیم یوخ ایدی. اما بیر نئچه سی نین آدینی
اوزاقدان ائشیتیمیشدیم. ان چوخ تانیمنیش شاعرلردن
بیری استاد محرم پریزاد (سورگون) جنابلاری ایدی. بیر
گون سولدوزا یولوم دوشنده استاد سورگونله گۆروشمک
قرارینا گلدیم. شهرین مرکزی خیابانیندا بیر کتاب ساتان
دکانی واریدی. اورادان استادی سوروشدوم. کتاب ساتان
دئدی: استاد یا مدرسه د اولار یا دا ائولرینده. ناهاردان
سونرا ایدی، دوشوندوم کی اولا بیلر استاد بو ساعت
ائولرینده اولسون. خواهش ائتدیم ائولرینین آدرسینی
وئرسین. ساغ اولسون او دا آدرسی وئردی. اؤزومو استادین
ئوی نین قاپیسینا چاتدیردیم. اوزومه، اوز باغلابیب،

یایلماق اوچون حاضیرلانیب. شوبهه سیز بو قالارغی و
اوستون دیرلی اثری اوخویان و هامیلارا اوخوماغین گرکلی
بیله جک. قوتسال رۇیادا سنودالانماق ان آشاغی یاشلاردا و
بیر پاک سئومه ک و سئولمه ک و اوزون سورن هیجران و
آیریلیقدان و چئشیدلی قونولار و یوخسول اؤیره نجی لر و
قانی سویوقلار و چالیشان و قایغی کش آتا و مئهریان و
درین دوشونجه لی آنا و اؤیره نجی لره جان یاندریان
اؤیره تمن لر و خالقین ان چتین دورومدا یاشاماقلاری و
طبقاتی باشقالیق و شورای میللی مجلسینین چیرکین
سئچگی نوماییشی و کندلی لری بیر-بیرینین قارشیسیندا
دورماغا مجبور ائتمک و سید حسن اردهالی، باشی اوجا و
اؤزگور موباریز و عبدا... مالک زاد کیمی شرفلی قئیرتلی و
حاق سئور اینسانلارین جسارت و شهامتترین آچیقلاماق و
ابتدایی و اورتا مکتبه درس اوخوماق و دردلری دویان و
جان یاندریان مودورلر و اؤیره تمن لر و مام میرزامناف
کریمی نین اوستون و محبتلی آتاکیمی اینسانی
داورانیشی و سویوق بولاقلی خوشکه زینبیر بیر عاطیفه لی
آنا کیمی محبتی و هر یای فصلی چالیشان و یورولمایان
آتا و اونون صبیرلی دوستو و شریکی «جعفر» له ابتدایی
مکتبه تحصیل آلان زامان اوزوم و آلما ساتماغا یاخین و
اوزاق کندلره و شهرلره پیدا گندیب گلمک و چوخلو
فرقلی ایش لر بو خاطرلره دفتیرینده آچیقلا نیب دیر. حددن
آرتیق گۆزل شعرلرده مطالبین آراسیندا یا سونوندا
گتیریلیب دیر کی بو ائتگیلی شئعرلر هیجران و آیریلیق
ساحه سینده سؤیله نیب لر:

«بیلمه دین نه چکدیم سندن آرالی
حسرتین جانیمدان باج آلدی گئتدی
سنینچین باغلا دیم بئلیمه زونار
زاهیدلر الیمدن خاج آلدی گئتدی»

.....

بیرگون ایدی، اوشاق ایدیم
کۆرپه ایدیم قوچاق ایدیم
پیس - یاخشینی بیلمز ایدیم
قم - قوصه دن اوزاق ایدیم
.....

کئچمیش تک باغ یولونا
بیر داها من واریرام
ایتیمی ایتیمش کیمی

استاد دئدی: آتامدی. نئچه مدتدی خستهلهیب، سس-سس- سمیرسیز دردلرینی چکیر. من ده الیمن گلینی اسیرگه میرم.

استاد منی آرتیق تانیب، راحت- راحت دانیشماغی اوچون، سوروشدو: تبریزده هانسی شاعرلرله چوخ تانیشلیغیم وار.

بیر نئچه سی نین آدینی چکدیم. اولارین ایچینده استاد موغانین دا آدینی دئدیم. موغان جنابلارینین آدینی ائشیتدیکده استادین گۆزلی گولودو.

سوروشدو: استاد موغان لانه قدر یاخینسان؟ دئدیم: چوخ واختلار بیر یئرده اولاریق، بیر- بیریمیزین ائوینه گل- گئت ائدیرک، هردن ده بیر ادبی انجمن لره گئدریک. حس ائله دیم استاد سورگون بیر آز ساکینلشدی و استاد موغان، استاد بارز، استاد باریشماز، ماراغالی واحدی جنابلاری و بیر نئچه باشقاسیلا کیچیک توپولملاری اولدوغوندان دانیشدی و تئز- تئز بیربیرلرینین ائولرینه گل- گئت ائتمکلیریندن دئدی. نهایت استاددان آیریلدیم. آنجاق او بؤلگه ده نئچه ایل اولدوغومدا آرا- سیرا استادین ائوینه گئدیب، شعرلریندن، یازیلاریندان بوللو- بوللو فایدالاناردیم. بعضی واختلار استاد گئجهنی ده منی ائولرینده قوناق ساخلاردی. بو ایللرده بیر دؤنه ده گۆرمه دیم استادین حیات یولداشی، قاش قاباقلا منی قارشیلایسین، همیشه بیر گۆزل گولوش دوداقلاریندا اولاردی، اونو گۆرنده حس ائدردیم بؤیوک باجیمی گۆرورم. نه یازیق خسته لندی، بیر نئچه ایل خسته لیکله ساواشارکن نهایت حیاتا گۆز یومدو. اما هر زمان یادى و خاطره سی ذهنیمده یاشار. تانری یئرینی یومشاق ائدیب اونا غنی- غنی رحمت ائله سین.

قوناق سئور استاد سورگونون ائوینه وخت آشیری گئتدیگیمده، هم دگرلی عایله سیله اؤزلیکله اوغلانلاری ایله هم ده استادین واسیطه سیله سولدوزون شاعر و یازارلاری ایله یاخیندان تانیش اولدوم. هردن بیر سولدوزون سلطان یاقوب پارکیندا ادبی ییغینچاقلاری اولاردی، استاد منی ده اورایا آپاردی. دکتر پرویز محمدی و استاد یگانه و بیر نئچه ادبیاتیچی شخصیت لره اورادا تانیش اولدوم.

بو یازیدا قیساجا اولاراق استاد سورگون جنابلارینین حیاتینا اوچ یۇندن باخماق ایسته ییرم.

ناگومان قاپینی چالدیم. ۱۰، ۱۲ یاشلی بیر اوغلان اوشاغی قاپینی آچدی، سونرا اؤیرندیم بو اوشاغین آدی "صابر" دی و استادین سون بئشیکدی دیر. اوغلانا دئدیم: آتان ائوده. دئدی: بلی. سیز کیمسیز؟ اؤزومو تانیتمدیردیم. بو آرادا حیط قاپیسی نین اوز به اوزونده، پنجره سی حیط قاپیسینا ساری اولان بیر اوتاق واریدی اورادان ۴۵-۴۸ آراسیندا یاشی اولان، خوش سیمالی، دوداغی گولوشلو بیر آقا چیخدی. ظنیمجه آنلادیم بو استاد سورگون اولاجاق. قاپییا ساری گلدی. گۆروشوب کئیف احواللاشدیق. کیم اولدوغومو نه اوچون گلدیگیمی سوروشدو. تبریزی ییم، ایشیمه گۆره بیر مدت بو بؤلگه ده قالمالی یام. ادبیات ماراقلی سی اولدوغوم اوچون سیزین تعریفینیزی چوخ ائشیتیمیشم، ایسته دیم سیزینله تانیش اولام، سولدوزا گلنده آزا اولسا خدمتیزدن فایدالانام، دئدیم.

استاد منی، قاپی قاباغیندا اولان اوتاغا آپاردی. ایچری گیردیکده دوواردان آسلیمیش، یئنی ایشلمیش چوخلو ساز گۆردوم. اوتاغین بیر یۇنونه چوخلو توت آعاجی نین کونده لری گۆرونوردو. استاد منیم مارق و دقتله اوتاقدا اولانلارا باخدیغیمی گۆردوکده، گولومسه ییب دئدی: مدرسه دن قاییداندان سونرا باشیم قاریشسین دئییه، بورادا ساز قوشورام هردن ده اوغلانلاردا یاردیم ائدیرلر. گلیری آزا اولسا دا بو ایشه چوخ ماراغیم وار. سونرا قوشولماسی بیتیمیش سازلاردان بیرینی دووردان گۆتوروب، بیر آذربایجان هاواسی چالدی. چوخ اوره ییمه یاتدی. دئدی: بو سازین ایشی تازا بیتیب، بلکه بیر آزا اونا یئتیشدیم سسی جانا سینر چیخدی. استادی آلقیشلایب، دئدیم: ایشیزدن، هنریزدن چوخ لذت آپاردیم، یولوز آچیق اولسون. یئنی صحبتیه قیزیشمیشدیق اوتاغین قاپیسی آچیلدی، استاددان بیر ایکی یاش کیچیک اولان، گۆزل سیمالی بیر خانیم الینده چای سینی سی ایچری گیردی. خوش گلدین ائدیب، سینی نی میز اوسته قویوب، اوتاقدان چیخدی.

استاد دئدی: "حیات یولداشیم رقیه دی. چوخ ساکیت و آزا دانیشان بیر خانیم دی هم ده قوناقلاریم حؤرمته جیلدی."

استادگیلین اوتوراجاق اوتاقلاری حیطین او بیرسی باشیندا ایدی. حیطده نئچه که ردی، میوه آعاجی و بوللو گول کوللاری واریدی. استاد ایله دانیشارکن حیطده گۆزوم قوجا، بیر آزا بئلی بوکولموش بیر کیشی یه ساتاشدی.

عایله عضولرینین دوداقلاریندا گولوش چیچکلری سولماسین. ائوین باش آدامی اولاراق زوراکیلیقدان، اؤز سۆزونو اوستونلتمکدن، حیات یولداشی و اوغلانلارینا حق وئرمه مکدن چکینیپ. دوزنلی، اوره یه یاتان، دایاناجاقلی، بئجریمه یه و قانادلانماغا امکانی اولان بیر اوجاق قوروب. عایله عضولری امن- امانلیقلا او اوجاغین ایستیسینده یاشاماقدان هر زمان شنلننپ، بئله دگرلی عایله لری اولدوقلارینا غرور دویوبلار.

آذربایجان عایله لری ان گۆزل خصوصیتلریندن اولان قوناق سئورلیک، قوناق پرورلیک عادتلرینی آیدینجاسینی استاد سورگونون ائوینده و عایله سینده گۆرمک بیر او قدر چتین ایش دئییل. قوناق اولدوغوندا سانکی اؤز ائوینده سن، سنه ایگنه اوجو قدر سیخینتی بوخدور. ائوده اولانلار سنی اؤز عایله لریندن حساب ائدیپ، وار گوجلریله سنی ازدیریپ، راحتلیغینا چالیشارلار.

تانیق اولدوغوما گۆره استاد سورگونون ایستی ائوی هر زمان قوناقلارا و ادبی دوستلارینا اوجاق اولوب. ائوینده بار- بهرهللی ییغینجاقلار قورولوب، ادبیاتا یئنی تانیش اولانلار، استادین اوجاغیندان ایسینیپ، بیلگیلر آلیپ، سونرا اؤزلرینه لاییق بیر شاعر و یازچی اولوبلار.

اوماریم استادین عؤمرو اوزون، اوجاغی هر زمان ایستی، چئوره سی دگرلی انسانلارلا دولون اولسون. تانری آتا- آناسی هابئله حیات یولداشی رحمتلیک رقیه خانیم رحمت ائله سین. اوغلانلاری، گلینلری هابئله نوله لری هر زمان ساغ- سلامت و شنلیکله عؤمور سورسونلر.

معلم چیلیک

معلم عؤمرونون معناسی یئتیرمه لرینین کامللیک زبیره سینه چاتماغی، ائلینه، اوباسینا آرخا، هایان اولماغی ایله اؤلچولور. ان بؤیوک آمالی، آرزوسو، شاگردلرینین سئوگی سینی، محبتینی، حؤرمتمینی قازانماق، اونلارین دوستو و سیرداشی اولماق کیمی شرفه لاییق اولان، عؤمرونون اوتوز ایلدن چوخونو زنگین تجربه سی، لیاقتلی عملی ایله گله جک نسیللرین تعلیم- تربیه سینه حصر ائتمیش ضیالیلاریمیزدان ساییلان اورتا مکتبین جغرافی اختصاصی معلمی محرم پریزاد (سورگون) جنابلاریندان سؤز گئدیر. آذربایجانیمیزین یام- یاشیل دلبر گوشه سی اولان سولدوز تورپاغیندا بوی آتمیش پریزاد نسلی نین لیاقتلی داوامچی سی اولاراق فعالیت گؤستریدی ایللر

۱- عایله وی یاشایش

۲- معلم چیلیک

۳- ادبی یارادیجیلیق.

عایله وی یاشایش

بیر چوخ اؤلکه لره تای آذربایجاندا دا کوتله نین ان تمل دایاغی و دگرلی بؤلومو عایله دی. عایله اوشاقلارین بئجرمک و یوکسلمک اوجاغی دیر. ائلیمیزین دبلری و کولتوروندن قیدالانان عایله لرده بویا- باشا چاتان اوشاقلار، بؤیوکدوکه سوی- کؤکوموزو قورویوب ساخلاماقدان وار گوجلری ایله چالیشارلار. بو آرادا آتا- آنالارین دگرلی رل لاری دانیلماز دیر. آتا- آنا عایله اوجاغیندا، اؤز کؤکونو قورویاراق، اوشاقلارین بئجرمه سی هابئله ائیتیمینده، یاشیلارین آرخاسیندا اولماقدان دبلری ایله رسمینی یئرینه یئترمکه گؤرولی اولاراق، بویونلارینا دوشنلرینه لاییقینجه عمل ائتمه لیدیلر. ائل قایدالارینا اویغون، اوغلان- قیز بئجرتمک، کوتله یه دایاق بیر ائولادلار بویا- باشا چاتدیرماق، دگرلی، سوروملو آتا- آنالاردان باش وئره بیلیر. عؤمرونون ان چوخ زامانینی اوشاقلارینا حصر ائدن آتا- آنالار نه قدر باش اوجا و سئوملی بیر انسان گؤرونمکلری هامی یا آیدیندیر.

عایله سینه و ایشلرینه یاخیندان تانیش اولدوغوم سورگون معلمی قیریلماز، سرت بیر باغیملا عایله سینه باغلی، اورک یاندیران هابئله اؤزونو هر ساحه ده عایله اوچون سوروملو بیلین بیر انسان گؤردوم. قوجاغیندا بؤیودوگو یاشلی و خسته آتاسینی نئجه قوروماسی، بیر دیلسیز اوشاق کیمی هر دردینه یئتیشمه یی و آتاسینا هر تورلو واخت آیریماقدان یورولمایان سورگون معلم، بوتون خلف ائولادلارا بیر اؤرنک کیمی دیر. بو یولدا حیات یولداشی رقیه خانیم دا اؤز قئیناتاسیندا آناسی قدر دگر وئرمه سی تقدیره لایق دیر.

استاد سورگون، عایله سینین داها راحت یاشاماسی اوچون، معلم چیلیکدن گلن گلیریندن باشقا، اکینچیلیک، باغدارلیق، ساز قوشما و ... ایشلره ال آتیب آتاسینا، حیات یولداشینا دینج یاشام یاراتماق و اوچ ایگید اوغلونو لایقینجه بؤیودوب جامعه یه تحویل وئرمه سینین دقت مرکزینده دیر. او اؤزونو اودا- کؤزه آتیب آتالیغین آغیر مسئولیتلرینی عهده سینه گؤتوررک عایله سینه ایستی بیر اوجاق یاراتماقدان ییندن گلنی اسیرگه مه ییب. همیشه چالیشیب

بئله ليكه منيم تخلف پروندهم قاپاندى، بىر داھا من اصلاح ائدن امتحان ورقه لرى كىتىلگەن گىتمەدى.»

سورگون معلم، ايش يىرىندە اۋز اۋىر تىملىك وظيفە سىندە باشقا، بىر ائىل آغ ساققالى كىمى ھىكارلار يىن بىر بىرىلە اختلافلار يىنى حل ائتمەك دە، بعضى عايلە لرىن اۋىر تىملىكلە اولان شكايتلار يىنە يىتتىشمەك دە و ھەر نە يى خوشلوق و گولوشلە بىترمەك دە بۇيوك استعدادا مالك اولماسى چوخلار يىنا بللى دىر. استاد بو ايشلرى كۈنلۈك اولاراق بو يىنونا گۈتۈروب، ھىكارلار يىنا، شاگرلر يىنە، شاگرلر يىن عايلە لرىنە خدمت ائتمەك دن بوللو لذت آپاران انسان دىر. استاد يىن چوخ آلچاق كۈنلۈككە بو يوردوغو بىر جملە نى بورادا گىتمە يى يىرلى گۈردۈم. بو يوردولار: «من ايشىمدن تقاعد اولدوغوم زمان، حتى بىر شاگر دىن مندن كوسولو آيرىلمادى» بو استاد يىن نە قدر شاگرلر يىلە صىمى اولدوغونو و اولار ي اۋز اوشاقلار يى ساندىغىنى آيدىنجا گۈستردى. استاد سورگون ايللر اۋنچە رسى اولاراق اۋىر تىملىك دن امكلى (تقاعد) اولسا دا، اۋىر تىملىك روحيە سى ھىچ زمان اولناردان قىراقدا قالمايىب، يىرى گلەمىشكن معلملىك گۈرە يىنە عمل ائتمەك دن ذرە قدر چكىنمىز.

آرزولار يىرام؛ ۸۰ ايللىك ضىالى عۈمۈر لرى مایاق تىك پارلا ياراق ھەر كىمسە سورگون معلمى اۋرنىك گۈتۈروب ھەر بىر كسىن يولونا شفق ساچ سىن! سىمالار يىنداكى نورانىلىك، چۈھرە لرىندە كى گولوش چىچكى ھىچ واخت سولماسىن! دوستلار اولدوزلار كىمى دىر، اولار ي ھەر واخت گۈرە بىلمىز سىنيز، اما سىز يىن اوچون وار اولدوقلار يىنى و سىزى دوشوندوكلرىنى بىلن دوستلار اطرافىن دا اولاسىنيز ھىمىشە. اومودلار يىن قانادىن دا توكنمىز آرزولار يىن دان سىچرا يىن خوش موشتولوقلار و ايشىقلى گلە جە يە اولان بۇيوك اينام باھار طراوتلى پىرىزاد معلمىن ۸۰ ايللىك ضىاسى نور ساچان عۈمۈر نە جان ساغلىغى و آرخا اولسون. قوى اوجا زىرۈھلر دە سۈنمىز بىر مایاغا چئور يىلن قورورلو، ووقارلى ضىالى عۈمۈر نوز اطرافا يايىلان گۈنش ذرە جىكلرى كىمى يىنى نسل يىن يوللار يىنا نور ساچ سىن!

يارادىجىلىغى

المدد آتام دىر، فرنگىز انام / ناغادى شىرلى سورگون آدىلى يام قارا باپاق ائلى، سولدوز ماحالى / بوردومو آراسان فرقوقادلى يام آتا- بابالار يىمىز دىيىب، آغاچ اۋز يىرىندە كوك سالار. ائله استاد سورگون دە بىر آغاچ كىمى ۱۳۲۳- جى ايلدە سولدوزدا المدد كىشى نىن عايلە سىندە ايشىق دنيا يا گۈز

عرضىن دە پىشە سىنى اوركدن سئومەسى، شاگر دلر لە يارادىجى ايش آپارماسى اوچون سورگون معلمى نمونە وى بىر تحصيل ايشچى سى كىمى تانىتمىش دىر. باشقا جور اولادا بىلمەدى. بئله كى كىچىك ياشلار يىندان رحمتلىك آناسى نىن لايلالار يى، حكمتلى سۈزلرى، باياتىلار يى، اوخشامالار يى و... ايلە بۇيويوب بويا- باشا چاتمىش دىر. سولدوز ائلى نىن بوللور، آينا گۈزلو بولاقلار يىن دان، داغ ھاوالار يىن، صافلىغىن دان قىدالانمىش دىر سورگون معلم. استاد سورگون، معلم چىلىك ايللر يىندە ائىتىم و بىجرمەككە بىرگە شاگر دلر يىنە ھەر زمان بىر آتا اولوب، درس لرىن قىراغىندا اولنار يىن، ياشام در دلر يىنە دە درمان ائتمە يى باچاران بىر انسان دىر. درس كلاس لار يى باشلادىغى زمان بىر دفتر آيىرىب، ھەر بىر شاگر دىن خصوصى و عايلە وى بىلگىلر يىنى او دفتر دە ثبت ائدىب و بئله ليكه ھەر شاگر د ايلە اۋز خصوصى تىلر يىنە گۈرە داورانىب. گولر اوز ھا بئله شىرىن دانىشىقلار يى ايلە شاگر دى درس ايلە مدرسە يە علاقلى ائتمەك دە وار گوجو ايلە چاليشىب. بو يولدا باشقا اۋىر تىملىرە اۋرنىك اولاراق، بول- بول عىزلە نىب، اودول لر آلىب.

استاد اۋزو تعريفلە يىردى. «بىر دۈنە امتحاندا شاگر دلر يىمىن بىرى قبول نمرە آلا بىلمە مىشدى. من اونا قبول نمرە وئردىم. مدرسە نىن مديرى طرفىن دن امتحان ورقه لرى كىتىلگەن ائىلدىك دە او شاگر دىن قبول نمرە آلا بىلمە مە دىگىنى باشا دوشوب، منى بو يانلىش ايشىم اوچون اۋنچە مدرسە دە قىنادىلار، سونرا آموزش پرورش اداره سىنە گۈندردىلر. منى سوال سورغوىا چكن مسئولا دئدىم: منىم بو يانلىش ايشىمىن مطلق منە شخسى قازانچى يوخدور، اما امىنم بىر شاگر دىن مدرسە دن قاچماماسىنا و گلە جك دە جامعە يە بىر سالىم انسان اولماقدا چوخ فايداسى وار.

او مسئول دئدى: سن ھارادان بئله آرخابىلىقلا دانىشىرسان؟

دئدىم: بو اوشاغىن آناسى اويدوروجو مادە يە آلىشقلاندىر (معتاد). ائولرىندە مطلق دىنجىلىك و سالىم ياشايش يوخدور. من اونو مدرسە دن قاچىتسام، گئدىب آتاسىنا تاي، جامعە دە بىر انگل اولاجاق. اما مدرسە دە قالىب، سىنىق- سالخاق درس اوخوماسى قات - قات معتاد اولماق دان اوستوندور.

عدالت سئورلیگینی، آزادلیغا وورغون اولدوغونو، صداقت و صراحتله یازیلاریندا گتیرمه یی باجاریب.

سورگونون او مهربان و انسان سئور اورگی خالقینین سادات و آغ گونلوگو اوغرونونو، انسانلاری جهل قارانیلیغی دان بیلک ایشیغینا ساری چکمک یولوندا چیرپینماقدادیر. اوماریم بو دگرلی انسان هله-هله یاشاییب، یارادیجیلیغنا دوام وئرسین، کسگین قلمی ایله قارانیلقلاری یاریب، اورکرلده اومود قیغیلجیمی سپهرک، داها اؤلمز اثرلر یاراتماقدا یورولماسین. عؤمرو اوزون، طبعی آخار، جانی ساغ-سالامات اولسون، ائلمیز، دیلمیز و آذربایجانیمیز اوچون دورمادان یازیب یاراتسین.

استاد سورگونون خارجی سفرلرده اوغورلاری

۱۳۹۴_جو ایلین باهاریندا آذربایجان جمهوروسوندا بورچالی جمعیتی طرفیندن، دکتر هیئت آدینا کئچیریلیمیش کنفرانسا قاتیلیب. باکی دا دیپلم لوحو هابئله بیر مدال قازانیب. یازیچیلار بیرلیگی نین ۱۰ نومره لی فخری عضو کیمی قبول اولوب. عتبه الحقایق کتابی باکی نین ادبی - بدعی نظامی موزه سینه تاپشیریلیب. هابئله یازیچیلار بیرلیگی و علملر آکادئمیا سینا دا چاتدیریلیب.

۱۳۹۴_جو ایلین پاییزیندا ترکیه دنونیا قاراپاقلار قورولتایی نین چاغریشی ایله او قورولتاپدا شرکت ائدیب. بیر لوح و اؤز آدلارینا قازیلیمیش بیر مدال وئریلیب. دنونیا قاراپاقلاری آغ ساققاللاری نین عالی شوراسی نین عضوو سئچیلیب. لوح دا فخری دوکتورلوق و پروفیسورلوق عنوانی یازیلیمیشدیر.

۱۴۰۱_جی ایلده، حقیقتلر هئیه سی (عتبه الحقایق)، هیجران داغی، قاراپاق فولکلورو، آتالار سؤزونون انکشافی و اوغوزنامه کتابلاری، استانبولون (تورک و اسلام اثرلری موزه سی) نه تاپشیریلیمیشدیر.

بیر نچه ایل اول، هیجران داغی و آتالار سؤزو کتابلاری نخجوان دانشگاهیندا تانیمیش شاعر علی اکبر صابری ن آدینا آچیلیمیش موزه یه تقدیم اولوب و اورادا ساخلانیلیب.

چاپ اولان اثرلری

- ۱- هیجران داغی (شعر توپلوسو)
- ۲- قیرخ پله و قیرخ مکتوب (کوچورمه، ترجمه عرفان قونوسوندا)
- ۳- اوغوزنامه (آتالار سؤز و ضرب المثل لر)

آچاندان بری، اؤز دوغما آنا یوردوندا کؤک سالارکن، بیر قاراپاق اولراق هئچ زامان سولدوزدان آیریلما ییب. هر یئره گئتسه ده اؤز دوغولدوغو تورپاغا قاییدی ب، بوتون یاراتدیغی اثر ائله بو شهرده اولوب. آذربایجان ادبیاتیندا بیر بیلگین استاد اولراق اؤزونه لاییق دوارانیشی ایله هامیلارین حؤرمتمینی قازانیب.

استاد سورگون عؤمرونون چوخ پایینی آذربایجان ادبیات، مدنیت و فولکلورون بخش ائدی ب و بو یولدا دورمادان قلم چالمیشدیر. اونون هر شعری، هر یازیسی آذربایجانین معین بیر موضوعونا باغلی اولوب. یازیلارینی سئودگی خالقینین کولتورونه حصر ائدی ب، خالقین یادداشتلاریندا سلین سؤزلری، عادت دبلری و ... یغنی دن جانلاندیرماغا جان آتیب و بو قونویا عاید نچه جلد اثری ایشیق اوزون گؤروب، او جمله دن «سولدوز بولگه سی فولکلور خزینه سی (قاراپاق فولکلورو) آدلی اثرینی خالقیمزین یازیلی شفاهی ادبیات خزینه سینه آرتیری ب. یازیچی بو دگرلی آماجینا یئتیشمک اوچون اؤز آنا دیلینده یازماقدان باشقا بیر آیری دیلی سئچه بیلمزدی. او آذربایجان دیلینده یازماغی بوینوندا بیر گؤزو سانیب و بو یولدا بیر آندیم دا بئله گئری قالما ییب. استادین بئله دوشونجه ده اولدوغونو اونون یازیلاریندا آیندینجا گؤرمک اولار.

یارادیجی انسانلاردا الهام و سئوگی بیرلشمه سی او قدر یوکسک اولور، گنج یاشلاریندا یاراتدیقلاری اورک سیغال لایان مصراع لار داملا- داملا روحا هوپور و سئوگی دنیا سیندا انسانلارین گونج قایناغی اولور. پریراد جنابلارینین ایلك ایشیق اوزو گؤرن اثری «هجران داغی» آدلی شعر توپلوسودور. بو شاعرین ایلك تجربه سی اولراق بوندان سونرا دوشونجه سی داها دا درینلشیر و قلمی کسگینلشمه یه باشلاییر. گنت- گنده اؤنملی اثرلر یاراتماق فیکرینه دوشور و گونو- گوندن اؤلمز اثرلر مئیدانا چیخارتماغا عؤمور- گون قویور. بو گندیش شاعیرین حیاتی نین هر یؤنونه داوام ائدی ر و گئتدی کجه ده درینله شیر. شاعیر یاشاییشی نین چئشیدلی یؤنلرینه دریندن تسلطی اولدوغو اوچون، کولتورده اولان ضدیتلری دوزگون شکیده درک ائدی ب، شعر و یازیلاریندا گونده لیک یاییشین ان عادی قونولاریندا توتدو گئنل مسئله لره قدر دقت ائدی ب، اؤز

و تورکون شاهلانیش یئری اورمو گؤلونون بئشییینه
هئئتی قارا پاپاق...

*

سونرا

آغ گون پئشینده پؤهره لندی
آیاق آیاق تاا...

"اک دنیز" ین ائشیینده...

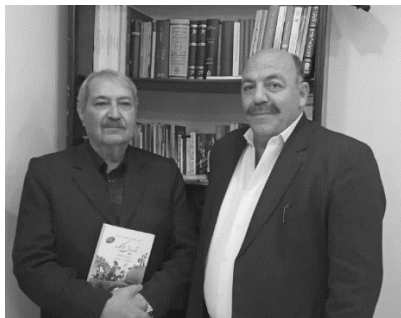
اوریینین باشیندا ساخالادیغین
دوزونلا چؤره یین حالال اولسون،

سانا یئردن سلام اولسون...

ائئتی قارا پاپاق...

تورک دنیاسینین آغساققال شاعیری

دکتر اسماعیل مددی (اولکر) و اوستاد پریزاد

تورک دنیاسینین آغساققال شاعیری، سامباللی دیلچی -
آراشتیرماچیمیز و بوتون بو اردملرله بیرلیکده اوجا
اؤیرتمنلیک قاتیندا دوران "محرم بی پریزاد" ایله
یاخیندان تانیشمام ۱۳۶۵-۶۶ ایلرینده ایلکین معلمیم
رحمتلیک "عباس بی بزرگامین" ین شعر اوجاغی اولان
اؤینده گئرچکلشدی...

او زامان من بیر یئنی یئتمه لیسه اؤیرنجیسی ایکن محرم
بیین ندن شعیرده "سورگون" تاخما آدینی اؤزونه
سئچمه سی؟ حاقدا بول-بول دوشونموشدوم... تا کی زامانلا
سورگونلوک قاورامینی ائینه-بویونا یاشاییب آنلایانا قدر...
اونون (سورگون) تاخما آدینی سئچمه سیندن و هیچران
داغی شعر توپلوسونون (۲) آدیندان دا آنلاشیلدیغی
کیمی اوستادیمیز نه درینلیکده وطنده غریبلیی درینله-
مه سینه یاشامیشدیر...

محرم بی دیرلی دوز یازی و آراشدیرمالارینین یانی-سیرا
گونئی آذربایجانین "شعرده تک دیللیک" گنیشاتینین
باشدا گئدن قلملریمیزین سیراسیندا اؤزونه لاییق یئرینی

۴- آتالار سؤزونو انکشافی (دیوان لغات ترک دن ۲۲۳

آتالار سؤزو و ضرب المثلین آچیقلاماسی)

۵- او سؤزلره گلمز (۱۴۰ ناغیلجیق، اؤیودلو سؤزلر)

۶- حقیقت لر هیبیه سی (عتبه الحقایق/ ترجمه و شرح)

۷- سولدوز بؤلگه سی فولکلور خزینه سی دیر.

(قارا پاپاق فولکلورو)

چاپا حاضر اولان اثرلری

۱- سینه های بی دغدغه (فارسجا حضرت علی یه گؤره)

۲- ایتیک (خاطرلر و ناغیل لار)

۳- بیوگرافی ماکسیم گورگی (بعداز افشا اسناد گا.گ.ب)

۴- خاطرات اسماعیل شمس (از روزنامه نگاران فرقه
دمکرات آذربایجان)

۵- سؤز داغارجیغی (اویغورجا، تورکجه، فارسجا سوزلوک)

۶- او سؤزلره گلمز (اؤیودلو سؤزلر/ ایکینجی جلد)

تبریز ۱۴۰۲/۰۲/۱۶

"اوستاد محرم بی پریزادی

دوشونورکن..."

دکتر اسماعیل اولکر

بیتیب آلتای داغلارینین اتکلرینده

بوز چیچکلری تک یاشاراراق...

آیاق

اوزنگیده،

بؤیور

یهرده...

سالاملایارق ائلرینی تورکون بیرر-بیرر

اوزوپ ده بیر اوزولمز کؤک سالدین

دوست ایله دوشمان گزن خزرده

می‌کرد که گویی در دریائی از نعمت و ثروت غلتیده‌ایم، بچگی‌ها به سرعت گذشت و نوجوانی با همه‌ی شور و شررش از راه رسید بلوغ جسمی هنوز نیازمند زمان بیشتری بود که با بلوغ عقلی همسایه و هم کاسه شود، تحصیل در دبیرستان آغاز شد سیکل اول نیز با شیطنتها به پایان رسید و دروازه‌های انتخاب رشته برای ورود و پیمودن سیکل دوم از راه رسید، نامی که برای دبیرستان ما انتخاب شده بود آنچنان با مسما و تاثیرگذار بود که هر فرد فراری از درس و مدرسه را نیز شیفته‌ی خود می نمود(ابن سینا) همین اسم کافی بود که در ما نوجوانان محروم شهرستانی تعهد و دلبستگی ایجاد کند تا به آینده‌ای بیندیشیم پر از موفقیت و مسئولیت، یادمان رفته بود که در میان ما کسانی از راهی دورتر و با سختی‌های بیشتر در کنارمان حضور دارند که شاید در ابتدا احساس غربت می‌کردند چرا که از خانواده و شهر و دیارشان دور شده و از لحاظ گویش و زبان نیز به محیط دیگری آمده‌اند که برایشان بوی غربیه‌گی را تندتر می‌کرد، اما ابن سینا با حکمت و فراست راه را بر هر دو سوی کار آنچنان هموار نمود که انگار همه در یک محفل خانوادگی پشت به پشت هم داده‌اند تا آینده سازان سرگذشت خویش و پایه‌گذاران جامعه بزرگ کشورمان باشند. در آن ایام خوشبختانه بزرگانی نیز بعنوان مدرس و معلم در کنارمان بودند که علاوه بر تحصیل علم، زمینه‌های رشد اخلاق و معرفت و دوستی و هم‌سانی و هم‌پنداری را بما آموختند. گذشته‌هایم را می‌کاوم و از بستر خیال‌ها و رویاها نوازشگرانه بیرونشان می‌آورم تا با نجابت یک دوست سخنی با آنها تازه کنم.

سیکل دوم دبیرستان نیز چون شاهینی پر قدرت آسمان شهرمان راپشت سر گذاشت و فصل شرکت در کنکور از راه رسید فصلی که پر از افتخار و موفقیت و در عین حال

آغاز
ی
برای
جدا
کردن
جوآنانه
ی
بود

توتموشدور. ایندیه دک باسیلما و یاییلما شانسی اولان شعرلری و شعیر کیتابلاری بونون ان آچیق گوسترگه- سیدیر.

هنج اونوتام... من هله طلبه ایکن رحمتلی "باریز" بییه زنگ اندیب اونون قوللوغونا چاتماق اوچون ائوینین عنوانینی سوروشدوغدا شاعیر سسی ایله "اهر" ده هر کسدن سوروشساز منیم آدرسیمه گتیرر سیزی... "دئیرک" گولوشمه‌یه باشلامیشدیق...

منه ائله گلیر کی ایندیلیکده "سورگون" ایله "سولدوز" آرتیق اؤزدشلمیش بیر قاورامدیر. بو بیرلشن "شهر" ایله "شخص" ی بیر بیریندن آیری سانماق حقا اولاسی دئیل. کئچن ایلرده تورکیه دولتی طرفیندن پریزاد بیه ائتدی تدقیقات سایه‌سینده "فخری دکترا" وئرلمه‌سی بونون ان آچیق ثبوتودور. من ساده‌جه بیر قلمداش اولاراق دئیل، اورمودا "اولکر" نشریاتینین مودورو اولاراق دا کئچن ایل سورگون بیین "قارا پاپاق فولکلورو" ادلی دیرلی کیتابینی باسدیردیغیم اوچون ده فخر ائدیر و دیرلی اوستادا باشاریلارینین دوامینی جان و کؤنولدن دیله‌ییرم.

اورمیة-اردیبهشت-۱۴۰۳

برای یک همکلاسی قدیمی یازچی سلیمان سیدی و اوستاد پریزاد سلیمان سیدی

ویک دوست فاضل و فرهیخته جناب(محرم پریزاد):

از پشت پنجره ی رو به خورشید گذشته‌هایم را می‌کاوم ،گذشته‌هایی که حدود ۶ دهه زمان و زندگی را پشت سر گذاشته و دردها و شادی‌های بسیار بخود دیده است در آن زمان‌ها روابط و مناسبات بین انسان‌ها با همه کمبودها و سختی‌های معیشتی مشحون از رافت و مهربانی بود گوئی که آدم‌های سنت‌گرای آن ایام اگر نان کافی نداشتند ولی بال پروازشان برای مساعدت و همراهی با هم سنگین و پر قدرت بود و شهرما چون بسیاری از نقاط کشور از هرگونه آبادانی بی بهره بود کوجه‌ها که سهل است، خیابان‌ها هم بزور کمی اسفالت شده بود اما بوی نان گندم از تنور همسایه‌ها آنچنان بزاق‌مان را ترشح

این دوست دوران دبیرستانی تا کنون به خوبی تجلی یافته است. می‌دانم که عمرش را در کار فرهنگی با سلامت و صداقت و احساس مسئولیت گذرانده و چشم براه پاداشی از هیچ کجا نبوده است، او پاداش خود را در تربیت بزرگان بسیار یافته است. هرگز گذشته‌ی سخت و تلخ را فراموش نکرده ولی از آن تلخی چنان شربت شیرینی ساخته که همه از محفلش به اوج می‌رسند. بقول زنده یاد استاد فریدون مشیری:

"سحر دیدم درخت ارغوانی
کشیده سر به بام خسته جانی
به گوش ارغوان آهسته گفتم
بهارت خوش که فکر دیگرانی."
با تقدیم این دوبیت زیبا
به دوست عزیز و ارجمند
جناب محرم پریزاد

این گفتار را به پایان می‌رسانم. و برای همه ی عزیزان هموطن در هر کجای جغرافیای این سرزمین کهن و پهناور و تاریخی که حضور دارند بهترین های هستی را آرزو دارم

۱۲ اردیبهشت ماه ۱۴۰۳ خورشیدی

دوکتور سیامک حسینعلی زاده (ارگین آوشار)

اُلیمیزین آری روحلو بیلگه‌سی

اوستاد محرم پریزاد «سورگون»

یئنی یئتمه چاغلاریمدایدیم، قولاغیما دَین یئنی کیتابلارین آدی منی حددن آرتیق هیجانلاندیراردی. "سنگلاخ"، "محاکمه الغتین"، "دیوان لغات التُرك" و باشقالاری. او زامانلار مع‌الاسف بو هیجانلاندیرارین و

که بهم دلبسته بودند و از حضور در مدرسه و در کنار هم بودن لذت می‌بردند، راه اکثر ما از هم جدا شد و این جدائی‌ها برای من بیش از دیگران طولانی شد شرایط و جغرافیای کار و سایر مسئولیت‌های زندگی بصورت طبیعی این تاثیر را بوجود آورد که این فاصله‌ها پذیرفته شود اما فراموشی هرگز اتفاق نیفتد.

یکی از همکلاسی های عزیز و ارجمند جناب(محرم پریزاد) که یک انسان فکور فرهنگی و از شخصیت‌های شناخته شده در ادبیات کشور عزیزمان است و تا کنون آثار با ارزش زیادی از نامبرده به چاپ رسیده و در دانشگاه‌های معتبر نیز تدریس و دستمایه‌ی کار شده است یادگار آن دوران تحصیل در همان دبیرستان(ابن سینا) است که پس از نزدیک به نیم قرن توفیق تجدید دیدار با ایشان را یافته‌ام، آقای محرم پریزاد انسانی فاضل و اصیل و به معنای واقعی مودب، با اخلاق، ستودنی و معلم و الگویی شایسته برای آیندگان این مرز و بوم و فرهنگ و ادب و هنر هستند و من از دوستی با ایشان به خود مباهات می‌کنم به باور من دوست و هم‌کلاسی قدیمی گنجینه و غنیمتی گرانبها است، هر چهار فصلش بهار و باران و ترانه است، زیباترین تکرار حس‌های ناب روزهای بی‌بازگشت زندگی است، با بودنش، با صحبت‌هایش به کلاس درس به پشت نیمکت‌های چوبی مدرسه بر می‌گردد و چه زیبا این دوست دل را سرشار از شادی می‌کند.....

گاهی انسان هائی بهر دلیل خوش اقبال به دنیا می‌آیند. مادیات و اموال را که در جامعه ما متاسفانه بعنوان ثروت)تعریف و تلقی شده اند مد نظر ندارم بلکه ثروت را در خدمت به خلق و کار نیکو کردن پنداشته‌ام و این بخش را بیشتر در فضاهای فرهنگی می‌جویم که چه کسانی در این راستا حرکت صحیح انجام داده‌اند، از یک معلم ساده‌ای که در یک روستای کوچک بدنبال تعلیم و تعلم عزیزان آن خطه است تا استادی که در دانشگاه با علم و حلم و بدون چنبره زدن در خودخواهی‌ها و باد به غیعب انداختن‌ها می‌خواهد یار و مشفق جوانان این سرزمین کهن باشد تا راه را از چاه بازشناسند و سر خورده و غمگین نگردند، اگر اصل و اساس بر انسان بودن، خارج از ممیزه‌های قومی و نژادی قرار داده شود، شاید بسیاری از آزرده‌گی‌ها و رنج‌ها التیام یابد. این آن هنری است که در

او زامانلاردا من بو مسئله لره چوخ حساس اولان دلی -
قانلی بیر گنج ایدیم، قانیم بئینیمه ووردو، جیدی بیر تاویر
سرگیله یرک دئدیم: "جناب سیز نه دئییرسیز، نه محلی
دیلی!!!، مگر تورکیه ده و آذربایجاندا بو دیل ایله یازیب
اوخوماییرلار؟؟؟" بیرده دیوان لغات تورک اثری مین ایل
اؤنجه محمود کاشغرلی آدلی بیر شخص طرفیندن بغداددا
یازیلیبیدیر...

کیتاب ساتان آغا دبیقله دوستونا باخیب، سونرا
دوداقلاری بیر آز قاجاراق منه باخیب دئدی: "جاوان
اوغلان بیز ایکیمیزده لیسانس مدرکلی ادبیات موعللیمی
ایدیک... اون سککیز ایل درس اوخویوب، اوتوز ایلده
درس وئرمیشیک، بیز ساوادسیز دئیک کی! من سؤزونو
کسیب دئدیم: "استغفرالله، من جسارت ائلمه دیم. سیز
ساوادلی سیز، بوندا هئج سؤز یوخ، آنجاق سیز اؤز آنا
دیلینیزی یاخشی بیلمه ییرسیز و بو دیلده یازیلان اثرلری
یاخشی تانیماییرسیز."

او بیرری آغا اللرینی چال اولان بییق لارینا چکیب،
باشینی قالدیریپ، گؤزلوگونون آرخاسیندان دوستونا
باخیب دئدی: "یاخشی سی بودور کی، تلفن ائدیپ اوستاد
مقصودی دن سوروشاسان، او بیلر." او آغا بو سؤزلری
دئیرکن، منه باخیب دئدی: "اوستاد مقصودی، بیزیم
همکلاسیمیزی، او چوخ زحمت چکدی، چوخ اوخودو و
ایندی دانشگاه اوستادی دی، اؤزوده ادبیاتدا علامه دیر،
اگر بئله بیر کیتاب اولموش اولسا یقین او بیلر."

کیتابی موعللیم کؤنولسوز تلفن دستگینی الینه آلیب
نومرنی توماغا باشلادی. بیر نئچه زنگ چالاندان سونرا، او
بیری طرفدن اوستاد دستگی گؤتوردو. بیر نئچه دقیقه
خاطر سوراندان سونرا، کیتابی آغا دیوان لغات تورک
اثری نین اولوب - اولمادیغینی سوروشدو. تلفنون او
طرفیندن اوستادین نه دئدیکلرینی بیز آیدین ائشیده
بیلمیردیک؛ آنجاق کیتابی آغا موعللیم ین بلی، بلی
دئمه سی اوستادین درین ساوادلی اولدوغونون مؤده -
چیسی ایدی. بیر آز دانشاندان سونرا آغا تلفنونون
دستگینی یئرینه قویوب، دوستونا باخیب دئدی: "بئله بیر
کیتاب واریمیش!" سونرا اؤزونو منه توتوب دئدی: "آنجاق
اوستاد مقصودی ده بو کیتابین ساده جه آدینی
اَشیتیمیش، اؤزونو گؤرمه میس!"

سئوینمه لرین عؤمروده گوز قوشولاری نین یاشامی قدره آز
ایدی. چؤنکو دنگیرمانین سسی گلیردی دنی یوخ، بو
کیتابلارین دا آدلارینی دو یوردوق، آنجاق اؤزلرینی بولماق
عؤمره قوورا چکمک کیمی بیر شئی ایدی. کیتابی لارا بو
کیتابلاری سوردموزدا، کیمیسی یوخوموزدور دئییردی؛
کیمیسی هویوخوردو، کیمیسی بئله بیر کیتابلارین
کؤکوندن اولمادیغینی سؤیله ییردی، و کیمی لری ده بو
کیتابلارین یالنیزجا افسانه لره اولدوقلارینی
وورغولاییردی.

بیز کیتاب ماراقلی لارینادا، او کیتابلارین آراییب -
آختارماسیندا بیر نئچه اینانیلماز داستان و بیر نئچه
هویوخوردو جو خاطیره آنداچ قالیردی. "دیوان لغات
الترک" اثری نین ایلک دؤنه آدینی دویدوغومدا، یئنه
یوللارا قویولدوم، بو کیتابی منیم، او کیتابی سنین،
آختار تا تاپاسان!

بو کیتابی تاپماق اوچون، اورمییه، تهران، اردبیل و
تبریزه سفرلر ائله دیم. آنجاق اوخوم داشدان داشا دیدی.

یاخشی خاطرلاییرام، بیر گون تبریزین کیتاب
اؤلرینی ساعات اوندان - ساعات دورده قدره آختاردیم،
ولی جواب نه ایدی؟! تاسفلرله اوسته قئید ائتدیگیم
یانیتلار. آخشام یورغون - آرغین حالدا دوشوندوم کی،
یالنیزجا عباسی کیتابی لاری قالدی اولارا دا بیر اوغراییم.
آبرساندان یولا دوشدوم، بیر کیتاب ساتان گؤزومه
ایلیشدی. ائشیکدن بیر کیتابلاری سوزدوم، آختاردیغیم
کیتابی ویتیرن ده گؤرمه یینجه ایچریه گیردیم. ایکی
اردملی و گئینکلی آغا بیر - بیرری ایله دانیشیردی.لار.
اوزومو توتدوم میز آرخاسیندا اوتوران آغایا، باغیشلایین آغا
سیزده "دیوان لغات تورک" کیتابی واردیر؟" سوروشدوم.

بو آغا بیر آز فیکره دالیب، منیم اوزومو سوزندن سونرا،
تعجوبله قارشیسیندا اوتوران جنابا باخدی. الینی چنه
سی نین آلتینا قویوب، او دالغین لیغی ایله یئنه منه باخدی.
گؤزونو گؤزومه تیکرک احتیاطلا: "اوغول! هر کیمسه بو
کیتابی سیزه تاپشیرمیش (باشیمدان - باشیمدان منی
کیتاب اوخویانا بنزتمه دی) سهو ائله میس، چونکو،
بیرنجیسی بو کی، دیوان کلمه سینی، لوغت کیتابینا
ایشلتمزلر، بلکه شعیر توپلوسونا دئییرلر، ایکینجیسی،
تورکی محلی دیلدی! بو دیلده لوغتنامه اولماز کی!..."

اثرين نيبه اونوتدورولدوغونون حيكمتى آنلاشيلدى. چونكو اوستاد سورگونون حاضرلادىغى اثر بيزيم چالشمادان قات قات دقيق و چوخ تيتيزليكك حاضرلانميشدير.

سونرالار اوستادين، گارايلى لاردان، قوشمالاردان و سربست شعيرلردن عيبارت "هيجران داغى" شعير مجموعه سيني اوخودوق. بو اثرده اوستادين نه قدر لطيف بير طبعه ماليك و شعيرده نه دنلى بئجريكلى اولدوغونو آچيقجا اورتايا قويور.

"قاراپاق فولكلورو كيتابى" نين ماترياللارنى نين توپلاماسى ۱۳۴۶-جى ايلدن باشلاييب، سون زامانلارلا قدر دوام ائدن ائل ادبياتىنى، ائل حكمتلرني قاپسايان ديرلى بير اثردير. اوستادين ۳۴۴-صحيغه دن اولوشان بو اثرده تورك ائل بيلمى و شفاهى ادبياتى باخيميدان چوخ قيمتلى و اؤنم داشييان اثرلردن بيرىدير. بو اثرين يايلىديغيندان سونرا، اوندان اسينلنرك بير چوخ آراشديرماجيميز آذربايجانين بير چوخ بؤلگه سيندن اؤز ائل، اوبالارنى نين فولكلورونو توپلاماغا جهدلر گؤسترميشديلر.

اوستاد پريزادين، دكتور مهدي اكبرى نين "او و همراه" عونوانلى اثريني "قيرخ پيلله، قيرخ مكتوب" آدى ايله فارسجادان چئورمه سى، اوستادين ترجمه ده نه قدر باشاريلي و مهارتلى اولدوقلاريني گؤستير.

آنجا، تاثير باخيميدان منيم تدريس پروگراملارينا داخيل ائنديگيم ان ائتكىلى اثرلردن بيرى اوستادين حاضرلادىغى "عنه الحقايق" اثرىدير. «حقيقتلر

هئيه سى» آدى ايله ده مشهور اولان بو ادبى، تربيه وى و دينى اثر، اويرنجى لرى ان چوخ ائنگيله ين اثرلرين باشيندا گلير. چوخ آز اويرنجى اولور كى بو كيتابى تدريس ائندن سونرا اونون حاقيندا آراشديرماسى و مقاله سى اولماسين.

اوست-اوسته اوستادين مئيدانا گتيرديگى بوتون اثرلر بيزيم معنوى خزينه لريميزدن

ساييلير. بو اثرلرى قورويوب، تانيديب و يايماق تكجه آذربايجانلى لارين يوخ، بلكه بوتون

توركلرين بيرنجى وظيفه لرندن ساييلير.

اوستادى سكسن ياشى مونسبتى ايله تبريك ائديب و اولو تانيدان بيله لرينه يوز اللى

ايل عيزتلى عؤمور ديله بيرم.

تبريز: ۱۴۰۳/۰۲/۱۴

اوردان سوپوم سوزوله -سوزوله چيخديم. اما بو مسئله بير آى گئجه -گؤندوزومو جهنمه چئورميشدير. گئجه لر گئج وخته كيمي دوشونوردوم، بو عصرده بئله ده بير ميللت اولار آخى، نه اؤزون تانير، نه اؤز لوگون بيلير، نه تاريخيندن خبرى وار، نه جغرافياسيني بيلير! بئله گركى مسئله لرى بيلمه ديگى حالدا بير غرورلا اوزونو عاليم و بيلگين ده سانير...!

بو جريانلاردان بير سوره گئچندن سونرا، بير گون بير كيتابچى دا، "آتالار سؤزونون انكشافى" آديندا بير كيتاب گؤردوم. گؤزومه اينانا بيلمه ديم. كيتاب ديواندا اولان سالارى (آتالار سؤزلرينى) آچيقلاييب و آذربايجاندا ايشلنن موعاديللرينى ده گتيرميشدير. بو كيتابى آليب سؤينه جكلى چيخديم. بو كيتابى بير هفته ايچينده ايكى دؤنه ديقتله اوخودوم.

بو اثر اوستاد محرم پريزاد (سورگون جنابلارنى نين) حاضرلادىغى ديرلى بير اثر ايدى. بو اؤنملى اثرله اوستاد پريزادين آدينى ائشيتميش اولدوم. سونرالار اوستادين اثرلرينى بير-بير آراييب تاپيب ذوق ايله اوخوردوم. بو كيتابلارين هره سى ايله بير انيم، بير خاطرهم اولدو.

بو كيتابلارين بعضى سييله آنيلاريميز اولدو و بعضى سى ده ياشايشيميزدا ائتكى لربوراخدى. بوردا اوستادين ائتكىلى اثرلرى نين بير نئچه سى نين آدينى قئيد ائتمگى اؤزومه بورج بيليرم.

اونيورسيته ده اوخودوغوم زامان هر دؤنه اونيورسيته دن چيخديغيمدا اونيورسيته نين قارشيسيندا سريلن كيتابلارا ديقتله باخارديم، منه گركن كيتابلارى شوق ايله آلارديم.

بير گون صاميت عليزاده نين كيريل اليفباسيندا حاضرلادىغى بير اتالار سؤزو كيتابى گؤزومو اوخشادى، او كيتابى آليب گتيرديم، بير نئچه آى زحمتدن سونرا او

اثرين عرب اليفباسينا كؤچورمه سيني بيتيرديم. بير تورلو يايملاماسينا فرصت اولمادى و زامانلادا بو چالشماني

اولدوغونو اونوتدوم. ياخشى دا كى اونودولموشدور. چونكو بير گون كيتاب ائولرى نين بيرنده گؤزوم "اوغوزنامه" آدى

بير كيتابا ساتاشدى. كيتابين جيلدينده اوغوزنامه عونوانيندان سونرا، اوغوز اتالار سؤزو و ضرب المثل لرى،

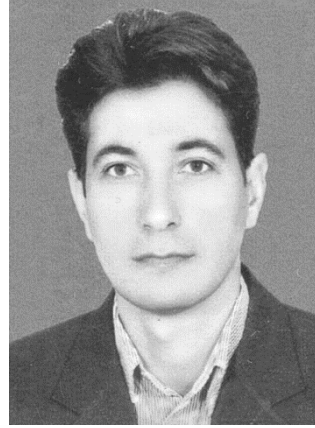
حاضرلايان: صاميت عليزاده، كؤچورن و سهمانلايان:

محرم پريزاد (سورگون) سؤزلرى قئيد اولموشدور. كيتابى بير نئچه گون اينجه له يندن سونرا، منيم حاضرلادىغيم

یوللارینی کولک آلسا
اینیتظاردا گۆز سارالسا
دونیا سنینچین دارالسا
منی یاد ائيله، یاد ائی « سورگون »

دوكتور على جلالی

ابدی سورگون

او بو دونیا گۆز آچیب ، اؤزونو و اطرافینی تانیدیقدا
سونرا ، ائیلنده - اوباسیندا باش وئره ن حادیشه لر ،
آتاسینین یوخسوللوق موجدایله سی ، آناسینین شیرین
لای - لای زومومه سی اوندا بیر شاعیر خاراكتری و
شخصیتی یاراتمیشدیر .

شاعیرین روحوندان و قلمینده ن سوزه ن شعرلر اونون
ترجمه ی حال و بیوگرافیاسیدیر، چونکو اونون
یازدیقلاریندا حیاتین هر اؤزو و هر رنگی گۆرونور . اونون
شعرلرینده ائل ده وار ائلچیلیقه ، یولدا وار یولچولوقدا .
سنوینچ ، حسره ته قارشى موباریزه آپاریر و گۆنش طولمه
ته قارشى ووروشور .

دیل آچمیشام شیکایته لینده ن
آغ گونومو قارا یازدین آی فلک
زحمت ایله بنجرتدیگیمگول لرین
قیسمتینی خارا یازدین آی فلک

عمور آشدی قیرخی باشیم آغاردی
یئرده - گویده یوخسوللوقدان بنزاردی
اؤده یاواش - یاواش اوزه قارباردی
یازیمیزی هارا یازدین آی فلک
«سورگون»

او بو گئیش حایاتدا دیلینی قفسده ، الینی - قولونو
باغلی گۆره رک ، زامانین درینلیگینده ایتیر و اؤزونو ابدی
« سورگون » ائدیر و بوتون یازیب یاراتدیقلاریندا
«سورگون» حایاتینی یاشاماقا باشلاپیر ، چونکو بوتون
وجودویلا اینانیردی کی سورگونلوق هر زامان بیر موباریزه
رمزیدیر .

او نسیگیللی آنا دیلینین حاققیندا بئله یازیر:

غصه دویون اولوپ پینه باغلاپیر
قبار اللریمده خال دولوخسانیر

بویوک و باغیشلایان آلاهیین آدیلا

سحرلی آذربایجانیمیزین جننت گوشه سی ساییلان
سولدوز ماحالیندا ، خالقینین و میللتینین حلال دوز -
چورگیلن بوی - بوخون آتان و بوتون ذیرولری آددیم -
آددیم فتح ایله یین ، سؤز صررافی اولراق ، بوتون کلمه
لری اینچی کیمی ایبه - ساپا دؤزه ن ، دونیانین انیش -
یوکوشلاریندا آت چاپدیران ، زامانین قارانلیق دولایلارینا
ایشیق ساچان ، شعرى و شعوریللا شؤهره ت تاپان ،
موققدس مفکورسیله اؤزونه یول آچان ، مودروک و بیر ائل
آغ ساققالی کیمی تانینان بیر شخصیتدن سؤز آچماق
ایسته بیریک .

« سورگون » تخللوصیله شعره و ادبیاتا یاناشان ، بو
کیچیک جغرافیادا بویوک بیر میللتین کولتور و مدنیتین
قورویوب ساخلایان ، موعلیمسیز و مکتبسیز آذربایجان
دیل و ادبیاتیندا یازیب یارادان ، بو گونکو و گلجه ک
نسیلله درینیش سیمگه سی و سیموولو اولراق ، ۳۰ ایل
بویونجا بو یوردون اولادلارینی جهالته قارشى موباریزه یه
دعوت ائده ن ، هئج بیر زامان ظالیمه و طولمه باش ائیمه
ین ساده بیر موعلیمده ن سؤز آچماق ایسته بیریک .

ائل حسرتی غم دوغاندا
اوره گینی درد اوغاندا
کدر سنی لاپ بوغاندا
منی یاد ائيله، یاد ائيله

بیز اوستادا اوزون عومور ، جان ساغلیقی و نائیلیتلیر
آرزولایاراق ، اونی بو گونکو و گلجک نیسلره بیر ادبی
اورنک کیمی گوستره بیلریک

سید مهدی علوی

بسم اله الرحمن الرحیم

زیباترین عکس ها در اتاق های تاریک ظاهر می
شوند؛ پس هر موقع در قسمتی تاریک از زندگی قرار
گرفتید، بدانید که خداوند می خواهد تصویری زیبا از تو
بسازد، و این همان ، پاداش صبرتان در مقابل عمر پر
قدرتان است .

دنیا را یکی نسل قالمالی دیر ، حاققی دیبه نلر ، حقیقتی
ایشیدنلر. اگر بو یکی سین دنیا را دار چکسه لر، وارلیقدا
یالان اولار ، آزادلیقدا . بئله بیر زاماندا اینسان اولماق
باغیشلانماز بی گوناهدیر .

عزیز اوستادیم

اگر قانمادیم درده درمانلیقی
یامان درده سالمدم سلیمانلیقی
اگر ایسته سه عشق پروانه نی
اونا اؤرگده ر مردی میدانلیقی
اگر یاس توتا ، شمع پروانه یه
نه درده دئییه ر دیده گریانلیقی
بودونیا اگر اولسا زیندان بیزه
کیم ایستر بو دؤنیاده سولطانلیقی
قلم، سن یازیب سان وفا اهلینه
سئور دهریده گنج ویرانلیقی
قلم قویما خنجر فغان ایله سین
نه اینسان قالیبدیر نه اینسانلیقی
قیام ایله سسله قلم صاحبین

نه اوره ک تابلاشیر نه درد اودولور
ایلمه ز قامته دال دولوخسانیر

تاپدانیر یاشاییش زای اولور امک
قات قاتا دایانیر سینه ده دیلک
شیرین آنا دیلده ، دینمه ، نه گره ک!
دیلی دانیشماییر لال دولوخسانیر

ککرلی دبلرده کلمه لر یانیر
عشقی حقیقتیچوخلاری دانیر
شفت ایله آغی نی برابر سانیر
قایماق دوداقلاردا بال دولوخسانیر

شاعیر اینانیر کی ائل - اوبانین پیس گونلره معروض قالما
سببیرینده ان اونملیسی خائینلیق و خیانتدیر .
بیر چوخ یازیلاریندا خیانتی قیناییر و اینانیر کی هر زمان
دوشمانی دوستدان آیرد اتمک اولار اما دوست قیلیغیندا
یاخیناشان خائینی تانیماق بیر آز زمان آپاریر و بودا هر
زمان ائل - اوبانین آغیر گونلرینین سببی اولور .

قاش گؤزوندن هیزلیک یاغان
دوستلوق ندر بیله بیلمز
یوز ایل ، جانیم سنه قوربان
گتیرسه ده دیله ، بیلمز

عار ناموسو ، آتان کیشی
دوستو یادا ساتان کیشی
یغرسیز وارا چاتان کیشی
آغلار گؤزو سیله بیلمز
«سورگون»

بلی ، بیز سولدوزون مودروک و ائل آغ ساققالی کیمی
تانینان ، چوخ درین و ده یرلی اوستادیمیز ، محرم پریزاد
«سورگون» جنابلاریندان سؤز آچدیق .

او بیر یازار ، شاعیر ، تدقیقاتچی و فولکلورشناس کیمی
همیشه و هر زمان بویوک آذربایجانین دیل و ادبیاتینین
کئشیکچیزی اولوب و بیر کوهنه چینار کیمی بوتون
اوخویوجولارینی دینجلمک اوچون کولگندیریر .

بر سینه صبر، در شور نواختید، سخت از زمانه دلگیرم و بر افتادگی تان در عین ایستادگی غبطه می خورم و بر معلم بودن تان در کلاس خدای، آن جا که، خلقش را امامی، امامش رامرامی، مراسم را پیامی و پیامش را کلامی در حد اعتقاد، به قربانگاه عشق می فرستد واز طهارت اصل تا نجات نسل، با عقل می گوید، آفرین می گویم. نالیدن از نقل و بالیدن بر عقل، کلید فهم سعادت است، در احیای عبادت، فخرتان باد که در کلاس استادی شاگرد اولید!!

استاد عزیز:

برای یک بار شهادت حقیقت، مرد بودن، کافی است و مردانگی صفتی ممدوح است که به عقل می نازد و با نقل نمی سازد که حیات را فرقتی است و ممات را فرصتی و خدای در نزدیک ترین همسایگی، در منظر رویت، تا رمز حضور با مرز عبور پیوندی از صداقت بندد در بارگاه کفایت. ما که اصل را در شریعه وصل تطهیر می کنیم، از عبادت بی تخلق و از ریاضت بی تعلق چه می طلبیم و با خدای همه وارستگی ها درتایید شایستگی چه نسبتی داریم؟

اگر در جهان یک نفر طالب حقیقت وجود داشته باشد، حقیقت هر گز نخواهد مرد و این جمله است که در سراسر کتاب تان بارها تکرار می شود و ما را بر باور آن مجاب می کند و این همان پیوند ناگسستنی خداوند قلم با شاگردان قلم است در بیان و تکرار «انا ارسلناک شاهدا و مبشرا و نذیرا و داعیا الی الله باذنه».

قلم ظولمتین باغین یاران دیر، شاعیر گؤلجو.

دؤز سؤزؤن قاباقیندا جان وئرین.

اعتقاد به ارزش های اخلاقی و برجسته نشان دادن آنها، پناه بردن به فولکلور و مفاهیم ارزشمند مورد احترام در دیار آشنای خود «سولدوز»، کمال طلبی و محال جویی در سرزمین مادری، با انتخاب داستانهای مناسب، تصویر حقیقت سربدار در قدم به قدم خاک این سرزمین که تا به امروز احدی از آن سخن به شایستگی نگفته است و هیچ قلمی سراغشان را نگرفته است و پاره ای از آنها به قدری بکر و دست نخورده اند که نوشتن آنها جرات می طلبد، نقاشی کردن تابلوهای زندگی مردم در روستاها با انتخاب مضامین اخلاقی، ضلالت آدمهای متملق و چاپلوس در انتخاب نوع زندگی، رعایت حریم حرمت در هر مراسم و

بلا دن قورتارسین موسلمانلیقی

اوتاندیردی دردین قلمدن منی

چتین گؤنلرین واردیر آسانلیقی

شیرین یوخونون درینلگینده، آنا یوردومدا، بیر منیدیم بیر اللاهیم، قارانلیق پرده سی نین آلتیندا. نه یولدان ایز واریدی نه یولچودان توز، اؤز کؤچه میزی تانیا تانیا ایت میشدیم. نه وار؟ ندن یولونو ایتیریب سن؟ او ینکه لیکده ایزی گؤرمورسن؟ آنان عیصمت لی، آتان حؤرمت لی، آنان حایالی، آتان وفالی، آنانین الی یانیب اتگینه دایانیب، آتان وارلیق ایچینده، یوخسوللوق چکیب، آنان آریزلار باغینن چیچه گینه و آتان موحت داغی نین اتگینه یالوارا یالوارا سنه لایلی چالیب اؤزلرینه آغالیب لار. آیاقلارینین آلتیندا، قاپار ایزلرینه باخارسان، یولو تاپار سان. بونو دا بیل اؤزون ایتیرن، کیمی تاپا بیلرمی؟

بزم ایچره شمع روی جـــــانانه بیر طرفده

من بیر طرفده یاننام پروانه بیر طرفده

بیر یاندا حسن لیلی، بیر یاندا آه مجنون

زنجیری بیر طرفده، دیوانه بیر طرفده

مسجیده ده خلق یاتمیش، واعظ نصیحت ایله ر

افسرده بیر طرفده، افسانه بیر طرفده (میرزا عبدالخالق

— یوسف)

عزیز اوستادیم:

مال، دوولت، عاغیل دا دیر، یوخسوللوق، دؤشونجه سیزلیکده، اودور کی باش سؤزؤن امام سؤزؤدور، اوندان درین دنیز نه وار، نه مؤمکؤن دور، بؤیوک لره دایانیب و بؤیوک لؤگه ایفاده ساتماق بیر قانانلارا یاراشار. اونا گؤره قوجالیدیقا اوجالیرسان، یانماقدان باج آلماق سیز اؤچؤن آساندیر و آغیر حسرتین آلتیندا دیرچه لیب، آیاق دوتوب یثریمک، آتانیزدان دیزدیر، آنا نیزدان ایز و حایات یولدایشی نیزدان سؤز و شوکؤر یثری وارکی هئیچ بیریندن گئیچمه ییب سن.

اؤز سؤزؤن دور:

بیر یوخسول، الی آچیق آدامین قاپی سینا گند سه، اونا دئمز لر نه گتیر ییسن؟ سوروشاللار نه ایستیرسن؟

حال که با اعجاز قلم تان در تحریر و ایجاز کلامتان در تفسیر و اغماض از الم تان در تقریر، آن چه را که سزاست و نه روا، با بهترین ها آراسته اید و بامضرب زمان

گفته اید در حدیث دیگران از تاکید تان در سراسر کتاب هایتان بر گمشده مردم مظلوم « تا آنجا که توان حقیر در فهم اجازه داده است » می توان فهمید که تا چه اندازه در حق این مردم جفا شده است و اگر در امتداد عمر مردم این سرزمین ، ایامی محدود به شادی و بزم تخصیص یافته است ، لذت عمومی از کدامین برجستگی برخوردار بوده است ، عروسی زن و مرد تفتیده در فقر در روستای راهدانه ، در ظلمت ایام نمونه ای از نگرش تان بر درد و حسرت و رنج و الم در سزاوارترین برهه از زمان بود ، که هست .

حدیث نفس و افتادگی در عمق بیچاره گی و شرح دفتر شعر و غزل در تنهاترین خلوت زمان ، خود یک کتاب مفصل در بیان و تحلیل و در شرح و تحصیل است چه با کرشمه و ناز و فرود و فراز .

استاد ارجمند :

زمان مردان حقیقت را فراموش نمی کند و بر زنان عفاف در عین حرمت فخر می فروشد و از شرف و حیثیت آنان در معرفی اعتبار بهره می گیرد گو اینکه سرعت توسعه هر کمری را در قیام خرد کرده است و برهر هنری در ادعا خنجری بی دلیل شده است تا

نگاه دردمندانه تان در طول حیات بر من و ما و بیان عالمانه تان از با هم بودن و همراه طلبیدن حدیث مثنوی وادی ایمن است که هر کس را نشاید . صرف عمر به بهای فهم نسل آینده ، قسم رب جلیل بر قلم و سودای آن است و خرسندیم که این مهم در حیات پر رمز و رازتان به عینه هویداست . کم نیستند ، تهیدستانی که با نام سیاست مرکب غرور می تازند و تمام اعتبارشان را در کوچه های دنائت می بازند ، غافل از اینکه وارستگان را ستودن هدف است و جستن وارستگی شرف و این همان مدال افتخار ادب تان به غنای ادبیات تان است .

اخلاق و ارزش های اخلاقی و قلم و بیانی که بر این مهم اصرار دارد چه زیبا تصویر فردایش را در غیاب خود تثبیت می کند و از آن دفاع جانانه می نماید و شما از عناصر برجسته این هنر در عصر عزلت بوده اید و هستید و از زمان خویش برتر . بی جهت نیست که در شدیدترین زمان نیاز به همراهی تنهاتر از هر هنرمندی سربه آسمان کمال رسانده اید تا عرشتان در ارادت بر خلق محبوب تان ، فرشتان در امتداد ارزشتان باشد .

کوی وبرزنی به عنوان سفارش موکد و مورد احترام ، شکافتن عمق مفاهیم مورد استفاده در سرزمین آبا و اجدادی بدون هر گونه تحریف و دخل و تصرف ، جایگزین کردن عشقی فراتر برای گذر علقه ای درونی شده ، و ارزشمند ترین نوع نگاه به زندگی جمعی است و این همان گمشده در تاریخ مردم نجیب تان بوده و هست و خدای را سپاس که قلم معلم حقیقت در بیان آن قدر منصف بوده است که از هر قومی در سندیت مثال آورد و از تقدس سخن ساز می کند بی هرگونه سفارش ، تاکید و تعمیدی .

مطالعه آثار ارزشمند تاریخ گذشته از هر قوم و ملتی و افسانه های سینه به سینه مردم دیارمان و انتخاب راهی عمیق در درک عهد عتیق با همه دارایی های بی انتهایش و تحمل همه سختی های درونی شده در این سرزمین سر در گریبان ولی ایستاده در تماشای جبر زمان ، از معلم ، مشعلی برای راه نرفته ساخته است تا باورکردن ما در دیوان داوری جز هم رنگ و همدل بودن را شایسته نباشد . ارزشمند ترین بخش کتاب هایتان ، اصرار بر ادبیات سینه به سینه نسل ایمان و اعتبار مان است و کشف سندیت آن چه بوده و نیست و آنها که گفتند و رفتند بی ادعا . تفسیر آداب برجسته قوم و قبیله در هر بزم و رزمی ، نوع نگاهتان به هر اسم و رسمی بی هر گونه تحریف ، بازنگری در نگاه اندیشمندانه تان به مقدس ترین بخش اعتنادر هر عصر و دوره ای ، حلاوت قال را مضاعف و حرارت حال را تعمیق می بخشد برای بقا . چرا که در بطن این حقیقت نیز از انحصار آن سخن گفته نشده است و از مصادره به مقصود پرهیز گردیده است و اگر این مفاهیم درزندگی قومی و قبیله ای مردمی دیگر ، با نشانی و جغرافیایی و سیاسی ، برای مردمانش و نسل اش و باورش ... به رنگی متمایز و شکلی متفاوت و محدود همیشه مقدس باشد ، در حالیکه تحریفی در آن صورت گرفته است ، وفادار مانده اید و از دخالت نظر در آن به لطف بزرگ پرهیز نموده اید که فتبارک الله . .

هیچ بیانی و کلامی و غرضی و قصدی و ... احترام به نسل شایسته را در هر برهه ای بی اعتبار نخواهد کرد حتی با برنده ترین شمشیر قدرت و تیزترین کینه و عداوت . این همان تعهد خدای گونه در بستر امانت داری است که :
خوشتر آن باشد که سر دلبران

مصادره نشود و از حداکثر توان در بذل دریغ نکردیم که نمی‌کنیم.

بیشترین نیازم به همدلی را، سکوت سنگ صبور پر کرده است، از پدر تا مادر و از همسر تا فرزندان. خدای را در ادای حقوق مهر و عاطفه شان در رضایت به یاری خواسته ام که به دلیل عشق مطالعه و تفسیر و تحلیل، این موهبت به سادگی فراهم نشد. قلمم شاهد این ناتوانی در ادای مهر بوده است و شاهی در هر موقعیتی. روح رفتگانم تنها نمی‌گذارند و حضور مهربانان سفره‌نوب و اعتقاد، دمساز لحظات فراغتم بوده‌اند و هستند. تا قیامت.

خوب به یاد دارم در مراسم چهره‌های ماندگار در شهرستان نقده، وقتی بزرگان ادب سرزمین آذربایجان از خرد و کلان و زن و مرد و... به پاس قداستت در تالار زرین جام نقده «سولدوز»، عالمانه قیام کردند و دست نوازش بر برهنه‌ترین ارادت‌های خالص و ناب زدند چقدر شایسته‌تر بودید و زمان حقیر.

اوج اعتبارتان، در تمجید استاد باریشماز با همان عظمت ادبیات انحصاریش و زبان همیشه مطهرش از شما در ایستادن و نه منتظر ماندن، در سرودن و نه ستودن، عمر پر برکت دادن و راز قومی پر عظمت فاش کردن، برای فردا چراغ بودن و نه برای امروز عافیت طلبیدن و... ما را به تعجب واداشت که چگونه و با کدام تعریف از مردانگی باید در دیار خویش غریب ماند؟؟؟

"از دیار غریب در قدردانی، تاریخ پر از شوری دارم، گو اینکه این محبت بی‌منت برای خیلی‌ها گران آمده است. می‌بالم که در اوج نیاز از تنهایی رفیق ساختم برای همیشه. بگذار دنیای سراسر فریب عشق بازی کند با هم نفس‌هایش در تکرار لحظات حیات که پیشیزی نمی‌ارزد."

کاش یک بار دیگر کلاس فهم را آذین‌ببندند و کاخ‌های محبت را در آرزوهای معلم جماعت برای فردای ایران و نسل ایرانی عینا تصویر کنند. آنها که فقر را علنا تجربه و با پاهای برهنه بر سینه سخت‌ترین سرمای زمستان کوبیده‌اند در حالیکه با اشک حسرت در تحمل، ناظر درد همزادان خود بوده‌اند، هنوز هم پاهایشان در همراهی‌آلام رنجورترین مردان و زنان عفاف در خانه‌ای به وسعت

استاد بزرگ:

قلم نجیب‌ات بر فردای سرزمین شرف و در مرز غیرت و در دروازه آذربایجان تاریخی از نو می‌سازد بی‌آنکه بر منکران حقیقت بتازد. شما آگاهانه در تمام نوشته‌ها، در عین شایستگی، بر تاریخ دیگر مردمان، مهر نجابت زده‌اید، در منتهای ارادت.

ما را همین بس که در طول حیاتمان، در صندلی دانش آموزی و در کلاس جغرافیایان، بیشتر از ادب شنیدیم و از ادبیات سینه‌به‌سینه و از مثل و داستانهای پر از غیرت و شرف. جز حرمت در نگاه و کلامتان نیافتیم و غیر از نجابت نشنیدیم، حتی در زمانیکه ارادت در قبال اطاعت شاگرد اول بود ما همچنان بر گفته‌ها و کلام مملو از عشق تان تأمل می‌کردیم برای...

یار باشیم اگر سر به سر دار بریم
دردم درد توست. سینه‌ام قفس با هم بودن است در چهار دیواری راز، از گفتن تا شنیدن و از تحمل تا تأمل.
آکنده‌ام از درد نه در مان طلبم!

شنیدم در بزم حضور «یادواره ارزش مندتان در منزل شخصی از سوی قلم به‌دستان و فعالان فرهنگی شهر نقده» در خانه پر از مهرتان:

"آواز تنهاییم را قدم به قدم خاک دیارم در همراهی پدر مهربانم شنیده‌ام. خلوت شبانه‌ام در زادگاهم تابلوی زندگی پر رمز و رازی است که گفتن را نتوانم، هر چند شایسته‌تر بود بیان کردن لحظه‌لحظه تمام زندگی در همسایگی و همراهی قلم، برای...

خرسندم ساوالان با تمام اقتدار و اعتبارش، بخشی از ناله‌های مردانه قلمم را شنیده‌ام و ساز تنهاییم از مضراب اش دریغ نکرده است برای تلفیق هنر و هنرمند و ترکیب هنرمندان گنج‌های ادبی، و راز سر به مهرش را در پناه محراب، بهتر تماشا کرده‌ام."

آنجا برای صعود از قله سراسر افتخارش، باید همراز محراب بود و همراه مهربانان، برای رسیدن به دریاچه‌ای مملو از حیات با هر تعریف و تمجیدی. من در کنار محراب داشی «سنگ محراب در نزدیکی دریاچه سبلان» با هر نفس خدا طلبیدم برای نجات و با هر گام هم‌نوردی برای صعود از قله سختی و مرارت‌ها. و خوشحالم که من و ما در نیازمندترین زمان برای پاسخ به سمفونی مردی و مردانگی، هزینه شدیم تا فردایمان

در آن روزگاران آوازه ی یک شاعر ترک زبان که خود نیز معلم بود در محافل ادبی و هنری و فرهنگی و مدارس شهرستان نقده پیچیده بود شاعر محلی که به زبان مادری و ترکی شعر می نوشت «محرم پریزاد» با تخلص «سورگون» بود که در قطعه شعری زیبا برای یک بچه ای از خانواده ای فقیر در کلاس با مشاهده برخی صحنه های دردآور به شعر کشیده شده بود شاعر مهربان و دوست داشتنی و خوش قلب از روستای فرخزاد شهرستان نقده و منطقه سولدوز که خود از نزدیک طعم تلخ نداری را چشیده و دیده بود قلم به دست گرفته و شعری از عمق جان و کنه دل می نویسد که هر شنونده و خواننده ای را متأثر نموده و کمتر کسی با خواندن این شعر زیبایی عاطفی قادر به کنترل خود می شد و معمولاً با گریه استقبال می شد و...

سورگون قلبی مهربان و نازک دارد و اشعار خود را به دو زبان فارسی و ترکی بود جمع آوری کرده و به یکی از دوستان خود می سپارد تا برای چاپ او را همراهی و کمک حال باشد اما پس از گذشت چند ماه بنا به هر دلیلی مفقود شدن اشعار را ابراز داشته و موجب دل سردی شاعر می شود و همین موضوع باعث شد چند سال از فکر نمودن به چاپ کتاب صرف نظر کند و نهایتاً پس از قریب به دو دهه مجدداً تعدادی از اشعار ترکی خود را در یک مجموعه ای به نام :

«هیجران داغی» به چاپ می رساند و به دنبال آن از تلاش برای تحقیق و پژوهش در زمینه های مختلف ادبی و فرهنگی و اجتماعی باز نمی ماند و در خصوص فرهنگ فولکلور به تحقیق می پردازد که نهایتاً نتیجه تلاش های خود را در چند جلد کتاب به نمایش می گذارند که در نوع خود بی نظیر است.

مجموعه کتاب های چاپ شده توسط سورگون شاعر تاکنون ۶ جلد می باشد که ذیلاً به طور مختصر به اسامی کتاب ها اشاره می شود :

- هیجران داغی
- آتالار سوزونون انکشافی
- اوغوز نامه
- او سوزلره گلمز
- شرح عتبه الحقایق
- قاراپاق فولکلورو

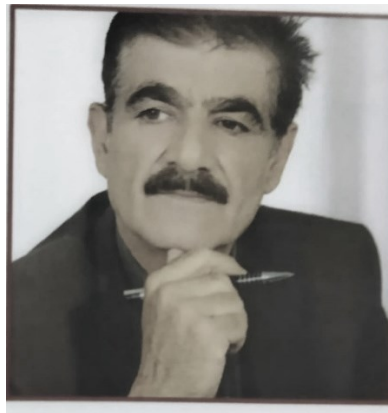
احترام بر وقار می کوبد و از تبار می گوید و می گوید !! خوب می فهمند درد چیست ؟

تابلوی مردانگی در مقابل غیرتشان با مدال احترام ، تمام قد ایستاده است و تماشاگران در حیرت و حسرت . راستی بهای این محصول جبر در کشور غیرت و شهامت چقدر است ؟

بر دستان پر مهتران از سر مهر بوسه می زنم و بر محصول عمرتان در بیان و دفاع از زنان و مردان پاک سیرت به قلم آبرومندان فخر می فروشم و امیدوارم نسل آینده با دوراندیشی از کلامتان ، گهر و از شعرتان ، درر و از همه درایت تان در استقامت و صبر بر تحمل نگاه نا نجیبانه بر فرهنگ و ادب و فرهنگیان و ادیبان سخن بسازند در اثبات شایستگی .

نقده - سولدوز ۱۴۰۳/۲/۲۱

صالح رحیمی (اورخان) محرم پریزاد «سورگون»

دقیقاً نیم قرن پیش بود که در مدرسه راهنمایی مشغول تحصیل بودم و در آن روزگاران اشعار ترکی «حیدربابا» از استاد شعر و ادب ایران زمین «شهریار» در سراسر کشور پیچیده بود بخصوص در مناطق ترک نشین داخل کشور زبانزد خاص و عام بود و در اندک زمانی مرزهای کشور را درنوردیده و در محافل ادبی کشورهای ترک نشین بخصوص آذربایجان نغل محافل بود و در مدت زمان کوتاهی در مراکز موسیقی توسط خوانندگان به گوش همگان رسید که در آن روزگار کمتر کسی از شاعران به زبان ترکی شعر می نوشت و...

یاد بعضی نفرات، روشنم می‌دارد. (نیما).

من اصلتا اهل روستای فرخزاد، همزادگاهی استاد محرم پریزاد و باغ پدری‌ام و باغ استاد در یک کوچه باغ بوده است علاوه بر دوره تحصیلات، بعدها هم چندین دهه از محضرشان تلمذ کرده‌ام و در این متن خاطراتی از ایشان را خدمتان قلمی می‌کنم:

این روزها هم، وقتی انرژی‌ام تحلیل می‌رود، سر فرصت، ساعاتی با هم به گفتگو می‌نشینیم و از نفس گرم ایشان و حضورشان به قول امروزی‌ها دوباره شارژ می‌شوم و انرژی مضاعف می‌گیرم.

آقای محرم پریزاد، در سال ۱۳۵۳ در دبیرستان پهلوی، شهرستان نقده معلم بود و پنجاه سال است این رابطه استاد و شاگردی همچنان ادامه دارد و از او درس زندگی، مدارا و پژوهش و در یک کلمه، زیستن آموختم.

پریزاد، در تجربه زیسته‌اش، جهان را فیلسوفانه، خوب برابیم تفسیر کرد و به تغییر جهان از منظر فرهنگ به کار و تلاش پرداخت. استاد تغییر جهان را از مجرای تغییر فرهنگ پی می‌گیرد و تغییر تک، تک افراد به جای اولویت نهاد و تشکیلات رسمی اولویت می‌دهند و همچون نگاه مصطفی ملکیان معتقد است، فردیت برای تغییر جامعه بر تشکیلات و جمع‌گرایی و نهاد رسمی و از بالا، به پائین که نوعی حاکمیت اقلیت بر جمع می‌باشد، مرجح می‌دانند و شاهدش انبوه کتابهایی که تالیف کرده‌اند

از معلمان زیادی تلمذ کرده‌ام، و پس از پایان سال تحصیلی دیگر به عللی لاجرم ارتباطمان قطع شده است، ولی آقای پریزاد، با نحوه زندگی و سلوکش و روش و منش‌اش و با وسعت اطلاعاتش مرا جذب کرد و با ایشان ماندم و همچنان از رفتارش در دهه هفتم زندگی‌ام می‌آموزم، زیرا سلوک شخصی‌شان همواره الگویم بوده است.

بیش و پیش از آنکه کتابهای ایشان شاهکار باشد، زندگی‌شان شاهکار است.

در قرن ۲۱ با وجود خانه‌های سالمندان، نگهداری و تیمار والدین و زندگی در زیر یک سقف تا دم آخر شاهکار بزرگی است، استاد محرم پریزاد تا آخرین نفسها مادر و پدر پیرشان را تیمار کردند و من می‌دانم که در این راه چه مرارتها که نکشیدند.

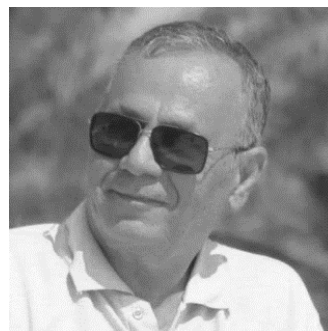
کتابهای ارزشمند مذکور در بالا برای هر خواننده‌ای بسیار مفید است تاکنون کمتر نویسنده و پژوهشگر و محقق به این اندازه در فرهنگ و فولکلور ترکی تحقیق نموده و با دسترسی به منابع اصلی و اساسی در روستاها و ارتباط برقرار کردن با افراد باسواد و مطلع و آگاه به فرهنگ و فولکلور منطقه نسبت به تبیین و نوشتن حقایق اقدام کرده است حقیقت این ادعا را تنها با مراجعه به مطالب مندرج در داخل کتابها می‌توان دریافت و آن مطالب که در کتاب شیرین و دلنشین «او سوزلره گلمز» و یا «اوغوزنامه» و یا «قاراپاق فولکلورو» آمده است پس از مطالعه مطالب درون این مجموعه‌های مختلف می‌توان به حقیقت موضوع پی برد.

شاعر سورگون در چند سال گذشته با هر سختی موفق به چاپ شش جلد کتاب ارزشمند به قلم زرین خود شدند اما هرگز نتوانستند در رونمایی از این آثار ارزشمند از حمایت مقامات مسئول بهره‌مند شوند تمامی شش کتاب با مجوز رسمی از وزارت ارشاد اسلامی چاپ شده است اما هیچگاه از این کتابها برای رونمایی توسط ادارات دولتی زیربط استقبال نگردید و این شاعر و نویسنده و پژوهشگر توانمند در این راه پرده‌انداز همیشه تنها بودند که امیدوارم از این پس در دریافت مجوز چاپ برای سایر آثار خود به مشکل برخورد نکرده و به سلامتی طی طریق نمایند که حمایت دوست داران و حضرت دوست را به دنبال داشته باشند.

جعفر امامقلی زاده

شاهکار پریزاد، سکوت، زندگی

بی‌جنجال و سلوک فردی اوست.

می‌شوند در منزلشان، در کارگاه کوچک ساخت آلات موسیقی و سازهای زهی دست به آفرینش آلات موسیقی از چوب می‌زنند.

در سالهای اولیّه بعد از انقلاب که داشتن آلات موسیقی با مشکل مواجه بود، با پوشاندن در و پنجره و عایق‌کاری آن برای جلوگیری از بیرون رفتن صدا به کوچه آشپق‌های آذربایجانی را دعوت و در حفظ و اشاعه موسیقی می‌کوشیدند.

یک‌بار، از ریشه کهنه درختان کنده شده و تغییرات در کارگاه و رنگ‌آمیزی آن، قلمدانی برایم هدیه آورد که در تعجب بودم از نگاه عمیق او به هنر چوب.

یک‌بار فرزندم، از استاد سوالی پرسید و روز بعد با بغلی پر از کتاب و توضیحات مفصل‌شان به فرزندم و مرا با رفتار و منش و وسعت اطلاعاتش شیفته‌تر کردند.

یک‌بار در کوهنوردی مشترک استاد، فلسفه کوهنوردی و رعایت ضعیف‌ترین فرد گروه و هم‌پا شدن با ضعیف به جای تکروری را از او آموختم. آموختم کوهنوردی به‌جای رقابت، رفاقت است. و همچون دیگر ورزشهای فردی نیست که فرد به قهرمان تبدیل شود، کوه‌نوردی سفر قهرمانی با هم و با گروه است و جمع با هم قهرمان می‌شوند و با هم به فتح قله‌ای ناآشنا می‌آیند. و برنده شدن همچون کشتی نیست که به گریه یکی و قهقهه دیگری بیانجامد، در کوهنوردی همه با هم قهرمان می‌شوند و علی‌رغم کار فرهنگی و پژوهش و توجه به تحولات شخصی و فرهنگی، این روحیه همیاری‌شان در کوهنوردی برایم زیبا بود.

یک‌بار برای استفاده از محضرشان دنبال استاد رفته بودم و دم در منتظر تشریف‌فرمایی‌شان بودم و جوانی که عقب‌مانده ذهنی بود، به دیوار خانه استاد، کنار اطلاعیه ترحیمی، ناراحت، پیشنهادی‌اش را روی اعلامیه روی دیوار گذاشته بود.

استاد بیرون آمد و مدتی به گفتگوی صمیمانه با او پرداخت و بعد به من توضیح داد که این جوان برای دریافت خیرات و پولی مختصر برای گذران زندگی از این طریق امرار معاش می‌کند و تاریخ و منزل مورد نظر در این اعلامیه را اشتباه متوجه شده و چیزی از آن مراسم نصیبش نشده است و استاد در حال دلداری او بوده است. یک‌بار با هم در حال خرید کدو تنبل از دست فروش

در سال ۱۳۵۳، یک‌بار آقای پریزاد، برای درس انشا از ما خواست، یک و یا چند بازی بومی و محلی را به عنوان موضوع انشا در یک ورقه بنویسیم.

امروزه می‌دانم، که آن‌زمان، ناخودآگاه روش پژوهش میدانی را تجربه کرده‌ام، از پدر و مادر و اقوام و همسایگان، از بازی‌های محلی پرس‌جو کرده و انشایم را نوشتم، آقای پریزاد انشایم را با خود برد و پنجاه سال از آن زمان می‌گذرد و انشای من و دیگر دانش‌آموزان را و دست‌خط پنجاه سال پیش مرا برای تکمیل تحقیقات در فلکلور بومی و منطقه‌ای هنوز در آرشیو خویش نگه داشته است!

بعدها متوجه شدم این‌کار مجموعه‌ای از فلکلور و تحقیق میدانی و انشا و ثبت کتبی آن، پیش‌زمینه پژوهش در مورد آنها بوده است که حاصل بخشی از آنها "کتاب فلکلور قره‌پاق" می‌باشد و استاد بیش از نیم قرن است که در ادبیات، فلکلور و فرهنگ آذربایجان به تحقیق پرداخته است. عمرشان دراز باد.

سالها بعد و در دهه هفتاد و پس از سرخوردگی‌ام از شرایط کشور، و گریزان از عرفان نوافلاطونی به عرفان کاستاندا و پال‌توئیچل و پائولو کوئیلو و لوبسانگ رامپا و واسوانی پناه برده بودم.

دیداری با استاد دست داد و این نقطه مشترک مجددی که با استاد دیدار کرده بودم، و من که خوره کتابهای کاستاندا و پال‌توئیچل و هارولد کلمپ، خوابهایم را آشفته کرده بودم گفتگویی با استاد و وسعت اطلاعاتش در زمینه عرفان مرا به شگفت واداشت و ارتباطاتمان به شکل دیگری و مستحکمتری ادامه یافت.

سالها در معیت آقای پریزاد در کلاس درس مولانا و فیه‌ما‌فیه در محضر یکی از اساتید با هم تلمذ کردیم.

یک‌بار ساعت یک بعداز نصف شب در فصل زمستان، که از شهری عبور می‌کردیم در حاشیه جاده و دور از شهر ساعت یک نصف شب پیاز فروشی در کنار بارهایم در آن سوز سرما ایستاده بود، به پیشنهاد استاد خودرو را نگه داشتیم و هر یک برای حمایت از فروشنده در آن سوز و سرما یک گونی پیاز خریدیم و با خود به نقده آوردیم.

کم‌کم با اشعار استاد و تارنوازی‌شان و ساخت تارش مرا شگفت‌زده‌تر کرد، با نواختن ساز آذربایجانی آشنایی دارند و در ساخت آلات موسیقی تبحر دارند و زمانی که خسته

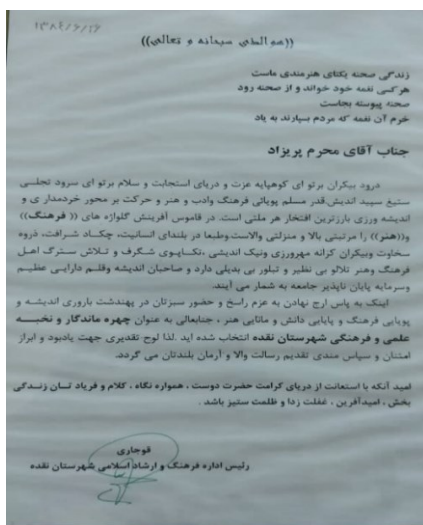
سپس در دوران تحصیل در دانشگاه تبریز اکثراً ارتباطشان با دانشجویان کتابخوان و محقق بوده است و علاوه بر مطالعات درسی و پاس کردن دروس دانشگاهی به مطالعه جنبی می‌پرداختند و حاصل آن، مطالعه چند صد عنوان کتب معتبر بوده است.

در ابتدای دوران دانشجویی و در اولین ورود به دانشگاه تبریز برای ثبت نام با ادامه اعتصاب سال قبل دانشجویان در دانشگاه تبریز مواجه می‌شود و تاخیر در ثبت نام سبب ضایع شدن هزینه ثبت نام می‌شد که با زحمت زیاد فراهم کرده بودند لذا به اخذ قول مساعد ثبت نام، از نماینده دانشجویان دانشکده علوم انسانی منتظر اعلام وقت ثبت نام می‌گردد.

پدر مرحوم استاد پریزاد، فروشنده دوره گرد بودند و برای فروشندگی به روستاهای ارومیه و مهاباد و پیرانشهر و لاجان می‌رفتند.

جیگر دره‌سی در نقده، مسیر ارتباطی نقده و لاجان و روستاهای متعدد دیگر است که در دهه سی مامن راهزنان بوده است، استاد با پدر مرحومشان تابستانها و ایام تعطیل از فرخزاد روستای محل اقامتشان با بار کالا و بار انگور و دیگر کالاها بر روی الاغ، و خودشان پای پیاده به روستاها برای فروشندگی می‌رفتند و هفته‌ها در روستاهای لاجان و پیرانشهر دست‌فروشی کرده، سپس به خانه باز می‌گشتند. آخرین وداع ایشان با همسر مرحوم اولشان برایم سخت تکان دهنده بوده زیرا کف پای همسر مرحومشان را در آخرین دیدار و جدایی ابدی، بوسیده بودند.

در یک جمله معلم مهربانی‌ها محرم پریزاد، بیش از هر چیز زندگی‌شان شاهکار است.

پیری بودیم و یک یا دو کدو تنبل برای یک‌ماه کافی‌مان بود و فروشنده دوره گرد که لحن ملایم و عدم قاطعیت استاد را دیدند بیش از ده کدو تنبل را با زبان بازی فروختند! و استاد به من فرمودند تو بهش بگو اینها خیلی زیادتر از مصرف یکسالمان است و در نهایت برای حمایت از فروشنده و علی‌رغم عدم نیاز خریدند!

اوستاد پریزاد، حیات یولداسی، آناسی و آناسی بارها لفل و پیاز ... از فروشندگان دوره‌گرد پیر بدون داشتن نیاز خرید می‌کردند.

استاد در دوران تحصیل در مهاباد با پسر وزیر فرهنگ قاضی محمد هم‌کلاس و از طریق ایشان با پدرشان که انسان بسیار محترمی بودند آشنا می‌شوند.

در سال ۱۳۴۵ در سرشماری سراسری آمار در روستاهای پیرانشهر که دیگر سرشماران به همراه یک ژاندارم و یک بلدچی در روستاها به جمع‌آوری آمار می‌پرداختند، ایشان به جهت دست‌فروشی همراه پدر بزرگوارشان به این منطقه آشنایی داشتند و به جهت اعتماد به مردم بومی به تنهایی کار جمع‌آوری آمار را انجام دادند.

قبل از ثبت نام دانشگاه، استاد بخاطر بضاعت مالی دو سال به کار می‌پردازند و با تشویق دو تن از معلمان روستایشان برای شرکت در کنکور سراسری، قبل از ثبت نام دانشگاه پولی نداشته است معلمان آن زمان روستای فرخزاد آقایان مرحوم حسین حبیب‌پناه، و زین‌العابدین سعیدی ضمن تشویق ایشان هزینه ثبت نام کنکور سراسری ایشان را نیز می‌پردازند.

سولدوزون شاعر لر، یازیچی لار و ادبیات خادم لری آدینا قورولموش توره ن

حیدر عباسی (باریشماز)

۱۳۸۴-نجو ایله، ایرانین باشا باشیندا «چهره‌های ماندگار» آدی ایله بعضی یازیچی لار، شاعر لر و هنرمدری او عنواندا تطفیف ائدیردی. او ایل، یای فصلی نین سونونجو آییندا، یعنی ۱۳۸۴ / ۶ / ۲۶ دن باشلاناراق نقه‌نین اداره ارشاد و فرهنگ اسلامی طرفیندن قورولموش فرهنگ و هونر هفته‌سینده بیر عده یازیچی، شاعر و فرهنگ و ادبیات خادم لری آدینا آغیریلما توره‌نی کئچیریلدی. اورادا اون نفری تطفیف ائدی. لر: پروفیسور دکتر پرویز محمدی شاعر و علمی هئت عضو، پروفیسور دکتر امیر هوشنگ مهریار یازیچی و علمی هیئت عضو، پروفیسور دکتر مسعود ناصری هومیپاتی حکیمی، یازیچی و علمی هیئت عضو. پروفیسور دکتر علی صدرائی آرخلوق، علمی هیئت عضو، یوسف قهرمانپور فولکلورشناس، حجه‌الاسلام محمد امین رضوی یازیچی، محمد امین برزنجی شاعر، علی خلخالی ژورنالیست، مهدی علوی شاعر، علی حسین فتحی بسیجی معلم، رحیم حلاج شاعر و من محرم پریزاد شاعر و تدیقاتچی. او جلسه‌ده بونلارین ادبی بدیعی چالیشمالاری باره‌ده بیلگی لر وئریلدی و منیم آدیما گؤندریلمیش ماراغالی آدلیم شاعر و مثنوی‌شناس اوستاد حیدر عباسی (باریشماز) ن لئنته آلینمیش و گؤندردییی سؤزلری سسلندیریلدی:

یا ذی الجلال و الاکرام

سوروشدو بیر نفر بیر اکیچی دن
هانکی دین ائدیبدیر سنی بختور
سؤیله‌دی مذهبیم اکیچی لیک‌دیر
دونیا‌دا هاممی اؤز اکدییین بیچر.

دوز چوره‌یینه آند ایچمه‌لی، آرخالانمالی دوستوم محرم پریزاد ایله ایللر بویو بوندان اول گوروشه بیلدیم، اما بو ایچری سی و ائشییی بیر اولان آردملی، باشیمیزی اوجالان ایگیدی ایله خئیک گوروشوموزدن قاباق اوره‌ییمده گوروشموشدوم، گوزلریمیز بیر بیرینه ساتاشاندا دینمز اینمر باخیشلاریم اونا دئدی لر:

محبت مکتوبو یازیلار گوزه
واراخلا باخیشی گوزومدن اوخو.

من اوره‌ییمی نه تهر بیلدیریم آی قارداشلار، بنله، پریزاد او اوره‌کلرینده دنیز داشییانلارین بیرسی دیر کی، شاملو دئمشکن: «اونلارین قویودان ایچدیکلری سویا، دریا حسادت ائدیر.»

بیرینجی زاد کی، بو یارادیچی ساین انسانین حقینده آدامی ماراقلاندیر، اونون «سورگون» یعنی شعر آدی دیر. بو آد اونون بویونا یاراشان بیر آد دیر.

پریزاد، یاراماز دار گوز و قولچاق لار دونیاسینا یول آرمیش، کوزره‌ک اوره‌کلی او پری لردندیر کی، مین ایل ده، بو دونیادا یاشاسا، دونیایا، خیانت و زالته قوللوق ائله‌ین لره، ایکی اوزلولویه بولاشمایاجاق دیر.

محرم دوستوم خلقی کدرلندیرمه‌سین دئییه، اوزو گولسه ده، داییم غریب‌لیینه و سورگونلویونه خاطر اوره‌یی دولودور. دوستلویونا گوه‌ندیییم پریزاد، حضرت پیامبرین (ص)، بو ساین فرمایش‌لرینی همیشه اوزلری ایله یاشادیلار:

«كُنْ مَعَ النَّاسِ وَ لَا تَكُنْ مَعَهُمْ»

او، خلق ایله یاشادیغیندا، گولوب گولدوردویونده، اونون دوشونجه‌سی نین تورپاغا سیغماز قانادی، معنا عالمی نین آن یوخاری قاتلارینی یوروب و سینماقدادیر.

من، محرمی آدلیم بیر عالم آداما قیزیرقانیرام، آخر عالیم لر علم‌لرینی بیلدیرمه‌یه، باشلارینی ییغیناق ایسته‌یرلر و من هامی بیلن‌لرین آلرینی اؤپورم، اما محرم دوستوم تانینماقدان و باشی ییغیناق اولماقدان اوشوتر، او، دئمک او معرفت صاحب‌لریندن دیر کی، اوزوده کیم‌لییی نی بیلمه‌یر، بو کیم اولوب، اما کیم‌لییی نی بیلمه‌مک، معرفتین آن اوجا قاتی و آلدن توتولماغین آیدین نیشانه‌سی دیر.

دونیا‌دا بیر عده خاص معرفت پایلی لار واردیر کی، هم اوزلری، همده آیری لاری اونلارین کیم اولدوقلارینی بیلیرلر.

بیر عده‌نین کیم اولدوقلاری اوزلریندن سواي اوزگه‌سینه بللی دئییل، اما چوخ چوخ آز تاپیلان ساین آداملار دا واردیرکی حضرت حق اونلاری پایلاندیرماقدا آسکیک

اونون گۆزلىرىندە اوخودوم آنجاق
باغيشلا يار منى، آليم باغلى دير
سفره لر سارماديم يار گلن زامان
بو قارا گونلردن آليم داغلى دير

بوران پالتارىنى سويون، سؤيله ديم
شاعرين سفره سى آچيق اوره ك دير
اونون قابار آلى، دولغون حياتى
سفره لر دولوسو ياغلى چوره ك دير

بورانيم داريلما نيسكيل اولماسين
يار سنين سفره نده چوره ك كسمه دى
داريلسين او كس كى، قانا يئريكلي
بیر آلى دايمما چوره ك كسمه دى

سن خلقين آدينا قوشما قوشاندا
مغربدن مشرقه سفره آچيرسان
قوزئيين دوماندير گونئيين گونش
گونئيدن قوزئيه ايشيق ساچيرسان

شاعرين آينده قابار اولماسا
شاهلارين ايتينه قوشمالار قوشار
وجدانى اولدورر، سفره لر آچار
شرفى اولدورر، غيرتى بوشار

عدالت نغشى نين اوستونده، گۆزل
سفره لر آچسايدن بوران اولمازدن
بیر دگمه جالانديم شاعر اولاردن
يورولان اولاردن، بوران اولمازدن

بوران تك ايگيدن سينماز بيله يى
گونشلى صاباحا پاي دير، ذره ك دير
پالچيقدان دوزه كن موهور، زاهدن
او قابار آلره سجده گره ك دير.

۱۳۸۲ / ۴ / ۲۵

گلمه دييىنده اونلارنى اؤزلىرىندن و گيزلى پايلارىندان پرده
ده ساخلايبيدير، بو عده آيرى لارنى اوزاقدان ياخيندان
پايلانديرديقلاريندا اؤزلىرىنده كى پايدان و وئرگيدن
خبر سيزدى لر. گونش كيمي پريزاد جنابلارى دا، او
بختورلرين بيريسى دير كى، موولانا فيه ما فيه ده
دئميشكن: « او، بولاشيق ليغى سينامايان دوم دورو سو و
جيلغى معنادير كى، بولاشميش لار اونون قوينوندا
ايتيرميش دورولوقلارنى تاپا بيلر لر.»

«سينيق گوزگو» شعرينده، محرم اؤزو دئميشكن
اؤز لويونده بير اوردو و قوشون دور. داليسى نى دشمان
گورمه ين، آرخالنمالي، توپوردويونو يالامابان گووه نمه لى
بیر قوشون.
من بو دیرلى دوستومون گۆزلىرىندن اؤپورم و دیرلى
سولدوزون معرفت پايلى اؤدملى اوستاد شاعرلرينه و
يازيچى لارينا اودلو سلاملار گونده ريرم. «ايتميش نئى»
آدلى شعرىمى اونلارا بير گورمه كيمي پاي گونده ريرم.

سايقى لارلا: ۱۳۸۴ / ۶ / ۲۶

حيدر عباسى (باريشماز)

۱۳۸۲-نجى ايلده، اوستاد باريشماز سولدوزا قوناق گلنده،
منه ارمغان ائتدييى اؤز زنگين اثرى اولان شرح انور
كتابى نين بيرينجى جلدى نين اوللرينده گۆزل خط ايله بو
شعرى يازدى:

هوالمحوب
پرى لر باغيندا بير آخشام چاغى
«سولدوز» دا ائله دى يار قوناق بيزى
سورگوندن قايتدى «پريزاد» پرى
شن لييه ائله دى تار قوناق بيزى

او غيرت باغى نين سپيرى، سیرداغى
«محرم» باجى اوغلو گليب يفتيشدى
سورگوندن قايتدى پريزاد پرى
ماتم سورگون اولدو، غم لر بيتيشدى

دومانلى اگلشدى «بوران» قارداشيم
كؤنلوندن كئچيردى نه بيليم، نه لر
اونون سولدوز بويو صاف اوره يينده
جئيرانلار اوتوشر، قوزولار مه لر.

انسان، بىر باخىمدان آغاچ كىمى حىيات سوزر. بو حىياتىن گۆبىرمهسى، دىرچەلىشى، گلىشمهسى، ياشىلانمىسى و خزللنمىسى وار. آغاچ اۇنجه چهپىردكدير تورپاغى آمر، چىتلايار، جوک وورار، جوجهز، زوغلنار، فیدان اولار، دىرچەر، بوى آتار، قول قاناد آچار، گلىشر، ياشیل ياشیل يارباغا و تورشا شىرىن بارا دولار. بوداقلارينا اوركك اوركك قوشلار سيغينار، بارىنى يئىهن و كۆلگهسىنده دىنجهلنلر اولار. بو دورومدا، آغاچ عزيزلئر، دقتلرى چكر و بارىنى- ياشىللىغىنى پاى بۇلوش ائدر.

زامان آددىم آددىم گلىب دورمادان كئچر، آغاچ آهاللاشار، يارباقدان، بوداقدان سيپىرىلار، باردان دوشر و قانادلارينا يووا سالمىش قوشلار دا كؤچر. بو گونونه وارمىش آغاچ، گينه ده كؤكو اوستونده ديره نركن حىياتىنى- منلىيىنى قوروماغا چاليشار.

گون گلر، بىر آخشام چاغىندا مغرورجاسينا، دؤزوملو بارلى كئچمىشىنى دوشونركن، اوفوقه ساللانمىش آخشام گونشى نين ديره كئلمىش نورونا ساي سالار، گنجهنى قوناقلار و گؤى اوزوندن بىر اولدوز آخار. گينه آخشاملار گلهجك، گينه گونش نورو ديره كلنهجك، گينه بىر اولدوز آخاجاق. اما، حىيات دورمادان توكنمز يولونا دوام اندهجك.

دوغوم گونوم، باهالىق گونلرى و نذير

نيازلى ايللر

من محرم پريزاد(سولدوزلو سورگون)، علمد و فرنگيز آدلى ايكي باشى بلالى انسانين بيرجهجيك اوولادىيام، چرخ دؤوران بو ايكي باشى طوفانلى انسانى بىر بيرينه چاتديرير و من يوخلوق، قَحَطَلِيك و امن آمان سيز ايللرده و بىر قووس آييندا دونيايا گلىرم. يازيلماسينا شاهد اولدوغوم ايلك سيجىلليم ۱/ ۴ / ۱۳۲۶ تاريخينه يازيلسا دا، بو گون ۱/ ۴ / ۱۳۲۳ تاريخى ايله تانىنيرام. ظنيمجه سونونجو تاريخ دوزگون اولاييلر.

او گون، دده ننه، ياخين قونشولار و اؤگئى باجى لاريم ائل آراسيندا يايلىمىش بىر اينانچ اوزره بو قراره گلىرلر كى منى جيندن- ميندن، بدنظردين، كئچى جى ناخوشلوقلاردان آماندا ساخلاماق اوچون بىر نئچه گونلوک قزىلدىن توخونموش آت- ائششك تورپاسيندا ساخلاسينلار. اودور كى سيرايا ساليب اون گنجه گوندوز

محرم پريزاد « سورگون »:

علمد آتام دير، فيرنگيز آنام

ناغادئى شهرلى، سورگون آدلييام

قاراپاق ائلى، سولدوز ماحاللى

يوردومو آراسان، فرقوزادلييام.(سورگون)

هر نهدن اۇنجه، دىرلى آيلىق فرهنگى- اجتماعى خداآفرين درگى سى نين ساين و چاليشقان امكداشارينا منتدارليغىمى و حؤرمتلى اوخوجولارينا سايقى لاريمى چاتديريرام و اؤز ترجمهى حاليم و ادبى چاليشمالاريمى اختصارلا تقديم ائديرم.

يئتمىش دوققوز ياييز اؤتدو،

بو گون وارديم سكسنه من.

عؤمور كئچدى تورشا شىرىن،

يئنىلمه ديم هر تنه من.

دا، نذیر اندیرلر. سونرالار بیر آیین نؤکر پولونو سیده اؤده بیرم و اونو راضی سالیب بوینومو آزاد اندیرم!
 هر آی یاخین کند سیدینه گئندنه، اورادا یئرلشن اوجاغا دا گئتمه لی اولورلار. بو یاخین اوجاقدان دولایی، نذیر ائتدیکلرینه گؤره، ایلده بیر کره، میاندا بین شمالیندا یئرلشمیش تاج الدین علی اوجاغینا دا آپاریب قوربان کسدیرلر. بو دوعا بیتیکلر ییغیلیب چوخالیر، پاپاغیما- چییینیمه سانجاقلادیق لاریندان دولایی، بیر دولو توربا دا، ننه مین یاخدانیندا قورونوب ساخلانیلیر. اوستا قهرمان ادلی گلدی گئدر بیر پینه چی بو دوعا- بیتیکلری، توماشدان تیکدی بی توربا یا دولدوروب آغزینی تیکیر، توماش شیریمیندان بیر آشیرما دا اونا یاراشدیریر، اونودا هر گون منیم ساغ چییینیمدن آشیریب، سول قولتوغومون آلیتیندان آسیرلار، من ده اونو اؤزوم له گزدرمه لی اولورام.
 آنادان گلمه باش توکومدن نذیر اوچون تپه ساچی دا آیریرلار. ایل به ایل بو ساچ اوزانیر و هر گون اونو داراییب هؤرورلر. هر گون اوزرلیک سالما، ایتدن- پیشیکدن قورخوب ائوه قاچاندا، مومیا و یا ایچینده قاپی رزه سی چالخالانمیش سویو ایچیرتمه، داماق گؤتورمه، غافیلدن داغلایب دیسکیندیرمه و بعضا قورخولوق گؤتورمه لر، دوعا یازمالار دؤنه دؤنه تکرار اولونور، تاکی من دیرچه لیب بئش آلتی یاشینا دولورام.
 قیتلیق و باهالیق ایللری یدی. جماعت داری، مکه، آرپا، سیلیف چوره یی یئیردی. بوغدا چوره یی بیر آرزیا چئوریلیمیشدی. ددهم آلیش- وئریشه گئندیی لاجان بؤلگه سینده هر نه ایکی طرفلی و تاخیل موقابیلینده بارابار، ایکیلی بیرلی و یا اوچ بیره ساتیلیردی. بیزیم ائوده آز مقداردا اولسایدی دا، داغارجیقلارا دولدورولموش بوغدا، آرپا، چامپا دویوسو، داری و سایر دن دوش تاپیلیردی و قناعتله ده مصرف اولونوردو.

منی یئم تورباسیندا ساخلاییرلار. اون گئجه گوندوز اؤتور، بونلار اؤز ظنلرینجه اوشاق اؤلومدن جان قورتاردی دئییه، آد قویما فیکیرینه دوشورلر. دده ننه منی یاشلی چاغلاریندا تاپدیقلاری اوچون، اوشاغین آدینی بیر یولدان کئچندن خبر آلماغینی اودولو اوغورلو سانیرلار!
 -اؤگنی باجی لاریمدان بیر سی. بیزیم کئندن بیر قونشو کندینه گئدن یولون کناریندا دایانارکن، او یولدان گلیب کئچن هر بیر کیمسه اولارسا بیرینجی مسافرین انتظاریندا قالیر. تاکی اورادان کئچن بیر کیشیه:
 - آی عمی! یورولمویاسان. زحمت اولماسا بیر آرجا دایان. دئییر.
 - کیشی میندی بی ائششه بین نوحتاسین چکره ک هوش دئییب دایاندیریر. خئییر اولسون قیزیم؟ دئییر.
 - خئییردی انشاا...! بو گونلرده بیزده بیر اوشاق دونیا یا گؤز آچمیش، زحمت اولماسا اونون آدینی سیز وئره سیز. دئییر.
 کیشی دایانیب دوشونور.
 - قیزیم اوشاق اوغلانندی، یوخسا قیز؟ دئییر.
 - اوغلانندی عمی. دئییر.
 - آلا ه بویا باشا چاندیرسین! بو آی محرم آیی اولدوغونا خاطر، ائله محرم آدینی وئرین اونا. دئییر.
 یولدان کئچن مسافر وئرمیش بیر آد! ددهمده اؤز آدین اولینی آرتیرراق آدیم اولور محرمعلی.
 او ایل گونش ایلی ۱۳۲۶-نین قووس آیی و قمری ایلی نین محرم آیی میمش. منیم دونیا یا گلمه ییم ده قووس آیی نین ایکینجی یاری سیندا اولوبدور.
 یازیق دده- ننه م، کؤرپه سی اولان باشقا کند عایله لری کیمی، اؤز ظنلری اساسیندا منی ناخوشلوقلاردان، جین- میندن، بدنظردن، قوروماق اوچون، سیده آپاریرلار.
 - اؤنجه یانی بالالی بیر اینک وئرمه لی سیز و آیدان آیا دا، بیر دوعا یازیلما لی دی. سید دئییر.
 دده- ننه م آز گلیرلریندن سیده، اوجاغا و نذیره، نیازا دا، سهم آیرمالی اولورلار. بوندان دولایی من بؤیودوکده سیده بیر آی نؤکر کیمی چالیشاغیمی

بیر آل بۇيوكلو كده قوروموش داری چۆره یی وئردی. انشییه
 آپارما، اوتور بورادا یئه گنت. دئدی.
 هولون سئویندیییندن، گۆز- گۆز اندیب، ننه م بیلمه دن
 چیخیب قاجدیم.
 او کسک آغاچا چاتدیم، هولون باهاسی اولان او بیر
 قیرانی هول صاحبینا اوزاندیم.
 - ساتمیرام.
 - نییه؟
 پولا یوخ، چۆره یه ساتیرام دئدی و بوینو بوکوک آلمده کی
 چۆره یه باخدی.
 من دوروخدوم.
 - اونو یاری بؤل، هول سنین اولسون. دئدی.
 من آلمده کی داری چۆره یینی ایکیه بۆلدوم. یاریسی نی
 اونا وئردیم، او دا هولونو منه وئردی.

او گون او هولو آله گتیردییم اوچون اوشاق- اوشاق
 سئوینیردییمسه، اما بیر آز یاشا دولاندان سونرا، اؤز
 سئویدی او یونچاغینی آجلیقدان ساتمیش او اوغلانی
 گۆردوکجه اؤز ایچیمده اوتانیردیم!

سیجیلی مأمورو

۱۳۳۱-نجی ایلین یای فصلینده کندیمیزه سیجیلی یازان
 گلدی.

گیزیر کوچهلری دولانارکن جار چکیب کند اهلینه خیر
 وئیر. او گون دده م یوکه گئتمیشدی، ننه م گیزیرین
 چاغریشینا گۆره اؤز سیجیلی سینی گۆتورور، آلمدن
 یاپیشاراق خانلیغا گئدیریک. اورادا ایکی قاتلی اوتاقلارا
 یاخین حیه طین بیر بوجاغیندا سَریلمیش بیر کیلیم
 اوستونده اوتورموش دفتر- دستکی آچیلی سیجیلی
 مأمورو، کندین کدخداسی، گیزیر و سیرایا دوزولموش بیر
 نچه نفر اوشاقلارینا سیجیلی آماغا گلن لر وار ایدی. بیزه
 ده نووبت چاتدی:

- ننه اوغلونون نچه یاشی وار؟ سیجیلی یازان سوروشدو.
 - بیلیمیرم! ننه م دئدی.
 - کدخدا بو اوشاق نچه یاشیندا اولایبیر؟ مأمور دئدی.
 کدخدا بیر آز دوروخوب، ذئنه ننده بیر سال چیخ
 ائتدیکدن سونرا:
 - احتمال وار کی آلتی- یئددی حددینده اولسون. کدخدا
 دئدی.

اوستاد پریزادین آناسی، آناسی و نوه لری

باهالیق ایل لریندن آجی لی بیر خاطیره

- او قیتلیق و یوخلوق ایل لرینده، او یونا قاتیلان یاشیدلاریم،
 اوستو باشی تۆکونک، بیرتیق- یاماق لی، بعضی لری
 چییینی، قولو و بالدیری چیلپاق، بنیزلری سولقون،
 بویونلاری اینجه، آریق بدن و سوزالا- سوزالا گۆرونوردولر،
 منده اونلارین بیرسی.

هر گون مئشه لیک دووارینا یاخین اوزادیلیمیش بیر کسک
 کارانلیق آغاجین باش بوداقلاریندا اوشاقلار دینقیلا پیشوو
 اویناردی لار و من ده او آغاجین اوستونده اوتوروب تای
 توشلاریم لا صحبت لشیب و او یون اوینویانلارا باخیردیم.
 گاهدا بیر اوشاق او یونلارینا قاتیلیردیم دا. بیر گون گینه او
 کسک آغاجین اوستونده اوتورموشدوم. آئنده کیچیک بیر
 هول، بیر اوشاق گلدی و منیم له یاناشی او آغاجین
 اوستونده اوتوردو. آئنده کی هولونو آلدیم، باخدیم و
 اوره ییم توتدو:

- بونو ساتیرسان می؟

- ساتیرام.

- نچه؟

- بیر قیران؟

گئدیم ننه منن آلمیم گلیم.

گئتدیم، ننه بیر هول آلیرام، بیر قیرانا.

ننه م، قارا پول ایکی اون شاهالیق وئردی.

- آجام، دئدیم.

وار ایدی. منیم ده چوخلاری کیمی دوغوم گونوم و یاشیم دقیق اولای بیلیمزدی.

۳۲-۱۳۳۱-نجی ایل، مکتبخانا

سیجیللی آلدیغیم ایلین پاییزیندا، ددهم منی مدرسه یه گؤندرمک مشقینه دوشدو. او زامان سولدوز بؤلگه سینده نغده شهریندن باشقا، چئوره کندلردن یالنیز آغ تۆوله، چپپانه، حسنلی، بییمقالا، ممی یند و راهدهنه کندلرینده مدرسه وار ایدی. کند آراسی مدرسه لردن یالنیز عطاءاله، حسنلی و راهدهنه مدرسه سی آلتی کلاسلیق ایدی. او گون گینه ددهم ائوده دئییلدی. آیین- اویون ساتماغا لاجانا گئتمیشدی. ننه جیبیمه پول قویدو. چۆره یین آلتیندان کنچیردی. آرخامجا سو چیلهدی و منی راهدهنه مدرسه سینه آد یازدیرماغا گؤندردی.

اؤنجه دن قرارلاشدیغیم یولداشلاریمی بیر به بیر خبردار ائدیپ باشقا بیر کند، یعنی راهدهنه مدرسه سینه گئتدیک، مدیر اوتاغینا کنچدیک. سیجیللی لریمیزی وئردیک، مدیر بیر به بیر سیجیللی لره باخدی، اوزونو منه توتارکن: یولداشلارین یازایلا بیلر، اما سنین یاشین آلتی آی آز اولدوغونا خاطر بو ایل یازایلا بیلیمسن، گلن ایل بو زامان گلرسن آد یازدیرارسان! دئدی. یولداشلاریم دا منه گۆره او ایل یازیلما دیلار و بیز اؤز کندیمیزه گئری دؤنمه لی اولدوق.

او ایل ددهم کندیمیزده بیرینجی نفر اولراق، منی درس آلماق اوچون کندین موللاسی و دین عالیمی آغا میرزه جبار عسکریه تاپشیردی. من دوققوز آی بیر مکتبخانا شاگردی کیمی میرزه جباردان درس آلدیم. او ایل باهار فصلی سونا چاتدیقا، مکتبخانا دؤورو ده سونا چاتدی، منیم ده دؤولتی مدرسه یه گئتمه غه یاشیم دوزه لدی و راهدهنه کندینده، شاپور آدلی مدرسه ده بیرینجی کلاس یازیلدیم.

ابتدائی مکتبه او خودوغوم ایللردن بیر خاطره

مُرتضی سبزلاییر!

کندیمیز فرقوزادان ۳/۵ کیلومتر آرالیدا اولان راهدهنه مدرسه سینه هر گون اوشاقلیق یولداشیم مرتضی ایله بیرلیکده گئدیردیک.

کدخدا ننه من یاخین قوهومو اولدوقدا، دندیینه آرخیین گؤرونوردو.

- آدی نهدی ننه؟ مأمور سوروشدو.

- محرّمعلی نؤکرین. ننه دئدی.

- علی نؤکری اولسون ننه. مأمور جواب وئردی.

ددهم منی سیجیللی سینی وئر گوروم!

- ددهم منی ائوده دئییل، یوکه گئدیپ. سیجیللی سینی اؤزویله آپاردی. ننه اؤز سیجیللی سینی اوزاتدی:

- منیم اوغومون یاشینی آز یازین تا کی سرباز گئتمه سین. ائله بیرجه جیک بونا گومانیم گلیر. ننه مأمور وئردی.

- آئی ننه آلاه ساخلا سین، سنین اوغون گئچ، تئز سرباز گئتمه لی، نه قدر تئز گئدرسه او قدر ده خئیرینه دی. سونرا آرتیریب محبتله و گولر اوزله:

- کدخدا، بو ننه منی آندا وئردی! دئییرم بیر آزجا آز یازیم. آلتی یاشدان آز یازمالییم. مأمور دئدی.

او گون، یعنی ۱۳۳۱-نجی ایلین یای فصلینده، یوسف بهرام آدلی مهربان بیر سیجیللی یازان، صدور تاریخینی اوچ ایل اؤنجه یه؛ یعنی ۱۳۳۰ / ۸ / ۱۲- نجو ایل قئید ائذرنک، ۱۳۲۶ / ۴ / ۱ تاریخینه آدیما ۴۶۸ نومره لی سیجیللی یازیر. ددهم من حضورو اولمادان، ننه من سوی آدی، آدیما تاخیلیر. ایران نوفوسونا رسمی اولراق بیر نفر ده آرتیریلیر. محرّمعلی پریزاد!

تصادفه بیر باخ کی! سیجیللی مأمور بهرام، اوگون اورادا، سیرایا دوزولموش لر آراسیندا، «هیجران» آدلی بیر قیزجیغا، ۱۳۲۸ / ۴ / ۱ تاریخلی و ۴۵۶ نومره لی بیر سیجیللی یازمیشدی و ۱۱ نفر «هیجران» دان سونرا منیم آدیما وئردییی ۱ / ۴ / ۱۳۲۶ تاریخلی سیجیللی ده، ۴۶۸ نومره لی یازیلدی. بیز ایکی آز یاشلی اوشاق، یعنی «هیجران» لا من، بیر بیریمیزی تانیمادان، بیلمه دن سیجیللی لریمیز بیر گونده و بیر نئچه دقیقه لیک فاصله ایله یازیلما دی دا، آزل گونده، آلین یازی لریمیز قوشا یازیلیمیشدی. دئمسن کی بو یازی، بیزیم گله جک سئودالی- فاجعه لی حیاتیمیزین باشلانیش بلگه سی میس! «سن سایدیغینی سای، گور فلک نه ساییر؟»

او ایللرده، وقتینده سیجیللی آینمامیش منله یاشید و یا من ن بویوک سیجیللی سیز گزن اوشاقلار و جاوان لار دا

اورتا مکتب ایلیلری آياغ اوسته ساغدان ۶-جی نفر

او گون هئج بیریمیزین آلرینده آجک اولمادان، بو گئییمله کتابقابی لار چییینیمیزده، هر قولتوغوموزدا بیر باغ مؤوره اودونو مدرسه یه یوللاندىق. سحرین گونشی دؤیوردوسه هاوا داها سویوق و آياز آدمی کسیردی. کئندن بیر آزا آرالانمیش هر ایکمیزین اوزو قولاغی سویوقدان قیزاریب، گؤزلر سولانیب و آلریمیز کئییمیشدی. یاری یولدا، کوزه چی لر قیزیل پالچیق، گؤتوردوکلری یئرده، مۇرضی نین آنکی توتار توماز:

- محرم ایش...مه ییم گلیر. دئدی.

- آياق ساخالارکن، چیخارت ایش...! دئدیم.

مۇرضی، آياق ساخلا دی. قولتوغونداکی مؤوره باغلارینی یئره قويدو. یول قیراغیندا دالی منه، اوزو گونه آياق اوستونده دایاندی، تومناغی سینی آچدی. ایلگه یی نی بیر قولونا سالیب ماهارلادی. منده آرخادا اوزو گونه دایانیب قولتوغومدا مؤوره اونا باخیردیم. گونشین ایستی سی اوزومو قولقلاریمی اوخشاییردی سا، بوزلارا یاییلمیش گونش نوروون شووقه سی گؤزلریمی قاماشدییردی. مۇرضی جولویرکن یول قیراغیندا تهللنمیش بیر تالا قاری ساری سیدیله یازیردی و زولاق زولاق جیزارکن اوجادان دا قاققا چکیب گولوردو. تا کی اؤزونو بوشالیدی راحتلاشدی. بیر آزدان سونرا، مۇرضی نین آیینینده کی کوردو تومان کئش سیز اولدوغونا خاطر، تومناغی آییندن اوچقونارکن، تومانی آياقلارینا سریلدی. بئله اولدوقدا، اوجا سسله وای دده دئیه دئیه آغلاماغا باشلادی.

- نییه آغلییرسان؟ سوروشدوم.

- تومناغیمی باغلاماغا آلریم تومور. دئدی.

مۇرضایا یاردیم ائدیم دئیه، قولتوغومداکی مؤوره باغلارینی یئره قويدوم. تومناغی سینی باغلاماغا چالیشدیم.

۳۳- ۱۳۳۲-نجی تحصیل ایلی نین قیش آیلاریندا چوخلو قار دوشدو، قیش برک و هاوا داها آيازلی- شاختالی اولدو. ائولردن مدرسه اوچون ییغیلیمیش اودون کفایت ائتمه دی. هر معلم اؤز کلاسیندا محصل لره سیرا اوزوندن اودون گتیرتدییردی. بو سیرا سالدی دا، بیر گون منله یولداشیم مۇرضایا دا سیرا چاتدی. بو قراره گلدیک کی صاباحی گون هره میز ایکی باغ مؤوره اودونو آپاراق. کئچن گونلر کیمی سحر دن سحره، بیر بیره قوشولوب مدرسه یه گئتمک اوچون او گون ده، سحری تئزدن مۇرضی نین انتظاریندا ییدیم. تا کی هر قولتوغوندا بیر باغ مؤوره مۇرضی کوچه دن منی سسله دی. من ده ننه م قوماشدان تیکدیغی کتاب قابیما کتابلاریمی، ناهار یئمه ییمی یئرلشدیریب، آشیرماسینی چییینیمه سالدیم، هر قولتوغومدا بیر باغ مؤوره مۇرضایا قوشولدوم و بیرلیکده راهده نه کندینه، مدرسه یه یوللاندىق. بیر نئچه گونلوک یاغار کسلسه ییدی ده، گئجه نین آيازیندا دونموش سیرسیرالی قارلار و گون ایشیغیندا شوشه کیمی گؤز قاماشدییرجی بوزلار، یول اوزونو پارلاییردی.

او گونلرده مدرسه اوشاقلاری نین بیر چوخونون آیین پالتارینی ننه لر اؤزلری ائوده تیکیردی، کؤینک، تومان، آرخالیق و آراقجین. یون جوراب و آجک. آياقلاریمیزدا ساتین آیینما رژییندن قالوش باشماق و هر ایکمیزین ده آیین باشیمیز آله تیکیلیمیش یالین قات پالتار ایدی. هره میزین آیینینده کی کوردو تومان، چوخلاری کیمی چیراق پیلته سی جینسیندن اولان بیر تومناغی لا کمرده باغلاناردی. بو تومان باغلاری نی بیر آزا اوزون گؤتورردیلر، یعنی تومنان باغینا اؤنجه بیر دویون سالیب، بیر و یا ایکی قارینج اوزونلوقوندا بوراخیلیمیش ایکی اوجونو دا باشدا بیر بیرینه دویونله نردی. تومنان کمرینی بئله برکیتمک اوچون بیرینجی دویونو وورانان سونرا، اونون اوستوندن ده ایلگک کیمی ایکینجی دویونو سالیب باغلیاردی لار. تومناغینی بو ساياق دویونله بندن سونرا اوجونو تومنان ایچینه کئچیریب ساھمانلایردی لار، ائشییه بوراخیلسایدی بعضا دیزه جن ساللاق قالاردی. بوندان دولایی کوردو تومنان کمری گئن اولدوغونا گؤره، آلدن قاچماسین و کمرده کیب دایانیب دورسون دئیه، بعضا تومناغی دان دولایی بیر کئش باغی دا یغنی دن سالیب دویونلردی لر.

بیرینه قاریشمیش آغزی نین بورونون سوپو اؤزلویونده تعجبلىندیرچی بیر گؤرونوتويدو.

او ایللرده راهدهنه قصبهسى نین بازاری داها آباد ایدی. دوکانچی لار سحرى تئزدن صوبح نامازینی حاجی شیخله بیرلیکده مسجدده قیلاندا سونرا دوکانلارینی آچاردی لار. او گون ده دوکان بازار وقتینده آچیلیمیشدی. بیز هر گون مدرسه یه گئنده دوکان بازار آراسیندا کئچیردیک. گاهدا کاغاذ، مداد، جوهر و سیلر آماغا یوبانمازدیق. مُرتضى بازاری جماعتدن آباد گوردو کده بیر آزجا سسینی ائندیردی. بازار جماعتی و گل- گئنده اولانلار بیزه تعجبله باخیردی لار. بعضی اوجادان گولور، بعضی ده اورهک یاندیریر، مدرسه یه و بؤیوکلریمیزین دالینجا میرتلانیردی، اما بیزه یارديم ائدن یوخ ایدی.

بیز بو پوزغون حالیمیزلا بازاردان کئچدیک. گادار کورپوسونو آداددایق. مدرسه یه چاتدایق. کلاسلا باشلانمیشدی. مدرسه کوریدوروندا داخل اولدوقدا، تاخیریمیزه گوره اورادا بیزی سورغو- سوآلا توتا بیلن هئچ بیر کیمسه یوخ ایدی، اودور کی مستقیم جه سینه اؤز کلاسیمیزا گئتدیک. مُرتضى مدرسه یه داخل اولاندا سونرا جینقیرینی کسمیشدی. اما بیر بیرینه قاریشمیش آغیز بورونون سوپو بولاشیقلی و خوشا گلمز بیر وضعیتده ایدی. بیز اوخودوغوموز بیرینجی کلاس کوریدورون دیبینده و ساغ آلدهدیدی. قاپینی چالمادان، معلمدن اجازه دیلمه دن آچیب قولتوغوموزدا مؤوره باغلاری، اؤنجه مُرتضى و آردینجا من دورمادان کلاسلا تپیلدیک. بیزی بو حالدا گوره ن کلاس بیر بیرینه دیدی. میرزا ابوالقاسم معلم، کلاسی ساکت لشدیردی، مُرتضایا داشلانا رکن:

- بو نه وضعیتدی؟ هانی به سالامین؟ نییه بئوقته قالیبسیز؟ اوز گؤزونو نه دن یومایبسان، تومانباغین آغیزیندا نه گزیر؟ چیخین ائشیه گوروم! دئدی. دالین دالین چکیلیب. کوریدورا چیخدیق. قاپی هله ده آچیق ایدی.

- گلین ایچهری گوروم! سلام یاددان چیخماسین! دئدی - مُرتضى دیشلری نین آراسیندا بیر سلام سیزدیریب آغلادی.

- مؤوره لری قویون یئره!

کئیمیش بارماقلاریم توتما دی. هر ایکیمیز تومانباغیا ایلگگ سالیب دویونله مکدن عاجز قالدیق. او هله ده اؤزونه مخصوص اوچا سسله وای دده دئییب، آغلا ییردی و بو آغلاماقدان داها دا آل آیاغیمی ایتیریردیم.

او گون ایکی مدرسه اوشاغی نین کیچیک بئیینیندن بو کئچمه دی کی مؤوره باغلارینی آتیب ائوه ساری گئری دؤنسون لر. بلکه ده مدرسه ده قیسقی برک اولدوغونا خاطر غاییب اولوب کؤته یه دوشمکدن قورخورموشوق. چوخ چالیشاندا سونرا دئدیم:

- باشینی آگینن تاکی ایلگه یی بویونوندا آشیریب یولوموزا دوام ائده ک.

مُرتضى بونون ایدی، اما ایلگگ گؤده ک گلدی. قولونا سالاندا دا، مؤوره باغینی توتاندا، ساللاق قالمیش تومانباغ کمری گئن اولدوغونا گوره، عاییب یئری ائشیکده قالیردی، چونکو مُرتضى نین تومانباغیندا گئیمه لی دیزلیگی ده یوخ ایدی. بو سایاق یول گنده بیلسه ایدی ده، دوندارچی سوپوق ایلشیکدن سالیب امانینی کسردی! مُرتضى اؤزونو ایتیریمیشدی. هر نه دئییردیمسه قولاق آسارکن عمل ائدیردی.

- مُرتضى تومانباغینی دیشینده ساخلا، تا کی اؤزوموزو مدرسه یه چاتدیراق! دئدیم.

او، هؤولوندن آغزینی آچدی. آلریم توتار توتماز تومانباغینی مُرتضى نین دیشینه وئردیم. او دا دیشلرینی سیخیب تومانباغینی ساخلا بیلدی. تومانباغینی قیجیرمیش دیشلری آراسیندا ساخلایارکن گینه ده بوغوق سسله سیزلاییردی. اؤنجه اونون مؤوره باغلارینی قولتوغونا وئردیم. اؤزومونکولری ده گوتوروب، مُرتضى اؤنده من آرخادا، بوز باغلامیش، زویگش و چالا چوخورلو یولدا، یولوموزا دوام ائدی. او سحر چاغیندا بیزه یاردیمچی دورا بیلن، بو یولدا گلیب- گئدن هئچ بیر کیمسه یوخ ایدی.

راهدهنه کندینه چاتدیقا، مال حئیوانلارینا یئتیرندن سونرا کوچه ده گورونن دووار دیبینده اؤزونو گونه وئرمیش تکه تکه آدمالار، چوبوقلاشاراق صؤحبت لشمه ده ایدیلر و بیزه داها تعجبله باخیردی لار. قولتوغوموزدا کی مؤوره باغلاری، مُرتضى نین دیشینده ساخلادیغی تومانباغی و سیزلایارکن آغلاماسیندا دولایی، گؤز یاشلاری لا بیر

معلمین رفتارینی ھىچ بىر زامان اونوتمايدىم. بىرى، بىرىنجى كلاسىن مېھربان معلمى مىرزا ابوالقاسم عباسى، ايكىنجى ايسە بىشىنجى و آلتىنجى كلاسىن دىلى آتماجالى و تحقير اندىجى معلمىدى. من داھا سونرالار بىر اۋىرتەن كىمى اداره ائىدىيىم كلاسلارىمدا سى اندىردىم مىرزا ابوالقاسم دان اۋىرەندىكلرىمى عملدە جانلاندىرىم و او بىرى كىمى داۋرانىشلى معلمدن ائىشىتىدىكلرىم دە، اوزاق دوروم!

مھابادا^۲ گئەن داشلى درەر، تورپاقلى يوللار

من ۳۷-۳۶-نجى ایلدە دۇدونجو ابتدائى كلاسى باشا وئرىپ، سىناقلاردان كىچىدىم. ياي فصلى باغدا و يا، چۆلدە كۆۋشەندە مال اوتارماقدا و يا ددەمە قوشۇلۇپ لاجاندا اوشنودە كوزە، كوپە-كولوك و اوزوم ساتماقلا مشغول اولدوم. اوزوم وقتى بىر نىچە كرە ددەمە منى اۋزويلە گۆتۈرۈپ گىجەن قارانلىغىندا، داغلىق شىرگە^۳ يولو ایلە، پىادا مھابادا اوزوم ساتماغا آپاردى. بو سىفرلەرنى بىرىسىندە، بىر گون، گون اورتادان اۋنچە سحرىن سىرنى وقتى اوزوملرى ذرىپ سىدلرە دولدوردوق. گون اورتادان سونرا، آتىن سو وقتى، يوكلىرى چاتىپ مھابادا يوللاندىق. ماشىن يولو ایلە يوخ، بلكە كورا يولدان گئىردىك. بو يول كندىمىزدن مەھلىيە، اورادان چىنگىل مصطفىا و يولون يارىسىندا محمدشاھا و اوراداندا چومالان كندى، شىرگە گىيى و نھایت دە مھاباد چايىنى كىچىدىكە كندىمىزدن قىرخ كىلومتر آرالىدا يىرلەشەن مھاباد شىرىنە چاتىردى.

^۲ - او ایللردە ھلە دە مھاباد يىرىنە سوبوق بولاق. ساباغ سۆزۈ ایشلىك ایدی.

^۳ - سولوز بۆلگەسىنى مھابادا قوششوران كورا يولون و محمدشاھا كندى ایلە مھاباد آراسى داغلىق يولدا، دىكنەمەسى چىتىن اولان بىر كىچىد.

مۇورە باغلارىنى قارا تاختانىن اۋنودە يىرە قويوب داياندىق. مرتضى توماناغى نىن ایلگەيىنى قولونا كىچىرىپ سىسىنى داھا اوجالتدى. مندە مرتضى نىن آرخاسىندا توموب دايانمىشىدىم.

مرتضى جىب دستمالى لا آغىز بورونون سىلىپ تىمىزلەدى. تومانى دوشمەسىن دئىە بىر قولونو اوجادا ساخلامىشىدى. بىر ایلندە دستمال نظافتىنە يىتىشىردى.

مىرزا ابوالقاسم اورەك ياندىرىجى بىر ددە كىمى محصللرى نىن قئىدىنە قالان بىر انسان ایدی، اودور كى بىزى يوبانماغىمىزا و مرتضى نىن دىشىندە ساخلادىغى توماناغى سىنا خاطر تىنە ائتمەدن توختاقلىق دا وئردى. مېھربانجاسىنا پىنچە چاغىردى. آل اياغىمىزى قىزدىرماغا گۆستىرىش وئردى. جانىمىز قىزدى، مرتضى اوووندى و آللىمىزىن كئىيى آچىلدى.

ايندىيەدەك ھىچ نەدن پىسىنمىز گۆرون مرتضى، بو دۇنە معلمىمىزدن، كلاس يولداشلارىمىزدان اوتاناركن اوزونو قارا تاختايا چىئوردى و توماناغى سىنى قولوندىن آزاد ائىدىپ، باغلادى. اوجونو اىچەرى سالدى، معلمە دۇنوب بىر سوچلو كىمى باشىنى ساللادى.

مىرزا ابوالقاسم تىختىمىزە كىچمەيە اىدىن وئردى. درسى دوام ائتتى. كىچن گونلر كىمى گىنە اوشاقلار نصىحتلى ناغىللار سۇيىلەدى. مثاللار گىتىردى، تاكى صۇحبىتى نىن سونوندا بىزە چاتدى: اىندن بئە بىر داھا سىز اودون گىتىرمەيىن، لازم اولارسا بۇيوكلىرىنىز گىتىرسىن! دئدى.

تنفس زنگى چالىندى. اوشاقلار حىيەتە داشلاندى. من ایلە مرتضى بىرلىكدە گادار چايىنا گئىدىك، سىرسىرا باغلامىش ساحلىندە اوتوروب آل اوزوموزو يويوب راحتلاشدىق، اوشاقلىق محبتىلە باخىشىپ اوجا سىس لە گولوشدوك! سونرا، مدرسە نىن گون دۇين دووار دىيىندە، حالوا ساتانلار باخاراق، اوزوموزو گونە وئردىك.

مرتضى و او بىرى يولداشلارىم ايكنجى كلاس گئەن ایل، يعنى ۳۴-۱۳۳-نجو تحصيل ایل نىن قىش فصلىندە بىرەدىلىك مدرسەنى ترك ائتدىلر. من آلتىنجى كلاسى باشا وئرىنچە ياغىشدا- قاردا تك باشىما مدرسەيە گئىدىردىم. تاكى ۳۹-۱۳۳۸-نجى تحصيل ایل باشا چاتدى و من شاھپور مدرسەسىندەن ايرىلدىم. بو آلتى ایلين عرضىندە ايكى معلمىمىزدن داھا آرتىق تاثير ائىدىم. دئمك آلتى ایللىك ابتدائى مدرسە سونا چاتدىقدا ايكى

دایانیب یول قیراغیندا قالوشلارینی تورپاقلاییبلارمی؟ و آیا منیم کیمی قارا جماعتدن اولان اؤز تایی توشلارینین فلاکتینه فیکیرلشیبلر می؟

اونلارین گیحییینی چکمه دن، اؤز ایچیمده دئییردیم کئشکه منده ائله بو ساعت اونلارین یئرینه اولای بیلهدیم! او گئجه دن بری، دده م له من، تکرار تکرار بورادان کئچدیک و هر دؤنه او پنجره یه، اورادان ائشیدیلن شادمانجا گولوشمه لره و تور چیراغی نین دیشارا داشلانمیش ایشیغینا اویدوقدا گینه ایچیمدن همن سؤزلر کئچیردی و اؤز احوالیمه و دده مین چاریغ ایچینده زوققولدا بان چاتلاق دابانلارینا داریخیردیم. الهی! بو فرقلی یاشاماق نهدن اولدو؟ بیز نییه بو قدر یوخسولوق؟

محمدشاه چایی کؤرپوسوز ایدی. بو چای، او زامانلار یای فصلینده ده گورلو- تیرلی آخیردی. سودان کئچنده، یوک آلتیندا اولان حیوانلاریمیزدان بیرسی چایین اورتاسیندا چؤکوب قالدی. حیوان بوغولماسین دئییه او قارانیقدا دده م اؤزونو سویا ووروب یئریندن قالدیرا بیلمه دیکده، یوکون چاتما ایپلریندن یاپیشارکن ائششهی یوکویله بیرلیکده زور وئریب سورودو و سورویه سورویه ده چایین دایاز قیراغینا چکدی. یولدشالارین یاردیمی لا قالدیریپ یولا دوشدولر. چومالان خرمن لرینده شام یئمهیینه دوشدوک. خرمنچی قادینین آردی اوزولمه دن دوداق آلتی دونقولتوسونو ائشیتدیکده، ائله بیل کی بیزیم اورادا دوشوب بیرجه ساعتلیق دینجه لمه ییمیزه چوخ دا راضی دئییلیمیش.

اورادان قالخیب یولا دوشدوک. شرگه گدیینی آشدیق. مهابادا چاتدیق. اون مئیدانیندا یوکلری آچاندا هاوا تزه ایشیقلا نیردی.

اورتا مکتب ۱۳۴۴-۱۳۳۸

من اورتا مکتبی نقه ده شاهبختی، اورمیهد صائب و مهابادا ابن سینا مدرسه سینده، اوخویوب ادبی رشته ده دیپلوم سندی آلمیشام.

۴۳-۱۳۴۲- نجو ایلده، مهابادا و ابن سینا آدلی اورتا مکتبه بئشینجی ادبی رشته ده اوخودوغوم ایلین قیش فصلینده، بیر آغیر قار دوشدو، هاوالار سویوق لاشدی. هر گون ترمومتر ۲۵درجه صیفیردن آشاغینی گؤستریردی. دره یوللاری باغلاندى و ایکی هفته مهابادا سود قاتیق

محمدشاه دان شرگه گدیینه جن داشلی- تورپاقلی و اوزو یوخاری گئدن بیر دره یولودور. بو یولدان شرگه گدیینه دیکلمک یوک آلتینداکی حیوانلار و پیادا گئدن چاروادارلار اوچون داها آغیر و یوروجودور. بو سفرده دده مین چؤل یولدشی جعفر و ایکی نفر آیری یوکچو ایله برابر مهابادا گئتدیک. محمدشاه چاتدیقا هاوا قارانلیقلامیشدی. کنده گیردیکده یولون سول سمتینده و محمدشاه چایی نین شمال ساحلیندن بیر آرجا آرالی دا گورونن ایکی قاتلی خان ائوی نین ایشیقلا ندی ریجی تور چیراغی نین ایشیغی اوتاقدان دولای، چئوره یه ده داشلانمادی. او اوتاغین ایکی تایی لی آچیق و تورلو پنجره سیندن بوللوق و اورانین دولوسو دینجه لیش و شادلیق دیولوردو. اورادان دیشارا داشلانمیش خان اوشاقلاری نین گولوشمه سسی و تور چیراغی نین ایشیغینا اویدوقدا، اوشاق ایکن ایچیمدن بیر سؤز کئچدی:

- الهی گوره سن او ائوین ایچینده من یاشیددا اولان و سود گؤلونده اوزن اوشاقلار اؤز خوشبختلیکلرینی دوشونورلر می؟ آیا اونلار دا اوشاق ایکن بورادان اورمو کندی گمی چیه گئجه گوندوز پیادا یول دؤیوبن گل گئت اندیبلر می؟، آیا گئجه یاریسی یئرییه یئرییه مورگوله یب یوخو گؤررکن ییخیلیبلار می؟ جیغیر دره سیندن اوزو یوخاری لاجان کندلری دشته قورا، کانی باغ، گرگول لر، لئگبین، کانی بوداغ، کانی مله، حاجی غلده، داییم اوو، ماسو، خورینج، برکامران، پسوه، گیردکشانا، سروکانی، دربیکه، برده قل، کئلی، بالابان، خالدار، شین آوا و یا، اوشنو کندلری دربندی کئچیب په یه جیک، آسین آوا، نالوس، شئیخان، هیق و میراویجان گئجه نین قارانلیغیندا پیادا گندیب گلیبلر می؟ و آیا هر بیر کنده داملارین اوستونه دیکله نیب اوتانا اوتانا «ۆره تیره، ۆره سئو و یا، ۆره قوزه»^۴ سسله نیبلر می؟ و بیر کؤچری کیمی هئج کیم حسابا گتیرمه دن غریب غریب خرمن لرده و یا آوادانلیقدان کناردا، یول قیراغی داشلی شوخوملوقلاردا گئجه له ییب لر می؟ داشلی دره لرده بیر نئچه آنلیق دینجه لمه حسرتینده قالیب لار می؟ و آیا یابین ایستی گون لرینده، قارانلیق گئجه لرده قیشلیق رئزین قالوشلاردا قابر چالمیش و جورا سیز تری آیاقلاری بودره ییب دیر می؟ و آیا قالوشلاری آیاقلاریندان پیرتماسین دئییه بیر نئچه آنلیق

^۴ - اوزوم آلان، آلمان، کوزه آلان گلین!

گنجهلرده نفت اولمادان پيله ته سيز ياتيرام، سويوق ووروب ناخوشلاميشام، بوغازيم ايرينله ديكده حكيمه درمانا دا امكانيم اولماييب و هنج بير كيمسه يه اوتانديغيمدان آغيز آچيب بورج ايسته يه بيلمه ميشم و بو غريب شهرده بير حاليمي سوروشان دا يوخ. دئديم.

- حبيبي بير آزجا دوروخدو. چكيليپ صندلينه سؤيكندى. آللرينى باشينين آرخاسيندا داراخلا يارقا گوزو منده قاشلاريني دويونله دى، توتقون حالدا و دريندن منه باخا باخا دينمز قالدى. سونرا ميزينه ديرسك كندى، اوزو هر ايكي آللرينين آراسيندا باشيني توولادى و دريندن بير نفس آلدى. باشيني قالدريمدان:

- اوغولوم نه دن سه اوز وضعيندن منه بير سوز آچمادين؟ دئدى.

- اوتانيرديم آغا مُدير! دئديم.

- بير ايكي گون مرخصى وئريم ائوينيزه گئديپ دينجه لر سن، بوغازين توختاسين گلرسن. دئدى.

- ماشين پولوم يوخدو آغا! دئديم.

- حبيبي باشيني قالديريپ گينه دريندن اوزومه باخدى. باشيني توولايارقا توتقون بير حالدا گينه دريندن بير نفس آلدى، پنجره دن خيه طه بير گوز دولانديردى، خئيلك فيكره جومدو، گينه منه دؤندو، بير نئچه آن دينمه دن دوروخدو، سونرا ميزين گوزوندن بير آچار چيخاردى. مدرسه نين ياخدانى ني آچدى. اون تومن ليك بير كاغاذ پول گؤتوروب ميزين اوستونه قويدو. بير تيكه كاغاذدا بير جيزما قارا يازيب منه سارى ايتله دى بونو امضالا! دئدى.

او رسمى كاغاذدا، گون، آي و ايل تاريخى قئيد اولدوقدا، بئله يازيلميش دى:

- من مدرسه نين صانديغيندان اون تومن پول بورجونا گؤتوردوم. بو تحصيل ايلي باشا چاتينجا صانديغا گئرى قايتارمالي يام. اين سينا مدرسه سي، بئشنجى كلاسين محصلى محرّملى پريزاد.

- ايسته ميرم آغا! دئديم.

- اوغولوم! سن سيخيلما ياسان دئيه بونو اوز جيبيمدن وئرمه ديم. بو مدرسه نين پولودور. هنج ده منتى يوخ. اولاندا صانديغا گئرى قايتارارسان. دئدى. او، اوزلويونده اوبوه تلى بير مُدير ايدى.

داشييان و منه ارزاق گتيرن چاروادار كندلى لريميز گله بيلمه ديلر، پولو و نفتى قورتارديم. او شاختالى- آيازلى گنجه لرى هنج بير ياناجاق اولمادان و پيله ته يانديرا بيلمه دن گنجه دن گنجه يه سحره جن مدرسه يه گئيندي ييم كؤهنه لميش لباسى سويونمادان يورغانا تپيليپ، اوز نفسيم له جانيمي قيزديريرديم. يالنيز يوان چؤره كله كئچينيرديم.

منزيلي مين پنجره لريني سير سيرا بورودو، سو كوزه سي بوز باغلاييب پارتلادى. دونموش قالوشلاريمين پاشنلارى قيريليپ دوشدو، سويوق ووروب بوغازيم ايرينله دى. ساچيم- ساققاليم اوزاندى، اوز گوزومو توك باسدى، حاماما گئديپ باشيمي پالتاريمي يوبا بيلمه ديم. آچليقدان ضعيف له ييب داها سينيخديم و قوتدان گئديپ اينجاردان دوشدوم، آياقلاريم اوزومه گلמידى، بونولا بئله ناخوش حاللى سوزالا سوزالا و باش گوزوم شيرتوولو و چيركلنميش لباس لا هر گون مدرسه ده حاضير اولوردوم. بو اوضاع احواليمدا، بيرگون مدرسه نين باباسى، كلاسين قاپى سيني دؤيوب منى مدير اوتاعينا چاغيردى.

سيروس حبيبي مُدير

قاپيني دؤيدوم، مُدير اوتاعينا كئچديم و اوتانا اوتانا سلام وئريب، دا يانديم.

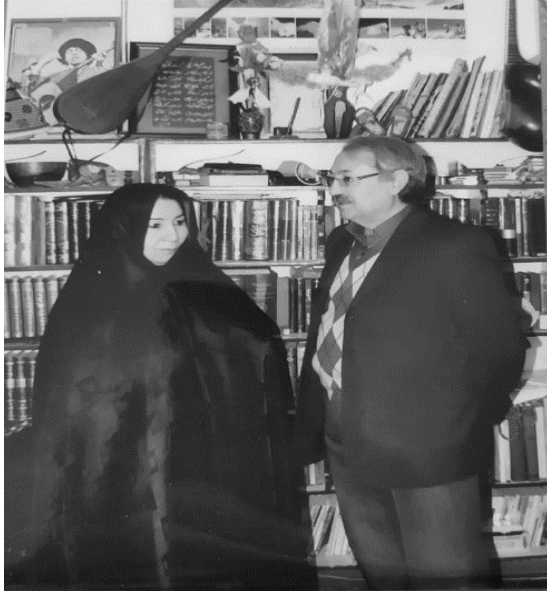
حبيبي مُدير پرت پرت:

- بو پؤمرده دولانماغين نه دن مى؟ اؤزونه، نظافتي نه يئتيرميرسن، اوز گوزونو توك باسميش، لباسلارين چيركللى و اؤزونده توتقون توتقون دولانيرسان، بو انضباط سيزليغين سببى ني منه دئيه بيلرسن مى و آيا سنين بو وضعيتين بير محصيله ياراشاندى، يوخسا درويش اولوبسان خبريميز يوخ؟ دئدى.

مُدير سوزونو قورتاريپ گوزلرى منده جواب ايسته ييردى.

بير آز دوروخاندان سونرا، دينمه دن گؤزلريمين ياشى آلدنى.

- بو دؤنه حبيبي مدير دينمه دن آل اشاره سي ايله منه يئر گؤستردى، داها حليم، داها مهربان و داها جيددى منى سورغو- سؤالا توتاركن آغلاماغي مين سببى ني خبر آلدى؟ - آغا مُدير ايكي هفته دير كى دره يوللارى باغلى اولدوغونا خاطر ائويميزدن منه ارزاق چاتماييب. هر نه يي قورتارميشام. پولوم قالمادىقا بير يوان چؤره ك ده آلا بيلمه ميشم، حاماما گنده بيلمه ميشم، بو شاختالى

جامعه‌شناسلیق، اقتصاد، جوغرافیا، تاریخ، معاصر ادبیات و سیاسی ادبی و فلسفی مکتبلرین دونیا گۆروشو ایله تانیش ائدیردیم. بو دا منه زحمت تۆره‌دن بیر ایش ایدی. بوندان دولایی بوتون محصلریمین هارالی اولدوقلارینی، عایله‌وی گلیرلرینی، کئچینجک‌لرینی اؤیره‌نیردیم، روحی دوروملارینی نظره آلیردیم، محبتله کئچینیردیم، غرورلارینی سیندیرمیردیم، و یوخسول اوشاقلارینی داها ملاحظه ائدیردیم، اودور کی منی بیر دو ست کیمی قبول ائتمیش محصل‌لریم کلاس و درسه ده داها علاقه‌لی ایدی‌لر. من اداره ائتدیییم کلاس‌لاریمدا هر بیر محصلیمه دوستجا و قارداشوارلیق کئچینیردیم. اونلار منیم محبتیمه بیر جواب اولاراق، حۆرمتمیمی ساخلابارکن، درسیمی ده جیدتی اوخویوب یوکسک نومره‌لر آلیردی‌لار. قبولی نومره آلمایانلاری سوچلانیدیرمیردیم، دانلاغا توتوردوم، قبولی نومره وئرمیه‌جم دئییب هده‌له‌میردیم، بلکه اونلاردا بیر داها فرصت وئیردیم، اوزوموزه گلن هفته یئنی‌دن امتحان آلیردیم و محصل گتیردی او قبولی نومره، اونو اؤزونه و اؤز چیخارینا آرتیق‌دان ایناندیریردی. چونکو من محصل‌لریمه شخصیت وئرن بیر معلم ایدیم. اونلاردا منی محبتله قبول ائدیردی‌لر و اؤز‌لرینه داها یاخین حس ائتدیکده، سیخینتی‌لاریندا، منیم‌له درد‌لشیردی‌لر ده. اورتا مکتبه‌ده بیر معلم کیمی چالیشدیغیم ایللرده، هم قیزلار همده اوغلانلار مکتبینه‌ده گاهدا بیر محصل و معلم آراسی و یا مدیر و محصل آراسی باش وئرمیش هر جوره اتفاقی توقوشمالاردا، بیر صولح قوشو کیمی او چتینلییی آرادان

من پولو، مدیر ایسه امضالی کاغاذی گۆتوردو، ساندیغا قویوب قاپاتدی.

او گون معلمین اجازه‌سی‌له کلاسی ترک ائدیپ ائوه دؤندوم. نغده ماشینی‌لا ائویمیزه گئتدیم. ائوه کئچدیکده ننه‌له گۆروشمه‌یه اینجاریم اولمادی. من قوتدان گئتمیشدیم.

ننه‌م آلدستی بیر آزجا یاغ آریدیپ ایچیرتدی. یومورتا ایلیتدی، ایستی چای وئردی. بیر آزجا کورسوده اوزاندیم. هاندان هانا اؤزومه گلدیم.

کئچمیش اون‌بئش گونون سوره‌سینده نه حالا قالدیغیمی دده ننه‌م سیخیلما‌سین‌لار دئییه اونلارا آچیب آغارتمادیم.

ددهم کوره‌ییمه ایستیکان دؤشه‌دی. ننه‌م بوغازیما ایستی جوراب باغلادی. اؤزو آله دوزه‌لتدییی بوغاز آغری توزونو، یاخدانیندا ساخلادیغی بیر ایچی بوش قمیش تیکه‌سی‌له دؤنه دؤنه بوغازیما پوفله‌دی. بیبارلی اوماج آشی بیشیردی. کورسویه تپیلیب ترله‌دیم. تا کی فلاکت‌لی گونلر سام یئلی کیمی منی چالدى‌سا، یئل کیمی ده گلیب کئچدی. و من مه‌بابادا دؤندوم. ۱۳۴۴-نجی ایلین تحصیل ایلی سونا چاتدی و من اورتا مکتبی باشا وئردیم.

من او ایل سپاه دانشه گئتمک هاوسی ایله کنکورا یازیلما‌دیم، یاشیم آز اولدوغونا خاطر قبول ائتمه‌دی‌لر. بیر ایل بوش بئکار دولاندیم، ایکی‌نجی ایل نغده فرماندارلیغیندا بیر تاپیست کیمی چالیشدیم، کونکوردان کئچدیم و ۱۳۵۰-نجی ایلین باهاریندا، جوغرافیا رشته‌سینده دؤرد ایلیک عالی تحصیل دؤورونو باشا وئردیم و ۱۳۵۲-نین پاییزیندا و اؤز شهریمیز نغده ده بیر اورتا مکتب معلمی کیمی ایشه گۆتورولدوم و ۱۳۸۰-نجی ایلین پاییزیندا املکیم.

اوستاد پرزاد و حیات یولداشی

معلمچی لیک دؤورونون خاطر‌لر

من معلمچی لیک دؤورونده هر بیر کلاسین درسینی اوچ ربع و یا یاریم ساعتده شرح ائدیپ باشا وئیردیم و قالمیش وقتی بیر نئچه نغده درس سوروشوب، حاشیه ده و درسین موضوعونا اویغون دانیشیردیم. هر گون کلاسدا درسدن علاوه اوخودوغوم کتابلاردان گۆتوردویوم یئنی بیر مطلب آپاریردیم و شاگردلریمی

۱۳۵۴نجى ايلده نغده دانشسرا سيندا اولان اۇيرنجيلرى و بو گون امكلى اۇيرتمنلر كيمي ياشايانلارين قوناقليغيندا كئچيرديگى شيرين آنلاردا ،سككى اوستونده اوتورموش بيرينجى نفر

- مديره دئدى: او كى خوشلوقلا قورتاردى، بو تحصيل ايلينده كلاسلارين اداره ائتمهسى و درسلارين نئجه دئيلىمەسى حقينده دانيشمالييق. لطفأ.

- دئديم: اتفاقاً من دانيشاچاغيم سؤزلر، بو موضوعلارين هر ايكيسينه ده شامل دير و ادامه وئرديم: بو مدرسه بير تعليم تربيه اوچاغى دير، هر بير معلم محصل لرينه هم درس اؤيره تمه لى دير، همده تربيه سى نين قئيدينه قالمالى دير، بيز چاليشديغيميز آموزش و پرورش وزارتخانسى نين اوشاق باغچاسيندان توتوموش دانشگاهينانجان، تابلولاريندا، آموزش و پرورش و يا، تعليم و تربيت كلمه لرى يازيلميشدير، بو كلمه لر ين آنلامى باره ده معلم لره و محصللره، نه بير بخشنامه گلميش، نه بير اداره رئيسى و يا مدرسه مديرى آچيقلاميشدير. منيم دوشوندويوم بودور كى هر بير معلم كلاسلاريندا بو ايكى كلمه نين هر ايكيسينه ده دقت يئتيرمه دير و محصل آلماي ۲۰- ليك يوكسك نومره دن، اونو تعليمه و قالميش اون پايى دا، تربيه يه چاتير و هر بير معلم، ورقه دن علاوه تربيه نومره سى ده وئرمه لى دير. و من بو گونه قدر بو اختياريمدان استفاده ائده رك محصللريمه نومره وئرميشم. بوندان دولايى او قيزجيغازين ننه سى مواد ساتان بير قادين دير، او قيز كئچن ايل امتحاندان كئچه بيلمه سه يدى، احتمال كى مدرسه دن محروم قالديقدا، اؤز ننه سى نين يانيندا بير شاگرد كيمي مواد ساتماغا دوشه يدى و عؤمرو و آغ بخت ليبنى ايتيره يدى. من اونو گله جكده كى احتمالى پريشانليقدان نجات وئرميشم. بودا منيم تربيه ساحه سينده چاليشماغيمدان او قيزجيغازا بير پاي اولسون.

قالديرماغا قاتيليرديم و حلينده چاليشيرديم، چونكو محصل لر منه ايناديقدان سؤزومدن چيخمازدى لار.

اوستاد پريزادشاگردلريله سولدان آياق اوسته بيرينجى نفر

او زامانلار، مومكون ايدى كى هر بير محصل (۲۵٪) كسر گتيرديى نومره اوستونده رفوزه اولسون، اودور كى من گئتدييم مدرسه لره چالیشان دفتردارلارا تاپشيرميشديم كى، هر بير يوخسول اوشاغى امتحانلاردا جمع نومره سينده بير و يا ايكى نومره كم كسىرى اولارسا منى خبردار ائتسين لر. محصل لر ين، خبرى اولمادان بو ايشلر هميشه ليك دوام ائتدى تا كى، امكلى اولاجاغيم بير نئچه ايل قالميش، من محصللريمين نهايى سيناق بلگه سى اولان ريز نومره نى پائله ياپيشديرميشديم. بير هفته دن سونرا دفتردار دئدى، بيرينجى كلاس ين محصلى فلان قيز بير نومره نين اوستونده رفوزه اولور. من اؤز درس يمين ليستينى ديشه رك، اونون نومره سين آرتيرديم، او قيز همين ايلين كلاس يندان كئچه بيلدى. بيلمم هارادان خبردار اولموش مديره مندن شكاي ت ائتدى. بازرس گلدى، اداره طرفيندن ايكى نفر همكارلاردان گلدى، ورقه نى يئنى دن اصلاح ائتدى لر. او ايكى نفر همكار امتحان ورقه سيني يئنى دن اصلاح ائتدى لر و من وئرديم نومره يه (۲۵٪) ده آرتيردى لار، بازرس ده گئتدى.

سونكو ايل، يئنى تحصيل ايلي باشلاندى و من يئنه بير معلم كيمي همين مدرسه يه گئديرديم، تاكى بيرينجى دبیرلر شوراسى نين باشلانيشيندا مديره دئدى:

- بورادا بيزيم آغ ساققاليميز پريزاددى، ياخشى اولار كى، شوراميزى او باشلاسين.

- من تشكور ائده رك دئديم: هر نه دن اول كئچميش ايلده كى مسئله و او قيز ين حقينده دانيشمالييام.

بیر خاطرہ

- دندیم: ش... او جاوانلیغینا و هئیکلینه هئج اوتانمیرسان!
یعنی سن بیر بئله قورخاق آدام اولوبسان کی امتحان
جلسه‌سینه طاپانچاسیز گله بیلیمیرسن؟
- یوخ! منیم آلاهدان باشقا هئج بیر کیمسه‌دن قورخوم
یوخ!
ایکی آددیم دا ایره‌لیلهدیم، آلیمی اوزادارکن، تحکم‌له اونو
وئر گؤروم. دندیم.
- یوخ آغا سیلاخیمی هئج بیر کیمه وئره‌سی دئییلیم.
- دندیم: یعنی سنین یانیندا من هئج بیر کیمم. ائله می؟
- یوخ آغا من سنه او سؤزو دئمم، باشیمدا سنین دیر.
بیر آزاد ایره‌لیلهدیم و باشی‌نین اوستونده دایاندیم. جلسه
درین بیر سکوتا جوموشدور.
دندیم: طاپانچانی بو محصل‌لرین و معلم‌لرین گؤز اؤنونده،
اؤز اللرینله منه وئرمه‌لیسن!
ش... یئریندن قالخدی، طاپانچانین لوله‌سی اؤزونه طرف،
قبضه طرفدن منه اوزاتدی، منده آلدیم، سوندا بئلینه
باغلادیغی قاتار فشنگی ده وئردی. آلیمی چینیینه قویوب
دندیم:
- چوخ ساغ اول ش...! ایندی آرتیق‌دان بیلدیم کی،
خاطریمی چوخ ایسته‌ییرسنمش.
- یئنه دئدی: باشیم دا سنین دیر آغا. اما هئج نه
اوخومامیشام.
دندیم: یازا بیلمه‌سن، تاپشیرارام یئنی‌دن امتحان
آلسین‌لار.
امتحان جلسه‌سی باشا چاتدی، و من طاپانچانی ش...
گئری قایتاردیم.
من ۱۳۸۰-ین پاییزیندا امکلی اولدوم. او ایل هم
ایدا اداره طرفیندن بیر نفر بیزه گلدی، منن بیر
مصاحبه آپاردی و سونونجو سوالی بو اولدو:
- معلمچی لیک دؤوروندن یادیندا قالمیش آن شیرین
خاطرهن نه اول بیلر؟
- دندیم: او دؤورون اونودولماز خاطرهن بودور کی،
اوتوز ایلیک خدمتیمده هئج بیر محصل مندن
کوسولو آیریلما‌دی.

سولدوزون ۱۳۵۸-نجی ایله باش وئرمیش قانلی
فاجعه‌سیندن سونرا، جماعتین بیر چوخو کوچه‌ده، باجادا
سیلاحلی گزیردی، گرگین و قورخولو بیر گونلر ایدی، هر
کس سنگری بئلی اولمایان یئردن آچیلیمیش بیر یایلیم
گولنه‌یه راست گله بیلردی. او گونلرده بعضی معلم، حتّی
محصل‌لر ده مدرسه‌یه سیلاحی گلیردی. او ایل، بهمن
انقلابیندان سونراکی ایللرین بیرسی ایدی، خرداد آیینین
امتحان‌لاریندا همکارلار امتحان جلسه‌لرینده مراقب دورراق
بیر بیرلینه یاردیم اندیردی‌لر. بیر گون من ده بیر مراقب
کیمی همکاریم یاردیم ائتمه‌لی‌یدم. بیر آز یوبانمیشدیم،
امتحان جلسه‌سینه چاتدیقادا، مدیر، معاون و بیر نئچه
معلمی امتحان جلسه‌سیندن کناردا و پیچیلداشمادا
گؤردوم. نه باش وئریسه خبر آلدیم. دئدی‌لر امتحان
جلسه‌سینده اولان ش... محصل، آیاغی چکیلمیش
طاپانچاسی‌نی و کتابی‌نی تختین اوستونه قویموش، نه
طاپانچانی وئیر، نه‌ده کی کتابی، دئییر هر کیم یاخینا
گلسه ووراجام، اودور کی پاسبان چاغیرما قراریندا ییق.
رحتملیک ش... محصل، اؤزلویونده ایدمانچی، زوربا، و
لوطو واری گزیشن و قورخماز، مردانا و منیم خاطریمی
ایسته‌ین بیر محصل ایدی.
- دندیم هر بیر محصلی بیز قورومالییق، پاسبان لازم
اولسایدی، هر بیر مدرسه‌یه پاسبان دا گؤندردی‌لر. بیر
تَه‌ری اوره‌یینی اوخشایین بلکه بو قراریندان دؤندو؟
- دئدی‌لر: هر یولو سینامیشیق، اما قبول ائتمیر. بئله
اولارسا امتحانی لغو ائتمه‌لی‌ییک.
- دندیم من اونو ساکت لشدیررم و گئتدیم:
- بیر نئچه تخت آرالیدا دایاندیم، هامی محصل‌لرین گؤزو
منده ایدی، ش... دا منه باخیردی.
ش... محصل‌لرین و معلم‌لرین تعجبو باخشیلاری
آلتیندا، داها جسور دئدی:
- به سن نییه گلدین؟ گئری دؤن من آند ایچمیشم
یاخینیم گلنی ووراجام!
- دندیم: من ده اونا گؤره گلدیم کی وورمالی اولسان منی
ووراسان. اما وورماقدان اؤنجه سنه بیر سؤز دئمه‌لی‌یم.
- دئدی: نه سؤزو؟

- ۱۳۸۰-نجی ایله، ارشاد اداره سی طرفیندن اورمییه ده قورولموش دوققوزونجو کتاب سرگی سینیه، منیم «آتالار سۆزونون انکشافی» و «هیجران داغی» کتابلاریم دا، نئده نین ارشاد اداره سی نین رئیسی جناب ابراهیمی و معاونی جناب مهندس قوجاری طرفیندن او سرگییه گۆندریلدی. اورادا سئچیلیمیش اثرلرین سیراسیندا منیم ده کتابلاریم اؤزونه یئر آچمیشدی، اودور کی اورایا چاغیریلدیم و یازیلی بیر سندله منی تلطیف ائتدی لر.

- ۱۳۸۱-نجی ایله از میر دانشگاهی طرفیندن یئنی چاپدان چیخمیش تورکو کتبلاری آلماق اوچون تبریزه گلمیش رحمتلیک پروفیسور صدرالدین، منیم «آتالار سۆزونون انکشافی» کتابیمی از میره گۆندردن سونرا، اونلارین گۆستریشی ایله منیم له مصاحبه آپارماق اوچون سولدوزا گلدی. او، مصاحبه ائتدی زامان، دئییردی کی: «سنین «آتالار سۆزونون انکشافی» کتابینی اورادا بیرینجی نوبه اولاراق بو قونودا یازیلیمیش بیر اثر کیمی قبول ائتمیش لر.»

- پروفیسور صدرالدین سولدوزا گلندن بیر نچه ایل سونرا، از میر دانشگاهیندا بیر پروفیسور کیمی چالیشان و تهراندا تورکجه دیلچیلیک کلاسلا رینی ادراه ائندن پروفیسور «ایمران آی» خانیم، سولدوزلو شاگردی نین بیر هدیه کیمی آپاردیغی «آتالار سۆزونون انکشافی» کتابیمی اوخویور و از میره دؤندن سونرا منه زنگ آچارکن کتابی بیه ندیغیندن دولایی، کتابیمی تائیتدیرماقدا چالیشاجاغینا سؤز وئرمیشدیر، اما تلفن ایلگیمیز کسیدیکده، هر نهدن خبرسیز قالدیم.

- ۱۳۹۴-نجو ایلین گولن آیی ن ۱۶-سیندا، بورچالی جمعیتی نین صدری دکتر زلیمخان ممدلی طرفیندن، باکویا چاغیریلدیم و دکتر جواد هیئت آدینا قورولموش بیر کنفرانسا قاتیلدیم. اؤزومله آپاردیغیم یایمیلانمیش اثرلریمدن او جمعیته، انار معلم اداره ائتدی یازیچی لار بیرلیینه و علملر آکادئمیا سینا تقدیم ائتدیم. یازیچی لار بیرلییی منی ۱۰ نومره لی فخری عضوو کیمی قبول ائتدی و آدیما یازیلیمیش بیر کارت دا وئریلدی. و عتبه الحقایق کتابیم دا، نظامی موزه سی نین مدیری رافائل حسین اوف معلمین تشخیصی ایله موزه ده نمایشه قویولماق اوچون ادبی- بدیعی نظامی موزه سینا تاپشیریلدی. بو کنفرانسن یادگاری، بیر دیپلم لوحو و بیر مدال اولدو. بوندان بیر

سولدان اوستاد پریرزاد، دوکتور پرویز محمدی و نوه سی سئویل خانیم پریرزاد (طیب اؤیرنجیسی)

ادبی - تحقیقی چالیشلاریم

منیم جدی و آردیجیل ادبی تحقیقی چالیشلاریم، بهمن انقلابیندن سونرا باشلاندى و امکلی اولدوغوم ایللرده دوام ائتدی، تبریز، مراغه، اورمییه و باشقا شهرلرده ادبی محفل لره قاتیلدیم. نئده نین ایکی هفته لیک نشریه لری: پیام سولدوز، طپش قلم، ارمان آذربایجان، ندای سولدوز و فردای ما. تبریزده فروغ آزادی، فجر آذربایجان نشریه لری، تبریز دانشگاهی اؤیرنجی لر طرفیندن نشر اولونان سحر آییلیغیندا، مراغه نین اردیشت هفته لیینده شعرلریمدن و یازی لاریمدن نمونه لر چاپ اولونموشدور و ایلیق کیمی یایمیلانان آذربایجان ائل یلیمی درگی سینده دؤنه دؤنه فولکلور قونولو ارشادیرمالاریم گتیریلیمیشدیر. ۱۳۷۸-نجی ایله، دکتر فرمان فرضی سولدوزا گلنده، منیم له ده گؤروشدو. او، هر نه گؤرموشدو، سوروشموشدو و هر نه جواب ائشیتیمیشدی سه یازییا آلمیشدی، آردیجیل اولاراق فجر آذربایجان نشریه سی نین بئش نومره سینده یاییدیرمیشدیر. بونلاردان علاوه بیر نچه چاغداش تذکره لرده و شعر آنتولوژی لاریندا منیم اختصارلا ترجمه ی حالیم و شعرلریمدن نمونه لر گتیریلیمیشدیر. او جمله دن: اوستاد یحی شیدا. ادبیات اوجاغی، ۲-نجی جلد، ص ۶۰۵-۶۰۳، تبریز ۱۳۶۶. غلامرضا دانشفروز. تذکره ی شبرگرد. ص ۱۰۵-۱۰۲، اورمییه ۱۳۷۸. محمدرضا مقدسی. بوز چیچه یی. ص ۱۰۴، تبریز ۱۳۸۳. محرم قاسملی. پارچالانمیش ملتین هارایی. ص ۴۰۲-۴۰۱، باکو ۲۰۰۷.

حوسن خطی ایله منیم آدیما هدیة اندرکن 2016/0/0 تاریخینده امضالامیشدی. عبدالصمد بو کتابلاری شنجانگ دانشگاهی آدینا منه باغیشلاپاندا، قوتادقو بیلک و اوغوزنامه داستانین آچیقلاماسینی دا ایسته میشدیر. بوندان علاوه شانجان دانشگاهیندا اولان و اوخونمامیش چوخلو اسکی نسخه لرین شرح اندیلیمه سی اوچون منی بیر ایلیک شانجان دانشگاهی طرفیندن دعوت ائتمیشدیر، تأسف کی حیات یولداشیم غربت ائله کئچینه بیلیم بهانه سی ایله منی بو سفردن منصرف ائتدی. عبدالصمدن علاوه، اوستاد رضا همراز جنابلاری دا قوتادقو بیلگین شرح اندیلیمه سی نی مندن ایسته میشدیر، اما گوره ک اجدن امان اولورمو؟

بونلاردان علاوه منیم اوچون سئویندیریجی بیر اولای بودور کی، ایکی- اوچ ایل بوندان اول، اوستاد پروفیسور دکتر سیامک حسینعلی زاده (ارگین افشار) نین تشخیصی و توسطو ایله منیم ایکی کتابیم، یعنی «حقیقت لر هئیه سی» (شرح عتبه الحقایق) و «آتالار سؤزونون انکشافی»، تبریز دانشگاهی نین تورکو بؤلومونده، هره سی بیر ترم مدتیله تدریس اولونوبدور. کلاسیک شرق ادبیاتی و کاشغر تورکجه سینده اطرافلی معلومات مالک اولان اوستاد حسینعلی زاده، منیم بو ایکی کتابیمی دانشگاهدا تدریس ائدن زامانلار، اؤیرنجی لرین ذوقونو اویندیراراق، اونلاری بیزیم کلاسیک ادبیاتیمیزا داها آرتیق ماراقلاندیرمیشدیر و اونلاردان بیر نچه سی اونون اؤنملی گؤستریشلری ایله بو قونودا چالیشلار آپارماقدادیرلار.

بو گونه دک مندن آلتی مکتوب اثر یایملا نمیش دیر:

۱- هیجران داغی (شعر مجموعه سی). ۲- آتالار سؤزونون انکشافی (تورک دونیاسیندا و آذربایجان فولکلوروندا ضرب- مثلر و آتالار سؤزونون ادبی- تاریخی انکشافی). ۳- حقیقت لر هئیه سی (شرح عتبه الحقایق ادیب احمد یوقناق). ۴- او سؤزلره گلمز! (۱۴۰ ناغیلجیق دان بیر مجموعه). ۵- قیرخ پیلله، قیرخ مکتوب (دکتر مهدی اکبری نین: او و همراه) فارسجا یازلمیش کتابیندان ترجمه. ۶- قاراپاق فولکلور.

بونلاردان علاوه ایکی عنوان کتابیم دا، تبریزین ارشاد اداره سینده امضا انتظاریندادیر: ۷- یالقیز اوبالار (جعفر

نچه ایل اول ده، منیم آتالار سؤزونون انکشافی و هیجران داغی کتابلاریم نجوان دانشگاهی و اورادکی علی اکبر صابر شاعرین موزه سینده تقدیم اولموشدو.

همن ایلین پاییز فصلینده، استانبولدا کئچیریلجک دونیا قاراپاقلاری قورولتایی نین قوروجو باشکانی دکتر سیفاله تورک سوی طرفیندن تورکیه یه چاغیریلدیم و او کنفرانسا قاتیلدیم. اورادا اون دؤرد اؤلکه دن گلنلر وار ایدی، اون ایکی نفر پروفیسور گللمیشدی. کنفرانسن سونوندا، من دونیا قاراپاقلاری آغ ساققاللاری نین عالی شوراسی نین بیر عضوو کیمی قبول اولوندوم، اؤز آدیما قازیلیمیش بیر بلور لوحدا، فخری دوکتورلوق و پروفیسورلوق عنوانی و گینه آدیما قازیلیمیش بیر مدال دا وئرلیدی و من اورادا، بیر قاراپاق شاعری و تدقیقچی سی کیمی آردیجیل چالیشلاریم خاطر تلطیف اولوندوم.

- ۱۴۰۱-نجی ایله، منیم یایملا نمیش آلتی کتابیم استانبولون (تورک و اسلام اثرلری موزه سی) نه تاپشیریلیمیشدی.

- حقیقت لر هئیه سی (شرح عتبه الحقایق) کتابیم چین اؤلکه سی ترکیبینه اولان تورکستانین اورومچی شهرینده یئرلشمیش شانجان دانیشگاهینا چاتمیشدیر و اورادا بیه نیلمیش بیر اثر کیمی قبول اولونموشدور. ۱۳۹۵-نجی ایله شانجان دانشگاهی طرفیندن عرفان دپارتمانی باشکانی پروفیسور عبدالصمد و پکن دانشگاهی نین کتابخاناسیندا و تاریخی کتابلار شعبه سی نین رئیس ی و اورادا بیر تاریخ اوزمانی کیمی چالیشان پروفیسور عبدالرحیم و هر ایکی سی ده اوغور سویلو، ایرانا گلدیکلری تحقیقی سفده، سولدوزا گلیب منه ده فوناق اولدولار. اونلار اؤزلری له گتیردیکلری اوچ کتابی منه هدیة ائتدی لر: ۱- یئنی اوغور الفبای ایله یازیلیمیش قوتادغوبیلیک. ۲- ئوغوزنامه (اوغوزخان داستان) و ۳- نه ته به تولهه قاییق ایدی.

شنجانگ (شنجان) دانشگاهی طرفیندن رحلی بیچیمده و لوکس بیر وضعیتده یایملا نمیش ۷۲۵ صحیفه لیک قوتادقو بیلک کتابی نین آراشدیرماجی سی میر سلطان عثمان. اوغوزنامه و عتبه الحقایق کتابلاری محمد ابراهیم هونبگین خطاطلیغی ایله یازیلیمیشدیر و هر اوچو ده شنجانگ دانشگاهی نین نشریاتینداندیر. اوغوزنامه و عتبه الحقایق کتابلاری نی محمد ابراهیم هونبگ اؤز

سبب سبب دگیلدیر چونکی او، تورکون عادت، عنعنە و زنگین فولکلورونو اۇز ایچری سینده ایلر بویو بسلەییب، یاشادان تانیمنیش، باشی اوجا بیر ائلین اوغلودور. ... زمانین قارانلیقلارینا قاریشیب گنتمیش گوندن، اون بیرینجی عصرەدک تورک آغیزلاریندا دئییلن آتا سۆزلرینی کاشغرلی محمود بیزه یئتیریبدیرسه، بو کتابین یازاری پریراد جنابلاری دا اونون ایزی ایله گنیدیپ و بو ایشی دوام ائتدیریبدیر.

... سون اولاراق دئمەلیم کی کاشغری نین اۇز وئردیگی معلوماتا گۆره، دیوانین یازیلیب باشا گلەمسە ۴۶۶-نجی ایلین باشلانیشی، محرم آبی و ایلان ایلینە گیرن زمانلا مصادف اولور. ایندی او تاریخدن هجری- قمری ایل سایاری عیاری ایله ۹۵۶ ایل کئچدیکدن سونرا، حۆرمتلی یازچی محرم پریراد «سورگون» طرفیندن بو کتابین چاپا حاصیرلانما تاریخی یئنە دە ایلان ایلی ایله قمری ۱۴۲۲-نجی ایلین محرم آبی نین ایلک گونلرینە توش گلدیگینی اوغورلو بیر اولای ساناراق حۆرمتلی یازچی آرخاداشیمیزا باشاری لار دیلە ییریک. دیلیمیز و ادبیاتیمیزدا بۆیوک اثرلرین اوزرینده چالیشماقی یئنە دە اوندان اوموروق.»

دکتر جمال آریملو

ایلان ایل، محرمین بیر، ۱۴۲۲-ه.ق: ۷ / ۱ / ۱۳۸۰ گونش ایلی.

- «او سۆزلره گلمز» کتابیم ۱۴۰ ناغیلجینی احتوا ائدن بیر اثر دیر. بو کتابدا گلیمیش ناغیلجیق لار، فارسجادان ترجمه، اوزو کۆچورلمه و اؤزوم آراشیدیردیغیم و یا یازدیغیم موضوعلاردان عبارت بیر کتاب دیر. بو کتاب ایکینجی باسقییا گنتمەلی دیر. کتابین صفحه دوزومو جناب صفر سلیمانزادان، ویراستاری سلیمانزاد و پروفورسور دکتر پرویز محمدی جنابلاری دیر. بو کتابدا گلیمیش ایکی قیسا موضوعو گتیرمەغە قناعتلیرم:

تکرارلی سوآل

یادیمدادیر کی:

سولدوز بۆلگه سینده یاشامیش فرقوزادلی آغا کیشی قیزی رحمتلیک انام فرنگیز پریراد، ابتدائی مکتبده درس آلدیغیم ایللرده، ساده لیکله منە سوآل وئردی:
- بالا محرم، بو مدادلارین آغاجینی آکیرلر؟
- دئیردیم: یوخ آنجان، بونلار آلدە قاییرمادیرلار.

طالبی نین شعر دفتری). ۸- بوینو بوکوک اؤلدولر (بیلماز گۆنئیین همن آدلی رمانیندان کۆچورمه).

چاپا حاضیر کتابلاریم دا بونلاردان عبارت دیر: ۱- ایتیک (بیرینجی خاطرهلر دفتری). ۲- سۆز داغارچیغی (اویغورجا- جغتایجا و فارسجا سۆزلولوک). ۴- او سۆلره گلمز. ایکینجی جیلد. ۵- قاف قمر (شعر مجموعه سی). و هیجران داغی و آتالار سۆزونون انکشافی ۱۳۸۰-نجی ایله انتشارات زینب طرفیندن نشر اولوندو. و انکشافین ایکینجی باسقی سی دا، آذر تورک انتشاراتی طرفیندن ۱۳۹۹-دا یایملاندی. هیجران داغی نین ویراستارلیغینی اوستاد محمدعلی نهانندی (مغان) و اینکشافین ویراستارلیغینی دا اوستاد دکتر جمال آریملو قبول ائتدی. آتالار سۆزونون انکشافی کتابیمین عالمانه مقدمه سی اوستاد دکتر آریملودان دیر. بو کتابلارا حوصله ایله وقت صرف ائتمه لری، هر ایکی عالمین توقع سوز- تمناسیز و محبتیندن بیر پای اولدو. آتالار سۆزونون انکشافی کتابیمین ایکینجی باسقی دا صفحه دوزومو و ویراستارلیغی جناب صفر سلیمانزادین کۆنوللو چالیشمالاریندان بیر نشان دیر.

اوستاد دکتر جمال آریملو «آتالار سۆزونون انکشافی» نا یازدیغی یئددی صحیفه لیک مقدمه نین بیر قسمتینده گلیمیش دیر:

«... بو بۆیوک تاریخی و ادبی آبیده (یعنی، دیوان لغات التورک). چوخ تدقیقاتچی لارین نظر دقتینی جلب ائتدیگی کیمی آریباجانیمیزین قاراپاپاق ائلیندن اولان معاصر ادیب و شاعیر آرخاداشیمیز سولدوزلو محرم پریراد «سورگون» جنابلاری نین دا دقتینی اؤزونه ساری چکمیشدیر. حۆرمتلی پریراد معلم، دیوان لغات التورکده یازیلیمیش ۳۰۰ آتالار سۆزو و ضرب مثل دن ۲۲۳ عددینی سئچمیش، اونلارین بو گونکو تورکجه میزده ایضاحینی وئره ندن سونرا، هر ضرب مثلین اؤز گلنگیندن اولان بیر نئچه مثل و آتالار سۆزو گتیرمیش، اونلاردا ایشلنمیش چتین سۆزلرین ایضاحینی دا وئرمیشدیر. «تورک دونیاسیندا و آذربایجان فولکلوروندا ضرب- مثل لر و آتالار سۆزونون ادبی- تاریخی انکشافی»

بو دگرلی اثر اوچون چوخ اویغون بیر عنوان گۆتورلموشدور. بله بیر آغیر ایشی حۆرمتلی یازچی شوبهه سبب باجاریقلا یئرینه یئتیرمیش اولوب. بودا

سئچىلمىش بىر اثر دىر. بو كىتابىن صفحه دوزومو، وىراستارلىغى جناب صفر سلیمانزادىن اونودولماز محبتىدىن بىر نشان دىر.

– حقیقت لرهئىبهسى (شرح عتبه الحقایق)

منیم «حقیقت لرهئىبهسى» عنوانلى كىتابىم (ادیب احمد یوقناقى نىن عتبه الحقایق) منظومهسى نىن كۆچورلمهسى، ترجمهسى و شرح ائدىلمىشى و ٦١٨ صحیفهلىك بىر كىتاب دىر. بو كىتابىن قايناغى م. كرىمى نىن مقدمهسى ايله دوكتور حسين شرقى (سوى تورك) ون عرب الفباسىندا آذر سبلان نىرى طرفىندن ١٣٧٨-نجى ایلده نشر ائىدى ادىب احمدىن ١٥٠ صحیفهلىك منظومهسى دىر. ١٤ بؤلومه آيرىلمىش بو منظومهده گلمىش تکرارلى بیتلرین حذف اولونماسىندا سونرا، ٢٤٢ بیت اصل متن و ١٤ بیت ده تقریظ عنوانىندا آرتىرلىمىش دىر. یعنی بىر يئرلى ٢٥٦ بیت، يئرلى يئرینده ترجمه و شرح ائتمىشم. اوخوجو زحمتده دوشمهسىن دئییه، هر بیتىن لغتلىرى نىن بو گونكو توركجه و فارسجا معناسى دا همن يئرده وئرمىشم. مناسب يئرلرده مقاله لر ده آرتىرمىشم. بو شرحىن تاپى اوستاد احد فرهمندىدن دىر. صفحه دوزومو جناب صفر سلیمانزاد و عالمانه يازىلمىش مقدمهسى اوستاد دكتور جمال آيرىملودان چاتمىش قىمتلى بىر پاى دىر. او مقدمه نىن بىر قىسمى بورادا گتيرىلير:

عتبه الحقایق يا، هئىبه الحقایق^٥

اسلام دىنى ياپىلاندا سونرا اويغور خطىنده يازىلمىش محتشم اثرلردن دؤرد مکتوب اثر داها اهمىتلى دىر:

- ١- قوت آتقو بىلىك (سعادت باغىشلايان علم): تُركستاندا و ١٠٧٠-نجى ایلده يازىلمىش بالاساغونلو يوسف خاصىن اثرى.
- ٢- ديوان لغات التُّرك: ٧٣-١٠٧٢-نجو ایللرینده يازىلمىش محمود بن حسين كاشغرى نىن اثرى.
- ٣- ديوان حكمت: قمرى ایللى ٥٤٥-نجى ایلده وفات ائتمىش خواجه احمد يسوى نىن اثرى.
- ٤- عتبه الحقایق: اسكى اويغور خطىنده و قاراخانى لهجهسىنده يازىلمىش يوقناقلى ادىب احمدىن اثرى.

بو... دئییه تعجب له منه باخاردى. سونرالار وئردى تکرارلى سؤالدان دوشونردىم كى، سؤزومه اينانمايىدیر. (ص ١٧١).

هئىكل تراش

بىر گون مىكل آنژدان سوروشورلار:

– نه تهر بو گؤزل – گؤزل اثرلى يارادا بىليرسن؟

– هئىكل تراش جواب وئرىز:

– آسانلىق لا، او زامان كى بىر پارچا يولونمايش مرمر داشا نظر سالىرام، اونون ايچىنده بىر گؤزل هئىكل گؤرورم. اوندا، يالنىز بىر ايش گؤرمه لىيم، او دا بودور كى، هئىكله لايىق اولمايان زايد شئى لرى اونون اوزوندىن سىليرم. (ص ٦١- كوئىلو. مکتوبدان ترجمه).

– «قىرخ پىلله، قىرخ مکتوب» كىتابىم دكتور مهدى اكبرى نىن آز جهملى فارسجا يازىلمىش «او و همراه» كىتابىندا چئورمه دىر. بو كىتاب عرفان قونولو و قىرخ بؤلومو احتوا ائدن بىر كىتاب دىر. هر بؤلوم اوستو اؤرتولو اولارسادا، بىر كئچىرلىمىش چلله نىن ايضاحى دىر. سالك هر بىر چلله نى باشلامدان اؤنجه ايكى قايناغا رجوع ائتمه لى اولور، بىرى قرآن كرىم، بىرى ده پىرىن مکتوبو.

قرآنى تفالاً اوخوبور و گونده لىك داورانىشىندا عمل ائدير و هر بىر مکتوبدا گلمىش گؤستىرىش لرى ده، همن چلله نىن مدتینده اجرا ائدير. پىر بىر قىلاووز كىمى بىرىنچى دن، قىرخىنچى چلله نىن سونونا قدر سالىكه يول گؤستىرىجى و ياردىمچى اولور، تا كى سالىك پىرىن تعليماتىنا اساسلاناراق باشى اوجا چىخىر و عملى عرفاندا پىرلىك مقامىنا دا چاتىر و پىر اونون گلجكده بىر قىلاووز كىمى چالىشاجىنا دا ايدىن وئرىر. بو كىتابدا پىر عنوانلى تانىنماز عارفىن تعليماتى اوج مهمم تاپشىرىقدان عبارت دىر: – بىرى اؤزونه آلاهىن آراسىندا، بىرى اؤزونه عايله نىن آراسىندا، بىر ده اؤزونه ياشادىغىن اجتماعىن آراسىندا آغىز آچمىش يارغانلارى دولدورمالىسان! (ص ٢-١ مقدمه). كىتابىن طرحى، صفحه دوزومو و وىراستارلىغى جناب صفر سلیمانزادان دىر.

– ١٤٠٠-نجو ایلده يايىملانمىش ٣٣٤ صحیفه لىك «قاراپاق فولكلور» كىتابىم، اؤىرنچى دؤورو ١٣٤٦-نجى ایلدن باشلاناراق بو گونه قدر دوام ائتمىش فولكلور قونولو چالىشمالارىمىن ثمرهسى اولان و سولدوز قاراپاقلارىنا عايد توپلادىغىم متنوع فولكلورىك موضوعلاردان

^٥ – حقیقت لرهئىبهسى.

بیلگی لر اؤیره نیب، سونرا یئنه گئری دؤنوردو. امام اعظمین قارشیسیندا یوخ، مجلسین آن دالداسیندا ایله شیردی. بیر گون امام اعظم دن سوروشدولار:

- امام محمد و امام یوسف کیمی طلبه لرینیز ده داخل اولماقلا، آن بیه ندیینیز طلبه نیز کیم دیر؟

امام اعظم بئله جواب وئرمیش:

- طلبه لریمین هامیسی یاخشی دیر، اما او دؤرد آعاج یولدان بیر مسئله اؤیره نمک اوچون گلن و آن گئری ده اوتوران کور تورک، بوتون طلبه لره نمونه دیر.

ادیب احمدین دوغولدوغو یوقناق کندی تاشکندین گونئیینده، بناکت یاخینلیغیندادیر.

عالم، فاضل بیر شاعر اولان ادیب احمدین آدی تورک ائللرینده یوز ایللرجه سایغی ایله آنیلیمیشدیر.

اونا «ادیبلر ادیبی»، «فاضلر باشی» آدلار دا وئریلمیشدیر. بو بؤیوک شاعرین آلمیزده اولان یگانه یادگاری «عَبَّتِ الْحَقَائِقُ» آدلی اثری دیر. معناسی «حقیقت لر هئیبه سی» دیر.^۷

امیر سیف الدین آدلی بیر شخص عتبه الحقایق کتابینا بیر تقریظ یازمیشدیر. او، ادیب احمده ادیب لر ادیبی و فاضل لر فاضلی آدی وئرمیشدیر.

ادیب احمد دن یوز ایل سونرا، خواجه ارسلان طرخان اسکی اوغور خطینده یازلمیش عتبه الحقایق کتابی نی عرب الفباسینا کؤچورموش و بو کتابا بیر تقریظه آرتیرمیشدیر و بو کتابدان «حقیقت لر هئیبه سی» عنوانیندا آد آپارمیشدیر.

بو سون ایللرده، یعنی ۲۰۱۵-نجی میلادی ده، اوغورستانین اورومچو شهرینده یئرلشن شنجانگ دانشگاهی طرفیندن، عتبه الحقایقین (آ) نسخه سی نین اوزوندن کؤچورولموش بیر نسخه نی، پروفیسور رقیه عثمانین مقدمه سی همتی و محمد هون بکین خطاطلیغی ایله، عالی بیر کیفیت ده نشر ائتدیریلیمیشدیر. یئنی اوغور خطینه کؤچورولموش بو ۲۰۱ صحیفه لیک نسخه نین اهمیتی بوراسیندادیر کی، رقیه عثمان نظره آلدیغی اسکی (آ. ب. ج) نسخه لریندن دولایی، اوزو کؤچورولموش باشقا عتبه الحقایق نسخه لریندن توپلانمیش بو مجموعه نین سونونا، رشید رحمتی آراتین استانبولجا تدقیقی متنی ده، آتیریلیمیشدیر.

عتبه الحقایق کتابی نین یارادیجی سی « یوقناقلی ادیب احمد آلتینچی قمری یوز ایللکده ایلکین تورک شاعر لریندن دیر. بو آدلیم ادیب ۸۰۰ ایل بوندان اول ادبیات ساحه سینده ثمرلی چالیشمالار آپارمیشدیر... و تورک مدنیتی نی دیلی نی اسلام معنویتی له اوغونلاشدیر اراق زنگین بیر منظومه یاراتمیشدیر

ادبیات عالمینده، بو گونه قدر عتبه الحقایق دن آلتی نسخه تاپیلیمیشدیر. بو نسخه لردن اوچو اسکی و اوچو کؤچورمه دیر.

۱- بیرینجی نسخه نی ۱۹۱۸-نجی ایله نجیب عاصم نشر ائتدی. بو نسخه ایاصوفیه کتابخانه سینده ساخلانیلماقدادیر.

۲- ایکینجی نسخه، اسکی اوغور خطینده و عرب الفباسی له بیرلیکده یازلمیش بیر آل یازمادیر. ایندیلیکده استانبولدا، ایاصوفیه کتابخانه سینده ساخلانیلماقدادیر. (ایکینجی ایضاح اورومچو شهری نین شانجانگ دانشگاهیندا چالیشان پروفیسور رقیه عثمان داندیر).

۳- سونونجو نسخه نی ۱۹۵۰-نجی ایله رشید رحمتی آرات استانبولجا ترجمه و لؤغت لرین فهرستی له بیرلیکده نشر ائتدی. بو نسخه آلتی خطی نسخه نین توتوشدورماسی ثمره سی و مقایسه وی بیر اثر دیر.^۶

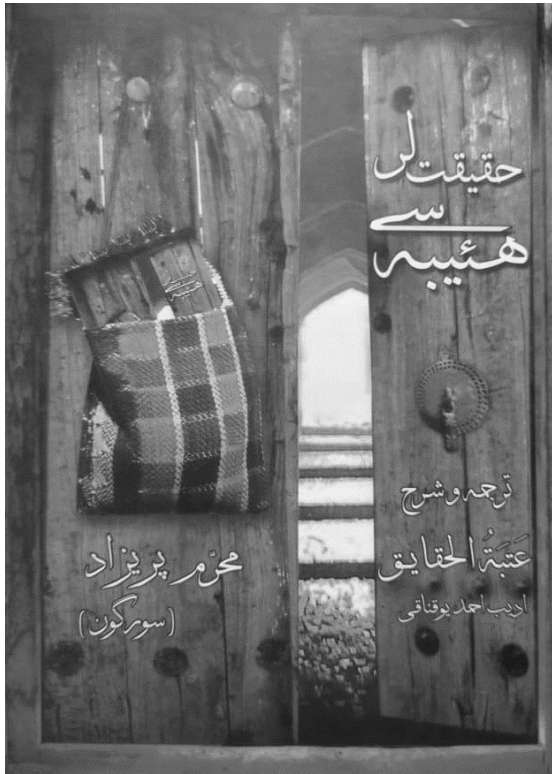
« یوقناق کندی نده دوغولموش ادیب احمدین دوغوم و اولوم تاریخی معلوم دئییل. اون بیرینجی عصرین سونو، اون ایکینجی عصرین باشلانغیجیندا قاراخانلی لار بؤلگه سینده یاشادیغینی بیلیریک. او ایللرده بؤلگه نین بیر قیسیمینه سلجوق لار دا حؤکم ائتدیردی. مسلمان تورک ادبیاتی نین ایلك گؤرکملی یازیچی لاریندان اولان ادیب احمدین حیاتی حقیقده بیلدیکلریمیز داها چوخ افسانه یه، روایت ه اساسلانیر...

جغاتای دیلی نین بؤیوک شاعری علی شیر نوایی) نسائم المحبت) آدلی اثرینده ادیب احمده دایر بو معلوماتی وئریر:

« ادیب احمد تورک ائللیندن ایدی. آنادان گلمه کوردور، اما چوخ غاغیلی و دیندار بیر انسان ایدی. باغداددان دؤرد آعاج اوزاقدا یاشاییر، هر گون بو اوزون یولو گلیب امام اعظمین صحبتینده درس لرینده اشتراک ائتدیردی. گره کلی

۶- عتبه الحقایق. به کوشش م. کریمی. ص ۹-۵، مقدمه.

۷- تورکون قیزیل کیتابی. ج ۲. ص ۷-۳۶.

ھئیبہ الحقایق یا، عُتْبَةُ الْحَقَائِقِ؟

سیریلیک خطی له یازلمیش آذربایجان ائسی کلویند یاسیندا، دردونجو جیلدا، اوچونجو سیرا، احمد مادهسی نین آلتیندا و عتبه الحقایق کتابی نین تانیتمیدا، بئله گلمیشدیر:

« احمد ابن محمود یونقالی (؟)، سمرقند یاخین لیغینداکی یونقالی کندی-؟) - ۱۲-نجی عصر اؤز تک شاعری. عروض وزنیده یازلمیش دیداکتیک خاراکتیرلی ھئیبہ الحقایق (حقیقتلر تحفه سی) پوئماسی نین اوغور و عرب الفبالاری ایله کؤچورولموش ایکی آل یازماسی دؤوروموزه دک گلیب چاتمیشدیر. پوئما ایلك دفعه ۱۶-۱۸۱۵

- نجی ایللرده استانبولدا نشر اولونموشدور. اثرده ادبیات و علم یوکسک قیمت لئمیشدیر»^۹.

عتبه الحقایق منظومه سی نین یارادیجی سی میلادی ۱۲-نجی یوز ایلیک و تخمینا ۶۰۰-نجو قمری ایلینده، اؤزبکستان، تاشکندین گونئی بی، تورکستان بؤلگه سی، یونقالی ادیب احمد اولموشدور. او اؤز عصرینده تورک قووملاری آراسیندا اینجه خیاللی و حکمته مالک بیر انسان

عتبه الحقایق نسخه لریندن توپلانمیش بو مجموعه نین مقدمه سینده، رقیه عثمانین قلمی له بئله گلمیشدیر:

« اوغور دیلینده بیزه چاتمیش آل یازمالار سیراسیندا یئرلشن یادگارلاردان بیرى ده یونقالی ادیب احمدین محتوالی شعر مجموعه سی اولان عتبه الحقایق کتابی دیر. بو کتابین تألیف تاریخی بللی دئییل، اما مضمونجا و دیل خصوصیتلری باخیمیندان، ۱۲-نجی عصرین سونلاری و ۱۳-نجو میلادی عصرین اوللری و قاراخانی لر حکومتینده یازلماسی تخمین ائدیله.

محمود کاشغری نین دیوان لغات التّرك کتابی کیمی، عتبه الحقایق ده اسکی اوغور دیلینده یازلمیشدیر، منتهی زمانه یه اوغور اولان جفاتای لهجه سیندن داها تأثیر آلمیشدیر...

ایندی لیکه عتبه الحقایق دن اوچ آل یازما نسخه موجوددور:

۱- بیرنجی، (آ) نسخه سی آدی لا تانینان، اسکی اوغور خطینده یازلمیش بیر آل یازمادیر. بو نسخه ۱۴۴۴-نجو میلادی ایلینده زین العابدین سلطان بخت حسینیین توسطو ایله و سمرقند لهجه سینده کؤچورولموشدور. ایندی لیکه بو نسخه استانبولدا و ایاصوفیه کتابخانه سینده ساخلانیلماقدادیر.

۲- ایکینجی، (ب) نسخه سی آدی لا تانینان، اسکی اوغور خطینده و عرب الفباسی له بیر لیکه یازلمیش بیر آل یازمادیر. بو نسخه ۱۴۸۰-نجی ایله عبدالرزاق توسطو ایله کؤچورولموشدور. ایندی لیکه استانبولدا، ایاصوفیه کتابخانه سینده ساخلانیلماقدادیر.

۳- اوچونجو، (ج) نسخه سی آدی لا تانینان نسخه، یالنیز عرب الفباسی له کؤچورولموش بیر آل یازمادیر. بو نسخه ده استانبولدا و توپقاپی سرایی کتابخانه سینده ساخلانیلماقدادیر.

(آ) نسخه سی، اسکی بیر اثر اولدوقدا، او بیرى ایکی نسخه دن داها مکمل دیر. اودور کی اورومچو شنجانگ دانشگاهی نشریاتی طرفیندن چاپ اولونموش عتبه الحقایقین یئنی نسخه سینده، (آ) نسخه سینه اساسلانا راق، رشید رحمتی آراتین تدقیقی نظراتیندان دا فایدالاندیق»^۸.

^۸ - ٲه ته به تول هه قاییق. مقدمه. ص ۱-۱۰،

^۹ - حقیقتلر ھئیبه سی. ص ۲۴،

- ۱- بىرىنچى بۇلوم: متعال آلالهين خمدى. ۲- ايكىنچى بۇلوم: رسول اكرم(ص)ين مَدَحى.
 - ۳- اوچونجو بۇلوم: رسول (ص)ين دۇرد صحابهسى حقينده. ۴- دۇردونجو بۇلوم: داد محمد سپهسالارين مَدَحى.
 - ۵- بىشىنچى بۇلوم: كىتابين تاليفى مناسبتى اوچون. ۶- آلتىنچى بۇلوم: علمين فايداسى، نادانليغين زىيانى.
 - ۷- يىددىنچى بۇلوم: دىلى قاداخلاماق و ساير آداب رسومو قوروماق. ۸- سىككىزىنچى بۇلوم: دونيانين حالىنين تغييري خصوصدا.
 - ۹- دوققوزونجو بۇلوم: احسان و ياخشىليغين اهميتى، خىسسىلىك و دارگۇزولويون مَدَمَتى. ۱۰- اونونجو بۇلوم: تواضعكارلىق و تكبر حقينده.
 - ۱۱- اون بىرىنچى بۇلوم: حريصلىك و گۇزو دويمامازلىق حقينده. ۱۲- اون ايكىنچى بۇلوم: آلى آچىقلىق، حليلملىك و باشقا ياخشىلىق لار.
 - ۱۳- اون اوچونجو بۇلوم: زمانهين پريشانلىغى حقينده.
 - ۱۴- اون دۇردونجو بۇلوم: كىتابين اختتامينا ويغون سون سۇز.
- بونلاردان دولايى، كىتابين سون صحيفه لرينده و متنه ويغون اوچ سخصين تقريظى ده، آرتيريلمىشىدير. بونلاردان بىرى خواجه ارسلان طرخان(حاجى طرخان). بىرى امير سيفالدين. بىرىسى نين ده آدى بللى دئيل. بورادا حاجى طرخان كىتابين عنوانى (حقيقت لار ھئيبهسى) اولدوغونا اشاره ائتمىشدير.

شاعرين دونيا گۇروشو

ايدىب احمد حنفى مذهب و هر بير مىلى و مذهبنى تعصبدين اوزاق دوران بير مسلمان ايميش. اونون بو گۇزل دوشونجهسىنه شاهد ايكي نمونه يه كفايت ائيريم:

۱- اوچونجو بۇلومده، يعنى رسول (ص)ين دۇرد صحابهسى (راشد خليفه لار) مدحينه گلميش شعرلرينده، ايدىب احمد هر دۇرد خليفه(رضى)نى اۇز آياماسى لامدح ائدركن على(ع)دن داها احتراملا آد آپاير: «صديق له فاروق، اوچونجو ذوالنورين. دۇردونجو على دير و او قافلان قدرتلى و تونج تك تۇكمه بير جومرد اېگىددير»^{۱۰}

كىمى تانىنمىشىدير. محمود اوغلو ايدىب احمد قاراخانلى لار حكومتينده(۳۱۵- ۶۰۷) ايلخانى سركرده لريندن اولان سمرقند حاكمى داد محمد سپهسالارين سرايىندا ييمىش و اۇز كىتابىنى دا اونا تقدىم ائتمىشىدير.

عتبه الحقايق، شرق دوغودا، توركلرين اسلاميتى قبول ائندن سونرا، اسكى اويغور دىلينده يازيلمىش و قىلارغى دۇرد محتشم مکتوب اثرلردن بىرىدير.

يوخارىدا آدى چكىلمىش بو دۇرد قىلارغى اثر، اسكى اويغور خطينده و قاراخانلى لهجهسىنده يازيلمىشىدير. آرتيرمالييام كى:

الف: اويغور ملتى نين تكلم دىلى اولدوغونا گۇزه بو ديله، اويغور دىلى دىيلىر .

ب: اويغورستان نين سياسى مركزى اولان كاشغر جماعتى نين تكلم دىلى اولدوغونا خاطر، كاشغر دىلى دئيلير.

ج: قاراخانلى لار حكومتينده اويغور دىلى، سراى و كىتابت دىلى اولدوغونا گۇزه، قاراخانلى(ايلخانى - خاقانيه) لهجهسى ده دئيلير.

د: اسكى اويغور دىلى ايله جغاتاى دىلى نين فرقى بوراسىنداير كى، جغاتاى دىلينده آرتىق عربجه و فارسجا لغتلر ده داخل اولونموشدور.

عتبه الحقايق منظومهسى يازيلاندان يوز ايل سونرا، خواجه طرخان و يا حاجى طرخان آدى بير شخص، اوخونوشو آسان اولسون دئيه اونو اسكى اويغور خطيندن عرب الفباسينا كۇچورموشدور. بو چاليشمادا، كىتابين اصلى يازى خطىنى محفوظ ساخلاياركن هر كلمه نين عربى معادلىنى پارالئل صورتده اونون آلتيندا يازمىشىدير.

عتبه الحقايق دىنى اخلاقى و اۇبود وئرىچى بير اثردير. اوندا قُرانى مفاهيم و نبوى احاديثه اساسلاناراق، دىندارليغين علمين فايدالاريندان و لوطولوق مسلكيندن سۇز كئچير. تواضعكارلىق جومردلىك، آلى آچىقلىق ياخشىلىق مدح ائدليلير و حريصلىك گۇزو دارلىق، تكبر و غرور مذمت اولونور.

۴۷ صحيفه لىك بو كىتاب ۲۴۲ بيت شعرى احتوا ائدير، بونلاردان ۱۴ بيت كىتابى و يازارى تانىتدیرما و تقريظ اوچون آرتيريلمىشىدير. كىتاب ۱۴ بۇلومده و بو عنوانلارلا تنظيم اولونموشدور:

^{۱۰} - حقيقت لار ھئيبهسى. ص ۷۵.

«مورادلی» دان، بیر یول گندیر قومسالا
چای آخاقی حووض کیمی بیر تالا
«هیجران» گلیب قاراغاج دان یول سالا
سالام آلیب، علیک دئییر بری گل

آخشام آخشام ائولرینه دؤننده
گون باتاندا، گونش شمعی سؤننده
حالال هیمت بو عاشقی گؤرتنده
قایماق دوداق، چیلک دئییر بری گل

ایسمینده «قاف»، قاراشین لر گؤیچه یی
آل قوماش دان ساللاماسی، لئچه یی
توی دویونده، شددده دندیر پئچه یی
گل گل اوستن، پیلک دئییر بری گل

طورا چیخان پیغمبرین آدداشی
جاری ائتدی گؤزلریمدن قان یاشی
حایل ائتدی یالان دوستو، یولداشی
فلک قورموش کلک دئییر بری گل

آیاق ساخلا بو گتتمکدن بیر دایان
بیز بیر نیشان، او دار تیلیمیش بیر کامان
نه یازارسان او سیله جک بیر زامان
چرخ زامان، فلک دئییر بری گل

ایسمارلادیم، باغلی قالدی قولوموز
باغ یولوندان، کنار دوشدو یولوموز
گؤزلمه سین هم کولامیز، کولوموز
«هیجران» آدلی مَلک دئییر بری گل

اونودولماز باغ یولونون اولایی
«سورگون» تانیر هر یاخشیی، قولایی
شاهین کیمی هر زیروه یی، دولایی
یئنی حیات، تولک دئییر بری گل.

*

۲- اونونجو بؤلومده، شجره یه و سوی سوپا گووه ن تفاخر
اهلی نی مذمت ائدرکن دئییر:

« هر بیر شیکین آدام، اؤزونه اویونوب «اصیلم» دئییرسه،
اونون جوابینی خلق ایچره وئریب دئییرم: بو انسانلار
بیرلیکده آتابیر آتابیر قارداشلاردی. اؤلوب اؤتسه لر ده،
قالیب آرتسالار دا، اونلار(خلقتده) فرقسیز اولدوقدا هئچ
بیری نین او بیریسینه اوستونلویو یوخدور». ^{۱۱}

من محرم پریزاد(سورگون) بو مقاله نین مؤلفی، اورمو
گؤلونون باتی قوزئیینده یئرلشن سولدوز بؤلگه سیندن و
محتشم قاراپاق ائلیندیم. ۴۷ صحیفه لیک عتبه الحقایق
کتابی نی «حقیقت لر هئیه سی» عنوانیندا و ۶۲۰
صحیفه ده فارسجا چئویریپ و تورکجه فارسجا شرح
ائدیم. بوتون لؤغت لرین هر ایکی دیلده معناسینی وئردیم،
یئری گلدیکجه مقاله لر آتیردیم و او یغور ادبیاتینی سئون
اؤیرنجی لر اوچون بیر درسلیک کتاب کیمی حاضرلاییب
نشر ائتدیردیم.

اوستاد (سورگون) ون شعر لریندن اؤرنکلر:

باغ یولو

دئییردیم باش چکیم سنه باغ یولو
آیاق گلمیر اوره ک دئییر بری گل
سنده ایتمیش آرزو لارین دفتری
ایتگین آرزو، دیلک دئییر بری گل

سن سن فرقوزادین جنت بو جاعی
اینجی قیغیلجیم لی، ایستی او جاعی
آنمیش تور باغی، ایستی قو جاعی
ایتمیش اینجی، آلك دئییر بری گل

بیز اوغرادیق سنده اغیر اولایا
یاخشی آنلار اوز چئویردی قولایا
سالدی بیزی جیغیرلارا، دولایا
چیسکین دومان، کولک دئییر بری گل

۱۱ - حقیقت لر هئیه سی. ص ۳۶۵.

سالما دین

دئمیشدیم دار گونده منی یادا سال
نییه سوروشما دین، نییه سالما دین
دئمیشدیم سازینی بیر کؤکله، بیر چال
نییه کؤکله مه دین، نییه چالما دین

باشیم غووغالی دیر، حالیم قالما قال
آغاریر ساچلاریم، قدیم اولور دال
دئمیشدیم بیر گنجه قوناق کیمی قال
بس نییه گلمه دین، نییه قالما دین

زمانه پَسینیر اؤز ایمدادیندان
دادیزیر زهر ایله منه دادیندان
دئمیشدیم اونوتما منی یادیندان
نییه یاد ائتمه دین، نییه دالما دین

«هیجرانیم» یولوندا دوشموشم خسته
گۆز لیریم یول چکیر داییم، پیوسته
دئمیشدیم باشیمی آل قولون اوسته
بس نییه سرمه دین، نییه آلمادین

شاد ایدیم کویوندان گوداریم اولسون
«سورگون» تک روسوالیق بازاریم اولسون
دئمیشدیم باغ یولو مزاریم اولسون
یولونو اوستومدن نییه سالما دین؟

چکیر منی

گزیرم گۆی لری، اوزولوم یئردن
یئنه ده غافیل دن، غم چکیر منی
قاپانچی قاپاندا، تن - توش ائندنه
قول وورور ندنسه، کم چکیر منی

زمانه جوشدورور، گلیرم دیله
کیپر یک دن آسیلمیش بیر نارین گیله
ایسته بیر تاپشیر سین، بورغانا - سئله
سوسورام ایچیمده، نم چکیر منی

سازیمی کؤکله ییب، چکیرم زیله
سیم - سیمه دولاشیر، قیریخ تئل - تئله
سزیلتنی قووزانمیر، بیر گل میر دیله
زخمه لر دالینجا، بم چکیر منی

گۆزلرین دنیزدیر، باخیشین اؤزهل
بیر کیمسه یازانماز، وصفیند غزل
ترسه دن یازیلیمیش، یازقی میز ازهل
فلک کامانیندا، خم چکیر منی

دولاما یوللار وار، مقصدیم اوزاق
یوللاردا بوسقون وار، قارانلیق، دوزاق
عطرینی گتیرمَز، نه یئل - نه سازاق
بو کورا یوللاردا، چم چکیر منی

چؤل قالمیش باغلاردا، اندیرم اوتراق
آله نیر خزل لر، سارالیب یارپاق
سیخیرام سور گونده، بیر اوووج تورپاق
ایلغیم لی چؤل لرده، لم چکیر منی

ائلات قیزی

ناخیش سال دین دولاغیما
آدین چاتدی قولاغیما
شربت اولدون بولاغیما
ائلات قیزی، ائلات قیزی

هؤروک لرین سهنگه باغ
یئرشینده تیتره دی داغ
یاناق لاله بیله گین آغ
ائلات قیزی، ائلات قیزی

توخو خالچا ناخیش ناخیش
ناخیشیندان دویمور باخیش
بولاقلار تک دورو آخیش
ائلات قیزی، ائلات قیزی

بیر آز مدت کئچمیش کلاس قاریشدی
سکوتی سیندیردی تازا وضعیت
اوشاقلار صؤحبتده چونکو دیل آچدی

سونرا قلمیم له بیر نئچه ضربه
میزه ووروب دودیم، ساکت اوشاقلار
هر کس اؤز یئرینده ترتیبه دولدو
آلیندی سؤزومه بوتون قولاقلا

بیر نئچه نفر دن سوآل سوروشدوم
گئتدی لر بیر به بیر تخته باشینا
اوشاقلاردان بیری «دورنا» آدلی قیز
من یازیق، سو قاتدیم ایستی آشینا

مالدارلیق حقینده نه اؤیرنمیس؟
ایسته دیم بیلدیگین دئسین سوآلدان
وئردی آسانلیقلا جاواب سؤزومه:
مالدار چوخ بهره لر آپارار مالدان

هم سودون ساغارلار، هم ایش چکرلر
یونوندن توخونار خالچا، شال، پاپاق
صنعتگرلر تیکر مال دری سیندن
دیرلی گئیمه لر، قیمتلی باشماق

باشماق کلمه سینده اوشاقلار گولودو
دؤولتلی قیزلاری بیر بیره باخدی
قاش گؤزله گؤستریب بیر تیق باشماغین
دورناین اوره گین یاندریب یاخدی

اونون باشماغی نین بیر تیق اولماسین
من ده باشا دوشدوم هامی باخماقدان
دورنا دا کؤورلدی گؤزلری دولدو
گؤزومه سانجیلدی بیر اود، باشماقدان

چؤکموشدو کلاسا آغیر بیر سکوت
تکجه دؤولتلی لر گولمسه بیردی

زینت اولدون گؤی یازلارا
سس سؤز اولدون سن سازلارا
آنا اولدون ائیوازلارا
ائاتل قیزی، ائاتل قیزی

جیدیرلاردا آتلار چاپدین
توفنگی اوینادیب قاپدین
آغ لاواشلار ساجدا یاپدین
ائاتل قیزی، ائاتل قیزی

آت اویناتدین آرلر کیمی
داغی آشدین صرصر کیمی
دؤبوشلرده بیر نر کیمی
ائاتل قیزی، ائاتل قیزی

گئجه لری باتار اویاق
اوبالارا اولدون دایاق
نیگار کیمی، هجر سایاق
ائاتل قیزی، ائاتل قیزی

بیر «سورگونم» دؤزمور اوره ک
گلمیشیدیک سنی گوره ک
اوبالاردا کسدیک چوره ک
ائاتل قیزی، ائاتل قیزی.

کلاس خاطره سی

قیشین اورتاسیندا بیر گون کلاسدا
سؤز آچدیم یاغیشدان، آخان چایلاردان
تورپاقدان، تاخیلدان، کاندان، کؤوشندن
یئرین گردیشینه اویغون آیلاردان

بعضاً سوآللارا جاواب وئررکن
درسی باشا وئریب دینجه لدیم بیر آن
کلاسی بو باشدان، او باشا قدر
گؤزلریم گزیردی دینجه لن زامان
اوشاقلار دقتین مندن کسرکن

وئردیگین ایلقاری مقدس ساندىن
سنى بئزديرمه‌دى بو آغرى، كدر

گۆز تىكدىن آراز، گۆز تىكدىن يولا
اينجىدىن هيجرانا، آرىتىدىن جاني
ياواشداڭ اوخودون آراز نغمه‌سىن
آلندى گۆز ياشىن، كىپىرىگىن سانى

من نىبه اولمه‌دىم سن اولن ساحات
بىلىردىم كىسلىر گۆروشمك يولو
سانكى يوخلامىشدىن شىرىن يوخودا
دولموشدو اوره‌گىم، گۆزلىرىم دولو

من ده باغىشلادىم عشقىمى سنى
بوراخدىم بره‌نى، اووومدان اولدوم
هله ده «سورگونم» سئوگى چؤلونده
ايتىرمىش سۆزومو، ساوومدان اولدوم.

من يالوارمادىم

زمانه ساخلادى پاسلى قفسده
قىزىل آچارلىيا من يالوارمادىم
حسرتده ياشادىم چمن سىز گولسوز
باغى حصارلىيا من يالوارما

تىكاندان دوستوما چلنگ قورمادىم
داشلار دابانىمى آزدى دورمادىم
اۆزگه‌دن وصالين يولون سورمادىم
كاروان قاتارلىيا من يالوارمادىم

گوندوزدن آج ايكن چوخ شام سىز ياتدىم
لامباسىز، ايشىق سىز گون باتار باتدىم
بئزمه‌دىم غم يوكون دالىما چاتدىم
يوخسولكن وارلىيا من يالوارمادىم

باشىمى ايمه‌دىم، ايمز چىنارام
اۆزومده سىنمازلىق عشقىن سىنارام

يوخسول يولداشلارى غمه دولاركن
دورنادا آغلىردى، درسى دئىيردى

آغلايا، آغلايا دورنا ايلشدى
منى درده سالىدى هونكورمه‌سى له
عزىزى اولموش تك غمىن، كدرىن
ترئم اندىردى حزين سسى له

من اونا باخاندا باغرىم قان اولدو
آهلاى اود اولدو قانىما دوشدو
تارىخ تكرر اولدو يئنه گۆزومده
كئچمىشىن آلوو جانىما دوشدو

دئدىم قىزىم اووون، دورنام آغلاما
سىخىلما، دارىخما گوناه يوخ سنىده
گره‌ك بيله‌سن كى، داش هاردان دىيب
سنى تاي، مىنلىرى وار بو وطنده

او گوندن دورناني گولر گۆرمورم
ساكت فيكره دالىر، قاشلارىن ايبىر
چاليشىر، اوخوبور اسىرگه‌سىز
سانكى دوشونوب كى، داش هاردان دىيرا!

آنا

آلىمدن ياپىشىب، گل، گل دئىنده
قوربانلىق اولادىم دىلىنه آنا
گولوشمه درسىنى گولومسوينده
دوزه‌دىم گوللرى تئلىنه آنا

آنا كلمه‌سىنى اؤيره‌دن زامان
محبّت شفتىنى دادىزدين منه
آجىلى هيجراندان سۆز آچدىن، دولدون
اينجى دامجى لادى گۆزلىرىن يئنه

سىنه تندىرىنده عشقىن اودونو
يانار ساخلايمىشدىن سون گونه قدر

سئلده بوغولمايان جوشغون پينارام
لؤهمه آخارلييا من يالوارماديم

عؤموردن پاي وئرديم آنا وطنه
بوركودن قورخماديم، سيغماديم چنه
اودلار اولكه سينه باغلييام يئنه
دار گؤز باخارلييا من يالوارماديم

دره دن، تپه دن، داغلاردان كئچديم
داشلى شوخوملاردا ديم آكديم، بيچديم
«سورگون» بولاقلارين سويوندان ايچديم
ذيره سي قارلييا من يالوارماديم.

وصال

دان سؤكولموش يولا دوشدوم

كؤنول قوشو، اوچا - اوچا

تله سيرم يار وصلينه

يول كسيرم، قاچا - قاچا

گؤروشومه، يار تله سير

داماريمي هيچران كسير

سحر يئلى، «خوى» دان آسير

يار عطرينى، ساچا - ساچا

«ائل اوغلو» دان صؤحبت آچير

دوداغيندان، عطير ساچير

«سورگون» ائلدن كدر قاچير

نيلفر گولو، آچا - آچا.

شاعير قارداشيم ائل اوغلويا - پرويز بهى يكانى سرايى،

خوى - ۱۳۷۷/۵/۲

سينيق گوزگو:

بیر سینیق گوزگوده -

اؤزومه باخديم.

عكسيم سينيق لاردا -

پول - پول اولموشدو.

چولقادى گؤوده مى بير آغير سورغو،

هرسينيق گؤز اولوب -

منه باخيردى!

بیر آز اينالاردان -

گئرى چكىلديم

بیر هاندا باخيرديم،

سينيق گوزگويه.

گؤردوم سينيق لاردا -

چوخاليرام من.

سايسيز تيكه لرده -

سايسيز جا عكسيم!

بیر آغير ازدحام -

بیر آغير اوردو،

صلابت له دورموش،

اؤزومه باخير.

اوندا بير گووه نديم -

بو چوخلوغوما!

كؤنلوم وسعتينده -

دؤزوموم بويدا،

ياراقلی - سيلاحلی،

عصيانا دولموش:

اؤزومو،

ساييلماز بير، اوردو گؤردوم.

جيزما - قارا خط:

كؤمور تيكه سي له

سينيق قلميم له

قيرميزى ميداديم لا

جيزما - قارا خطله -

سنين آدينى يازيرام.

آغرى نين آدينى

آياغى نين ايزينى

اؤزگه دوواريندا يوخ! بلکه -

بیر گيزلين دووار اوزه رينده -

گؤوده يين آدينى قازيرام.

بونا گؤره كى -

دهره مين تيبه سي -

قانا بويانسين،

داش ديله گل سين و،

دووار دا، سينه تك -

بیر نَفَس آلسين!*

* اوكتاويو پازدان ترجمه. م. پ. سورگون.

۱۳۸۲/۸/۲۵

ارمغان:

ایکی گۆزدن شیکست بیر قیز،

عاشیقینه، اورهک سۆزون -

بئله آچدی:

آیر بیر آن گۆزر اولسام،

هئیکلینی تپه ساچدان، دیرناغا تک -

سوزوب - سوزوب -

آمر اولسام،

دونیا منه -

بالدان شیرین، شربت اولارا!

عاشیق توموب، دینمز قالدی!

*

زمان اؤتدو...

بیر گون عاشیق، معشوقونون ساچلارینی

تومار لاییب -

اوره بیینی اوخشایارکن، بئله دئدی:

سئوگیلی یار،

مندن سنه بیر موشتولوق!

بو یاخیندا،

بیر جوت گۆزه مالک اولوب،

گۆی اوزونده اینجه - اینجه اولدوز لاری،

هاوالانمیش اوچار لاری،

یئر اوزونده یاشیل - یاشیل اورمانلاری

چیچک لری -

انسانلاری -

همده منی -

گۆره جک سن!»

قیز سؤیله دی:

سئوگیلی یارا!

بیلیرسن می جمالینین حسر تینده -

اوددان - اودا یاخیلیرام؟

کاش او گونو گۆره بدیم بیر!

*

واخت اولدو کی،

سئوگیلی سی -

یئنی گۆزله گورر اولدو،

قونچه دوداق چیچک لندی -

گولر اولدو.

آزل باشدا، عاشیقینی گۆرمز گوروب!

بیر دایاندی -

بیر چیمچندی:

سنده کورمو؟

نه گره کدیر گۆرمز عاشیق منیم اوچون؟

ایندن بئله -

سن اوزونه -

من اوزومه!

عاشیق توموب، دینمز قالدی!

ویداغلاشما دوروموندا -

اوغلان قیزین چلیبینه دایانیمان بئل دئدی:

«سؤن تاپشیریق -

آخیر سۆزوم -

سنه گۆزل!

هم اوزوندن،

همده منیم ارمغانیم -

گۆزلریندن -

موغایات اول!

۱۳۸۷/۴/۲۸

اونودولماز:

ایلیک گۆروشده -

بیر شام بیزده -

قوناق قالدین.

دام - دیره کالی کاسیب کوما،

دری سوفره آچیلارکن -

شور - چوره کله -

قارشى لاندین.

سن چیمچه ندین -

بیز ترله دیک.

او گۆروشدن -

خئیلىک زامان اؤتموش سهده،

چال - چاپلا قورمادیم -

بیر آغیر سارای

شاهیددیر سۆزومه -

هم گونش، هم آی.

سن کی گۆز آچانی -

گۆردوگون بودور:

پسیریم آغاج دیر -

دوواریم آلچاق -

کۆزرمیش اوجاق.

لاکین بیلمه لی سن -

بونو آزلدن

هنچ کیمسه من کیمی -

سئوه نمر سنی

ایتیرمه اؤزونو -

اونوتما منی.

خاطر لاما:

آریبین بیر شام یانیب، آلیشاندا،

دامجی - دامجی گۆز یاشی تک -

اینجی لری ساللانیبان -

ساریشاندا،

آرزیلاری آزغین دوشموش یئتیم قیزین،

کۆوره کله نیب دولوخسونان لحظه لری،

کیپریگینده سالخیم - سالخیم اینجی لری -

یادا سالیب -

کۆوره لیرم.

۱۳۷۷ م. پ. سورگون

موشتولوق:

آلوو!

بعلی!

قاراباغ آزاد اولدو!

موشتولوق گۆزوم اوسته!

*

پوزما ساچلارین! :

آچما هۆر کلرین

تر اییی سی -

دام - دیره گی ترک ائتمه دی!

۱۳۹۳ / ۱ / ۱۲

اورمو گۆلو:

بیر جانلینی آسماق اوچون،

بیرجه کندیر کفایتدیر.

بو مؤحتشم جانلی کیمدیر،

اونو جانندان سالماق اوچون،

سکسن یئردن -

سکسن کندیر آسلی دیر؟

بو مؤحتشم،

اۆلکه میزین شاه داماری اورمو گۆلو!

آنا وطن!

آذربایجان!

سنه قارشى هیمله شن لر -

سکسن یئردن چاپلارینی بوغاز لایان اللر -

کیمدیر؟

۱۴۰۱ / ۵ / ۱۸

جاهاز:

جاهاز قئیدینه قالمیش

بخت اوستونده -

اؤتموش قیز،

نارین چۆره ک بیغانا -

سینیق کۆنول ده -

ساتیر.

آتالیق مشقی:

ایمکان وار یانقلیم -

آتالیق مشقین،

اۆده یه بیلمه ییم -

بور جونو اؤغول!

چونکو قونوشمادیم -

یالانچی لار لا

آل - آله سورتمه دیم -

تالانچی لار لا

قازانسام دونيانين تامام ثروتين
آلانماز بير كلمه ائلين حورمتين
انسان دير اوجالداڭ خلقين شووكتين
اوجاليق نغمه سين چال دده سورگون

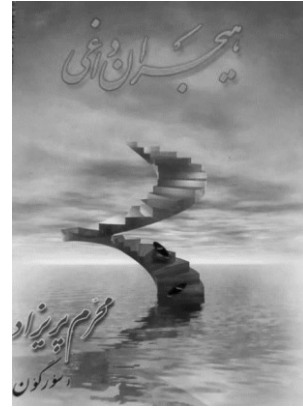
«طالبين» اوجالدى قفيلدن سسى
آللى ياشيم چكىر عشقى، هوهسى
ديليمين آزبرى ائللين نغمهسى
سندھ خاطرېمده قال دده سورگون.

سس يانير

(شاعر دوستوم اوستاد محرم پريزاد «سورگون» ۵
سونورام ائل اوغلو^{۱۲})
ايچيمده بير سس يانير
توستوسو بوغور منى
سس يانير، نفس يانير
بور كوسو بوغور منى
گوزومده دالغالانير
منيم سسيز سسيمين
هارايلارى، هارايلارى
نييه سورگون دئير لر،
سنه، بيلمير نييه
سن كى، زوغ آتيب قالدین
اؤز دوغما وطنينده
سن كى، اؤپوشوب آلدین
الهامينى، عشقينى
اؤز آنا وطنينده
سن كى، اؤز ائليم دئيه
ائل ايچره اوجالير سان
يور دوندا كوك سالير سان
بيز مينديك قانادينا
اسه نئلين، كولگين
وتره رك سازاقلارا
سينه ميزده گولنميش

پوزما ساچلارين!
داراما تئلرين يئلر آسنده!
ساوورما يئل لره -
آسن كوله يه
تاپشيرما داراغا -

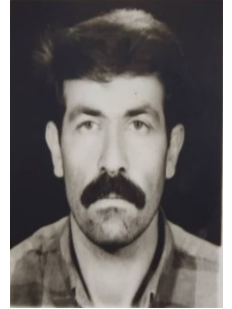
تاپشيرما يئله -
داراغين آغزبندان -
دوشر اوره ييم!

جعفر طالب

دده سورگون

سئوينجيم بير سنسن گوز ياشلاريمدا
اوره ك دؤيونمه سين آل دده سورگون
سن اولان زاماندا باشدا گزيرم
دؤيور آياق لاريم خال دده سورگون

گوروم خئيره قالسين آنلاملى ديلين
بو قدر زحمتين چكىرسن ائلين
پشكاشين چكمه گه بير قوجاق گولون
آل - الوان بزه نيب آل دده سورگون

سن سيز بير كؤپوگم، اوستونده سويون
آرخاندا دورموشام اوجالسين بويون
شنليگين، شادليغين، صحتتین، سويون
گزير داماغيمدا بال دده سورگون

^{۱۲}: ۱۳۶۷ گونش ايلي يازيلميشدير

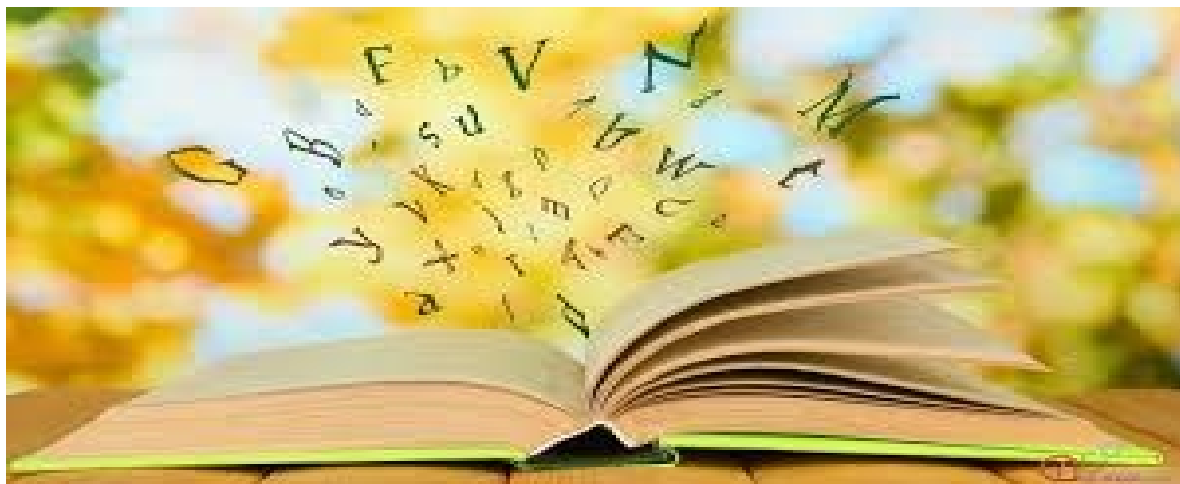
تېسوم چلنگلری
 اوولوب خزل- خزل
 یئللره سورولاجاق
 آچ باری قولاج- قولاج
 یورولماز قوللارینی
 گونشی باس باغرینا
 اولدوز لاری ملهم قیل
 اؤز دردینه، آغرینا
 طبیب ساغالدان دئیل
 قلبینین شیریم، شیریم
 ساغالماز یاراسینی
 اولدوز ملهم اولماسا
 قلبینین یاراسینا
 یئنه دایانما، سوسما
 سوسماق یامان اولارمیش
 سوسماق یامان اولارمیش
 آل گونش توختا تماسا
 اولدوز چاره بولماسا
 شاعریم منی سینا
 دردینه درمان اوللام
 دردینه درمان اوللام
 منده لاله رنگی وار
 باخما منیم ایندیکی
 سارالمیش یاناغیما
 منده نور چلنگی وار
 یغمیشام قوجاغیما
 باخما منیم ایندیکی
 سؤنولموش اوجاغیما
 منده عشق آهنگی وار
 باخما سوسموش نغمه مه
 یغیلیبیدیر سینه مه
 قاتار - قاتار ماهنی لار
 محبت قانادلی لار
 بیرگون آنا داغلارین
 اتگینده یئلله نن
 یاشیل بولاق او توایدیم

آرزی چیچکلری نین
 قاناد - قاناد لچگین
 سنده وفایا بیر باخ
 سنده وفایا بیر باخ
 ائله اودور کی سنی
 اؤتورمز آنا تورپاق
 آنجاق
 بیز قوجاق- قوجاق
 آرزی گولو بئجردیک
 غربت اولکه لرینده
 یئنه سارالدى، سولدو
 او سارماشیقلى گوللر
 او یاراشیقلى گوللر
 بئله دئمیش بابالار
 «آغاج اؤزو تورباغیندا،
 گوبه ره، بارا دولار»
 دینله، شاعر قارداشیم
 ایندی سنله دانیشان
 سولموشلارین بیرى دیر
 یانماق عشقین سیرى دیر
 یئنه ده شاعریم یان
 قوی سنی ایسیندیر سین
 قلبینده آلاونان
 ایستکلرین شعاسی
 ائله آلیشیب یانسان
 بیلیرم کی قارساجاق
 چوخلاری نین اوره گی
 ائله یانماسان آنجاق
 منیم آرزی باغیمدا
 چیچکلر آچما یاجاق
 نغمه سیز دوداغیمدا
 قوروموش بیر تېسوم
 نسیل- نسیل قالاجاق
 کور په اوشاقلاریندا
 دودا قلاریندا بیتیمیش
 یاشیل، یاشیل گویرمیش

دولاردی اتکلریم
 هۆره ردیم هۆروک - هۆروک
 داغلارا زرلی تئلر
 نسیم دن، شلاله دن
 آخشاملار یویناردی
 یئنه تونج ایشیقلارا
 منیم ایپک تئلریم
 بورونردی عطریمه
 شلاله تئللی داغلار
 یازدا لاله یاناقلی
 قیشدا ماتملی داغلار
 ائللری تالان اولموش
 کونلو نیسگیللی داغلار

او یوموشاق یئللرین
 الینده افیلله نن
 یاشیللیق یئلکه نیدیم
 قوشلار گلیب اوتنده
 قوشلارین دیمدیگینده
 ماهنی لار گنیمیدیم
 سرین سولار آخدیقجا
 سولارین جیر سسینده
 یویناردی تئللریم
 قوشلار گلیب اوتنده
 آماندیر!
 اوتن قوشلار
 دئییه، ماوی گویله،

گون گنچدی،
 زمان گنچدی
 آخشاملار آی نوروندا
 یوینان ساچاقلاریم
 حیاتین غضب گو جلو
 جایناغینا ایلیشدی
 سحرلر اتگینده
 یاشیل تبسوم ایله
 او یاند یغیم کهریزین
 سو یو کسیلدی بیر دن
 یالو دیره ندی یئردن
 هارای چکیلدی بیر دن
 هارای چکدی بولاقدا

اوزاناردی اللریم
 اوزاق - اوزاق ائلره
 کوچوب گئدن قوشلارا
 دئییه ردیم،
 آی.... دورنالار
 بیرجه قاناد ساخلابین
 آیریلیق آهنگینی
 افقره قانما بین
 گلین - گلین، بیر اتک
 سیزه ماهنی یغمیشام
 بئله گنچردی عومروم
 سولارین، حزین - حزین
 یوموشاق ماهنی لاریله

اونوتدو یاسمنلر
 گوللر، چیچکلر منی
 نغمه لی بولاقلاردا
 شفق لری یویوناندا
 داش اوستونده چیمه ردیم
 آخشاملار آی نورونو
 سالخیم - سالخیم دره ردیم
 گیله - گیله امه ردیم
 او کویره ک داغلا لاردا
 آی پارچاسی ایتردی
 قیزیل گمیلر کیمی
 منده قیزیل گمی نین
 یام یاشیل یئلگه نیدیم
 منی هر سحر - آخشام
 اوخشا یاردی داغلارین
 قویونندان اوچوب گلن
 نچه قیزیل گلینین
 یاناغین اوپوب گلن
 صبحون ایشیق سسیله
 چؤللرده کولک له نن
 رایحه لر، نسیم لر
 آجیلی اولسایدیم دا
 منی سفره باشیندا
 یئیب توپور مزدیلر
 یازدا ایمکله یه ردیم
 دره لرین دوشونده
 سورونوب دونه - دونه
 آه،
 گوزه لی داغلاری
 من ده تکلله یه ردیم
 سیغال وئر هردی منیم
 قیوریم ساچاقلار یما
 بولاقدان شاققیلیتی یله
 گولوشه ن گوزه ل لرین
 غونچا دوداقلار یندان
 قاندا لانان گولوشلر

چیگنی سنکلی قیزلار
 قورودو بوللور سولار
 قانا باتدی اتگیم
 قانا باتدی لچگیم
 کسیلدی سرین مئه لر
 کیشنه دی قارا ئیللر
 دئمه کی ایلر ایتمیش
 اژدها بئجر یرمیش
 بوغاز بندا او کهریز
 اونا قرار وئر بلمیش
 اودا جاقسان بیر سحر
 تزه جه نیشانلانمیش
 آغ گونلره بویانمیش
 آل گئینمیش قیزلاری
 حسرت قویار سان توپا
 بو اوبانی بو ائلی
 بئله جه اولدو بعلی
 یاسا بوروندو داغلار
 قورودو گور بولاقلار
 یئنی باهار گونونیدی
 توی ایدی،
 دویون ایدی
 من ده بؤهره له نیردیم
 یاشاماق هوسیه
 آه، نجه ایسینیردیم
 گونشین نفسیه
 آنجاق سارالدی،
 سولدو
 لاله اوزلو چمن لر
 تالاندی یاسمن لر
 یاخیلدی لاله اوزلر
 اژدهانین نفسی
 آندی بئلره منی
 بورگه له ییب آندیلار
 غربت اولکله لرینه
 باشسیز کولکلر منی

قلبيمين تئليريني
 سيز لاديم پرده پرده
 حد سيز نيسگيللريني
 سازين تئليرينده باندیم تيتره ديم
 يانديم «كرم» دئديم، «قورباني» دئديم
 «كرم» توستوسودور آھيم، نفسيم
 بلکه اوياريمچيق ماهني من ايديم
 سنده كرم ائيله، كوكله سازيني
 چالسين پرده پرده ميضر ابلارمني
 حيرت درياسندا باتان خيالين
 عومور ساحلينده ساز دير يئلکه ني
 ائندير ميضر ابلاري قيلينجا دؤنسون
 قيريلسين قلبيمين، بدم دامارلاري
 چالسين حاتيمين سنفونياسيني
 منيم زيل داماريم سسله نسين باري
 آخسين هار ابلاريم، دامارلاريملا
 كوكرييب چاغلایان سئلره دونسون
 بيردي اوره گيمده غم گيز له نيرسه
 صاباح اوره گيمده گونش يويونسون
 ايندي آل سارينی شاعریم «سورگون»
 سن سازي ديللندير، ما هنيسي مندن
 يئتركي، آزادليق تويوندا من ده
 اوز ماهني ياييمي آلارم سندن

اوستاد پريزادين توپلاديغي فولكلوريك ناغيللاردان اؤرنكلر اوخوياق ۱۳

۱۳ : اينديكي سولدوز ماحاليندا، خالق آراسيندا
 اغيزلاردا اولان ناغيل و ناغيلچيقلاردان اؤرنكلر بو
 روايتلر اوستاد پريزادين «او سؤزلده گلmez» ادلي
 كيتابندان درله مه لردير (ائل اوغلو)

قانادلانان آرزولار
 آخي يادلار نه بيلهر
 منده ائشيدهر ميشم
 آزادليق هوسيله
 ايناميني داشلارا
 حكك ائدهن ايگيدلرين
 اوره بينده چير بينان
 قور تولوش ترانه سين
 گوؤز اولوب گووره ميشم
 داغ دؤزوملو باجيلار
 ايگيد قار داشلاري نين
 قيزيل قور غوشونلارلا
 ياخيلميش چوخاسيني
 بولاقلاردا يوياندا
 قوشولوب باجيلارلا
 بولاقلار آغلایاندا
 آخي يادلار نه بيلير
 اوزوموسره ميشم
 سينه لرده آچيلان
 قور غوشون ياراسينا
 آخي يادلار نه بيلير
 من گوورموشم ايگيتلر
 قيزيل قور غوشونلارلا
 ياخيلميش چوخالاري
 مين بولاغين باشيندا
 سؤنولمز غضب ايله
 اووکه لييب يوباركن
 شوش داغلارين دؤشونده
 قايلارا سرنده
 قايلار اوره كله نيپ
 دؤبوش چوخاسين گئيب
 گوله باتماز - ال چاتماز
 هيكللره دؤننده
 سانكي قلبيم دايانير
 قايلار ده ليننده
 قوي سازا دؤنده ريم من

اربابلا

جوتجونون ناغىلى

خان خانلىق دۇرۇندە، بىر جوتجو رَشَبَر، اۇلدوغو كندەدە، رَشَبَرلار آراسىندا چۇخ دۇولتلىرى، چونكو اۇنون نىچە صالح و سۇزە باخان اۇغلو وار ايمىش . تدبىرلى و ايش بىلن آغ ساققال انا لارنىن و آغ بىرچك و زكىه انا لارنىن صالحىندا ايمىش لار. انا اۇنلارى هر بىر ايشە و بويوروغا بويورسا ايمىش، ائله او ساعت ايشىن دالىنجا گندىب يئرلى يئرىندە و دقتله گۆرەمىش لار. بىرىسى جوتە- آكىنەجەيە، بىرىسى داوارا- يايلاغا، بىرىسى مال- قارابا، بىرىسى باغ- باخچايا، بىرىسى بازارلىغا و هابئله ساير ايشلرە باش چكرمىش لار، هرە بىر ايشىن قولپوندان ياپىشىب گون كچىررمىش لار، اۇدوركى الله دا اۇنلارنى زحمتلرنى ائلىرىندە قويمايىب، رىزق- روزىلرنى دە، باشلارىندان تۇكرمىش! اۇنلار ايشلرىندە حركتلى اۇلدوقدا، حركتلى دە، بركتلى ايمىش.

رَشَبَرىن دۇولتلىدىنە، كندىن اربابى گىجىكەلىب دارىنىر و اۇنو سىندىرماق اوچون بىر بهانه دالىنجا فرصت آختارىر.

گۇنلر بىر گونو، ارباب مۇباشرىنى دۇولتلى رَشَبَرىن ائوپنە گۇندەرىب، حُكْمونو اۇنا چاتدىرير: منىم كندىمدە قالماق اىسترسن سە؟ گرە كدىر كى، سنلە بىرلىك دە آل- آلە وئرىب ايشلەين اۇغلانلارنىن ائولرلىنى اۇزوندىن آيىرىب، آيرىجاسىنا چالىشىب، قازاندىق لارنىزى دا، آيرى بىيەسىنىز! ياداكى، منىم مُلكومدە قازاندىغىن مال- دۇولتلىن يارىسىنى منە قايتارماليسان! بئله اۇلمازسا، اۇنلارنى زۇرلا آلىب و اۇزونودە عايلەنلە برابر پَسە- پوسەسىنى دالىنا چاتدىرىب، كندىمدن چىخارتمالييام! ارباب اۇنا بىر آى مۇهلت وئرىر.

تدبىرلى آغ ساققال رَشَبَر بوتون عايلەسىنى باشىنا بىغىب، حال- حكايتى اۇنلارلا آرايا قۇيور.

هر آغىزدان بىرسى و هرەدن دە، بىر تدبىر ائشىدىر. نتيجه دە بىر يئره چاتا بىلمىرلر. ائوين آغ بىرچك قادىنى دانىشىر: هرەنىز اۇز نىتى بىيىزى و نظرىيىزى چاتدىردىيىز و بو سۇزلردن دە بىر عاغىلا باتان نتيجه يە چاتا بىلمەدىك، قۇيون گۆرەك بىزىم ائوين تازا گلمىش گلىنىن تدبىرى- نظرى نە اۇلا بىلر؟

اۇ زمانلار گلىن قاين آتا و هابئله قاينلارنىدان ياشماق توتارمىش و اۇنلارنى احترامىنى ساخلاسىن دئيه، اوز- اوزە دانىشماقدان قاجارمىش، اۇنون دئمهلى- دانىشمالى بىر سۇزو اۇلسايدى، اۇز آرى و يا كى قاين آنا توسوطو ايله چاتدىرارمىش. قاين آنا گلىنى دانىشدىرير: قىزىم بو چتىن لىي آرادان قالدیرماغا، سنىن دە سۇزون- صُحبتىن وارمى؟

گلىن قاين آنايا دئىير، قاين آتما چاتدىر كى: بو مال- دۇولتلىن هامىسى قاين آنانىن دىرلى تدبىرى و سنىن ائو جانلى اۇلماغىن، و سۇزە باخان اۇغلانلارنىن دا، چالىشماسىلە بىر يئره تۇپلاشىب دىر، بىز اربابلا چالا بىلمەرىك، چالسا يىق دا، اۇنا باتا بىلمەرىك، چونكو اۇنون قۇل چۇماق آدمالارى جاناواردان دا يىرتىجى دىر، بو دۇولت، مال- قارا، بو عايلەنىن بىرلىيىلە بىر يئره تۇپلاشىب دىر، مال آلە كئچر اما بىرلىك آلە كئچمز! دئىيرم اربابىن شىلتاق لا اىستەدىيى مالى اۇنا وئرهك، تاكى عايلە بىرلىمىز پۇزولماسىن، يئرىمىزدن يوردوموزدان دا، دىدرگىن دوشمىرىك، بىزە هر نەدن اوستون بىرلىيى مىزى قۇرۇيوب ساخلاماق دىر، بىرلىيىمىز اۇلسا، خان آپاردىغى مال- دۇولتلى يئنى دن قازانا بىلەرىك، چونكو بىرلىك اۇلسا دىرلىك دە، اۇلار!

قاين آنا گلىنىن تدبىر- نظرىنى قاين آتاي و عايلەسىنە چاتدىرير. خئىلك فىكىرلىشندن سۇترا، گلىنىن تدبىرىن قبول ائلمەيە قرارە گلىرلر . ارباب رَشَبَرىن مال- دۇولتلىنى يارىدان بۇلوب صاحابلانماق لا، هئرسى سۇويوب گىجىكەدن دوشور، دۇولتلى جوتجونون دە عايلە بىرلىيى پۇزولمور. ياخشى آرواد بىخىق ائوين دىره يىدى! دئىمىش لار. *

آلى نىن ناغىلى

بىر گون واريدى، بىر گون يۇخ ايدى. الله دان ساوايى هئچ كس يۇخ ايدى. ايكى ذنە قارداش واريدى. بىرىنىن يئددى قىزى، اۇ بىرىنىن دە يئددى اۇغلو واريدى. يئددى اۇغلان ددەسى هر وقت قارداشىن گۆرەندە دئىيردى : سلام علكىم، يئددى قانجىق آتاسى!

بو قارداش باشىن سالاردى آشاغى، ملول- موشكول گلردى ائوه.

بىر گون يئنه توتولموش، پۇزقون حالدا ائوه گلر.

دمیرچی آل چکمز. ننهسی دئیر : بیر آز قیزیل گول آل،
گنجه سلاق دؤشهیین آلتینا. اوغلان اولسا، اوغلان آغیر
اولار، قیزیل گوللر آزیلر، قیز اولسا تزه قالار، آزیلمز.
ئوده بیر تازی واریدی، دیل بیلیردی. گنذر قیزا دئیر :
اوستانین ننهسی بئله دئدی.

قیز دئیر : اۇندا من نئیلمه‌لیییم؟

دئیر : گنجه یاتاندا او یانا- بو یانا آغنا، گوللر آزیلسین!

- قیز دئیر : یاخچی.

گنجه ائوه گلیب یاتاندا سحره‌جن یئرینده او یانا- بو یانا
آغنا ییب چالیخلار. سحر دورار گنذر دوکانا. دمیرچی نین
ننهسی یئری ییغاندا گۆرر قیزیل گوللر آزیح- آزیح اولوبلار.
اوغلونا دئیر : گۆردون بالا! شاگیرد قیز دئییل! گوللردن
بیری ده، ساغ قالمیب دیر.

گنذر دوکانا، بئش- اون گون کئچر. دمیرچی ننه‌سینه
دئیر :

قۇلو قۇلباخ یئری دی

بوینو گردنبد یئری،

بارماغی اوزوک یئری دی

آنا، شاگرد قیزدی، قیز!

ننهسی دئیر : اوغول آل چک بو ایشدن! بو سۆزلر نه‌دی؟
اوتان!

دمیرچی آل چکمز. ننهسی دئیر : ایندیکی آل چکمیرسن،
گۆتور آپار مونجوق داغینا، بیرده قیلینج داغینا.
مونجوق لاردان گۆتورسه، بیلکی قیزدی، قیلینج لاردان
گۆتورسه، بیلکی اوغلان‌دی!

یئنه تازی قاچیب قیزا خبر آپاریب دئیر : نابادا مونجوق لارا
آل ووراسان!

آخشام باشی دمیرچی دئیر : گل بیر گندک داغی دۇلانا،
نفسیمیز بیر آچیلسین. اوّل مونجوق داغینا گنذرلر.
دمیرچی بیر اوووج مونجوق گۆتوروب دئیر : به به بو گوزل
مونجوقلارا باخ!

قیز دئیر : اوستا، اۇنلاری نئیلیریک؟

گنذرلر قیلینج داغینا. قیز بیر آز پیچاقدان، قیلینج‌دان
گۆتورر گلر ائوه.

ننه دئیر : هه اوغول نه گۆردون؟

دمیرچی اولانی دئیر. ننه دئیر : گۆردون بالا، من دئیهن
اولدو! گت باشینی سال آشاغی ایشله!

بۇیوک قیز دئیر : آتا نه اولوبدو؟

دئیر : عمیییز گوندنه بئله دئییر...

- قیز دئیر : صباح سنده دئنن، « علیک السّلام»، یئددی
کۆپک ییبه‌سی! بیر اوغلان سننن، بیر قیز مننن، گۆندر
ذاشاق گئتسینلر چوره‌ک قازانماغا. گۆره‌ک هانسی
یاخچی قازانار؟

صباح قارداش راست گلر، دئیر : سلام علیکم، یئددی
قانجیق آتاسی!

بو بیر قارداش باشین قاوزار، دئیر : علیک السّلام، یئددی
کۆپک ییبه‌سی. بیر اوغلان سننن، بیر قیز مننن، گۆندر
قوشاق گئتسینلر چوره‌ک قازانماغا، گۆره‌ک هانسی
یاخچی قازانار؟

قارداش سئوینر. اۆز- اۆزونه دئیر : قیز هاردان گنذب
چوره‌ک قازاناجاق؟

هره اۆزونونکونه ات، یول خرجی وئر.

قیز ساچلارینی قایچی لادیب، بیر دست اوغلان پالتاری
گنهر.

عم اوغلو، عم قیزی یولا دوشر. آز گنذر- چوخ گنذر، بیر
یول آیریمینا یئتیشرلر. گۆررلر یازیب‌لار: «بو یولو گندن
گلر. بو یولو گندن گلمز».

اوغلان دئیر : عم قیزی، من گنذریم گنذر- گلمز. سن
گنت او بیر سیینه.

قیز دئیر : یوخ، من گنده‌جم گنذر- گلمز. بیر بیره وقت
وئرک هر کیم تئز گلسه بوردا گۆزله‌سین.
اوغلان دئیر : یاخچی.

هره گنذر بیر یولا. قیز آز گنذر، چوخ گنذر یئتیشر بیر
شهره. آتین ساتار، گنذر بیر دمیرچییه شاگیرد اولار.
دمیرچی بونون حرکتینه باخار، گۆررکی، بوندا قیز علامتی
وار. بیر نئچه گون کئچر، بیر گون دمیرچی گلر ننه‌سینه
دئیر :

قۇلو قۇلباخ یئری دی

بوینو گردنبد یئری،

بارماغی اوزوک یئری دی

آنا، شاگرد قیزدی، قیز!

ننهسی دئیر : اوغول، بو نه سۆزدو؟ گنت ایشییه‌ن یئتیر،
بو سۆزلر نه‌دی؟ قیزدان دمیرچی شاگیرد اولماز!

گندَر- چۇخ گندَر بىر شەھرە يىتتىشەر. عم اوغلو نو اختارار تاپار. گۆرر كى، عم اوغلو سو بىر تولانباردا قويلانيب كوله، يالنيز بىر باشى ائشيكده. هر زاديني دا، ساتيب خرجه ييب. گندَر عم اوغلو سونا پار- پالتار، و بىر ات آلا ر گَلَر.

دئير : عم اوغلو دور پالتارى گنى، آتى مين گنده ك! اوغلان پالتارى گئير، آتى مينەر، قۇيارلار گَلَر اؤز شهرلرينه. بونلار بورادا گلمكده اولسون، سيزه دئيبم دميرچى دن.

دميرچى گلر دوكانى آچار، گۆرر قاپى نين داليندا كۆمور تيكه سى ايله يازيليب دى:

آلى يام دوز گندَر م،

دره- تپه نى دوز گندَر م،

قىز گلميشم، قىز گندَر م

منيم سۇراغىما گلمه سن نئچه ييم باشينا اولسون! ايكى آلى اولار، بىر شيرين بيانين كولو. گلر ننه سينه دئير : ننه گۆردون شاگرد قىز ايميش!

دميرچى بىر آز خرزى مالى ساققىزدان- سانجاقدان، تئل ماشاسيندان آلا ر، اؤزونو چرچى ليجيمينه ساليب، قىزين سۇراغىندا يولا دوشر.

بو ياندا عم اوغلو- عم قىزى گلرلر يىتتىشەرلر اؤز شهرلرينه. هره گندَر اؤز ائوينه. قىز چۇخلو پول قازانميش دى. وئرر دده سينه.

بىر گون اوتوموشدولار، دئير : آتا عم اوغلو نو ن آتى منيم دى! دور گئت آل گتير.

دده دورار گندَر، دئير : قىزيم دئير، عم اوغلو، آتىمى وئر! اوغلانين دده سى باخار ننه سينه، ننه سى باخار دده سينه.

قىزين دده سى آتى آلا ر، گتيرر.

بىر نئچه گون كئچر. قىز دئير : آتا، عم اوغلو نو ن پار- پالتارى منيم دى. دور گئت آل گتير.

دده دورار گندَر، دئير : قىزيم دئير، عم اوغلو، پار- پالتارىمى وئر. يئنه اوغلانين دده سى باخار ننه سينه، ننه سى باخار دده سينه. قىزين دده سى پار- پالتارى آلا ر گتيرر. اوغلان لوت- عوربان قالا ر.

ايندى سنه دئيبم دميرچى اوستادان. گليب يىتتىشەر قىزين شهرينه. باشلايار خرزى مالى ساتماغا، اوجادان جار چكه- چكه شهرى دولانار، بلكه قىز سسنىنى ائشىديب چيخسين.

يئنه اوچ- دورد گون كئچر. دميرچى گۆرر شاگردده قىز علامتى وار كى، وار. گلر يئنه ننه سينه دئير :

قۇلو قۇلباخ يئرى دى

بۇينو گردنبند يئرى،

بارماغى اوزوك يئرى دى

آنا، شاگرد قىزدى، قىز!

ننه سى دئير : ايندى كى آل چكميرسن، آپار چاى دا چيمين. اۇندا بىليئر اوغلاندى يا، قىز!

تازى گندَر قىزا دئير : اوستانين ننه سى بئله دئدى.

قىز دئير : اۇندا من نئيلمه لى يم؟

تازى دئير : قۇى اوّل او سويادوشسون. منده سويو بولانديرارام. سنده تئز دوش بىر جوم، چيخ!

گون باتان چاغى دميرچى دئير : گل بىر چاىا گنده ك. هاوا چ [خ] ايستى دى. قاباقچا دميرچى سويونوب، سويادوشر. تازى دا، آتيليب سويو بولانديرار. قىز تئز سويونوب

آتيلار سويادوشر، بىر جوموب، چيخار. دميرچى بىر اۇندا گۆروركى شاگردى گئيبينيب دى.

دئير : نه تئز چيخدين؟

قىز دئير : اوشودوم چيخديم.

آخشام ائوه گلنده ننه دئير : ها اوغول، نه گۆردون؟

دئير : والله، اوزدوك، امما بىر زاد باشا دوشمه ديم.

ننه دئير : گۆردون اوغول! بونو بئيينيندن چيخارت. گئت ايشله!

بىر نئچه مۇدت كئچر. بىر گون قىز دوكاندا تك باشينا اوتورموشدو، فكرلشيب گۆرر كى، بىر ايل تامام اولوب.

قىزين ساوادى وار ايميش، آخشام دوكانى باغلاياندا قاپى نين داليندا يازار:

آلى يام دوز گندَر م،

دره- تپه نى دوز گندَر م،

قىز گلميشم، قىز گندَر م

گنجه ائوه گليب، اوستاسى له حاق- حساب انديب، بىر ايلين موزدونو آلا ر. صوبح تئزدن حالال- همت ائله ييب،

گندَر بازارا، بىر ات آلا ر، توواراق شهردن چيخار، اؤز شهرلرينه يولا دوشر. آز گندَر- چۇخ گندَر، همن ايكى

يولون آيريمينا يىتتىشەر. بىر گون گۆزلر گۆرر عم اوغلودان خبر اولمادى. دئير : گنديم گوروم عم اوغلو م هاردادى. آز

سولدوز قاراپاق لاری، چیلله گنجه سینی بیر بایرام کیمی قغید ائدیرلر. هر طایفانین جماعتی و یاخین قونوم- قونشو، طایفا بویوگو آغ ساققال- آغ بیرچه بیین ائوینه ییغیشار. بو گنجه ده کورسو باشیندا یای فصلیندن سامانلیقدا گیزلتلیک لری قوهون- قارپیز و میلاق ائله دیک لری اوزوم و ساییر یئمیش لردن یئییب شادلیق ائدرلر. نیشانلی قیزلارا و تزه گلین لره پای آپاریلار. قاراپاق ائلیند بو رسم ایندیلیکده ده، دوام ائتمه ده دیر. قوجا بابا و قوجا ننه، نوله رینه چیلله یه او یغون ناغیلار دئیر. اون ناغیلار لردان بیرسی ده، کیچیک چاغلار یما ده م علمد دن ائشیتدییم چوبان اوغلان ناغیلی دیر.

چوبان اوغلان ناغیلی

چوبان اوغلان چیلله گنجه سی داغدا قارا دوشور. یولو ایتیررکن داوارلارینی کنده چاتدیرا بیلیمیر. او اوزونو ایتیرمه دن، خورجونو داشلا دولدوروب چییینیندن آسیر. صوبه دک دورمادان سورونو دولاندیریر. خورجونون آغیر اولدوغونا گوره بدنی ایستی قالیر. بئله لیکله صوبح آچیلیر. اونون اوزو و داوارلاری دا، حرکتده اولدوقلارینا خاطر قاردا دئوب اولمک دن نجات تاپیر.

قاری کوله کی ناغیلی

سولدوز ائلاتلاریندا قوللانیلان، قاری کوله یی آدیندا بیر ناغیلجیق واردیر و او دا، بئله دیر: بیرقاری ننه وارا ایمیش. اونون ایکی ذوه سی وار ایمیش بیرى نر، بیرسی مایا. بیر ایل قیش فصلی نین قیرخ بئشینده قار یاغمیر، نر قیزمیر، مایا جیمیز اولمور! اؤدورکی قاری ننه نین حالی پریشان اولور. آلرینی حق درگاهینا قالدیریب یالواریر: الهی! بیر قار یاغیدیر تاکی نریم قیزسین و مایام جیمیز اولوب، بالایا قالسین!

قاری نین دو عاسی مستجاب اولور. قار یاغیر، نر قیزیر، مایا جیمیز اولور، اوندا جوتلشمه مئیلی او یانیر و بالایا قالیر. او اولایدان بری، ائلاتلار، قیش فصلی نین قیرخ بئشینده یاغان قارا، قاری کوله یی دئییرلر، و سولدوز ائلاتلاری دا، بو یاغاری اودوملو بیلر. دئمک قار یاغمازسا نر قیزماز و مایا جیمیز اولماز و نر قیزمازسا، مایا دا بالا وئرمز!

قیز دا، ائشیدر چیخار ائشییه. اوستانی تانییار. اوستا دا، اونو تانییار. دانیشارلار. قیزدمیرچی نی گؤتورر گتیرر ائوه. دده سینه دئیر: بو ائله او آدمدی.

دمیرچی ده دئیر: منده ائله سندن اؤتور گلیمیشم. ننه مین گؤزو یولدادی.

توی توتالار. چالیب- چاغیرالار. تويدان سؤرا، دمیرچی قیزی گؤتورر گئدر.

گؤیدن اوچ آلما دوشدو. بیرى منیم، بیرى سنین، بیرى ده، ائشیده نین.

قوجا قاری ایله، دؤولتلی قونشونون ناغیلی

دؤولتلی بیر جوتجونون قونشولوغوندا یاشییان بیر قوجا قاری وار ایمیش. بایرام آیی باشا وورب، باهارین آغلار- گولر آیی نین بیرینجی یاریسیندا، بیر گنجه وقت سیزدن آغیر قار یاغیر. بو قاری نین کئچی لری یئمسیز قالیر!

قاری دؤولتلی قونشوسونا دئیر: کئچی لریم یئمسیز قالیب. آجیندان اولورلر. قونشودان بورج یئم ایسته بیر.

قونشو بهانه لر گتیره رک قاریا یئم وئرمیر.

بو سؤز الله آخوش گنتمیر. اونون کرامتیندن، بیردن هاوا آچیلیر. هاوا قیزیز. قارلار آلا- تالا آریبیر. اوتلار گؤیله ییب، چؤل- کؤوشن یاشییلانیر. قاری کئچی لری چؤله چیخاردیر. کئچی لر اؤتلا ییب، دؤیورلار. قاری نین اوزو ده پاییزدان قالمیش و یوموشالمیش کوللاری دریر. ییغشدی ریب سامانلیغینا تۆکور.

بیر نچه گوندن سؤرا، یئنیند وقت سیز قار یاغیر. بو دفعه قاری نین دؤولتلی قونشوسونون قویون- قوزولاری یئمسیز قالیر. الله ین مرح

متیندن قاری نین کئچی لری قیشدان سالامات چیخیر. دؤولتلی قونشونون قویونلاری آجیندان قیریلیر!

قاری، یانی بالالی کئچی لریندن بیرینی آیری ب، قویون لاری آجیندان قیریلیمیش دؤولتلی قونشوسونا پای گؤندریر. قونشونون آدی مرد ایمیش. مرد، قاری نین گؤندردییی پایدان مات قالیر. اوزونه گلیب عملیندن پئشمان اولور و اؤزو- اؤزونه دئیر: منیم آدیم مرد اول- اول اؤنون کئچی لرینه یئم وئرمه یه قییمادیم، اما بو قاری مردلیک ائدی ب اؤز کئچی لریندن بیرینی منه پای گؤندردی!

شاہ عابباس لا چرچی

دئییرلر شاہ عابباسین امری فرمانی بوتون بۆلگه لرده جاریدی، اونون قورخوسوندان اوغرو سویقونچو جیزندان چیخا بیلمزدی. جماعت امنیتده یاشایاردی.

بیر گون بیر چۆلده، بیر چرچی نی سویورلار، هر نه یی وارسا آلیندن آلیب بوراخیرلار. چرچی گلیب او بۆلگه نین والی سینه شیکایتچی دوشور. والی آدام گۆندیر، سویقونچونو آختاریرلار، تاپا بیلمیرلر.

چرچی اصفهانا گئدیر، سراپا کئچیر، شاه عابباسین اؤزونو گۆرمک ایسته ییر. شاه عابباسین آداملاری شاها چاتدیریرلار. شاه عابباس چرچی نی قبول ائدیر. اونون شیکایتینی ائشیدیر. چرچی دن سوروشور:

- سنی سویدوقلاری یئردن بیر علامت یادیندا قالیب می؟
- چرچی دئییر: فلان شهرین کناریندا، فلان چۆلده و بیر آغاجین دیبینده منی سویدولار.

شاه عابباس اونا یازیلی دامغالی بیر فرمان وئیر و تاپشیریر کی، بو فرمانی همن آغاجدان آساجاقسان و اؤزونده او آغاجین دیبینده اوتوراجاقسان و ایشین سونونو گۆزلیه جکسن!

چرچی گئری دؤنور، شاه عابباسین فرمانی نی همن آغاجین بیر بوداغیندان آسیر و دیبینده اوتوروب ایشین سونونو گۆزله ییر.

شاه عابباس او فرماندا یازمیشدی کی:

- بو چرچی نین تالانمیش مالی قیرخ گونه قدر اؤزونه قایتارلماسا، سویقونچولار بو آغاجدان آسیلماسا، قیرخ آغاج شومالا، قیرخ آغاج جنوبا، قیر آغاج گون چیخانا و قیر آغاج گون باتا قدر یاندرتدیریب چۆلله ندیره جه غم!

بیر او قدر کئچمیر کی، بو خبر اورانین والی سینین قولاغینا چاتیر. او آداملارینی و بوتون قارا قولاق لارینی، سویقونچولاری آختارماغا چئوره یه گۆندیریر. جماعت کندلی شهرلی واهیمه یه دوشورلر. چوخ آختاراندا سونرا، سویقونچولار تاپیلیر. تالانمیش مال چرچییه قایتاریلیر و سویقونچولار همن آغانین بوداقلاریندا آسیلیر. بئله لیک له شاه عابباسین امری فرمانی اجرا اولونور. (فرقوزادلی شابان علی شریف زاد).

نارینج لا تورونج

بیر پادشاه وار ایدی، بو پادشاهین بیر قیزی وار ایدی. بو قیزی بیر اوغلان ایسته ییردی. شاه درپانین اورتاسیندا بیر عمارت سالدیرار، قیزی آپاریب قوبالار اورا. بو قیزین بیر نارینجی وار ایمیش.

بیر قاری وار ایمیش گئدر بو قیزین یانینا. دئییر:

- ائوین ییخیلسین بوردا نییه تک قالیبسان؟ بو نارینجین تورونجو دا وار، او نارینجی گتیرتدیر، سنه همدم اولسون.

قیز دئییر: آخی تورونجو من هاردان آلیم؟

قاری دئییر: بیر اوغلان وار تورونجون یئرینی بیلیر، گئدر گتیرر.

قاری بو قیزی ایستییه ن اوغلانی تورونجا گۆندرر، دئییر:

- گئدرسن گۆرسن بیر چالی تیکانی وار. تیکانا دئییرسن کاش نه اولایدی، آلیم بئکار اولایدی، گۆیلوم خوش اولایدی سنی ایینه سانجاق ائلییه ییب یاخاما تاخایدیم! او سنه یول وئیر.

- اوردان گئدرسن گۆرسن بیر ییغیلی فرش واردی، او ییغیلی فرشی آچارسان. گۆررسن بیر آچیلی فرش دی، اونو دا ییغارسان. او سنه یول وئیر.

- گئدرسن گۆررسن بیر دنه سو گلیر، او سویا دئییرسن کاش نه اولایدی، آلیم بئکار اولایدی، گۆیلوم خوش اولایدی سننن بیر اوووج سو ایچه ییدیم! او سنه یول وئیر.

- گئدرسن گۆررسن بیر دنه آتدی، بیر دنه ایتدی. آتین قاباغینا سوموک تۆکوبلر، ایتین قاباغینا آرپا تۆکوبلر. سومویو تۆک ایتین قاباغینا، آرپانی تۆگ آتین قاباغینا! او سنه یول وئیر. اوندان گئت تورونجو گۆتو قاچگینان!

بو اوغلان گئدر قاری دئین کیمی ائلر. تورونجو گۆتوروب قاچار.

- آتا دئییر: آی توت!

دئییر: نییه، سن منیم قاباغیما سوموک تۆکوموشدون، او آپارپا تۆکدو.

- ایته دئییر: آی ایت توت.

دئییر: نییه، سن منیم قاباغیما آرپا تۆکوموشدون، او سوموک تۆکدو.

- سویا دئییر: آی سو توت.

باغا چاتدى، گۇردو گىنە درزى قىزى قىرخ اينجه قىزلا باغىندا سئير اندىر. اوجادان حالوا، حالوا دئيب قىزلارلا ائشيتىدىرى. قىزلار حالوا ساتانين باشينا قوماردىلار.

حالواچى حالوا نئچەدىر؟

او دا دئدى: حالوانى بىر اۋپوشە ساتىرام.

قىزلار بىر چوخ سىرتىق ايدى، دئدى: اولسون من بىر اۋپوشە وئرىم حالوا بىزىم اولسون.

حالواچى دئدى: يوخ سەنە ساتمىرام.

قىزلار دان او دئدى، بو دئدى منە سات، حالواچى ساتمادى، تاكى دئدىلر:

- اۋزون دئمەدېم مى بىر اۋپوشە ساتىرام؟

دئدى: سىزە يوخ، اما او قىزا ساتارام، بارماغى لا درزى قىزىنى گۇرستىدى.

درزى قىزى راضى اولمادى، قىزلار اونو دۋورەلەيىب دئدىلر:

- بىزىم هامىمىز بىر بويدا و بىرپالتاردايىق، بو حالواچى بوردان گئدەجىخ، سنى هاردان تانىيا بىلەجىخ، بىر اۋپوشە سەنە نە اولاجاق، قولى اۋپسون. او قدر دئدىلر تاكى درزى قىزىنى اوزدن گۇزدن سالدىلار.

درزى قىزى راضى اولدو. حالواچى قىزدان بىر اۋپوشە آلىب، حالوانى وئردى و قىزلار گولوشرکن آرالارىندا پاي بۇلوش ائلەدىلر. شاه اوغلو قىزلاردان آيرىلىب اوزاقلاشدى. شاه اوغلو بىر نئچە گوندىن سونرا بىردە درزى قىزى اولان باغىن كىرگەن كىرگەن دئدى:

- درزى قىزى باغدا گوللر نئچەدى؟

قىز دئدى: دئدىم كى گۇيدە اولدوز نئچەدى؟

شاه اوغلو دئدى: حالوا وئرىب، اۋپوشە آماق نئچەدى؟

درزى قىزى باغدى برەنى سويا وئرىب، بىر سۇز دئمەدن توموب قالدى.

شاه اوغلو گىنە يولونو توتوب گئتىدى.

درزى قىزى شاه اوغلونون بو فئلىنە مات قالمىشىدى، اما اۋز ايچىندە دئبىردى شاه اوغلو، بونون قىصاصىن آلام سەن! اودور كى بىر گئجە جىر جىندىر پالتار گئىنىب، باشىندا ايكى بوينوزلو بىر پاپاق گئىدى، آلىنى اوزونو كۇمور قاراسى لا قارالادى، بوينونان بىر نئچە زىنقىروو آسدى و آلىندە بىر اوزون تندىر شىشى يولا دوشدو، گلىب شاه اوغلو ياتان يئره ياخىنلاشدى، گۇز گۇز ائلەيىب اونون اوتاغىنا كئچدى. گۇردو شاه اوغلو شىرىن يوخودايدى،

دئىر نىيە: او منە دئدى، كاش نە اولادى، آلىم بئكار اولادى، گۇيلوم خوش اولادى سەنن بىر اوووج سو ايچەيدىم!

- آچىلى فرشە دئىر: آى آچىلى فرش توت!

دئىر: نىيە سەننى آچىلى قويموشدون، او منى يىغدى.

- يىغىلى فرشە دئىر: آى يىغىلى فرش توت!

دئىر: نىيە سەننى يىغىلى قويموشدون، او منى آچدى.

- تىكانا دئىر: آى چالى تىكانى توت!

دئىر: نىيە، او منە دئدى، كاش نە اولادى، آلىم بئكار اولادى، گۇيلوم خوش اولادى سەننى ايىنە سانجاق ائلىيەيىب ياخاما تاخايدىم!

اوغلان بو ساياق تورونجو گتيرر وئر قىزا.

درزى قىزى

بىر درزى قىزى وارايمىش. چوخ گۇزل ايمىش. گونلر بىر گونو بو درزى قىزى، قىرخ اينجه قىزلا سئيره چىخمىشىدى و گوللو چىچكىلى باغىندا گزىردى. او زامان شاه اوغلو آتىن بئلىندە باغىن كىرگەن كىرگەن باغدى گۇردو، درزى قىزى چوخ گۇزل بىر قىزدى. اورەيىندە دئدى قولى بونا بىر ساتاشىم.

دئدى: درزى قىزى باغدا گوللر نئچەدى؟

درزى قىزى چوخ فرنگايدى، دئدى: شاه اوغلو، گۇيدە اولدوز نئچەدى؟

يەنى باغىن گوللرى اولدوزون سايبى قدردى. بو حاضر جاوابلىق شاه اوغلونا ديدى و يولونو توتوب گئتىدى.

صاباحىسى گون گىنە باغىن كىرگەن كىرگەن:

دئدى: درزى قىزى باغدا گوللر نئچەدى؟

درزى قىزى دئدى: دئدىم كى گۇيدە اولدوز نئچەدى؟

اوچونجو گون گىنە دئدى: درزى قىزى باغدا گوللر نئچەدى؟

درزى قىزى دئدى: سەن دئدىم كى گۇيدە اولدوز نئچەدى؟

شاه اوغلو گىنە بىر جاواب تاپا بىلمەدى و يولونو توتوب گئتىدى، اما اۋز ايچىندە دئبىردى بونا بىر اويون اوينامالىيام. اودور كى اونون صاباحىسى گون، بىر قازان حالوا بىشتىردى، لىجىمىنى دئبىشىدى، كۇهنە پالتار گئىنىدى، بىر حالوا ساتان كىمى گلدى درزى قىزى اولان

- درزی قیزی نین قانی بیر بئله شیرین ایمیش، گۆر اۆزونه قدر شیرین اولارمیش. ائتدیینه پئشمان ایدی. اودور کی ایستهدی اۆزونو اۆلدورسون. بو آندا درزی قیزی پرده نین دالیندان چیخیب امان وئرمه دن شاه اوغلو توتدو و دئدی:

- سنین جانین ساغ اولسون، منیم جانیم ساغ اولسون، بیر تیلان تولوغ اولسون. یعنی سن خنچلله دیغین تولوخ و ایچدییین دوشاب ایدی!

شوخومدا بالیق

دئیرلر:

بیر گوپ جیل کیشی آروادی نین یانیندا، اۆزونه چۆخ بوی وئریب، اۆلدوروم - اۆلدوروم دییه اونا گۆز داغی وئرمیش! ائولییی اغزینی آچیب دانیشان کیمی دئیرمیش: آرواد نه دیرکی کیشی نین قاباغیندا اوهو دئسین! دایما یئکه- یئکه دانیشیب چوماغیندان - خزه زتین دن، دم وورارمیش!

آروادی بیر گون کیشی سینه دئیر: بیلیرسن کی من سنین صلاحیندا اۆلموشام، اؤل دئییب سن اۆلموشم، قال دئییب سن قالمیشام، ائوینده بیر قاراواش کیمی ایشله میشم، ایستی گونلرین اؤنونده کباب اولارکن چۆلونده - کۆوشنینه سنله برابر چالیشمیشام، اوشاق لاری نین تربیه سینه یئتیرمیشم، آزینا - چۆخونا دۆزموشم، منی بو قدر قیسخانجا قویماغین نه سببدن می؟ مئم لیک یاخشی دئیل! سنده بیر اۆزونه گل، منی ده بیر حساسا گتیر آخی!

کیشی یوموشالماییر، یئنه ده اۆزونه بوی وئیر!

آروادی بیر گون صوحبت آراسی آرینه دئیر: بیلیرسن می آروادین پیسی له باجارماق اولماز؟ منده او اوزونه دورارسام، ایشیمیز چتینه دوشر!

کیشی دیره ک میخیندان آسیلی خره زنی گوستریب، او بیلر دییه، آروادینی هده له ییر!

آروادی دینمه دن اوره یینده کیشیه زورونو گۆسترمگه فیکیرله شیر!

بیر گون کیشی چۆلده شوخوم ائله ییردی، آروادی اونا قلیان آلتی آپاران زامان، بیر نئچه تزه بالیق آله ائدیپ بوخچادا چۆله آپاریر، آله قووات وئرسین دییب، کیشی نین چای - چوره یینی حاضر لاییر.

اونون سینه سی اوستونده اوتوردو. شاه اوغلو آییندی، گۆزو بیر قورخمالی هئیوه ره یه ساتاشدی و قورخا قورخا سوروشدو: سن کیمسن منیم جانیمدان نه ایستیرسن؟

دئدی: من عزرائیلیم گلمیشم جانین آلام!

شاه اوغلو بونو ائشیدیب هوشدان گئتدی. درزی قیزی اونو اورادا قویوب ائولرینه گلدی.

شاه اوغلو او قورخودان ناخوشلادی، حکیم لر اونو داوا درمان ائله دی لر و دئیلر بیر سئیره چیخیب گزیب دولانسا حالی دوزه لر. شاه اوغلو گینه آت بئلینده گزه گزه گلیب درزی قیزی اولان باغا چاتدی. همن قیزلاری باغدا گۆردو. باغین کناریندا دایانیب دئدی:

- درزی قیزی باغدا گوللر نئچه دی.

درزی قیزی دئدی: دئدیم کی گۆیده اولدوز نئچه دی؟

شاه اوغلو دئدی: حالوا وئریب اؤپوش آلسام نئچه دی؟

درزی قیزی دئدی: عزرائیل اولوب جانین آلسام نئچه دی؟ شاه اوغلو درزی قیزی نین بو فئلینه مات قالدی، باخدی بره نی سويا وئریب، بیر سۆز دئمه دن یولونو توتوب گئتدی.

اما اؤز ایچینده دئیردی درزی قیزی، بونون قصاصین بیر گون آلام سن! اودور کی چوخ سال چیخدان سونرا، دئدی قوی بونا ائلچی گۆندیریم، اونو آلانان سونرا اۆلدوررم! شاه اوغلو بیرده درزی قیزی نین هنده ورینه دولانمادی تا کی بیر گون اونا ائلچی گۆندردی.

درزی قیزی شاه اوغلو اینه نامیردی، اودور کی گلین چیخدیغی گون جه میزی نین ایچینده بیر تولوخ دا دوشاب آپاردی. گئجه گرده ک اوتاغی نین اورتاسینا بیر کورسو قويدو، دوشاب تولوغونو کورسونون اوستونده بیر آدم کیمی اوتورتدو، بیر کۆینک گئیدیردی، باشینا جام آراشقین قويدو، آراشقینین اوستونن بیر سالاما نئچک باغلادی، بیر آز شالان مالدان باغلا ییب، باشینا بیر اؤرتوک اؤرتدی و اؤز ده پرده نین دالیندا گیزلندی.

شاه اوغلو گرده ک اوتاغینا کئچدی، گلینی اوتاغین اورتاسیندا کورسوده اوتورموش گۆردو. او گئجه کی قورخولو عزرائیل یادینا دوشدو، خنچلینی سییردی و نه گوجو وارسا کورسوده اوتورموش گلینی ووردو، تولوخ بیر تیلدی، دوشاب جالاندى، شاه اوغلو هیرسی سوووسون دئیه بیر اوجینی دولدوروب اونون قانینان ایچدی. گۆردو یامان شیریندی. اؤز اۆزونه دئدی:

گنجه نين بير واختى، آل- آياق چكىلندن سۇنرا، آروادى سو ايچيرتمه بهانه سى ايله ديريه باغلانميش آرينه ياناشير و اۇنا قولاق هايانى قالان قۇنشولار انشيتمه سين ديبه، ياواشجadan قولاغينا پيچيلدايير: سنه دئمه ديمى آروادين پيسى له باجارماق اولماز؟ ايندى سۇزومه گلدين مى، ياداكي حكيمه گتمك ايسته ييرسن؟ كيشى اؤزونه گلير! بو وضعيتدن قورتارماغي اوندان ايسته يير، و آروادينا بير حيات يولداشى كيمي قيمت وئرمه يه اوره كدن اينانيب سۇز وئير.

آروادى ايشين نه تهر اولدوغونو، ايوانداكى كشيگ چكن قۇنشولارا سؤيله يير، كيشى نين شۇخومدان باليق توتما سى نين دۇغرو اولماسى، و آروادى ايسه آرينه زورونو گۇسترمه ماجراسى آيدين آشكار اولور.

كيشى نى ديره كدن آچيرلار، آروادى گنجه ياريدان كنجميش يئنى دن سوفره ساليير، آرى نين تاپشيريديغي، قيزارتما باليق آتى له، آرى نين كؤنلونه آليير! صاباح تئردن حكيمه يۇخ، بلكه يئنى ياشايشه قانشار، گتمه لي اولورلار! ۱۴

كيشى يئمك- ايشمه يه باشلايان كيمي، آروادى دولانماق بهانه سى له سورولمه ميش خوزان يئرى ده، گيزليجه بالقلارى آرا بير توپراغا قولاييب گيزله ديير! چاي- چوره كدن سۇنرا، كيشى خَرَزَه نى گۇتورر كن جوتون آلجه ييندن ياپيشيب ايشى باشلايان كيمي، آرواد هله ليك دئيب كنده سارى يوللانير.

كيشى جوتون آغزندان چيخان خوزان يئرى ده قوللانميش باليقلارى سئوينجك بير يئره ييغيب، ايشدن قايداندا، اؤزوايله ائوه گتيرير!

اوجادان سسله نير: آرواد! آلاه بويون بيزه نظرين سالميش، شۇخومدان بير نئچه تزه باليق چيخيدير! آل بونلارى شاما پيشير! ديبه، موشتولوق وئير.

آروادى اؤزونو تعجب لو گوسترر كن، دئيبير: باش اوسته ! گنجه شام گلير، سوفره ده باليق آتinden خبر يۇخ!

كيشى باليق قيزارتما سى ايسته يير!

آروادى دئيبير: باليق آتى نه دير، باليق پيش ميشى نه؟ كيشى دئيبير: جوتون آغزندان چيخان شۇخومداكى باليقلارى اونوتدون مو؟

آروادى دئيبير: باليق سودا اولمالى دير شوخومدا نه گزير؟ كيشى دئيبير: اؤزوم سنه وئرمه ديمى؟

آروادى: كيشى گنت آغلينا دوعا يازدير! ديبه حاشا اندير. سس اوجالير، كيشى آل خَرَزَه نه، آروادين قۇپاراغيني گۇتوروب، قۇوالايا - قۇوالايا، قۇنشونون ائوينه ساليير! هاى- كوى دوشور، قۇنشولار ييغيشير، كيشى اؤلدوررم- بولدوررمدين يئنمير.

آروادى داهادا سيته شير: جماعت منيم آريم ذلى اولوب دورا! سيز بوندان خبر آلين باليق سودا اولمالى دير يۇخسا شۇخومدا؟

كيشى دئيبير آى جماعت بو آرواد منى يالانچى ائله يير، اؤزوم اؤز آليم له شۇخومدان چيخان باليقلارى بونا تاپشيرميشام، ايندى ايسه، باليقلارين يۇخا چكىلمه سى بير يانا، منه ذلى آدى دا، قۇيور!

قۇنشولار كيشى نين ذلى اولماغينا آرتيق اينانيرلار، اونو توتوب آل- قۇلونو باغلاييب، صاباح تئردن حكيمه چاتديرماق قرارى له، اؤز ائوينده، ايوانين ديريه يينه آرابا سيچيمى له مؤحكيم ساريتلاييرلار.

كيشى نه قدر آند ايچيركى، من ذلى دئيبيلم، اينانميرلار!

^{۱۴} سولدوز بؤلگه سينده، ائل آراسى تمثيل اوچون للانلان ناغيل جيق لاردان.

عاصی، اوستاد پریزاد و اوستاد باریشماز

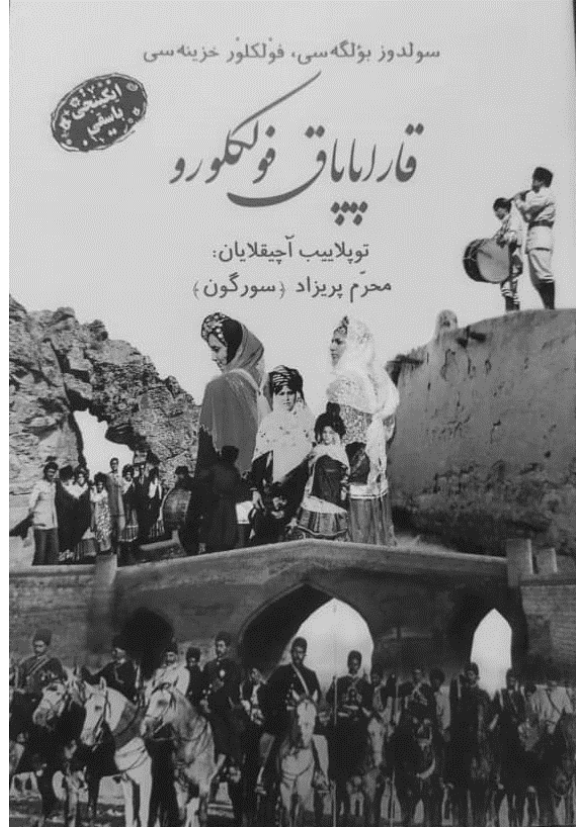
فرهاد، اوستاد پریزاد، قافلانتی، تورک اوغلو و اردبیلی شاعر

سولدان: اوستاد پریزاد، اوستاد باریشماز، آتاسی و فرهاد

اوستاد پریزاد و اوغلو صابر

پرفئسور و اوستاد پریزاد
استاد بارز ایله

سلسله گفتارهای ملی (تورکی) اسلامی

MİLLİ (TÜRK) İSLAMİ DİZİ ÇIXIŞLAR

برادرزاده خواجه احمد یسوی است که در سلوک طریقت از پیروان او محسوب می شده است. امیر تیمور جهت احترام به بنیانگذار طریقت یسویه سرآمد شجره یسویان خواجه احمدیسوی مقبره‌ای محتشم بنامی کند. سنگ این مقبره با دستور امیر تیمور از نادرترین نوع سنگهای مرمرین هندوستان بوده و برای بنای مزار حضرت خواجه انتقال داده شده است. زیارتگاه مزبور با هنر والای معماری اسلامی ساخته شده است. این مزار امروز نیز اصالت خویش را نگه داشته است و می توان گفت که از زیارتگاههای معتبر و معروف عالم عرفان تورکی اسلامی، به شمار می رود.

۲

طریقت یسویه در دوران بعد نیز پیروان و ارادتمندان زیادی داشته و بعضی از مشایخ این منطقه را به کمال معنوی رسانیده است. معروفترین مشایخ طریقت یسویه عبارتند از :

۱. منصور آتا: خلیفه نخستین خواجه احمد یسوی بوده است.

۲. حضرت خواجه عبدالملک: ایشان فرزند حضرت مخدوم منصورآتا (علیه الرحمه) بود.

۳. حضرت تاج خواجه: فرزند ارجمند خواجه عبدالملک و پدر زنگی بابا بوده است.

۴. حضرت سیدآتا: دومین خلیفه خواجه احمد یسوی بوده است.

۵. صوفی محمد دانشمند: سومین خلیفه خواجه احمد یسوی بوده است.

۶. حکیم آتا: یکی از خلیفه‌های خواجه احمد یسوی بوده است. در میان مشایخ تورک به دانستن فصاحت و بلاغت زبان تورکی اشتهار داشته است.

عرفان ملی (تورکی اسلامی) ۲۷

پیر تورکستان

خواجه احمدیسوی ۴

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

۱

خواجه احمد یسوی ملقب به پیر تورکستان حلقه انتقال مفکوره عرفانی شمنی به عرفان تورکی اسلامی بوده است. کسی که هنوز هم مزارش قبله گاه طالبان دعاست. امیر تیمور از ارادتمندان خاصّ خواجه احمد یسوی بوده و به خواجه احمدیسوی به عنوان «قبله دعای اهل تورکستان» احترام زیادی می گذاشته است. همه این احترامات و ارادتمندیها بی اساس نبود، بلکه بر مبنای اعتراف معارف ثابته و فضایل آن حضرت بنیان یافته بود. باید تذکر داد که در «نسایم المحبه» جمله «آتانینگ اولادی ایدی» بکار برده شده است، مقصود از این اسماعیل آتا،

۱۶. حضرت مودود شیخ ثوی نیز از خلفای حضرت المین بابا بوده پس از وفات شیخ علی، طالبان حق را به راه حقیقت هدایت کرده است.

۱۷** . حضرت کمال شیخ: در تاشکند اقامت کرده است. قبر وی در قلعه بصر در نزدیکی دروازه پای باقاق واقع شده است.

۱۸. حضرت سید احمد ولی: قبرش در قلعه سمرقند در دروازه پای قباق قرار دارد.

۱۹. حضرت آخوند ملا شمس الدین اوزگندی :

از جمله خلفای سیداحمد ولی بوده است.

۲۰. حضرت خادم شیخ: در تاشکند مرشد و مقتدای مردم بوده است. قبر او در سمرقند در موضعی موسوم به پیلمازار قرار دارد.

۲۱. حضرت شیخ جمال الدین بخاری: آن حضرت از مریدان خادم شیخ بوده است. در سمت راست قبر سعدالدین قاشغری مدفون است.

۲۲. حضرت خدای دار ولی: از جمله اصحاب حضرت شیخ جمال الدین بوده است.

۲۳. حضرت آخوند ملا ولی عزیزان: از زمره خلفای حضرت خدایدار بوده است. قبرش در موضعی موسوم به «میان» قرار دارد.

حکمداری ملّی (تورکی اسلامی) ۲۵

۱. قاجاریّه

ناصرالدین شاه قاجار تبریزی، حکیم مدرن

اندیش، چهارمین شاه سلسله تورکی

اسلامی قاجاریّه ۸

ناصر الدین میرزای بر تخت

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

۱
ناصرالدین میرزا پس از شهادت محمدشاه قاجار تبریزی، پیش از اعزام به طهران با انبوهی از مشکلات مواجه بود:

۱. ادعای بهمن میرزا

۷. زنگی آتا: آن جناب را «زنگی بابا» نیز خواندندی.

ایشان فرید زمان بزرگ و مقدمترین خلیفه حکیم آتا محسوب می شده است. زنگی آتا از نوه‌های ارسلان باب و فرزندان ارجمند تاج خواجه بوده، با اشارت و بشارت غیبی چند مدتی در ملازمت و خدمت حکیم آتا بوده است.

۸. اوزون حسن آتا: از جمله چهار خلیفه زنگی آتا بوده است. مقبره ایشان در روستایی به نام سیرام از توابع تورکستان واقع شده است.

۹. سید آتا: دومین خلیفه زنگی آتا بوده است. نسبش به نبی اسلام می رسد.

۱۰. اسماعیل آتا: از جمله اصحاب کبار سید آتا بوده است. قبر او در وسط ولایات تاشکند و سیرام قرار دارد.

ایشان در منطقه خورضیان اقامت می کرده است. ۱۱. حضرت اسحاق خواجه: فرزند اسماعیل آتا بود.

هنگامی که قصبه قالماق و اهل آن را به اسلام دعوت می کرده است، به شهادت رسیده است. سپس تربت او را به تاشکند انتقال و در جوار مزار پدر والاگهرش گذاشته‌اند.

۱۲. حضرت صدرآتا: از زمره سومین خلفای زنگی آتا بود. تربت ایشان در بخارا، در روستای ساکتی منطقه غیجدوان واقع شده است.

۱۳. حضرت بدرآتا: چهارمین خلیفه زنگی آتا بوده است. قبر او در فرغانه، در قریه قرانین قرار دارد. آن مکان باسم میانکال اشتها دارد.

۱۴. حضرت المین بابا: از جمله سادات علویه و از چراغ داران حضرت رسول اکرم بوده است. قبرش در قلعه اوزگند است، آن تربت مطهر اکنون یکی از دروازه‌های ورودی قلعه است.

۱۵. حضرت شیخ علی: از جمله خلفای المین بابا بوده است. قبر وی در موضع قراقول واقع شده است.

صاحب الزمان که آقامحمدخان در سال ۱۲۱۰ هـ.ق در زیارت حرم ح. موسی الرضا بر کمر آویخته بود همگی حکایت از تداوم سنت انتقال قدرت در مفکوره تورکی داشت. همان شب با فرمانی بی نظیر امیر نظام به مقام شخص اول مملکت نائل شده و لقب اتابک اعظم را می گیرد. در تاریخ قاجار به هیچکس به اندازه امیرکبیر چنین تفویض قدرتی نشده است.

۵

لقب اتابک اعظم بودن، قرارگرفتن حکمت در کنار حاکم بود تا بفهماند حاکمیت، ولی دارد و حاجت به نایب السلطنه ندارد. فردی غیرقجر در حاکمیت متسامح و متساهل قاجار که بعدها مزین به لقب امیرکبیر از طرف شاه می گردد و نه تنها فرمانده نظام جدید آذربایجان که فرمانده کل تمامی قشون ممالک محروسه قاجار می گردد. (مهدی قلی خان هدایت این اعطاء لقب را تایید می نماید)

۶

اصلاحات در روسیه و عثمانی از بالا شروع شده بود عباس میرزا هم در قشون اصلاحات را آغاز کرده بود ولی نهادهایی همچون بهداشت، دین، تعلیم و تربیت و فنون حاکمیت همچنان به فراخور نیاز دوران جدید و تحولات همسایه محتاج اصلاحات بودند اما مردمی که نمی توانستند نامشان را بنویسند و بالای ۹۰ درصد بیسواد مطلق بودند وابسته به خاک و دام بودند چگونه می توانستند اصلاحات را تاب بیاورند. طبقه الیت اندک شعوبی اندیش یا وابسته به انگلیس یا روس چگونه می توانستند خادمان حقیقی مصالح عامه و خاصه باشند؟! مع الوصف تقارن قدرت و اصلاحات عنایت بی حد ناصرالدین شاه قاجار تبریزی در عنفوان تخت نشینی به اصلاحات نوید تغییر و تحول را می داد.

۷

امیر کبیر در اقدامی حیرت انگیز مجلس جمهور را که نیم بند قدرت یک نهاد مدنی در برابر تیغ سلطان بود منحل کرد و رییس مجلس آن را صدرالممالک اردبیلی را به قم تبعید کرد (ناسخ التواریخ ج ۳ صص ۱۸۹، ۱۸۸ و ۲۳۳) این محمدعلی شاه نبود که مجلس را به توپ بست پیشتر از وی امیرکبیر بود که مجلس جمهور را منحل

۲. شورش دولو در خراسان

۳. مقاومت آقاسی و قوای ماکویی وی در طهران.

ناصرالدین میرزا آنقدر عقل و کفایت داشت که بدون سپاهی بزرگ و چشمگیر و وفادار وارد پایتخت نگردد. آنسان که پدرش ۱۴ سال پیش با یاری لشکر آذربایجان توانست طهران را فتح و تسلیم نماید گویی در تقدیر طهران فتح با تبریز نهفته است. ثروتمندترین ایالت ممالک محروسه، آذربایجان بود. استیونس سفیر بریتانیا در گزارشش از درایت ناصرالدین میرزا می نویسد: "ناصرالدین افراد هوشمند و درست کاری را به مشورت گرفته است."

۲

میرزا تقی خان (امیرکبیر) که با حمایت میرزا آقاسی راههای ترقی را در سلطنت قاجار طی می نمود تقریباً ۳۰ سال بزرگتر از ناصرالدین میرزا بود اندکی پس از ورود به تهران بعنوان امیرنظام در رفتاری تفرعن آمیز و خشن همه اطرافیان ناصرالدین میرزا را حتا همبازی دوران کودکی وی را از دربار بیرون نمود. شماری از مدعیان صدارت را به تبعید فرستاد و خواهان ماندن نوری در کاشان شد. (قبله عالم ص ۱۵۳ و ۱۵۴)

۳

هنگامه شهادت محمدشاه قاجار تبریزی مجلس جمهور (قورولتای) در طهران تشکیل شد و خود را نماینده همه جناحهای حکومت دانست برآمدن مهدعلیا به عنوان نماینده شاه و تشکیل مجلس جمهوری به نمایندگی از عامه مردم امری بی سابقه بود (قبله عالم ص ۱۵۵) کار مجلس گاهی ابتکار عمل را از مهدعلیا می ستاند. بست نشینی آقاسی کار مجلس را سهل، بازگشت میرزا آقاخان نوری عامل انگلیس، به پایتخت کار مجلس را صعب می نمود.

۴

سال ۱۸۴۸ ناصرالدین میرزا در تالار سلام کاخ گلستان بر تخت مرمر نشست تاج بر سر و تمام نشانهای سلطنتی را در بر داشت. تاج شاهی جواهر نشان ۱۲ کیلوپی که به فرمان آقامحمدخان ساخته شده بود دو بازوبند مزین به دو قطعه برلیان مشهور به دریای نور و تاج ماه که از غنایم نادرش افشار بود و شمشیر الماس نشان موسوم به سیف

خواجه احمد یسوی بوده و با رشادت او کسب سلوک کرده است و آرامگاه او در "یسه" واقع است و قبله دعای اهل تورکستان است (علیشیرنویبی، نسایم المحبه، آثار ج ۱۵ تاشکند ۱۹۶۸، ص ۱۵۳)

۲

«رشحات عین الحیاء» فخرالدین علی صفی (قرن ۱۰ ه.ق) که یکی از منابع مهم درباره مشایخ طریقت خواجهگان است، با ذکر نام خواجه یوسف همدانی شروع می شود. فخرالدین علی صفی درباره خواجه احمدیسوی می نویسد: «خواجه احمد یسوی سومین خلیفه از خلفای یوسف همدانی بوده اند. تورکها ایشان را «آتا یسوی» می خوانده اند و لفظ تورکی «آتا» که به معنی "پدر" است، به مشایخ بزرگ اطلاق می گردیده. محل تولد ایشان «یسه» شهری مشهور از بلده تورکستان است. قبر مبارک ایشان نیز آنجاست. صاحب آیات و کرامات جلیله و مراتب و مقامات رفیعه بودند و ایشان در دوران جوانی منظور نظر کیمیا اثر ارسلان باب شده اند و ارسلان باب از قدما و عظمای مشایخ تورک بودند و می گویند ارسلان باب با اشارت حضرت رسالت (ص) به تربیت ایشان پرداخته اند و بر اثر خدمت و ملازمت در محضر ایشان حضرت خواجه را ترقیات کلی واقع شده است. (فخرالدین صفی، رشحات عین الحیاء، تاشکند، انتشارات ابوعلی ابن سینا سال ۲۰۰۳ م، ص ۱۵)

۳

«تذکره نقشبندیه طاهر ایشان» اثری دیگر درباره پیر تورکستان است که در سالهای ۱۷۴۶ تا ۱۷۴۷ م از سوی محمد طاهر ایشان تألیف شده است. طاهر ایشان در رابطه با خواجه احمد یسوی می نویسد: «در بیان احوال حضرت خواجه احمد یسوی سردفتر مشایخ تورک، مستور عالم الافلاک، همنشین ملایک، هادی عام و خاص، هادی سنت، تبعه شاه رسالت یعنی سومین خلیفه و جایگزین خواجه یوسف همدانی بوده است و جوامع تورک آن عزیز را «آتا یسوی» خواندندی و در عرف آنان «آتا» که به معنی پدر است، به مشایخ نیز اطلاق می شده است. حضرت خواجه احمدیسوی صاحب علامات عالی و اهل کرامات بوده اند و در اوان طفولیت مورد نظر کیمیا اثر ارسلان باب (علیه الرحمه) از جمله قدماب مشایخ تورک قرار گرفته بودند. ارسلان باب شرافت مآب در میان مشایخ

کرد و پیشوایان مجلس جمهور نافرجام بی سر و صدا از صفحات تمامی مکاتبات ناپدید شدند (قبله عالم، ص ۱۶۶)

۸

سیاست رنال میرزا آقاسی در کشاندن پای فرانسه جهت ایجاد بالانس میان روس و انگلیس با انحلال مجلس جمهور توسط امیرکبیر روابط با فرانسه را هم تیره و تار کرد. این خبط و خطای وی باعث فربه شدن روس و انگلیس در رقابت بر سر مملکت می شد. (آدمیت، امیرکبیر صص ۵۶۷ و ۵۵۶ که این رفتار امیر را مشروع می داند، زیرا ماسون بود و دوستدار کشور در آغوش بریتانیا) حذف فرانسه و وزیر لشکر شدن نوری به حمایت انگلیس مهدعلیا را هم در مهار امیرکبیر خشنود می ساخت....

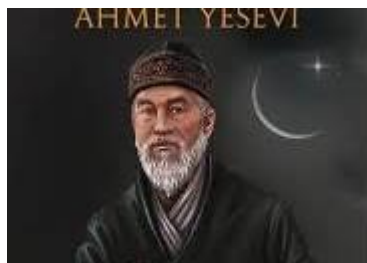
عرفان ملی (تورکی اسلامی) ۲۶

پیر تورکستان

خواجه احمدیسوی ۳

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

Din seçim, Türklük kaderdir

دین، انتخاب است

تورک بودن، تقدیر

از دقیق ترین تعبیرها در نسبت تورکلوک، ایسلاملیق تعبیر پیر تورکستان است که دین را یک انتخاب دانسته و تورک بودن را یک امر جبری و قسری.

۱

امیر علیشیرنویبی در نسایم المحبه می گوید: "شیخ رضی الدین علی لالا پس از این که در خدمت شیخ بزرگوار- شیخ نجم الدین کبری قرار بگیرد، در خدمت

بهاسیز گوهریم نادانغه ساتمنک
یسوی حکمتین قدریغه یاتقیل
خم عشقیدن میی بر قطره تاتقیل
ترجمه:

حکمتهای مرا به شخص بی درد نگویند
گوهرهای ارزشمندم را به شخص نادان مفروشید
قدر حکمت یسوی را بدان
قطره ای می از خم عشق بچش

مکتب ملی ۲۱

ملی مکتب، تبریز مکتبی

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d abdoulgaffar badie

توماس پین، شرق شناس آمریکایی:

«آکنون شرایط تغییر کرد، است و مسلمانان تحت کنترل ما هستند، اما اتفاقی که یک بار افتاد ممکن است دوباره تکرار شود!...»
برگرفته از کتاب عصر العقل.

۱

هویت طلبان مدنی تورک مسلمان هرگز اسرائیل غاصب، یاغی و طاغی و کودک کش را شریک الاذواق و شریک الافکار خویش نمی دانند. در عین حال به بازی شعوبیه و نئو قرمطیان در جهان جدید و کانونهای غربی و روسی آن در ضدیت با تورک و عرب و اسلام نیک واقفند. هویت طلبان نیک می دانند که پان کسی است که تمام مراکز قدرت را در اختیار دارد و خواهان استیلای یک زبان بر تمام ملت‌های این جغرافیا و نابودی تمام زبانهای مادری و محلی دیگر ملت‌ها و قومهاست پایه و مایه تجزیه طلبی در شعوبیه نئومدرن (پان فارسیسم پهلویین) و شعوبیه پسامدرن (ایران شهری) نهفته است. آنان بدوا با ضرب و زور و زر و تحریف، هویت تورکی را از ایران تورکی جدا کرده و غیریت سازی کردند؛ سپس برنامه آسیمیلیسیون و الیناسیون را پیش بردند. نهضت عظیم تحریف تاریخ و مهندسی هویتی در بنیادها و مدارس و فرهنگستان‌ها به پیش تاخت و بدینسان تورکان خون ریز شدند و بیگانه. اما تورکان هویت طلب اینقدر فراخ می اندیشند که در

تورک از جایگاه ویژه برخوردار بوده است. نقلی مشهور است که ارسلان باب (رحمه الله علیه) با اشارت مشتمل بر بشارت رسول اکرم (ص) به تربیت خواجه احمد یسوی مشغول شده است. پس از رحلت ارسلان باب، خواجه احمد یسوی با بشارت پیر خود عازم بخارا شد و در حلقه مریدان خواجه یوسف همدانی (علیه الرحمه) درآمد و پس از خدمت تمام به درجه کمال نایل گردید». (محمدطاهر ایشان، تذکره نقشبندیه طاهر نشان دستنویس ورق ۷۶)

۴

«غلام سرور لاهوری در اثر خود «خزینه الاصفیاء» (۱۸۶۴م) می نویسد: «اما آن حضرت در علوم ظاهری و باطنی دستی توانا داشتند و زهد و ریاضت و تقوای کامل بدست آورده بودند. در شریعت و طریقت صاحب درجه عظیم و رتبه کبیر بودند. خرقة خلافت را از حضرت خواجه ابو یوسف همدانی دریافت کرده و پس از فوت آن پیر روشن ضمیر بر مسند ارشاد و هدایت نشستند و تولد آن جناب در شهری با نام یسه از بلده تورکستان بوده است و در ایام طفولیت آن جناب منظور نظر کیمیا اثر و مبارک شیخ ارسلان باب، بزرگ مشایخ تورکستان گردیده اند. شیخ ارسلان باب با ارشاد شاه رسالت (ص) به تربیت ظاهری و باطنی خواجه احمد یسوی پرداخته است. خواجه احمد یسوی نیز در محضر شیخ ارسلان باب ادای خدمت نموده و پس از وفات حضرت شیخ ارسلان باب به بخارا عزیمت نموده است و سلوک خود را در محضر خواجه یوسف همدانی باتمام رسانیده و صاحب کمالات گردیده است. هم مستور نماند که سر حلقه مشایخ تورکستان بودند و نسبت اکثر آنان در طریقت به خواجه احمد یسوی می رسید. اما به بذل عنایات و توجه آن جناب شرافت مآب هزاران مریدان طالب حق صاحب درجه ارشاد گردیدند. وفات ایشان باتفاق اهل اخبار در سال ۵۶۲ هجری (مصادف به ۱۱۶۶ م) بوده است و مرقد مبارکشان در شهر "یسه" است». (غلام سرور لاهوری، خزینه الاصفیاء دستنویس ص ۲۶)

۵

خوش دارم با حکمتی از دیوان حکمت پیر تورکستان این مقال را به پایان برم:

حکمت ۱۲۲

مینی حکمت لاریم دردسیز کا ایتنمک

جهان اسلام و جهان تورک را از استحمار مکتبی توسط صلیبیون نجات داد امروز روشنفکر نمایان وابسته به غرب در بلدیة سنجیمله ری پیروز شده اند اما در دولت و مجلس شکست خوردند که حکایت از این دارد تورکان سیاست کلان را به راستیها سیاست خرد را با چپی ها (سولچولار) حاضرند تقسیم کنند.

۴

آمارها حکایت از این دارد که اقتصاد و پیشرفت تورکیه توسط عدالت و توسعه نسبت به ملی گراهای غربگرا چهار و پنج برابر شده است و واقعا اینان کشور را به سطح و سقف کشورهای پیشرفته رسانده اند و دمکراسی به مفهوم بومی آن را غنی تر کرده اند. اسلام مدرن را با ملی گرایی هویت اندیش همسو و همگام نمودند که کاری بس صعب و سخت بود و مکاتب غربی صلیبی را از درون تهی کردند. قرنها است شعوبیان صلیبی در همه زمینه ها از روش شبیه سازی استفاده می کنند: کمونیسم بدلی، عتیقه جات قلبی، کتب قلبی برای تاریخ سازی و ایدئولوژیهای بدلی و مکاتب و عرفان و تاریخ و فلسفه و ادیان و فرهنگ بدلی و حتی برای جهان سوم شبه مدرن و شبه صنعت را و شبه پیشرفت را تعریف کرده و در مراکز علمی و دانشگاهی و نهایت شبیه سازی در هویت و خودشناسی و تربیت شبه روشنفکر و شبه عالم و شبه فیلسوف بخصوص در علوم انسانی و در علوم غیردقیقه جهد بلیغ کردند. یکی از دلایل فروپاشی شوروی همین شبیه سازی معارف بود خروجی این حیلها عقب ماندگی نهادینه شده در شرق و آسیای میانه است.

زبان و ادبیات ملی (تورکی اسلامی) ۲۵

عماد الدین نسیمی

فیلسوف و حکیم و عارف بزرگ تورک

مسلمان:

نسیمی و عشق بی ریا ۲

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

۱

قاموس تنگ اینان و تمام ایسمهای غربی و فرنگی و ماسونی و صلیبی حتا ناسیونالیسم آنها نمی گنجد به تعبیر ملای تورک روم مولانا جلال الدین بلخی قونوی:

گر نهی پرگار بر تن تا بدانی حدّ ما
حدّ ما خود ای برادر لایق پرگار نیست

۲

انتخاب تبریز برای ولیعهدنشینی اصلا اتفاق و تصادف نبود یک انتخاب حکیمانه و بر پایه حکمت و درایت ملی و عرفان و فلسفه ملی و تاریخ ملی و سیاست ملی تورکان مسلمان بود که تبریز از هر نظر بمثابه یک دانشگاه بزرگ و سترگ واجد مزیتها و پتانسیلها بود. با دارابودن بزرگترین بازار سرپوشیده یکی از قطبهای تجاری اقتصادی به شمار می آمد. تبریز با وجود تاریخ و قبرستان عرفا و ادباء دارای ایدئولوژی عرفانی و مکتبی و دارای استراتژی بود. ضرورتا و جبرا ولیعهدها را، شخصیتهای ملی و سیاسی و مکتبی بارمی آورد که دانشگاههای ماسونی بر چنین تربیتی قادر نبودند امروز هم اگر عمیق و تحقیقی و عرفانی و مکتبی به جامعه تبریز نظرکنیم در لایه های اجتماعی، صداقت و درست کاری و اخلاق ملی و مردانگی و دوراندیشی و حسّ هم نوع دوستی، عاقبت اندیشی دیده می شود که محصول وجود عرفان و مکتب ملی است که در طول تاریخ در جامعه تبریز و مفکوره تاریخی آن وجود داشته است.

۳

تورکیه و جهان تورک و جهان اسلام یادگرفته که سکولاریسم بومی و ملی هم داریم که با فلسفه و مکتب و اسلام ملی و تاریخ و با سیاست ملی تعریف می شود که در تورکیه و حتی در جهان تورک و اسلام نهادینه شد. برای همین سرنوشت تورکان در صندوق رای تعریف نشده که این بار هم سرنوشت و سرشتشان را به صندوق گره بزنند. تورکان تاریخ آفریده اند ماسونها و کمونیستها برایشان تاریخ نوشته اند. تورکان به ندرت در میز مذاکره و مباحثه برنده شده اند بردشان در میدان بوده نه میز. طیب اردوغان نه تنها یک اصلاحگر قدرت مندی بوده که با نمایش گذاشتن یک انتخابات واقعی، یک انقلابی بزرگ و مکتبی در مقابل صلیبیون بدون خونریزی را انجام داد و

اینجاست که در حالات گونه گونه به این حقیقت زیباگرایانه نزدیک می شود:

گل بو دمی خوش گوره لیم اول کئچن دم دم دگیل
 کیم بو دم قدرینی بیلمز ائيله بیل آدم دگیل
 غافل اولما دو اوزات دمی اؤزگه دمه
 اول کئچدن دمدن نه حاصل چون بیزه همدم دگیل
 آدم ایسن دم بو دم دیر قویما بو دم فوت اول
 حاصل عمر جوانی باده کئچر دم دگیل

تمام مکنت دنیا برای یک عارف با یک دم برابری نمی کند:

شول باشا کی تاج دولت ائندی
 نئیلر کمری نندر کلامی

اگر دنیا دارالغرور است فریب دنیا خوردن، تسلیم زر و زوز و تزویر و تحریف دنیاشدن یعنی از اهداف عارفانه دور ماندن:

چون جمله قیل و قال ایمیش دارالغرورون حاصلی
 شول بی ثباتین دوشمه گیل بیهوده قیل و قالینا

۳

عشق برای عارف تورک مسلمان چون نسیمی از نخست وادی خطرناک و خطرخیزی بوده است مثل حافظ مسیحی صلیبی اندیش نبوده که عشق ناشناس باشد:

گرچه آسان سانیر ای جان
 عشقینی هر بی هنر
 هر کیم او سودایا دوشدو
 بیلدی کیم آسان دگیل
 مولانا هم می گفت:

عشق از اول چرا خونی بود؟
 تا گریزد هر که بیرونی بود

اما حافظ:

در مفکوره معرفت اندیش حقیقت اندیش تورکانه نسیمی است که اینما تولوا فتمّ وجه الله معنی پیدامی کند و در بر و بحر و تک تک اجزای طبیعت شمن وار روحی و شعوری می بیند:

گؤزوندن گرچی پنهان دیر نگارین صورتی اما
 گؤرونن وجهی دیر آنین نظر قیلدیقجا هر جایه

لذا عاشق همه می شود عاشق تمام وارلیق و ائورن و کائنات:

جرعه جام ایلاهی عاشقی مست ائيله دی
 جام مست، باده مست و ساقی ابرار مست

چنگ و دف، هم عود و نئی سرمست اولور افغان ائدر
 بو خراباتین ایچینده سؤیلنن گفتار مست
 همانی که شیخ محمود شبستری هم می گفت:

خرد مست و ملایک مست و جان مست
 هوا مست و زمین مست و زمان مست
 ۲

اگر ملای تورک روم جلال الدین بلخی قونوی می گفت:

صوفی ابن اوقت باشد ای رفیق
 نیست فردا گفتن از شرط طریق

یعنی بر گذشته و آینده قلم عفو بکش و حال را در یاب و در حال زندگی کن و لحظه های ناب اکنون را بچش و

چو عاشق می شدم گفتم که بردم گوهر مقصود
ندانستم که این دریا چه موج خون فشان دارد

۴

کصعبی و دشواری سلوک عاشقانه که با نگرش
تغییراندیش نسبت به محملهای معرفتی چهارگانه(خدا،
خود، دیگری، طبیعت) همراه و همساز است عارف تورک
را برای ورود به اجتماع و دوری از عزلت و خانقاه و مبارزه
با ظلم سیستماتیک آماده می کند:

چکمه ین عشقین بلاسین گوژمه ین هجرین غمین
دردی درمانسیزدیر آنین چاره یوخ درمانینا

۵

کعرفان رازآلود است زیرا زبان عارفانه دارد و عارف مراقب
اسرار است و با هر کسی مصاحبت و مجالست ندارد گاهی
افشای آن اسرار جان عارف را توسط ظاهرگرایان می
ستاند:

تحقیق خبردیر بو کی الجنس مع الجنس
انسانا ایریش صحبت عرفان طلب ائبله
ارکانسیز اولانلارلا رفیق اولما نسیمی
یول اهلینه گوژله ادب، ارکان طلب ائبله

و نسیمی در یافتن این هم نوع و هم صحبت چه
دشواریها که نمی کشید:

سن نسیمی رازینی ای دان یئلی یاره یئتیر
سنسیزین حالی پریشان بی قرار اولدو یئنه

و این بی قراری است که منتهی به افشای راز می شود:
غمزه لرین سیرینی جاندا دئیم ساخالرام
داشه بوراخدی کؤنول پرده دن اسراریمیز

منصور اولدوم چون بو گون
عالمده فاش اولدوم سیزه
من انا الحق سوئلرم عرفانه
خوشدور یاخشی دیر

۶

کدر نزاعی عنیف با زاهدان به صراحت و ظرافت اعلام می
دارد که معنی قرآن برای ما عارفان مکشوف گشته است نه
برای شما زاهدان و گفتار شما افسانه و خرافه ای بیش
نیست:

چون بیزه معلوم اولوبدور معنی امّ الکتاب
عارفم سمعینه سیغماز زاهدین افسانه سی

و این راز که به گنجی ماند نیاز به خرابه دارد و آن خرابه
سوزاندن هویت پیشین الینه گشته و باخته و مفکوره بی
خاصیت دیگر ساز خودگم کن است:

سرّ عشقین گنج ایمیش آنین یئری ویرانه دیر
بیخدی عشقین کؤنلومو اول گنجی ویران ائبله دی

دریافت راز عارفانه تورکانه خانه خالی از آموزه های
مجموع شعوبیه و نثوقرمطی می طلبد زیرا به تعبیر ملای
روم:

من چه غم دارم که ویرانی بود
زیر ویران گنج سلطانی بود
بیخسادا بیخسین، منیم یؤخدور غمیم
کیم یاتیب ویرانه ده گنجیم منیم

خوش بسوز این خانه را ای شیر مست
خانه عاشق چنین اولی تر است
بو اتوی خوش یاندر ای سرمست اولان
عاشقین خوشدور اتوی اولسون یانان

حکمت ملّی (تورکی اسلامی) ۲۳

قوتادغو بیلک

دکتر عبدالغفار بدیع

ph.d. abdoulgaffare badie

۱

کقوتادغو بیلک، حکمت نامه تورکان مسلمان، فلسفه
عملی است فنون حیات حکیمانه را در تدبیر منزل، اخلاق
و اقتصاد آموزش می دهد کتابی است بجدّ مهذب .

وزیر ضابطه لی، اولسا ایشلر یولوندا گنده ر

وزیری که وقار و وزانت داشته باشد و دارای نظم و ضابطه در کارش باشد کارهای وی نیز براه گردد. ضابطه یعنی قانون حکیم تورک مسلمان وزیر را دعوت به رعایت قانون می کند تا با تبعیت وی از قانون تمام کارها روندی مطلوب داشته باشد .

۲۲۱۸

وزیر حساب بیلن عالم و مدرک
بیلکلی و مختلیف یازیلاری بیلن اولمالیدیر

وزیر در دستگاه حاکمیت تورکان چه اوصافی و خصایلی باید داشته باشد: محاسب، عالم و مدرک و حکیم باید باشد و بتواند خطوط مختلف را بخواند. یعنی به چند زبان مسلط باشد. وزیر باید ریاضی بداند اهل حساب و کتاب باشد و دانش بداند و فهیم باشد امور را درک کند و از حکمت بداند و...

۲۲۱۹ وزیرین ایشی حسابلا، گورولر
حساب بیلمه سه خدمتچی نین ایشی گنتمز

کار وزیر با حساب و کتاب و ریاضیات و محاسبه گری باید باشد اگر وزیر اینها را نداند چگونه می تواند خادم ملت باشد .

۳

۲۲۲۰

آدام بوتون ایشلرینی حسابلا گوره ر
ایلی آیی گونو وقتی حسابلا تعیین ائده ر

یک انسان تمام کارهای شخصی و غیرشخصی خویش را با حساب و کتاب انجام می دهد مقدار و میزان روزها و ماهها و سالها همگی با حساب معین می شود .

۲۲۲۱

حسابین آدی حسابلا اولماقدان حساب اولوب
دقت ائتسن حساب چوخ حسابلی بیر ایشدیر

ما نیز به همین منظور از ص ۵۵۷ جلد نخست کتاب قوتادغو بیلک اثر دکتر کریمی باغبان چند بیت حکیمانه را برایتان تقدیم می کنیم :

۲۲۱۳)کیمین اوزو و ظاهری گۆزه لدیرسه
ظاهری کیمی باطینی ده گۆزه ل اولار

هر کسی سیما و رخسار و ظاهری زیبا داشته باشد باطن و نهان چنین انسانی می تواند مثل ظاهرش زیبا باشد .

۲۲۱۴

ائشیت گور نه دئییر سینامیش آدام
سیناقلا یاخشی پیسی سئچن آدام

بشنو و ببین این انسان مجرب و محتک که خوب و بد روزگار را آزموده و از تجربه گذرانده چه می گوید:

۲۲۱۵

انسانین داخلی طبیعتی ظاهرینه بنزه ر اوزو و جلدی
ایله حرکتی اویغوندور

طبیعت و سرشت داخلی انسان به قیافه و ظاهرش شباهت دارد ظاهر و باطن به هم می آیند این سخن در مفکوره تورکان معنی پیدا می کند که رهیافت تاریخی آنان سر به سر رو بودند و در تاریخ از تقیه و ریا و تزویر حد امکان دور بوده اند.

۲۲۱۶

انسانین ظاهرینی باطینینه شاهد بیل
ظاهری باطنی، باطینی ده ظاهری کیمی دیر

ظاهر انسان را شاهد باطن دان ظاهرش چون باطن و باطنش چون ظاهر باشد .

حکیم فرق فارقی میان ظاهر و باطن آدمی نمی بیند آنچه در ظاهر عیان است همان است که در باطن است آن دوگانگی کاذب و مزورانه میان ظاهر و باطن که از تعلیمات شعوبی است در اینجا نمی بینید .

۲

۲۲۱۷

ساج ساققالی سلیقه لی وزیر ضابطه لی اولار

حساب آپارماق نتیجه مومکون اولاردی؟

اگر عالمان و دانشمندان کتابها ننوشته بودند آدمی چگونه ممکن بود حساب را بداند؟
۵

قدر این حکمت‌های تورکانه که تقریباً هزار سال پیش نوشته شده می‌بینیم چگونه به ضابطه و قانون و حکمت و علم و کتابت تشویق و تهییج می‌شود. حتا وزیر را ملزم به رعایت قانون و ضابطه می‌داند وزیر را باسواد می‌خواهد نه بی‌سواد. در ظلّ و ذیل این حکمتها بود که تورکان ابتدا اصحاب القلم بودند بعدا اصحاب السیف گشتند.

اسلام ملی (تورکی) ۳۶

تشخص در تفرق

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

۱
اسلام تورکی یعنی، اسلام پرورش یافته در میان مسلمانان و عالمان تورک مسلمان، اسلام عربی یعنی، اسلام پرورش یافته میان اعراب و عالمان عرب مسلمان، اسلام فارسی یعنی، اسلام پرورش یافته میان افراس هندی و عالمان فارس هندی مسلمان و هلم جرا
بله خدا و قرآن و نبی و کعبه و ... واحد است ولی اسلام بمثابه یک معرفت از منشور عقلائیّت یک ملت عبور می‌کند و صبغه آن ملت را می‌گیرد صبغه تعبیر قرآنی است بی‌مناسبت با بحث ما نیست. اسلام بمثابه خورشید است که با چشم یک ملت در آن نظر می‌شود بمثابه یک دریاست که از جرعه زبان یک ملت از آن برگرفته می‌شود. مثلا تورکها مثلی دارند می‌گویند: اون ایکی اماما یالوارینجا بیر اللاها یالوار این یک نمونه از فهم اسلام تورکی است شما به جای التماس به ۱۲ امام با خود خدا مواجهه مستقیم داشته باش اسلام تورکان اسلامی است که شما را دعوت به تجربه مستقیم امرقدسی می‌نماید یعنی واسطه فیض را بر نمی‌تابد لذا در این اسلام حکیمان نقشی عظیم در قیاس با روحانیان ایفای می‌کنند. در کنار حاکمان همیشه حکیمان بوده است. زیرا شریعت

حساب اسم با مسماّی است زیرا لفظ حساب خودش شما را به مدلول و مفهوم حساب دلالت می‌کند.

۲۲۲۲) انسان ذکالی، اولماسا، ایشینی باچارماز انسان ایشینی ذکا ايله گوره ر

انسان اگر ذکی نباشد یعنی، هوش لازمه را نداشته باشد نمی‌تواند کاری را به درستی و فراست انجام دهد .

۲۲۲۳

انسان بیلدیکلیرینی یازی ايله یازار یازسا، نه اتمیش اولدوغونو بیلر.

۴

انسان دانسته های خویش را با نوشتن جاودانه می‌کند و آن چه را انجام داده با ثبت و نوشتن متوجه آن می‌شود حکیم اینک ادیمان را دعوت به نوشتن و ثبت می‌نماید همانی که نبی اسلام فرمودند: قیدوا العلم بالکتابه علم را با نوشتن به زنجیر بکشید یکی از وجوه اشتراک عقلائیّت تورکی و عربی در اهمیّت دادن به علم و عالمان و کتابت و ثبت و ضبط دانش و معلومات است

۲۲۲۴

بو یازی ذکالیلیق بلگه سی(علامتی) دیر یازی بیلن آدام ذکالی اولار.

این نوشتن و ثبت و ضبط وقائع و معلومات حکایت از ذکاء و هوش دارد کسی اهل نوشتن باشد از هوش هم بهره دارد .

۲۲۲۵

انسان اوغلو یازینی بیلمه سیدی ایلین - آیین و گونون ساینی نتیجه بیلردی؟

انسان و انسان زاده اگر نوشتن را نمی‌دانست و به اهمیّت آن واقف نبود چطور می‌توانست شماره ماه و روز و سال را بداند و بفهمد.

۲۲۲۶

عالیملر کتابلار یازیب قویما سایدی

برپایی عدالت است و حمایت از مظلومان یا برای ظلم و حمایت از ظالمان. اسلام برای صلح و آشتی است یا برای جنگ و آلت نفیر.

به تعبیر ملّای تورک روم:

چون عصا شد آلت جنگ و نفیر

آن عصا را خرد بشکن ای ضریر

حلقه کوران به چه کار اندرید

دیده بان را در میانه آورید

اسلام برای توسعه و انکشاف است یا عامل ارتجاع و عقب ماندگی. تا کدامین را زبان شما بدان رخصت دهد زبان فارسی به دلیل عقیم بودن و مونتاژ بودن نمی تواند و نتوانست بار اسلام معرفت اندیش و حقیقت اندیش و صلح اندیش را بر دوش کشد. زبان دری (تازیکی) چون قیسیر قویون، چون رحمی نازا، طفل معرفت و علم و فلسفه و حکمت را نتوانست متولدگرداند. کژتابیها و کژاندیشیها محصول و مولود این زبان است. ولی اسلام عربی به دلیل برخاستن و جوشیدن از زبان عربی و عقلانیت عربی در کویت و قطر و دبی و عربستان می بینید چه ها که نمی کند بانکها ربوی نیستند اولین اقدام انقلابی اقتصادی اسلام عربی است چقدر مبارک است به جای کشتن حیوان در حج درخت بکارید چقدر فرخنده است. اندیشه ما تشخیص در تفرق است ما تفرقه انداز نیستیم ولی ما با دیگران فرق داریم این فرقها ما را به تشخیص و به تبع به استحقاق و به تبع حقوق متفاوت می رساند.

اسلام ملّی (تورکی) ۳۷

اسلام تورکی، اسلام مجاهدت

اسلام شعوبی، اسلام مفارقت

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

معمور بن عمر زمششره (۱۳۸۸) فورزمی، ادیب، قطیب
نوی، مفسر، تورک مسلمان، کتاب فور در باره شعوبیان:

سپاس خدای را که مرا از علمای زبان عربی قرار داد... و خواست که فقط از یاران متمایز آنها باشم و نباشم از شعوبیان و مذهبشان که چیزی جز زبان لعنت کنندگان و

اسلامی که خود ما خود از عرف عرب بوده در برخورد با مفکوره تورکان و اسطوره های آنان و توره آنها با عرفشان در آمیخته و عصری انسانی می گردد. حکیمان تورک قابضان و باسلطان معرفتی اسلام بودند.

۲

اسلام تورکی ذاتا یک اسلام سکولار و لایبیک است زیرا سکولاریته و لائیتسه را به عدالت نزدیک می داند؛ در مفکوره اخلاقی و حکمی تورکان هیچ فضیلتی بالاتر از عدالت و ستیز با ظلم وجود ندارد و اسلام تورکی، عادلانه می شود و عدالت در قدرت، چیزی جز رعایت فاصله یکسان با تمام اندیشه ها که معنای دقیق لایبیک است نیست. فرق می کند با اسلام شعوبی فارسی مجوسی که با وصل نامیمون و نامبارک آن به زرتشت موهوم، اسلام را پیوسته در اریکه قدرت می داند صرف نظر از اینکه زرتشتی بوده یا نبوده. اسلام شعوبی با اتصال بر آن، اسلام را نیز چنین می خواهد حالیا که با ختم نبوت تمام کارهای نبی وار ختم گردید. به هر روی ما یک اسلامی داریم کاردستی استعمار است جهت بی دین کردن و نامسلمان نمودن مسلمانان، ملحد و اثنیست کردن آنان مثل داعش مثل طالبان. رسالتش اخته کردن اسلام واقعی است. مگر امام خمینی از اسلام آمریکایی حرف نمی زد چرا نگفتند چنین اسلامی وجود ندارد ما اسلامهای متعدد داریم به تعداد ملتها تا کدامین را شما برگزید زیرا ملتها بر پایه زبان شکل می گیرند و زبان مطبخ مفکوره و عقلانیت می شود و آن را با دیگر ملتها متمایز می کند مگر آلمانیها، فرانسویها، روسها و انگلیسیها یک جور مسیحیت دارند البته که نه. ملکه یک کلیسای مخصوص به خود دارد که متفاوت با واتیکان و دیگر جاهای اروپا فکر می کند چون انگلوساکسونها ملتی متفاوتند تمام سخن ما هم همین است که چه چیزی یک ملت را از ملتی دیگر تمییزی دهد متمایز می کند پاسخ روشن است زبان. ولی این زبان فعال، خلاق و سازنده است زبان، اندیشه را تولید و به ذهن می سپارد. مگر شوپنهاور نمی گفت جهان تصور من است یعنی، من تصور نکنم جهانی وجود ندارد زبان هم اینگونه است پس اسلام بمتابه یک معرفت، اپیستم یا مفکوره یا ماده اولیه وارد کارخانه زبان یک ملت می شود آنجا تولیدات و بسته بندی ها و مقاصد و اهداف و اغراض و... مشخص می شود که این اسلام برای

حیات گفت. با آغاز و در جریان نبرد، سپاهیان از جمله ینیچریها در صفوف خود به صورت حلقه شاه را در میان می گرفتند. از منظر افراد سپاه، شخص شاه موظف بود تا در جهت ادای تکلیف مسلمانی و جهاد با کفار و مشرکان در میدان های نبرد حضور یابد. آنان حضور سلطان را موجب فتح، تقویت روحیه و پایداری نیروهای خودی و تضعیف روحیه دشمن تلقی می کردند (اوزون چارش لی، ۱۳۶۸: ج ۱ / ۵۶۰) سلاطین عثمانی حاضر در میدان نبرد به انگیزه تهییج و تقویت روحیه نیروها قبل از آغاز جنگ در جمع جنگجویان، خاضعانه به راز و نیاز می پرداختند.

۴

امراد اول در نبرد با مسیحیان در جبهه بوسنی، شب قبل از شروع جنگ تا صبح در جمع سپاهیان به مناجات گذراند و پیوسته از رب درخواست شهادت و کسب فتح و پیروزی نمود (پورگشتال، ۱۳۶۱، ج ۱:)

۵

سلطان سلیمان قبل از آغاز جنگ با مجارها در جبهه اروپا در جمع سپاهیان گریان و در حالی که اشک بر گونه هایش روان بود، دستها را به آسمان بلند کرد و عرضه داشت:

«ای خدای من! قدرت و قوت به تو تعلق دارد، مدد و اعانت از جانب تو می رسد. سایه بازوهای قدرت و توانایی را بر فرق امت محمد(ص) بگستران.»

۶

با مشاهده راز و نیاز سلطان، غیرت مذهبی لشکریان به هیجان آمد. همگان به حالت سجده سر بر زمین نهادند و قسم یاد کردند تا با عزمی راسخ و تا پای جان و مرگ، تحت فرمان سلطان در مصاف با دشمن پایداری نمایند (همان: ج ۲ / ۹۹۱).

۷

پیش از شروع عملیات نظامی با روسها، سلطان محمد چهارم در جمع سپاهیان با حالت تضرع و خضوع دستها را به سمت آسمان برافراشته و اظهار داشت:

«خداوند! مسلمانان پاک اعتقاد را حفظ فرما؛ و در هر حال، هرچه را تو خواسته ای، البته به وقوع خواهد رسید.»

زخم زبان طاعنان نصیبشان نشد! (المفصل فی صنعۃ الإعراب ص ۱۱)

سخن این عالم بزرگ نشان می دهد که جماعت نهضت شیطانی شعوبی هدفشان تنها ضربه زدن به اسلام و خلافت بوده است و توسط خیلی از علمای بزرگ همچون بیرونی و دینوری مورد انتقاد قرار گرفته اند شعوبیانی که دست در دست مسیحیت دشمن بر قلب اسلام فرومی بردند. دوست شعوبی مورّخی می گفت ما فارسها شیعه شدیم تا مسلمان نشویم.

۲

اسلام تورکی، اسلام مجاهدت بوده است. کثیری از امپراطوران، سلاطین، صدراعظمهای تورک شخصا در صحنه مبارزه با خصم حضور می داشتند و نفر نخست لشکر در رویایی با دشمن بودند.

۳

از آغاز تأسیس دولت عثمانی به ویژه تا عصر سلطان سلیم دوم (۹۷۴ هـ تا ۹۸۲ هـ) سلاطین عثمانی در راستای حاکمیت ملی خود (مبارزه با ظلم) و پاک کردن زمین از لوٹ شرک و کفر با شور و شعف کامل و در رأس سپاه در میدانهای رزم حضور یافته و در کنار جنگجویان و مجاهدان با دشمن رویاروی می شدند. اورخان، مراد اول، بایزید اول، محمد فاتح، سلیم اول و سلیمان اول از جمله سلاطین عثمانی بودند که همدوش با سپاهیان در میدانهای نبرد حضور می یافتند. عثمان و اورخان با انتخاب لقب غازی و مجاهد، در میدانهای نبرد حضور جدی داشتند. سلطان مراد اول با افتخار به لقب غازی و مجاهد، سرانجام در میدان نبرد و در جبهه اروپا به شهادت رسید. بایزید اول در جنگ با تیمور همانند یک سرباز با دشمن جنگید و سرانجام به اسارت درآمد. محمد فاتح در شرایط حساس نبرد همانند یک سرباز به نبرد می پرداخت؛ و در یکی از جنگها در جبهه اروپا مجروح گردید. سلطان سلیم ضمن حضور جدی و علاقمندانه در جمع نیروها با خطابه های کوتاه، قاطع اما تلخ و تند، غرور و عزت نفس آنان را تحریک می کرد. سلطان سلیمان در آخرین لحظات حیات و در شرایط شدت بیماری نیز در رویارویی با مسیحیان در اروپا شرکت کرد و در همانجا نیز بدرود

امیرکبیر هنگامه خروج از تهران درخواست می کند عباس میرزای سوم، برادر ناتنی کوچکتر شاه و نیز مادرش خدیجه جزو همراهان شاه در این سفر باشند از هنگام شهادت محمدشاه قاجار تبریزی این شاهزاده خردسال که ۱۳ سال بیش نداشت و مادرش مدام مورد آزار قوائلوها و یارانسان بودند که در حقیقت تلافی توجه ویژه محمدشاه به این پسر را می کردند خود ناصرالدین شاه نیز در ابراز حقد و حس رقابت نسبت به این برادر کوچک دست کمی از خویشاوندانش نداشت به سختی حضور او را در پایتخت بر می تافت. خدیجه پس از تهدید به مرگ، ضبط اموال، زجر و صدمه دیدن چند تن از خدمت کارانش درصدد بر آمد به کمک فرهاد میرزا برادر همسرش درگذشته اش که یکی از نزدیکان سفارت انگلستان بود از بریتانیا درخواست کمک کند شعوبیه غربی به رهبری وقت بریتانیا طبق معمول پاسخ مثبت می دهد نه از روی ملاحظات انسانی نه هرگز صرفا به خاطر این که جانشینی بالقوه برای ناصرالدین در چنگ داشته باشد. تا در صورت لزوم بکارگیرد امیرکبیر با عباس میرزای سوم خیلی روابط نیکویی داشت و شاه را مدام توصیه می کرد تا با برادر ناتنی خویش با ملایمت رفتار کند. بعید نیست صدراعظم عباس میرزای سوم را حربه مناسبی برای مهارزدن خشم شاه می دید. صدراعظمها عاشق شاهان خردسال بودند زیرا قابل کنترل بودند شاید هم امیر کبیر با جلوه دادن شاهزاده جوان که زمانی نامزد سلطنت بود در محضر شاه می خواست آسیب پذیری ناصرالدین شاه را به رخش بکشد و در مرکزیت خودش برای بقا تاج و تخت جای تردید نگذارد. (قبله عالم، عباس امانت ص ۲۱۰)

شاه نیت امیر را خواند در اقدامی غافل گیرانه عباس میرزا را حاکم قم کرد حاکم نبود تبعیدی به قم بود و اینجا بود که صدراعظم فوراً در مقابل فرمان شاه ایستاد و به عباس و مادرش دستور داد بی درنگ و پیشتر از اردوی شاهی به تهران حرکت کنند. شاه از عمل صدراعظم به خشم آمد و امر به بازگشت آن دو داد و بر انتصاب عباس میرزا پافشرد به قول لسان دارالملک سپهر: این اولین فرزین بندی بود که در رقعہ آجال میرزا تقی خان از شاه رخ نمود. (ناسخ التواریخ ج ۳ ص ۳۸۱)

۳

متعاقب اتمام دعا، حمله سهمگینی آغاز و سرانجام، پیروزی نیز حاصل آمد (همان: ج ۴ / ۲۶۰۹).

۸

کدر شرایطی که فرماندهی کل به صدراعظم ها سپرده می شد، آنان نیز در جهت تقویت روحیه مذهبی و ایجاد پایداری هرچه بیشتر در سپاهیان پیش از شروع عملیات و در جریان آن در حال تضرع و ناله، اورادی چون «یا مالک الملک نجنا من المهالک، انت الباقی و کل شی هالک» و «یا صمدی من عندک مددی، علیک معتمدی، یا عالم السرّ و الخفیات» را با صدایی رسا می خواندند. (افندی سلانیک، ۱۳۸۹: ۱۳۹)

حکمداری ملی (تورکی اسلامی) ۲۷

۱. قاجاریه

ناصرالدین شاه تبریزی، حکیم مدرن

اندیش، چهارمین شاه سلسله تورکی

اسلامی قاجاریه ۱۰

مهدعلیای ذکی،

ناصرالدین شاه قاطع

و

امیر کبیر کودتاجی

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffare badie

۱

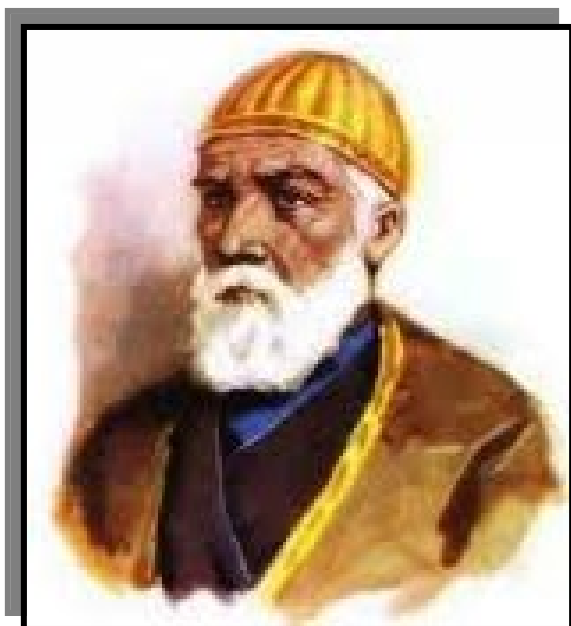
کلايه مهدعلیا از امیر عمیق بود زیرا وی را مسبب اصلی نفرت فزاینده شاه از خود می پنداشت. امیر هم می دانست مهدعلیا با نفوذترین فرد دربار است. امیر بسی می کوشید که دل ناصرالدین شاه را نسبت به وی تلطیف گرداند مهدعلیا فاقد ذوق و ظرافت ادبی نبود ارتباط با نوری وزیر مورد حمایت شعوبیه غربی در تبعید مهد علیا به قم موثر افتاد. قم تبعیدگاه مغضوبان خاندان قاجار بود. نامه های ملتسانه و دعا در حرم حضرت معصومه همگی حکایت از بازگشت مهدعلیا به کانون قدرت بود .

۲

زبان و ادبیات ملی
(تورکی اسلامی) ۲۶
شرح قصیده ای از حکیم فضولی
بمناسبت زاد روز آن شاعر بزرگ
تورک مسلمان آذربایجانی

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

۱

با اینکه بر سر مزار فضولی او را شاعری به لهجه گُردی نیز معرفی کرده‌اند ولی او هیچ شعر گُردی نسروده و کلا این لهجه را نمی‌دانسته است و معلوم می‌شود نوشتن این کلمه از بیخ و بن اشتباه بوده و توسط شعوبیه (اکراد افراطی) صورت گرفته است. فضولی بارها به منسوبیت ملی خود اشاره کرده و خود را «تورک» نامیده است و زبان تورکی را مناسب ترین قالب بیان عواطف و احساسات خود دانسته است. استعداد بی نظیر فضولی نقش بسیاری در دگرگونی شعر تورکی در دوره بعد از اسلام داشت و بسیاری از شاعران نام آور تورکی سرا تحت تأثیر آثار او به خلاقیت شعری پرداخته‌اند که برای مثال می‌توان به میرزا علی اکبر صابر، سید عظیم شیروانی و... اشاره کرد.

۲

مورخ قاجار اعتمادالسلطنه در شرح واقعه اصفهان نوشت که امیرکبیر می‌خواست عباس میرزا نامزد ولیعهدی گردد. (محمد حسن خان اعتمادالسلطنه، خلسه مشهور به خواب نامه، به کوشش کتیرایی تهران ۱۳۴۸ صص ۳۵ و ۳۶) همین ابرام و اصرار امیر کافی بود که ناصرالدین شاه صدراعظم را از کار برکنار کند (قبله عالم ص ۲۱۲) ناصر الدین شاه با همه بیم و تشویش از امیرکبیر ظاهراً هنوز سخت به وی دلبستگی داشت عزل وی آشکارا پس از خلجانی عاطفی انجام پذیرفت. نامه های فیما بین شاه و امیر، امیر را رهایی نبخشید ملکزاد هم نتوانست کمکی کند نیت امیر را در کودتا و نشاندن عباس میرزای سوم بر تخت شاه خوانده بود.

۴

انتصاب نوری بر وزارت پیروزی بزرگ برای مهدعلیا و در واقع برای همه اشراف قاجار بود. نوری با یک شبه امان نامه به صدارت عظمایی رسید تقصیرنامه ای هم به امضای امیرکبیر رسید که به منصب امیر نظامی شاکر باشد و با خدم و حشم رفتار عنادآمیز نداشته باشد در عزلها و نصبها و ازدیاد موجب و امور خارجه دخالتی نکند. به کسی ناسزا نگوید چون امیر مرد بددهنی بود.

۵

برای نخستین بار در دولت ممالک محروسه قاجار تفکیک قدرت یا همان نوسازی نظام دولت ایجاد شد. میرزا یوسف مستوفی الممالک رییس کل دفتر استیفا، تا حدودی خودمختار بود. امور خارجه تحت نظارت مستقیم شاه به وزیر جدید خارجه سپرده شود قشون هم زیر نظر امیرکبیر باشد ناصرالدین شاه قاجار تبریزی با این شکستن قدرت هم از تجمع و تمرکز قدرت جلوگیری کرد هم قدرت را مشروط کرد هم راه عباس میرزا را متناسب با مقتضیات زمانه ادامه می‌داد.

۶

دولت قاجار با دور نمودن نوری وابسته شعوبیه غربی از تماس ساده با نمایندگان خارجی، بریتانیا را از دخالت بیجا در امور داخلی ممالک محروسه باز می‌داشت و مملکتی مستقل را در دوران گذر از نظام دهقانی به دنیای صنعتی به نمایش می‌گذاشت.

کشد و زیبایی آن دل‌های مردم را عاشق خود ساخته و مبتلای عشقشان می‌کند در این بیت به تجدید دائمی طبیعت یعنی مرگ و زندگی اشاره می‌کند.

۷. حق مظهري ديرهر چيچک گرتوتسان ای نقاش شک
بیر نارون شکلینی چک وئر گیل اونا نشو و نما

هر گل و برگ و نقش مظهر حق باشند یعنی ایجاد کننده ای دارند پی بردن از (معلول به علت) و اگر ای نقاش در این سخن شک داری نارون که درختی است شکل آنرا نقاشی کن و به آن حالت نشو و نما بده که نمی‌توانی پس یک موثری هست که گل را بوجود آورده و به آن نشو و نما می‌دهد.

۸. خط وئردی ریحان کیم یقین بیر تاری وار ای اهل دین
عود و برب العالمین استعذیر و ممّا نها

ریحان خطی ارائه کرد که یک آفریننده هست ای اهل دین به رب العالمین پناه ببرید و از چیزی که او نهی نموده مرتکب آن نشوید و اگر مرتکب منهیات شد از آن عذرخواهی کنید.

۹. توتوموش حقه نرگس اوزون آچمیش حقیقت بین
گوزون
قیلمیش نظر گؤرموش اوزون سر حقیله آشنا

گل نرگس رو به سوی حق نموده و دیده اش را باز کرده دیده ای که حقیقت بین است و نگاه معنوی اش خود را دیده که با سرّ حق آشنا گردیده است نرگس به چشم انسان شباهت دارد که همیشه باز و در حال نگاه است.

۱۰. بستاندا گؤر نیلوفری توتوموش طریق برتری
ازهارین اولموش رهبری گور اوندا اسرار خدا

در بستان نیلوفر را نگاه کن که راه برتری جویی به خود گرفته و راهبر گلها گردیده پس در آن اسرار خدا تماشا کن گل نیلوفر که از نوع گل‌های رونده و پیچنده است آن

از مثنوی بنگ و باده که به شاه اسماعیل ختایی تقدیم گردیده گزیده ای از قصیده هشتم (دلگشا) را شرح می‌دهیم:

۱. أَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ الْعُلَى
کاندان تا پار خاک زمین فیض بهار دلگشا
شکر بر خدایی که آسمانهای بلند را آفریده که از آن خاک زمین برکت بهار دلگشا را بدست آورد.

۲. برهان حق دیر ای کونول هر نسترن نسبتلی گل
صانع اولان ممکن دگیل مصنوعدان اولماق جدا
هر گلی که همانند نسترن موجودیت پیدا کرده دلیل و برهان وجود خداوند است و چون خدا موجد و سازنده‌ی گل است لذا از صنعت و مصنوع خود نمی‌تواند جدا باشد.

۳. تا ختم احوال درون عرض ائندی عقل ذوفنون
معبود و اولدو رهنمون تاپدی طریق اهتدا

وقتی که تمامی وضع درون خلقت را عقل دارای فنون به پیشگاه معبود عرضه نمود خدا او را به انجام کارهای خلقت راهنمایی فرمود چون برابر حدیث معتبر اولین مخلوق خدا عقل بود...

۵. ثابت حقی گلنار، اندر خلقی که یوخذان وار اندر
بیر کاندان اظهار اندر مین طرفه لعل خوش نما

او که موجودات را از عدم به قلمرو وجود آورده و موجودش می‌کند و گل را انار و از یک معدن هزار گونه لعل و گوهر زیبا ایجاد می‌نماید
حقیق ثابت است و قابل انکار نیست.

۶. جمع پریشان کیم ایتر رهبر لری سنبل یتر
کیم تیره توپراقدان بیتر ائیلر کونوللر مبتلا

وقتی که جمعیت برگها و سبزه‌ها در اثر سرما و خزان از بین می‌رود که باد خزان جمع آنها را پراکنده و پریشان کرده بود معلوم گردیدند دوباره جلوتر از هم رهبر آنان که سنبل است می‌روید و از خاک تیره سر به بیرون می‌

ایسلام عالمینه تقدیم ائتمیشدیلر: ابو نصر فارابی (تورک ایسلام میلی فلسفه‌سی‌نین بانیسی)، ابن سینا (فیلسوف، عاریف و حکیم؛ تورک موسولومانلارین میلی طبابتینین قوروجوسو)، ابوریحان بیرونی (تجروبه‌نین داخل ائدیلمه‌سینده علمین مئتودولوگییسی‌نین ایختیراچیسی)، یوسوف خوراسانی (قوتادوقو بیلگیین مشهور اثری ایله تورک موسولومانلارین حکمتنامه‌سی‌نین یارادیچیسی)، خاجه احمدیسی (تورکستان پیروی)، محمود کاشغاری (دیوان ال-لوکتین یارادیچیسی)، خوارزمی (جبر و هندسه علمی‌نین تطبیقی مئتودولوگییسی‌نین ایختیراچیسی) زمخشری (قورآن تمثیلچیسی، مشهور "تفسیر ال-کشاف" ین صاحبی) شهید شیخ شاه‌ابدین سوهوردی (ایشراق فلسفه‌سی‌نین یارادیچیسی، آذربایجان میلی فلسفه‌سی‌نین بانیسی) خطیب تبریزی (ریتوریکا یارادیجیلاریندان بیروی) نظامی گنجوی (خمسه یارادیچیسی) خاقانی شیروانی (بؤیوک شاعر، شامانلیق اوسلوبو صاحبی) خواجه شمس الدین ملکداد تبریزی (بؤیوک شامان تورک و تبریزین میلی، هومانیست و اینقیلابی مکتبیدن قوروجوسو) مؤولانا جلال الدین (مثنوی و دیوان کبیر و دیگر اثرلرین عالمی و یارادیچیسی، تبریز کلاسیک مکتبی‌نین نظریه‌چیسی) یونوس امره (تورک آدلی عالیم شاعیر عاریف) شیخ محمود شبستری (عالیم و گوشن رازین یارادیچیسی) عاریف عمادالدین نسیمی حوروفییا اینقیلاب مکتبی‌نین شهیدی) امیر علی شیرنوی (حؤکمدار، حکیم و تک مکتبلی شاعر) عبدالقادر مراغه ای (موسیقیده یارادیچی) فضولی (عاریف، حکیم و شاعر) صایب تبریزی (مدرک و شاعر) حاکم هیدجی (عاریف و فیلسوف) سئیده ابولقاسیم نباتی (عالیم، مدرک و شاعر) شاه ایسماییل خطایی (حاکم مدرک، تورک شیعه حاکیمی‌نین کونکرت تجسومو، شاعر و حکیم) هومانیست و مکتب سولطانلاری قاراخانی، غزنوی، خوارزمی، سلجوقلو، ایلخانی، عثمانلی، افشاری، صفوی و قاجار کیمی ناصیرالدین شاه قاجار تبریزی (شهید شاه، ناصرلیگین یاریم عصره یاخین قیزیل دؤورونده تورک اصلاحاتچی حؤکمداری) و ... چاغداش دؤورده نازیم حکمت، شهریار (شاعر) و علامه خوئی، طباطبایی و... بیر چوخ بؤیوک موسلمان تورکلری کیمی بؤیوک آداملار بو طلبه داخل

را که قصد پیمودن بلندیها را دارد صفت برتری مناسب اوست و در عین حال راهنمای گل ها هم هست.

۱۱. راه طلب دیر بی عدد معبودا ای اهل خرد گر ایسته سن قرب صمد صد برگ اولور رهبر سنا

ای اهل خرد برای رسیدن به معبود راه طلب او بی حساب و بی عدد است یعنی کسی که خدا را می خواهد راههای گوناگون و زیاد برای رسیدن به او وجود دارد و در مصرع دوم می گوید که اگر نزدیک شدن به صمد (خدای غنی) با گل صد برگ ممکن هست.

۱۲. زنهار محو اول حکمته باخغیل کمال قدرته نیلوفر خوش صورته گورگیم وئریر آب و هوا

بتاکید خود را محو حکمت کن و به قدرت کامل حق نگاه کن که در نیلوفر زیبا و خوش چهره چه حکمتی و قدرتی بکار رفته و کدام شخص جز خدا به آن آب و هوا و زیبایی بخشیده است.

میلی فلسفه ایله تاریخی مفکوره

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

تورکلر بیئر کوره سینین ان اسکی خالقاریندان بیروی اولوبلار. اولنار ایمپراتوریلر قورموشلار یوللاردا، کئچیدلرده تهلوکه‌سزلیک (امنیت) و مدنیت یاراتماقلا تیجارتی و ایپک یولونو اینکیشاف ائتدیرمیش، تهلوکه‌سزلیک، تیجارت و شجاعت کؤلگه‌سی آلتیندا بؤیوک تمدونلر یاراتمیشلار، حکمت و علم باخیمیندان بشریتته درین دوشونن مودروکلر و اوزاق‌گؤرن عالیملر یئتیشدیرمیشلر. تورکلر ایسلامی تانییب ایمان نورونو دادارکن مؤولانانین تعبیرینجه دئسک: ایمان حکایه‌سینی ائشیتدیم و سرخوش اولدوم، بونو اؤز شخصیتلری‌نین و اؤز فورمالاری‌نین هویته رینین بیر پارچاسی گؤردولر، سانکی حضرت محمد (ص) بونلاردان قالمیشدی تورکلر بؤیوک اینسانلار بشریتته

۱

حکمت تورکی:

آریق آتا آغیر قامچیدا یوکدور

Ariq ata Ağır qamçıda yükdür

برای اسب لاغر تازیانه سنگین هم بار است.

تورکان مسلمان با داشتن قوتادغوبیلیک هیچ حاجتی به شاهنامه و قابوسنامه ندارند زیرا این کتاب با ۶۶۴۵ بیت سراسر حکمت فلسفه عملی زیستن را به نمایش می گذارد لذا ما هم جرعه ها و پاره هایی از حکمت نامه تورکان قوتادغوبیلیک پاره هایی را در این نوبت تقدیم می کنیم (ج ۱ ص ۵۷۷ و ۵۹۵) یوسف خاص حاجب اوصافی برای بزرگان و مدیران و سرکردگان و فرماندهان بر می شمارد:

(۲۳۲۴) سۆزلر، دوغرو اعتبار لی اولمالیدیر

بؤیوکلر یالانچی، اولسالار خلق اونلارا اینانماز سخنان باید که راست و معتبر باشند اگر بزرگان دروغگو باشند مردم باورشان نخواهند کرد.

یک مدیر نباید دروغ بگوید چون اعتماد مردم را از دست می دهد.

۲۳۲۵

ایکینجیسی - سخاوتلی مرد اولماقدیر

الماغا آلیشانلار خسیسدن اوزاق قاچارلار

دومین خصیصه، سخاوتمند بودن است آنان که به گرفتن عادت دارند از خسیسان فرار کنند.

کسی که پیشه اش گرفتن باشد بخشیدن نباشد از آدم های خسیس گریزان باشد زیرا خسیس برای او خرج نخواهد کرد و او هم دنبال کسی است که برایش خرج کند.

۲۳۲۶

اچونجوسو - جسورلوق کوکسو قالخان

اولماقدیر

قورخاق ادام یاغینی گورجک خسته له نیب یا تاغا دوشر

Xudafərin 226 (2024) خدآفرین ۲۲۶-تیر-۱۴۰۳

اندیلمه‌مه‌لی و سؤزون اوزانماسینا سبب اولمامالیدیر. بونلاردان آتئیست، دونیوی موسلمان دئییلدیلر، لاکین هومانیتار بیر شخصیتته صاحب ایدیلر. تورکلر ایسلامی قلبلری و روحلاری ایله قبول ائتدیلر. تورکلر اجدادلارینین آرزولاریندان اولان تۆوحید، جنت و جهتمه اینانج، یالواج (پیغمبر) اینانجی، عدالت آختارماق، ظولمه قارشو چیخماق، حیکم آختارماق، اینسانلار آراسیندا علم و برابرلیک آختارماق و س. کیمی اورتاق مفهوملار آندونو بیر آرایا گتیریب. تورکلر اللهین یولوندا مواجهید اولدولار و ایسلامین دؤیون اورگی صئیفول-ایسلامین آغیرلیغی لقبینی آلدیلار، اونون قالب پنجه‌سینه چئوریلدیلر و ایسلامی اینکیشاف ائتدیرمک و بیر دونیا یاراتماق ایستیقامتینده شرقدن قربه ایسلاملیق دالغاسی و فتحلر و ایسلام بایراغینی اوجالتدیلار و مسجد، مینبر، مناره تیکمکدن ال چکمه‌دیلر و جانلاری ایله اللهین ریضاسینی قازاندیلار. بقره سوره‌سی‌نین ۲۰۷-جی آیه‌سینه نومونه اولدولار: اینسانلارین بیر قیسمی (موسلمان تورکلر) اللهین ریضاسینی آختاردیقلاری اوچون جانلارینی فدا ائدیرلر، جانلارینی وئرمه‌یه حاضر دیرلار. رومی تفسیری کی، ایسلام فتحلرینده تورکانلارین موباریزه‌سی‌نین ایفاده‌سیدیر، بو معنای عکس ائتدیریر:

گله جک نازلیم افق لردن سسین

ائده ره م کور چکمه یین لر گؤزله رین

توتاجاقدیر سن دئین لر دونیانی

یثری یر دینین توتار دؤرد بیر یانی

تورکلر (کلاسیک شعوبیه، ایندیکی ایرانشهری) کیمی پیغمبرین مکتوبونو جیرمادیلار. کعبه نی اوتا چکمه دیلر تأسف کی، تورکلرین تاریخ بویو ایسلامین دوروست و صمیمی تبلیغینده گؤستردیکلری قصداً سیلینیر. بعضی غرضلی تدقیقاتچیلار طرفیندن شعوبیه نین بدخاه و شر دوشونجه‌لری‌نین تأثیری ایله اورتایا چیخاریلیمیر، کؤکو سرحدین او بیر طرفینده، قوللاری ایسه بو اؤلکه‌نین داخیلینده‌دیر.

حکمت ملی (تورکی اسلامی) ۲۵

قوتادغو بیلیک

دکتر عبدالغفار بدیع

سرکرده باید که هوشیار و بیدار باشد و خوابش نبرد خیلی نیاز به افراد زیاد نیست قشون را باید که ادوات و ابزار کامل باشد.

۲۳۳۲

غلبه لیک قوشون و عسگر باشسیز اولور

باشسیز قوشون بیچاره اولور

لشکر مغلوبه بی فرمانده و بی سرکرده است لشکر بی سرکرده و بی سردار بیچاره و نگون بخت گردد.

۲۳۳۳

تجروبه لی بیر حربچی دئمشدیر کی

اون ایکی مینلیک قوشون دا بؤیوک قوه دیر جنگاوری با تجربه گفته است که قشون دوازده هزار نفری هم نیروی بزرگی است.

۲۴۲۵

اؤلکه ایداره ائده ن حاکم نه دئییر ائشیت:حاکم سؤزونو تاپسان آش کیمی یئ

قیلینجلا آلمیشدیر بو ائلی آلان قلمه توتومشودور بو ائلی توتان

۲۴۲۶

قیلینجلا اؤلکه توتماق آساندیر

قلمه اونو الده ساخلاماق چتیندیر

۲۴۲۸

هانسی شهر و ایالت قلمله ایداره اندیلسه

اوردا هامی اؤز دیله یینه یئته بیلر

بشنو که حاکم مدیر کشور چه می گوید؟ سخن حاکم را چون آش نوش جان کن این کشور را با شمشیر گرفته است و دل مردم را با قلم تسخیر کرده است. کشور گشایی با شمشیر آسان است اما حفظ آن با قلم کاری است سخت. هر شهری و کشوری که با قلم اداره شود همه به آرزوی خود برسند.

مفکوره تاریخی هزار ساله تورکان در کتاب قوتادغوبیلیک استوار است تاکید اکید حکمت تورکی و مدیریت و اداره بر اساس قلم و نخبگان و شایستگان را در تک تک حکمتها می توان یافت.

سوم - جسوری است که سینه ای ستبر و سپر می خواهد؛ آدم ترسو با دیدن دشمن بیمار گشته به بستر می افتد.

سومین ویژگی یک مدیر جسارت و جرات در تصمیم سازی و اجرا و عمل است

۲۳۲۷

دوردونجوسو - حيله و آل بيلمکدير،

حيله ايله آسانی دا رام ائتمک مومکوندور

چهارم - دانستن سیاست است؛ با سیاست می توان شیر را نیز رام کرد
یک فرمانده، سرکرده یا مدیر باید سیاست را بلد باشد.

۲۳۲۸

اوردولاری یاریب - کئچمک اوچون ثباتلی عسگری جوشدورماق اوچون قرارلی اولمالیدیر

برای برهم ریختن قشون باید ثبات داشت و برای به جوش آوردن لشکر باید آرامش و حضور داشت.

۲۳۲۹

سرکرده بو مزیت لره صاحب اولسا

دوشمنی مغلوب ائده ر، شهرتینی محو ائده ر

سر کرده اگر بر این خصوصیات مالک باشد تواند که دشمن را مغلوب نماید و شهرت و اشتها دشمن را محو کند.

۲۳۳۰

قوشونا بئله بیر سرکرده باشچیلیق ائتسه یاغیا همیشه غالب گلر

اگر قشون را چنین کسی سرکردگی کند همیشه بر دشمن غالب آید

۱۳۳۱

سرکرده آییق اولمالی، یاتمامالیدیر.

چوخ آداما لزوم یوخدور، عسگر سئچمه

اونون سلاخی - سورساتی دا تام اولمالیدیر

تعداد در میان دو قدرت را می داد. حضور شاه در میان قشون، وزیر مختار بریتانیا- تامسون- را بسی می آزد تا آنجا که نوری صدراعظم وقت- مزدور شعوبیه مدرن غربی- به ایشان اینگونه اطمینان می دهد:

به عیسی که شما و من هر دو به او اعتقاد داریم به " محمد که من به او اعتقاد دارم و شما ندارید و به سر شاه به جان خودتان، به جان همه خانواده ام به قرآن و تمام مقدسات قسم می خورم که شاه یک روز بیشتر از تاریخی که قبلا اعلام شده در اردو نخواهد ماند و بلافاصله به (Fo 60/181, Thomson to Clarendon, no102, camp Arjeen,)(near sultaniya),21 September 1853)

۲

کمیل حاکمیت به هرات در سال ۱۲۶۹ ه.ق، تمایل شعوبیه مدرن غربی را به تحت الحمایگی سیاسی افزایش می داد خودسرانه صاحبان مقام و نفوذ را به تحت الحمایگی می پذیرفتند وقتی شاه رسم قدیمی بست نشستن در اماکن مذهبی را لغو کرده بود سفارتخانه های خارجی تنها پناهگاه امن و دور از دسترس حکومت می شد. هر باغی و باغی و طاغی به آنجا جهت ضربه به حاکمیت پناه می برد. نوری دیگر بار بست نشینی در حرم ح. معصومه و ح. عبدالعظیم از نو احیا کرد.

۳

استقلال اندیشی شاه باعث حیرت بود زیرا حضور محمدحسن خان سردار بانفوذ مهاجرین ابروانی در پایتخت قابل تامل است. این شخص می خواست امیرنظام شود شعوبیه مدرن روسی ارتدوکسی هم به شدت از وی حمایت می کرد اما شاه زیر بار نرفت. شاه، شعوبیه مدرن غربی را عتاب و خطاب می کرد که چرا آنان از نوکران متمرّد حمایت می نمایند. کار به جایی رسید که شاه به سفارت بریتانیا شکایت کرد (FO 60/172, no128). ما شفاعت و وساطت وزرای مختار را در باب رعایای مان نخواهیم پذیرفت (FO 60/172, sheila to Malmesbury, no 136, 28 September 1852) سلام گرگ بی طمع نبود افزایش تحت الحمایگی توسط بریتانیا تنها جهت تزلزل در ساختار حاکمیت ملی قاجار انجام می گرفت. جلوگیری موقت از وزرای مختار دو

حکمداری ملی (تورکی اسلامی) ۲۹

۱. قاجاریه

ناصرالدین شاه تبریزی، حکیم مدرن اندیش

چهارمین شاه سلسله تورکی اسلامی

۱۲ قاجاریه

شاه جوان مستقل اندیش

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

زرگر نژاد: برآمدن قاجار را برای عذرخواهی از خان قاجار نوشته ام.

نوایی: درباره مهدعلیا غلو کرده ام.

مرادی مراغه ای: ؟

۱

توسعه طلبی و زیاده خواهی شعوبیان مدرن غربی (اروپاییان) در شمال و جنوب ممالک محروسه و شعله ورنمودن منازعات شیعه و سنی در شرق و غرب برای مقابله با سلطان شیعیان ناصرالدین شاه قاجار تبریزی، حاکمیت را با چالش مواجه می نمود. شاه روز به روز اردو را تقویت می نمود هرچند شیوع وبا در ناحیه سلطانیته چندی خیال شعوبیه مدرن خارجی را می آسود. اگراد هندی از فرصت پیش آمده وفق پیشه پیشین خویش در سرحدات غربی شروع به دست اندازی می کردند. یک قشون قوی به شاه حالتی پراپتهت در حفظ

عرفان ملی (تور کی اسلامی) ۲۸ گرگ در مفکوره عرفانی تورکان

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

۱
این که گرگ در میان کثیری از اقوام ملت تورک مقدس است به خاطر این است که گرگ نماد آفتاب است و توتم. چون آفتاب (گرگ) تغییر دهنده آب و هوا بوده اضعادی مثل گرما و سرما، باران و خشکسالی، شب و روز فی الجملة با آفتاب پیوند داشتند. گرگ نماد اضعاد بود مثل آفتاب که تمثیلگر آن بود در آذربایجان موقعی که هوا آفتابی باشد و باران ببارد همین الان هم می گویند قورت دوغدو یعنی، گرگ زاید. زایدن گرگ یعنی، جلوه گری آفتاب. این پدیده را در بهار می توان دید قورت دوغدو یعنی، نعمت بخشی آفتاب بواسطه باران.

۲
باید به یاد آورد که در تمثیلی دیگر مادر نسل "توقیو" ها گرگ به حساب آمده است، او هر وقت که اراده می کرد باران می باراند بدون شک این خلق و خوی اساطیری گرگ مادر و فرزندان او با رمز آفتاب بودن او در ارتباط هستند. اجداد افسانه ای توقیوها از باران و توتم گرگ خلق شده اند. یکی از سنگ بارانهای اولیه، توده سنگ مانندی است که از شکم گرگ بیرون آمده است. انسان قدیمی از جمله انسان تورک باور داشت که توتم (حیوان پرنده) با شکل انسانی با ارواح رویدادهای

دولت بزرگ پیروزی کوچکی برای شاه جوان بود. (قبله عالم عباس امانت ص ۳۳۲) نوری دست خطهای محرمانه شاه را به سفیر بریتانیا می رساند. شاه اعتقاد داشت که انگلیسیها عن قریب تاج و تخت او را واژگون خواهند کرد برای تحمّل فشار دو قدرت همسایه (شعوبیه مدرن غربی به زعامت انگلیس و شعوبیه مدرن شرقی به زعامت روس) دست به دامن هیچ کس نمی توانست بشود مگر خداوند عالم (قبله عالم، عباس امانت ص ۳۳۶)

۴

شاه امر کرد جناب صدراعظم دست خط کنید لندن بسیار غلط می کند. عباس میرزای سوم برادرشاه در تحت الحمایگی انگلیس که شائبه جانشینی وی را تقویت می کرد حتا یکی از عوامل مهم در خیانت امیرکبیر همین حمایت بی حد و حصر از عباس میرزای سوم بود باعث گردید شاه در اندیشه قطع ارتباط با انگلیس آماده شود. روابط، تعلیق و بیرق انگلیس از سفارت برداشته شد اما کینه ها و حيله ها دوام داشت زیرا جنگهای صلیبی پایان نیافته بود و هدف ساقط کردن قاجار و سپردن حاکمیت به یک گماشته غربی محض و صرف و ناب بود در این بستر و رهیافت، اندیشه اتحاد با روس در شاه جوان تقویت می شود اما جنگ روس و عثمانی در اکتبر ۱۸۵۳ فرانسه و بریتانیا را در حمایت از عثمانی قرار می داد.

۵

قضیه کهنه فرهادمیرزا عموی با فرهنگ شاه روابط صمیمانه وی با شعوبیان غربی و نیز روابط صمیمانه وی با عباس میرزای سوم برادر شاه که هر آن می توانست بر جای وی بنشانند کمی اوضاع داخلی را پیچیده می کرد. فراموش نمی کنیم که ممالک محروسه قاجار همچنان در حال پرداخت غرامت معاهده ترکمنچای بود. این داد و ستد ناموزون اقتصادی و سیاسی میان دیپلماسی مهاجمان شعوبیه غربی و اقتدار به خطر افتاده سلطنتی، روح عصیانی در ناصرالدین شاه قاجار تریزی دمید که نمادی از اقتدار و استقلال وی را به نمایش می گذاشت. شاه هم دوست نداشت مقابل عثمانی دولت برادر بایستد انتقادش از سفارت انگلیس در پناه دادن بر متمدان روز به روز افزون می گشت.

بشکل دیگری حفظ شدند مثلاً دعای بستن دهان گرگ که در کتابهای دینی وجود دارد تغییر شکل یافته همین اوراد جادویی است. مادر بزرگ مرحوم من وقتی ما خردسال بودیم گلوی ما درد می کرد گلوی ما را با دست نوازش می داد و بار سوم می گفت قورت قاپدی. یعنی گرگ بمتابه نور، بیماری را درمان کرد. (بز قورت) در اسطوره های پیدایش گوگ تورکها عنصر میتولوژیک برجسته ای است. طبق نوشته قدیمیترین منابع چینی، اولین خاقان گوگ تورکها که «آسینا» نام داشت از یک ماده گرگ خاکستری زاده شده بود. این خاقان دارای نیروی ماوراء طبیعی بود و بر روزقارها و یاغموتها حکمرانی می کرد. گوگ تورکها در سواحل غربی دریای غرب زندگی می کردند، یکی از ملل همسایه که دشمن آنان بود با حمله ای آنان را قتل عام کرد، از این کشتار تنها یک پسر بچه زنده ماند. سرباز دشمن که او را دیده بود نخواست او را بکشد ولی دستها و پاهای وی را برید و او را در باتلاقی انداخت. این بچه را گرگ ماده ای پیدا نموده و بزرگ کرد و از وی حامله شد.

۵

حسن ختام این مقال با چند مثل و حکمت تورکی درباره گرگ:

۱. قورت دومانلی گون آختارار

۲. قورت کئچنین بیر شئین یمه ییب.

۳. قورت کیمی گوزلری پاریلداییر

۴. قورت کیمی دیشلریوی قیجیتما

۵. آج قورت کیمی باخما

۶. قوجا قوردا بنزه ییر

۷. قورت دی قوؤیون دونو گئییب

۸. قوردونان قیامته گئدجک

۹. قویونی قوردا تاپیشیریر

۱۰. قورتدان قورخان قوؤیون ساخلاماز

۱۱. قوردا گئدن آدم دی

طبیعی و اجسام سماوی ازدواج می کرده است آنها باور داشتند که تمامی بچه های متولد شده از این ازدواج و آنهایی که نسل آنها را تشکیل می دهند کیفیت فوق طبیعی داشته اند. به این بینش و اعتقاد در سلسله اعتقادات و اساطیر اقوام ملت تورک کمابیش بر می خوریم. مثالی مثل افسانه "اوغوز"؛ اوغوزها و مرغ قوی یاقوتها تصدیق این نظر است. در افسانه های آذربایجان، ازدواج با حیوان و پرنده و یا با کسی که به جلد حیوان و پرنده درآمده است، وسیعاً ذکر شده است. قهرمان یک افسانه آذربایجان خواهر بزرگش را به پرنده، خواهر وسطی را به مار و خواهر کوچکترش را به شیر شوهر می دهد.

۳

تاریخ و اسطوره در شکل گیری هویت ملی و جنبشهای ملی نقش نقیض دارد. بعضی از پرسوناژهای اسطوره ای در بحرانهای ملی بصورت نجات دهنده عمل می کنند. اجداد اولیه تورکها اعتقاد داشتند که تورکها از بچه ای که از یک ماده گرگ خاکستری (بز قورت) زاده شده بود بوجود آمده اند. در قرن ۸ م که تورکها با اسلام آشنا شدند این اسطوره نیز صبغه اسلامی یافت. گفته شد اقوام ملت تورک از پشت پسران ح. نوح بوجود آمده اند. حضرت نوح نیز برای تورکها از آن جهت در میان پیامبران برجسته تر است که قبل از پیدایش ادیان توحیدی نوح خدای نور و خورشید بوده است. گرگ سفید در میان قبایل سرخپوست آمریکای شمالی هم حیوان مقدسی محسوب می شود در میان تمام طوایف شکارچی و دامدار گرگ دارای اُبّهت است زیرا گرگ همواره بدنبال گله گوسفند و گله حیوانات وحشی گیاهخوار می رود و در فرصت مناسب به گله می زند و سهم خود را می برد. پیش از اینکه ساکنان تورکستان سگ را اهلی کنند توان مقابله با گرگ را نداشته اند مخصوصاً که گرگ شکارچی ماهری است و با پنهانکاری تمام به گله نزدیک می شود و اگر حمله گروهی باشد کاری از دست چوپان بر نمی آید بدین جهت گله داران اولیه گرگ را می پرستیدند و فکر می کردند اگر احترام و التماس بکنند گرگ کمتر به آنها خسارت خواهد زد.

۴

انواع اوراد جادویی نیز برای جلوگیری از حمله گرگ وجود داشته و حتی بعد از اسلام هم این اوراد جادویی

دوشسه لرده اوغوز تورک لری هئچ واخت اولو سوی لارینی اونوتما دیلار .

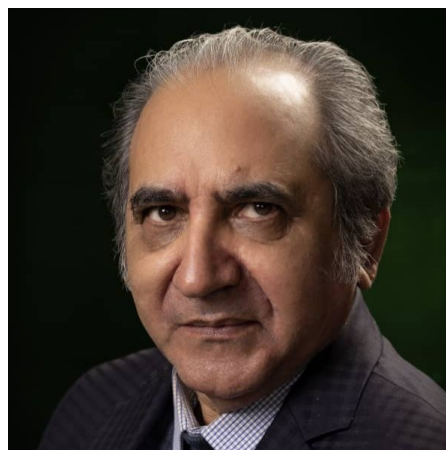
خان یم هئی . یوزلر ایل کئچسه ده دده قورقود میرائی، صدقلی قوپوز بیزه امانت قالدی . بیراوزان اولوب کؤکسوم دن پینار تک چوشان داستان لاری ائله هدیه ائتدیم . یئرین اوچماق اولسون خان یم . منده گئژتئز گنده رچی یم . یادلار منی جانا گتدی . آما من اوساندمادیم . دیلیمی قوپارتدیلار. سازلا قلم له سؤزه گلدیم . بیر بوی وار دیلیم ده ، اونو سؤیله بییم . تاریخ لر بویو آدی یاشایان اوغوز آتامیزا هدیه اولسون . آذر ایله بايجان دان دانیشیرام . ایکی گنج دن. بیرى نیظامی نین لیلی سیندن گؤزه ل بیرى شیرین ین فرهادیندان ای بیت و نیگارین کوراوغلوسوندان دلی. اوزون ایللر ماجرادان اؤتسه ده سانکی ائله بو گونلرایدی خان یم .

بیر آی وار ایدی مین لر اولدوز . گونش ده گلیب گئتمک ده . گنجه میز گوندوز اولوردو گوندوزوموز گنجه . یئر فیزلانیردی آما گونئی ، گونئی ده قالیردی ، قوزئی ده قوزئی ده . دلی دومول ده یوخ ایدی آرادا جوشوب آخان و تاریخ دن قوجامان چایا قورو اولماز سادا بیر سینماز و تیتره مز یئنی بیر کؤرپو سالسین . بوتون اوغوز تورک لری قیرخ گنجه گوندوز کئف مجلیسی قوروب، قولو پولاد ای بیت لر ، ساچلاری دالغا ووران اینجه بئلی گؤزه ل قیزلار، اوزان لارین قوپوزلاری و شراب کوپ لری نین تأ ثیری له چال چاغیر و رقص ائتمک ده ایدلر. یاد دیللی سوی لار ، تورک لرین شن لی یین دن حسدلری قاغزانیب یوروشه حاضیر لاندیلار . دوستجا داورانیب تورک ائللری نین قوناقجیل لیک لرینه گووه نه رک اونلارین ایچینه نوفوذ ائتدیلر . قرار قویدولار آذرخاتونی کی آز آر و پهلوان تاپیلاردی اونون قیلینجیندان جان قورتارا اسیر توتوب آپارالار و اوغوزلار دینجه لیب یاتاندا بوتون قوپوز لاری دا بیر یئر بیغیب اولداسینلار.

خان یم هئی ! بئله ده اولدو و بايجان سئوگیلی سی نین قاچیریلدیغینی بیلیب قافلان لار سودو ایله یئتیشدیردی یی بوزقوردا پناه آپاردی . اوندان ایسته دی آذرین ایزینی بولماقدا اونا یاردیم ائتسین . نجه کی بوز قوردون سولاله سی بورانلی وچیسگین لی قارانلیق

علیرضا ذیحق

خان یم هئی

خان یم هئی . دده م قورقود گئتدی. هر گلن گئتدی . گلن اولسادا گنده جک . دلی دومرول عزرائیله مئیدان اوخوسادا ، یئنه گئتدی . باسات لار اوخ باتماز تپه گؤزلرین، گؤزلریندن وورسالاردا ، اونلاردا گئتدی . جان شیرین عؤمور عزیز. آما شیرین جان دا گئتدی . اوزان لار بوی بؤیلایب قوپوزلاری لا مین لر نغمه داغا داشا سالسالاردا ، اونلاردا کؤچدو. آما سینه دن سینه یه گزه ن داستان لار هئچ گئتمه دی . اوغوزلار یاشادی . بو توپراقدا پاره پاره هره بیر دیباردا عؤمور سورسه لرده ، تاریخین بوستانیندا ایللر بویو دیرچه لیب جان تاپیپ داد باغیشلادیلار. آلا گؤزلو ماراللار و اصلان سودو آممیش ای بیت لر بوی باشا چاتیب هره بیر یوردا

دونلو اهریمن لرگوزون دن گیزیلی یاراقلا نین سیلاخلانین گلین بوللور باغا .

بایجان لا بوز قورد یئنه گلیب چاتدیلا بوللور باغا . اوغوزخان دان امانت قالمیش قیلینجی لا باغین قیفیلی نا بیر ضربه ائندیریب قیفیل بؤلوک بؤلوک اولوب هره سی بیر اود پارچاسینا دؤندو . باشین قالدیریب یوخاری باخدیقدا یئددی باشلی بیر اژدها گوردو . هر باشدان اود پوسکوروردو . بیر باشی اولوم دئییب شعله چکرکن ، باشقا باشلارآیریلیق ، حسد ، نیفرت ، قورخوو طاماح دان سؤز آچیب آلاو پوسکورمک ده ایلر . بایجان قاراجیق قاشقای آتینی چاپارکن اوخ آتیب سونگوقوللانیب قیلینج چکیب اژدهانین هر آلتی باشینی قانلارینا قَلطان ائدیپ توپراقا ساووردی . آما اولوم آتشی پوسکورن باشا نئيله دی دلی دومرول کیمی غالب گلن مه دی . بوزقورد گۆز ائيله دی آلولو باشی بوراخ منه ! اؤزون گیر باغا آذری قورتار .

بایجان گیردی باغا ، جنتین لاپ اوجاغی . بولاغلارین قایناغی . آغاجلاردان بال سوزوردو آرخلاردان شراب آخیردی . آما اوچ بوللورحاصار ، دوستاق اولوب جان سیخیردی . بیرینده حوری میثاللی گۆزه لردوز آی پارچاسی . ساچلار قاپ قارا شوه کیمی یا قیزیل چالاری لی گوش کیمی دارانمیش و هورولوکلو . گۆزلی سورمه لی و قاشلاری کامان . یاناقلار آما کیمی قیزارمیش ودوداقلارایسه ، اولدوز کیمی پارلایان گولوش لر . اونلراهریمن لردن ، قادین لارین اؤزگرلوک حاقلارینی ایسته ین کس لر . ایکینجی حاصاردا قوللو بودلو پولاد ایراده لی ای بیت لر . آزادلیق هایلیان وظولمه قارشی دوشونن قافالی دویغولو ارکک اینسانلار . اوچونجونده هله باش بیر یاسدیقا قویمادیقی ، قول بوینونا هورمه دی یی و لب لبینه سورمه دی یی ایلدیریم کیمی آت چاپان و سلجان خاتون تک قیلینج چکیب اوخ آتان سئوگیلی سی اینجه بئل آذر خاتون . حاصارلار آما سئحیرلی . نه اوخ باتیر نه قیلینج کسیرونه سونگو اثر ائیلیر . او تردن وتلاش دان بیر گؤلون کناریندا یورقونلوق دان و چاره سیزلیک دن دینجه لرکن قاناد قاناد ا وئر ن ملک لرگوله قونوب چیم مه یه باشلادیلار . ملک لردن بیر یی سسلندی : " ای جانان دویوب یول آزان و عشق آتشی

بیر یول دا تورک ائللری نه یول گؤستریب اونلارین سویونو یاشاتماقدا بؤیوک رول اوینامیشدی اودا بو توپراقین شرفین قوروماقدا اوغوزلارا و بایجانا جان یولداشی اولسون . آلاولانمیش قوپوز لار هله ائلین جانینی سیخیردی و آذرین اسیر دوشدویو ، زیروه سی بولودلارا دایانان داغلار کیمی چی یین لرینه آغیرلیق سالیردی .

قازان خانا بو اهانت برک توخوندو . بیرمی دؤرد ولایت دن یئنیلمز پهلوان ای بیت لری چاغیریب ، یاراقلاندریب یئتمیش دوه حاضیرلادیب اونلاری تاجیر صیفیتینده بایجان لا بوزقوردا یولداش ائتدی . ای بیت لر قارا دونلو اهریمن لره قارشی یولا چیخارکن اوزان لاردان بیر ی قوپوزون دیلله ن دیره رکن بؤیله دئدی :

آغری داغیندان ائنیب ساوالاندان کئچن ای بیت لر سهندی گۆرسه نیز بیزدن ده اونا سلام سؤیله یین قییمایین سالدیرین یادلارا ، جانان کئچن ای بیت لر توران لا خزره جوشان آراز ، قلام سؤیله یین ...

بایجان قاراجیق قاشقای آتین مینیب بوزقوردا بیرلیک ده کاروانین اؤنونه دوشدولر . چوخ گئتدیله آزگئتدیله دره تپه دوز گئتدیله بوزقورد ایله بایجانا یار گئتدیله . چاتدیله بیر قالایا . دمیر قاپی دربند میثالی . هورولوموش اوجا داش دوورلی بیر هئیت لی قالا . قالا قاپیسی آچیلارکن تاجیر گئییم لی بیر سورو یوک یاپلی ، دوه لرله ایچری گیردیله . قافیله بیر کروانسادا قوناقلارکن بوز قورد آپاردی بایجان اهریمن لر قالا سیندا ، قاپی سی قیفیل لی برباغا . باغدان حزین بیر آواز قولغا چاتیردی . بایجان یاخین لاشدی گۆردو آذرین سسی دیر . نیسگیل لی دویغولارین ماهنی ائدیپ یاردان ائل دن آیری دوشدویون دن اوخویوری . جان ائوین دن سئودی یی و مورد وئریب مورد آلمادیقی بایجان دان نغمه لر سؤیله ییری . بایجان باغین دووارینا کمند آتیب اؤزون یوخاری چکمک ایسته سه ده کمند آلولانیب کولو قالدی . بو باغین سئحیرلی اولدوغون آنلادی . قاراجیق قاشقای آتین چاپاراق چاتدی یولداشلارا . سؤیله دی : " گۆردوز بیرگون اولدو گلمه دیم ایکی گون اولدو بوز قوردا گلمه دی ، قارا

یئتیپ قیلینچ چکیب اونلاری قیرماق ایسته رکن اوغوز پهلوان لاری دادلارینا چاتدیلار . بايجان لا چی یین به چی یینه وئریب ساواش آچدیلار . قیلینچ لار چکیلیب اوخلار یاغدیلار . آتلار کیشنه رکن جان قورخوبیلمه یین اوغوزائل لری ی نین دؤیوشجول ای ییت لری دومانلارسالیب هره بیرهریمنی اؤلدوررکن قانلارینی گوئیه فیشقیرد یب ساعتلارلا دؤیوش داوام ائتدی . تکجه بیر قالمیشدی کی نه آذر اونون الیندن گله بیلیردی نه بايجانین اوخلاری اونا اثر ائدیردی . جنگاورلر اونلاری دومانلار ایچره گؤرسه لرده بوگئجیشمه نین و یئنیلمز لی یین سیریرینی هله بیلیمیردیلر . بو آرادا بوزقورد او قارا دونلونون گؤزلیرنده الماس کیمی پارلایان بیر ایشیق سئچدی . یورویوب مئیدانا گیردی وقارا دونلونون نون اوزگؤزونو هدف توتوب پنجه لیرینی سالدی اهریمن یین گؤزلیرنه و اونلاری یئرین دن دیدیب قوپارارکن قارا دونلو ضربه لر ائدیرسه ده گؤزلی بولور کیمی سینیب تیکه پارچا اولدو . ائل ظفر چالدى آما بوزقورد قانلارو یارالار ایچینده سون نفس لیرینی چکه رک بايجانا آنلاتدی کی کوچوچوک یاورولارینی ، بسله نمک اوچون قورد لار سوروسونه تاپشیرسین . هاوا بوزاریردی کی بوزقوردا

اؤلوم قالیب گلدی آما تورک ائللرینده ابدیته قَدربوزقوردلاریشایاجاقلار . بايجانین گؤزلی قان یاش ایچره ایدی کی ای ییت لر چاتاراق اونلارین سردارلاری اوختای لا آیدینا خبر وئردیلر هوندور بیرداغین اته یینده بوزقوردو توپراقا وئره لر . سحرائرکن ، ای ییت لر باغا گیرمه دن بیر گور چایین کناریندا دینجه لیب یارالارینی باغلارکن گوئیده یوزلر قارانقوش گؤرونودو . بیر قوندو بايجانین چپی نینه ویوزلری بیر سالخیم لی بؤیوک قامتلی سویدآغاجی نین قول بوداغینا . بايجان یئریندن قالخیب قوشلارا ساری گئتدی و گؤردو چای دابیرخنجرلی بالاجا قارا بالیق گوی دن هله کؤچمه یین آى لا دانیشیری . بالاجا قارا بالیق دینزه گئتمک دن دئییری و اؤزگور یاشاماغ اوچون نه تهلوکه لری آتلاتماق لازیم دیر . اودئیردی : " اؤلوم هرآن منی جایناغینا چکه بیلر آما اؤنملی اودور کی منیم یاشاماغیم یا اؤلوموم خالقین سعادتینده نه قدر رول

له یانان ووقارلی ای ییت . ال ال اوسته قویوب اوتورماقدان بیر زاد چیخماز . اژدهانین اؤلوم جارلایان و آلاوپوسکوره ن باشینی قوپارتمایینجا سن بو سحره غالیب گلن مه یه جک سن . آما اونودما کی اونون باشی یئره ساوریلینجا اونلارچا قارا دونلو سیلاحلی اهریمن ظاهر اولاجاقدیر . تک باشینا اونلارلا قارشى قارشى ساواشماق مومکون دئییل . هالای پوزان و دلی دولو یاراقلی یولداشلار لازیم . اژدهانین لئشین دن توره ن اهریمن لر اؤلمه یینجه بو بوللور حصارلار سینمایاجاقلار . " بونلاری دینله یین بايجان ائله ساندی هر گؤردویو و ائشیتدی یی یوخوکیمین ایدی . آما باش قالدیراندا مَلک لرین قاناد قانادا چالیب اوچمالارینی گؤردو . اوره یی دولدو ، گؤزلی یاشاردی و غملى – غملى بو سؤزلی اوازلا مَلک سیمالی آذرخاتونا اوخودو :

دنیزین اولدوزو گؤیلرین نورو

بولاق گورمه دیم گؤزلیرنین دورو

داغلاردا مارال لار اولوبلار سورو

اصلان تک یورویوب گلیرلر گؤزل

ایکی گون اولدو اوچ گون ، نه بوزقوردان خبر اولدو نه بايجان دان . ای ییت لر سیلاح لانیب ساواشا گئتمه یه قرار قویدولار . تورک ائللرینده بیر دده بابا سؤزو وار دئییه ر " سیلاحسیز ائل ، چیپلاق قادین دئمک دیر . " اونون اوچون ده یاراق لانیب قورشانیب دمیر ناللی یئل تک قوشان آتلاریلا چاپماغا باشلادیلار . آتلارین آیاقلاریندان قیغیلجیم قالخاراق توز دومان هر یئری بورودو . اونلار هله چاتمادان بوزقورد گؤردو بو اژدهایا باتماق اولموری و بايجان قان تر ایچره بوتون دؤیوش و چابالاری لا اونون جانین آنامیری . بوزقورد بیر یول تاپیب اژدهانی قَصَب لن دیره رک دالیجا سالیب ، بیر اوچوروما ساری یولا دوشدو . هر ایکسی قاچاقچا دا بوزقورد دوش ها دوش ده آیق ساخلادی آما اژدها تووون آننامییب اوجا بیر داغدان دره یه دوشوب پارام پارچا اولدو . بايجان ماجرانى یاخین دان گوره رک گؤردو اونلارچا قارا دونلو اهریمن ، اوزاق لاردان قارا بولود کیمی اوزه لرلینه چؤکورلر . بايجان قاشقای آتین چاپیب بوز قورد ایله بیرلیک ده باغا ساری گؤتورلن دیلر . اهریمن لرده

دیر کی اوزاقدان اوزون هۆزوک لوبیر قادین کیمی گۆرسه نیر . " بايجان اونا گۆردویو بالاجا قارا بالیقدان دانیشدی و دئدی : " اودالغانین گۆزه ل بیر قادینا اوخشارلیغینی منده دویوب گۆرورم و اول- اولمایا قیرمیزی بالیقین لارایله او دالغا قیز ، بالاجا قارا بالیقین یولونو دوام ائده ن لردیلر . "

کاروانچی لار بوتون ایضطیراب لارلا اهریمن لرین قلاسیندان و یوردوندان دیشاری چیخارکن اوختای ایله آیدین آتارینا مینیب ظفر موشتولوغو وئرمک اوچون اوغوز ائلرینه ساری چنلی بئل لی داغلارا دیرماشدیلار . سهنده چاتارکن اونلاری گۆزله یین بیر قارانقوش قارقالارا دئدی کی یولداشلاری اولدوزلا یاشارا خبر وئرسین لر کی آذربایجانین ظفرینی، قازان خاننا چاتدیرسینلار و اوزانلار قوپوزلارینی چالماغا باشلاسین لار .

خان یم هئی داها نه دئییم کی قازان خان بو ظفری قوتلاماق اوچون شن لیک اعلان ائتدی و خزردن باشلایب " دماوند " یین سینیرلارینا قَدَر، بوتون تورک ائلری شن لی یه باشلادیلار. قازان خان بیر بویوک اورد ایله یولا چیخاراق آراز اوسته قورولموش کۆرپو اوزه رینده آذرایله بايجانی باغرینا باسیب اونلارین ایفتیخارینا بوتون اوغوز تورپاقلارینی آذربایجان آدلاندیردی . خان یم هئی بیرده دئییم کی هامی گنده رکن اوختای دا گئتدی آیدین دا . قارا ساچلی آی پارایا اوخشیان او دالغادا گئتدی . آذرختون ایله بايجان خان دا کۆچدو. آما آذربایجان توپراقی تاریخ بویو قالاراق یاشارلیقا قاووشوبدور .

آذرای ۱۴۰۰

اوینایا بیلر . " بايجان ایسته دی بالاجاقارا بالیقی سۆزه توتا کی گۆردواو درین لره جومدو و بالاجا بیر قیرمیزی بالیق آردیجا گندیری. قارانقوش لار اوچدولار و چیی نینده اوتوران قارانقوش آیریلیق نغمه سی سؤیله ییب سمادا قاناد آچدی . چای ایسه کئچمیش دن ایندی یه جان گلیب ، گله جه یول دؤیوردو. نییه کی دنیزه چاتماغا بالاجا قارا بالیقا یاردیم ائتمه لی ایدی . اوختای بايجانا یاخین گلینجه کیشنه یین آتار اونلاری سسلیردیلر . اوختای لا بايجان دوروب گلرکن آیدین اونلارا توش گلیب بايجان اونلارا دنیزدن و بالاجا بیر قارابالیق لا قارانقوش لاردان سۆز آچدی . ای ییت لر یولا دوشوب باغا ساری گئده رکن بیر جنت گۆردولر . شلاله لردن شراب آخیب مارال لار اویناشیردیلار . هریان یام یاشیل و آل الوان مین لر رنگه چالان گول لر اوزه رینه قونان آری لار پتک لره بال داشی بیردیلار و بوللور حصارلارا گونش ووردوقجا پارلیتی لاری یوزلر آغاج ، یول گئدیردی . بولبول لر، سئیره لر چَچ چَچ ووروب قیزیل آملالار بوداق لاردا گولوردولر . بايجان ، هایدی دئییب یولداش لارلا بیرلیک ده بوللور حصارلارا قارشی عمود ، سونگووقیلینچ ایله یوروش ائتدیلر . حصارلار بیربه بیرپاره پاره اولوب خیرها خیریره ساورولارکن هر سینمیش پارچا بیر بایقوشا چئوریلیب گۆیه اوچدو. دوستاق اولموش قادین لار و آرککلر اؤزگورلویه قاووشوب تورک ائلرینه آلقیش لار یاغدیدیلار . اونلار هامیسی قوتولوش هارایی چکیب ویداع ائدره کن گیزلینده دؤیوش آپاران ائلداش گنج لرینه قاتیشماق اوچون یولا دوشدولر . آذرله بايجان دا سینه سینه یه وئریب قول بویون اولدولار . پهلوان لاردا شنلیک ائدیب رقصه باشلادیلار. بیر گئجه اورد دینجه لرکن سحر اولجاق آتاریندان یوک یاپی آچیب یئنه تاجیر قیلینا دوشوب کاروانسارایا ساری یول آلدیلار . صاباحکی گون یولا دوشه رک بیر کۆرپودن کئچه رکن آذرختون چایا باخیب یوزلرجه بئلینده خنجر، قیرمیزی بالیق لار گۆردو کی بیر دالغا دالیجا سوزولوب اوزورلر . آذراونلاری بايجانا گۆسته ره رک دئدی : " خیردا بالیق لار دسته دسته قورخمادان سیلاحا بورونوب بو گور چایدا چیمیرلر. منیم سۆزوم اوآردی کسيلمز دالغا دا

مئشهلره قاچمیش دشمن قوهلر هر آن اونلاری گۆره بیلردی. دوشوندوکلریندن احتیاطلی اولماق اوچون چوخ وخت سورونه-سورونه او اراضیلری کئچیردیلر. مئشه قالینلاشاندا آیاغا قالخیب یئریردیلر. اونلار دره نین دیبیله گندیردیلر. قفیل خیشیلتییا یوخاری بویلانان نبی باشینی قالدیریر، دره نین آشاغیسیندان خبرسیز ایرلییه گئدن سنایئرلی (تک تیر انداز) ارمنینی گۆرور، قفیل دایانیب ایله آرخایا اشاره ائدیر. اونون گئتدی سمته دوغرو، درنن ایچیله اونو تعقیب ائدیلر. نبی احتیاطلا دشمنین آرخاسیندان گلنلرین اولوب-اولمادیغیندان امین اولماق اوچون یوخاری قالخیب. و آرخادان گلن بئش-آلتی ارمنینی ده گۆرور. آشاغی دوشور. نادره :

-قارشیداکی تک تیراندازدیر، آرخاداکیلرین ایکیسینده سلاح وار .

نادر :

-اوشاقلارا خبر وئریم. ساکت و سسسیز آرخالارینجا گئدجیک. اول بیلسین قارشیدا دسته وار، بیرلشمک ایستیرلر .

-الترینی تریتمه یه امکان وئرمیک. ائله بورداجا ...

-سلاح سسینه دویوق دوشه بیلرلر. من او تفنگی اونون الیندن آلاجاغام. - نبی قاباقدا گئندی گۆستریر .

-احتیاطلی اول .

-اونلارین هئچ بیرینی نظارتدن بوراخمایین. ال-قول آجسالار چارمیز یوخدور، ایشلرینی بیتیرمیلیک. اوشاقلارا خبر وئر .

نبی احتیاطلا، دره آشاغی سرعتله تک تیر اندازا دوغرو گندیردی. قفیل تپجیک دوزنلییه ساری آچیلاندا ارمنی دایاندی، تفنگی یئره قویدو. نبی بو فرصتی الدن وئرمهدی. اونو چکیب دره یه سالدی. البیاخا اولدولار. نبی گوج-بلا ایله قولونو اونون بوغازینا دولاییب وار گوجویله سیخدی، دشمن مقاومت گۆسترسه ده، نبی عهدیسیندن گلدی. قفیل قارشیدا یوخا چیخمیش تک تیراندازی گۆرمهین ارمنیلرین تشویشه دوشدویونو گۆرن نادرین دسته سیندکی دؤیوشچولر گۆز قیریمیندا حرکت کئچدیلر. ارمنیلردن بیرى افشاری آغیر یارالامیشدی. بیچاق علینی کسمیشدی، اونون یاراسینی تئز باغلایب، دشمنلرین اوستلرینده کی خمپارالاری و سلاحلاری گۆتوروب ایرلی یئریدیلر .

ایگید نبی

İGİD NƏBİ

سالاتین احمدلی

SALATIN ƏHMƏDLİ

حربی خسته خاناندا اولان یارالیلاردان بیرى ایگید دؤیوشچوموز قلی اف نبیدن بحث ائدیردی .
...نبین اولدوغو بؤلمه شر قارشینا یاخین دشمن قوهلرله اوز-اوزه گلیر. دشمندن آزاد ائدیلن پستلاردان، حربی حصه لردن پرن-پرن دوشموش سلاحلی ارمنی بیرلشمه لری مختلیف یئرلرده گیزلنرک، جبه نی یاریب ارمنستان اراضیسینه کئچمک اوچون چالیشیردیلار. او دسته لردن بیرى ده نبیگیلین بؤلمه سیله قارشیشیر. اونلار آلدیقلاری بیلگیلره اساساً مئشه ده ارمنی بیرلشمه لرینین اولدوغونو بیلیردیلر و اونلاری ضررسیزلشدیرمک اوچون او استقامتده حرکت ائدیردیلر. مئشه نین گیره جیینده فرمانده (فرمانده) اونلاری دسته لره بؤلور :

-هامی بیر یئرده حرکت ائلمه سین. پوسقویا دوشه بیلریک .

نبین دسته سی ساغ طرفدن یولا دوشور. تکم سئیرک مئشه ده یئریمک ده قورخولو ایدی. جانینی گۆتوروب

نبی گیلین دسته سیندن آیریلان فرماندهین بۆلمه سی داغلمیش کندین یاخینلیغیندان مئشه یه گیرمک اوچون دستهنی ییغدی. همین کندین خارابالیقلاری آراسیندا گیزلنمیش ایکی ارمنی آرایکله لئوون هانسی کی، اونلار ارمنی دسته لریندن آیریلیب ایکیلیکده گیزلینجه، سس-کوی اولمادان ارمنستانا طرفه گئتمک فکرینده ایدیلر، اونلاری گۆردو. اونلارین مقصدی ارمنی حربی بیرلشمه مئشه یه گیرندن سونرا خارابا ائودن چیخیب آرازا دوغرو یول آلماق و او طرفدن ارمنستانا کئچمک اوچون یول تاپماق ایدی. اما آذریایجانلی دؤ-یوشچولری گۆروب یئئیدن خارابا ائوین زیرزمیسینه قیسیلدیلار :

-ایزیمیزه دوشوبلر .
 -گۆرونور .
 -باندیق .
 -اؤزوموزو دسته یه چاتدیراق .
 -باشقا چارمیز ده یوخدور .
 -بونلار دا مئشه یه ساری گلیرلر .
 -ایزیمیزه دوشوبلر .
 -محو ائدجکلر بیزی .
 -چاتدیراق اؤزوموزو دسته یه .
 -چوخدان یوخلوموزو دویوبلار. ساغ بوراخماز بیزی او
 آدم یئین .
 -لبنانلینی دئییرسن؟
 -وحشیدی او .

نبی گیلین دسته سی وئرلن امره اساساً مئشین قورتاراجاغیندا دایاندی .

-اوشاقلار گلنه کیمی گۆزلیک. اونا کیمی دینجلین، اما احتیاطلی اولون .

نبین سۆزو آغزیندا قالدی. افشار دوزنلییه آچیلان اراضیده اولان آدمملاری گۆردو :

-قباغا باخین .

نبی اونون گۆستریدی سمته باخاراق :

-دشمن اولمایا؟

نادر :

-گئدیم باخیم .

نبی :

-اولماز. فرمانده گل سین .

-بونلار حرکتده دیر، نسه گۆروب لر یقین .

نبی :

-اولا بیلسین. اما احتیاطلی اولاق .

-گئدیم باخیم ...

-اؤزوم گنده جه یم .

-اولماز، فرمانده. - اورخان ایرلی یئریدی. - کشفیات

ایشیندن باشیم چیخیر. من گئدیم .

-سیزی تهلوکه یه سالا بیلرم .

-فرمانده، اونسوز دا بیز اطرافی گۆزدن کئچیرمیلیک.

بونلار کیمدی، نچه نفردی، نبی وار، اؤیرنک .

-فرمانده گل سین، اؤزوم گنده جه یم .

-فرمانده ی گۆزلمک داها تهلوکه لی اولا بیلر. بلکه او

طرفده بیزیم قوه لری گۆروب لر، دؤیوشه حاضر وضعیته

گتیریلیرلر .

نبی ناراحت بیر شکیلده همین سمته باخیردی .

اورخان :

-فرمانده، ناراحت اولما. من تئز دؤنه جه یم .

بیر گۆز قیریمیندا گۆزدن ایتن اورخانین حیاتی اوچون

ناراحت اولان نبی گئرییه - مئشه یه ساری باخیردی :

-هارادا قالدی بونلار؟ ایندییه کیمی گلمیدیلر .

-اولا بیلسین اونلار دا بیزیم کیمی دشمن قوه لرینی

گۆروب لر .

-آتش سسی گلمه دی آخی. هئچ نه ائشیتمدیک .

-فرمانده، بعضا سسلری مئشه اودور، ائشیدیلمز اولور .

-بو اورخان گل سین گۆرک ...

- دوغرو دئيريك. گليرلر. مئشه يه گيرميش اولارلار ...
 تئر جديلشدى :
 - هانسى استقامتدن؟
 - دئيه سن يئر ييميزى بيليرلر، بو استقامتدن. كند
 طرفدن. مئشنين گيرجينه ييغيشيبيلار .
 - قوه چوخدور؟
 - ، بلكه ده چوخ اولار. - آرايك يالانينى بؤيوتدو: - لاپ
 ايرلى يئر ييديم، سايديقلاريم بو اولدو، اطرافدا دا
 گۇرونوردولر .
 تئر :
 - هامسى بير استقامتده گلير؟
 - بلى، يئر ييميزى بيليلر كى، قوه بيرليكهده حركته

- اونا ياخشى خبر آپايريق. دئيرسن عسگرليكهده اولاندا
 كشفياتچى اولموشوق. مقصديميز قاچماق اولماييب،
 احتياطلا آر خادان گل ميشيك .
 - سنين ده بو يالانلارين اولمايا .
 - بو بلانين ايچيندن ساغ-سالامات چيخماق
 ايستيرسنسه هر شئيه حاضر اول. گيرك مئشه يه. تنز
 اول .
 ارمنى آرايكله لئوون تنگنفس اؤزلرينى دسته يه چاتديراندا
 هر كس اولارلا باخيردى. لئانلى تئر اولارى گۇروب
 مسخره ايله دئدى :
 - آيى گۇردونوز؟ قاچيب جانينيزى قورتارماق
 ايستيردينيز، اجلالار؟

كئچيب .
 تئر آرايكى آياغييلا گئرى ايتلهدى :
 - دئدين كيمي اولماسا اؤزونو اؤلموش بيل. - سونرا
 يانينداكى لئانسيلى حربييه سارى چئوريلدى :
 - پوچا، منه خبر گتير .
 - اولدو، فرمانده .
 پوچا لئوونون بوينوندان ياپيشدى :
 - گۇردويون استقامتى گۇستره جكسن .
 لئوونون اونونلا گئتمكدن ساوايى چارهسى قالمادى. اونلار
 خيلى واخت سونرا دؤندولر. پوچا :

آرايك اؤزونو اونون قارشيسينا ييخدى :
 - آند اولسون الله ا، يوخ من ده، لئوون دا قارارا آلميشديق
 كى، آرخا يلا گلک، بيز توركله ووروشوروق، نولار، نولماز. بو
 يئرله بلديك .
 تئر هيريلدادى :
 - نولدو بس؟ تورك يئر يينه آيى چيخدى قاباغينيزا؟
 آرايك :
 - توركلر گلير آر خادان، مئشه يه سارى .
 تئر اونون باشينين اوستونو آلدى، سلاحي بوغازينا
 ديرهدى :
 - چكيب ديلينى چيخارارام. كؤپك اوغلونون ...
 لئوون اؤزونو قاباغا آتدى :

فرماندهین ده اوزونده تبسم گۆروننده نادر يولدا ارمنيلرين بير دستهسینی نئجه ضررسيزلشدیردیكلرینی دانیشیردی .

-واخت کئچیر. گلدینیز کیمی دؤنون. استقامتی دیشیریک. آرخادان اونلارین یولونو باغلا یا جاغیق. بوردا قالان قوهلر مئشه دن چیخماق ایسته ینلرین قارشیسینی کسه جک. نه آرخایا، نه ایرلییه یئریمه یه امکان وئرمیین. -اولدو، فرمانده .

-صبح تئزدن هجوما کئچجیک .

نادرله سامر آرتیق فرماندهین امرینی نبییه چاتدیرمیشدی. وئرلین معلوماتلارا اساساً صبح چاغی هجوما کئچن دؤیوشچولریمیز دشمنین خیلی قوه سینی محو ائتدی، تئر ده باشدا اولماقلا سککیز ارمنینی اسیر گؤتوروب مئشه دن چیخاراندان آرتیق گونورتا ایدی. یاغیش یاغیردی ...

آخشاما یاخین نبینین رهبرلیک ائتدی حربچیلر حربی تکنیکا و ماشینلارلا تتر استقامتینده حرکت ائدیردیلر .

دشمنین آغیر چاپلی تفنگینی - هانسی کی، مئشه ده ارمنیدن غنیمت کیمی گؤتورولموشدو - نبی اؤزویله گؤتورموشدو، دشمنی اؤز سلاحلاریلا محو ائدیردی .

بو استقامتده دؤیوشلر داها آغیر، داها قانلی اولموشدو. ارمنی دستلر مزدلو عسگرلر ایدی، ساققاللی، اورتا یاشلی، حربی حاضرلیقلی ایدیلر. تتر بویو ایکی بؤلوک خصوصی تعیناتلیلاریمیز ارمنیلری دارماداغین

ائتمیشدیلر. دؤیوشچولریمیزه اؤتورولن معلوماتلاردا او پستلاردا ۴۰-آ یاخین آدامین اولدوغو بیلدیریلسه ده دؤیوشه گیررکن دشمنین ۳۰۰-دن چوخ جانلی قوه وسیله اوز-اوزه گلمیشدیلر. دوققوز ساعت یاریم داوام ائدن دؤیوشده خصوصی کشفیاتچی گروهلاریمیز دشمنین ۲۲ پستونو، ۳۰۰-دن چوخ جانلی قوه سینی محو ائتمیشدی. تتر بویو ارمنی پستلارینی یوخ ائدن، اراضیه صاحب چیخان دؤیوشچولریمیز آراسیندا شهید نبی و اونون سلاحداشلاری دا واردی ...

-بؤیوک بیر دسته دیر. حس اولونور کی، ایزیمیزه دوشوبلر. هله مئشنین کناریندادیرلار. دئیسه سن، هجوما حاضرلاشیرلار .

-بیز ده اونلاری قارشیلایاق .

-اونلارین دئیسه سن ائله هامسی بو استقامتده گلیر .

-تئر اولون، گلدیکلری استقامتده مدافعه یه کئچین .

دشمنین ایکی تک تیر اندازی و آر پی جی وورانی حاضر وضعیتده گتیریلدی ...

اورخان همین واخت آرتیق کشفیات خبرینی نبییه چاتدیرمیشدی. اورخانین گندیب قاییتماسی بلکه ده هئچ او قدر واخت آپارمامیشدی، اما هر دقیقه نبی اوچون بیر ایله برابر اولدوغو اوزونده کی تشویشدن حس اولونوردو . اورخان تنگنفس :

-دشمن دویوق دوشوب، غرب استقامتینده استحکام قورورلار. عسگرلر او استقامته یئرلشدیریلیر. بیر آر پی جی ده وار .

-بؤلویون بیر حصه سی او طرفده دیر. یقین کشفیات آپاریبلار، دویوق دوشوبلر. بو خبری چاتدیرمالیق. نبی رادیوقبول ائدیجینی (بی سیم) ایشه سالدی و قفیل ندنسه دایاندی ...

نبی نادری چاغیردی :

-بونو یئرلی-باتاقلی فرماندهه چاتدیرمالیق. دینله ین اولاییلر. خبری اؤزوموز چاتدیراق. بو استقامتدن آر-خادان بیز هجوما کئچریک، پلاندان خبریمیز اولسون. یولا دوش .

نادر گلدیکلری یوللا سامرله بیرلیکده فرماندهین اولدوغو یئر چاتاندان، فرمانده ناراحت اولدو :

-نسه اولوب؟ هانی اوشاقلار؟

-اوشاقلار ساغ-سالامادیر، فرمانده. خبر وار .

نادر مسله نی فرماندهه خبر وئرنده گیزیر سلیمی گولمک توتدو :

-نیه گولورسن؟

-بئله چیخیر کی، بیز کشفیات گروهو گؤندرمیشیک.

ساغ اول سنی، ایگیدیم نبی .

بیر دؤولت تک اوجالیرسان،
بیر گونش تک نور ساچیرسان،
بیر مودریک تک قوجالیرسان،
قوجا بابام آذربایجان .

آذربایجان

اوزون ایللر بون دان اۇنجه
پایتاخت اولدو اولو گنجه .
نلر چکدی بو شهریم
موساواتا یئر وئرینجه؟
محمد امین، سن اول امین،
قالخان بایراق بیر ده ائتمز .
ابدی دیر عمللرین،
یانار گونش بیر ده سؤنمز .
اونوتمادی سنی میللت،
اولو اۇندر، اولو اۇندر .
مفکوره نله دؤولت یاشار،
اولو اۇندر، اولو اۇندر .
رسول زاده هارایی دیر،
جومهوریت بایرامی دیر .
دؤولت چی لیک بایرامی دیر،
بایرامینیز چوخ موبارک

وطن بایاتلاری

من عاشیقم آرانا،
هم میله، هم شیروانا .
یول دوش دو آبشثرونا،
عبادت وار قرآنا .

عاشیقم ائل - اوبایا،
مهر سالدیم قوبایا،
چاغیردیم یاخین دوستو،
باکیم چاتدی هارایا .

چرز لر دادا-دادا،
یول گئتدیم اوردوبادا،
گؤیگؤلؤ گؤردوم بوردا،
خزیریم دوش دو یادا .

شعیریمیز - شاعیریمیز ŞEİRİMİZ - ŞAİRİMİZ

وقار احمدن وطن شعیرلری

آذربایجان

آذربایجان - عشقیم منیم،
قره نفیلیم، یاسه مه نیم .
ان عطیرلی گولوم منیم،
نووروز مئه لی بیر سمیم .
اوغوز یوردوم، اودلار ائلیم،
سنه مین یول من جان دئدیم .
«یئر ده گزیم، گؤیه گئدیم؟»
سنینله ییم، آذربایجان .

ایستیقلاال دا تک جوجوغوم،
چنلیبئل لی قوچ اوغوزوم .
رؤوشن اوغلون، نیگار قیزین،
آذربایجان، آذربایجان .

محمد امین بیر اۇندردی،
تاریخیمی او دؤندردی .
پیس گونلره سینه گردی،
بایراق ائتمز، آذربایجان .

چوخ چکمیسن لووغالاردان،
قاریل دایان قارغالاردان .
الله قویسا قوووغالاردان
قالیب چیخار آذربایجان .

آرزولاریم چین اولمور،
ایچین-ایچین دولورام .

حیات بیزی ترله دیر،
اومیدیمیز چرله دیر،
کین-کیدورت بیلمریک،
هر نه وارسا دیل ده دیر .

خیالیم سیاحت ده،
الیریم اطاعت ده،
گنجه-گوندوز اولورام
الله ا عبادت ده .

یول دوش دو باغیمیزا،
اود دوش دو جانیمیزا،
ایستی قومدا گزیردیم،
گۆز دوش دو شانیمیزا .

انجیر، اوزوم قورویور،
قلبیم هر شئی دویور،
نسلیم، کۆگوم، اجدادیم،
بو تورپاق دا اویویور .

نفتیم قارا قیزیل دی،
مشعلیم ده قیزیندیم،
ایچمه لی سو گزیرم
بو مسئله اوزون دو .

هر نه وارسا ائلین دی،
شعریم دوغما دیلیم دی،
دئمیین کی، آ دوستلار،
ووقار احمد دئیین دی .

یول گنڈیردیم تبریزه،
سیزدن دوشر کیم بیزه؟
خزردن سو آپاردیم
شاه گؤلونه سپمه یه .

«حیدر بابا» داستانیم،
شهریار «گولستان» ایم،
علی اغا واحد منیم،
شعر یازان سلطانیم .

یول دوش دو اردبیله،
راست اولدوم شیرین دیله،
روبابه نی دینلیم،
او خوردو «قاراگیله» .

یول گنڈیدیم قارا باغا،
قویمادیلار قاباغا،
اؤز دوغما وطنیم ده
من دؤنموشدوم دوستاغا .

یول باشلادیم گؤیچه یه،
دؤنوب اؤزگه اولکجه یه،
علسگر اسیر دوشوب،
چکیلیمیشیک کؤلگه یه .

یولوم دوش دو بازارا،
دوشدوم آزار-بئزارا،
بورا پول سوز گلیرکن
کاش گنڈردیم مزارا .

چکیلیمیشم خلوته،
الله یملا صحبتته،
جهنمه گنڈیرم،
یوخسا کی، من جننته؟! .

سعادت تی قوورام،
اؤز-اؤزومو یورورام .

آذربایجان بایاتیلاری

بو یولدان اوتن یاخشی،
گئیمه یه کتان یاخشی.
گزمه یه غربت اولکه،
اولمه یه وطن یاخشی.

سو گه لر آرخا، هارای!
توکولمز چارخا، هارای!
ایگید غربته دوشسه،
چاغیرار آرخا، هارای!

دردیم ائله جار هارای!
قارا گونوم وار، هارای!
یاد اوبا، قریب اولکه،
کونول ایستر یار، هارای!

سوراغین قارغادان آل،
حاییفین دارغادان آل.
غربتده یار خبرین
بیر آتی یورغادان آل.

بئله دیمی غربت ائل،
ایگید اوغول، غربت ائل.
آدامی تئز قوجالدیر
قریب اولکه، غربت ائل.

جیران، چوله دولان گل،
سونام، گوله دولان گل.
یاد اولکه ده دوزمه سن،
بیزیم ائله دولان گل.

آرازا گه می گلدی،
من دئدیم، هامی گلدی.
سن آغلا، آی گوزلریم،
آیریلیق ده می گلدی.

گه می گلدی، یان گلدی،
ایچینده بیر جان گلدی.
وطن حسرتی چکدیم،
گوزلریمه قان گلدی.

قوی گئدیم یوردا منی،
تاپشیرما قوردا منی،
گوزو یولدا قالان وار،
اولدورمه بوردا منی.

عزیزیم کتان یاخشی،
گئیمه یه کتان یاخشی.
غربت یئر جنت اولسا،
یئنه ده وطن یاخشی.

عزیزیم سوزه قالدی،
بیر شیرین سوزه قالدی.
یاد قووولدو داغلاردان،
اٹل-اوبا بیزه قالدی.

داغلاردا تلام قالدی،
بیچمه دیم، للام قالدی.

داغیلسین غربت اولکه،
اوردا بیر بالام قالدی.

باغچادا باریم قالدی،
درمه دیم، ناریم قالدی.
اوزوم یاد ائله دوشدوم،
وطنده یاریم قالدی.

آرازدا آخار قالدی،
ترلان اوچدو، سار قالدی.
ائلیمدن آیری دوشدوم،
گوزلریم باخار قالدی.

گئتدی آر خا دولاندی،
سولار چار خا دولاندی.
دوشمن ائلین گوجوندن
قور خا-قور خا دولاندی.

آراز گلدی یان آخدی،
دیبیندن مین جان آخدی.
وطن ساری باخاندا
اورگیمدن قان آخدی.

قارداش گل، آی قارداش، گل،
قارلی داغلاری آش، گل.
غربت ائلدیر، کیمسم یوخ،
توکور گوزوم قان-یاش، گل!

آغریدیر یارا منی،
طیبیب یوخ یارا منی.

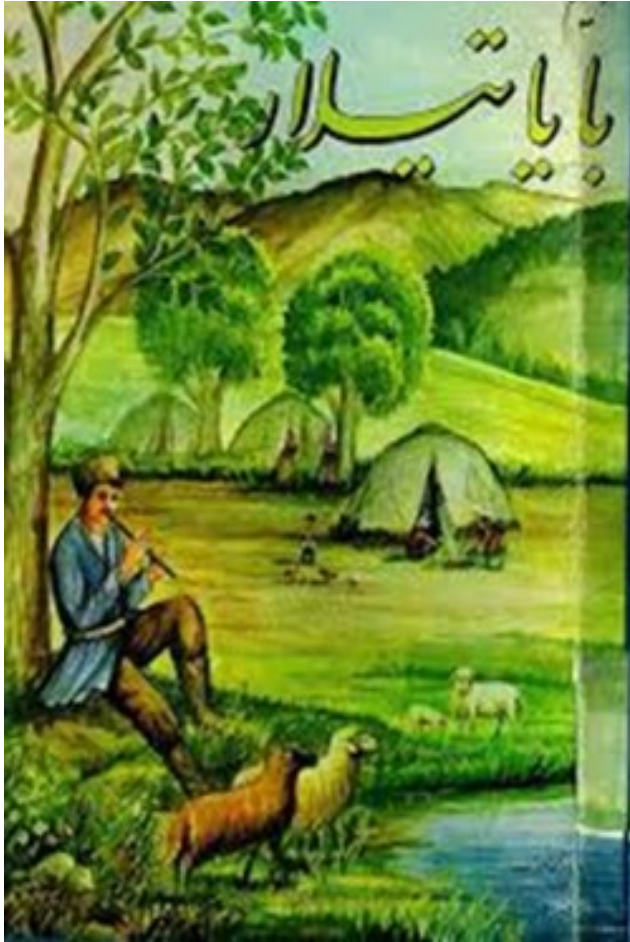
بوردا بیر کیمسنم یوخ،
یئتیرین یارا منی.

توتمادی داغلار منی،
بولبوللو باغلار منی.
غریبه م، بیر کسیم یوخ،
تکجه یار آغلار منی.

بو یئرلر تالا یئری،
بورج یئری، قالا یئری.
قیامت او گون قوپار،
اٹل کوچه، قالا یئری.

عاشیق، قارا یاخشیدی،
گئیسن قارا یاخشیدی.
غربتده دولانماقدان،
گئتسن گورا، یاخشیدی.

داغلار مارالا قالدی،
اوتو سارالا قالدی.
سرین چئشمه، گوی یایلاق
یئنه مارالا قالدی.

بو داغلار بیزه ساری،
 دولان گل بیزه ساری.
 غربنده قالان جانیم،
 چکرسن یوز آزاری.

عزیزیم کتان ساری،
 آغ ساری، کتان ساری.
 چیخایدیم شاه داغینا،
 باخایدیم وطن ساری.

واریمدیر درد آزاری،
 آغلاما ائله زاری.
 یولوم غربته دوشدو،
 چکیرم ائل آزاری.

عزیزیم مزه قانلی،
 می قانلی، مزه قانلی.
 قورخورام جاوان اولم،
 یوردومدا گزه قانلی.

عزیزیم دوزه قانلی،
 سورمه چک گوزه، قانلی.
 قورخورام قریب اولم،
 یئریمده گزه قانلی.

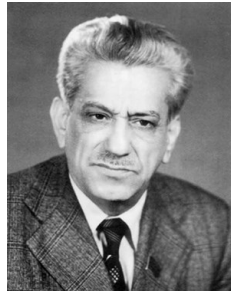
گزدیم داغی، آرانی،
 سئچدیم آغدان قارانی.
 وطن ویران اولسا دا،
 جنّت گوردوم اورانی.

عاشیقین اودو یاری،
 بایقونون اودو یاری.
 غربنده وطن توتدوق،
 اونوتدوق او دیاری.

شیروانین بوز داغلاری،
 باسیبیدیر توز داغلاری.
 یادینا دوشر آغلار
 غربین اوز داغلاری.

گزیریم سوز داغلاری،
 باغلابیب بوز داغلاری.
 هر کسه شیرین اولار
 اوز یئری، اوز داغلاری.

بختیار وهاب زاده دن شعیر لږ

دوشونجه

کال آلما کیمی بیر اوزو تورپاغا

دوشونجه

گوردوم کی

یاتیر هر اوتون آلتیندا دوشونجه

گویلرده فلک لږ دوشونور

یئرده چیچک لږ

گوردوم

دوشونور گولره قونموش

کینک لږ

تورپاق دا

آغاجلاردا

هر شئی یارانیب

وارلیغا چئوریلمه دن اونجه

باشدان - باشا، معنالی - معمالی دوشونجه

کیمسه بيله نمز تانری داغین یاشینی

دومان آلمیش آلتای لارین یاشینی

اوجور موشدور باشدان دوولت قوشونو

ثروتینه اوز چوورموش زامان هئی

قوجا تورکون دوشدوغو درد یامان هئی

دورد بیر یانا داغیلیمیش تورک سوی لاری

سونموش اوجاق چوکوب گنتمیش بوی لاری

درددی، درددی، آخار بوز قیر جای لاری

ساخلار ایچدن گیزلی امو گومان هئی

قوجا تورکون دوشدوغو گون یامان هئی

آغ آنینا، قارا یازی یازیلیمیش

یایلاردا دویون درنه یی پوزولموش

گلین نرین گور ساچ لاری چوزولموش

یادا قالمیش دیلر ائلدن آمان هئی

قوجا تورکون دوشدوغو حال یامان هئی

داغدان داغا چارپیپ گنتمیش دوغاننار

قایالاردا ایزی گالمیش آغ قاننار

اردولارا بویرو وئرمز ایلههام نار
 هاردا گالمیش سنلر بیخان فرمان هئی
 قوجا تورکون دوشدوغو درد یامان هئی
 خاراب اولموش بوخاراسی، باشکندی
 ماتم توتموش سمرقندی، داش کندی
 کندی سویلر توچر گوزدن یاش کندی
 نه اوزان وار، نه یازان نه شامان هئی
 قوجا تورکون دوشدوغو درد یامان هئی
 قازان باش گورت باتمیش، کیریل سورولموش
 منیم بادام گوزلو یاریم سورولموش
 قوهوم، قونشوم، بوتون واریم سورولموش
 بولونورمو سیبریا دا ایمان هئی
 قوجا تورکون دوشدوغو درد یامان هئی
 تورک ائلری بیر بیرینه یادلا نیر
 قازاق، قیرقیز، تورکمن، اوزبک آدلا نیر
 آذری تورک یانار ایچدن اوددلا نیر
 آنا یوردون ایچدن حالی دومان هئی
 قوجا تورکون دوشدوغو درد یامان هئی
 گنچن چاغلار یاتمیش ائلر آیلماز
 تارین چایی دوغرو یولا گویولماز
 هی سسلنیر آمو دریا دویولمتاز
 سیر دریا دا گالمیشدی درمان هئی
 قوجا تورکون دوشدوغو درد یامان هئی
 خزر جوشار، خبر سالار کورونه
 آخیب گندر کور سورونه سورونه
 ایدیله آغلار آلتون اردو یئدینه
 آرال دا اوز وارلیغینان پشمان هئی
 قوجا تورکون دوشدوغو درد یامان هئی
 آذربایجان، درد ایچینده بوغولموش
 سنونری دیار دیار گووولموش
 آغلا شاعیر، آغلا یوردون داغیلیمیش
 نرده قوپوس، نرده قیربغ کامان هئی
 نرده بویوک وطن، نرده توران هئی
 قوجا تورکون دوشدوغو درد یامان هئی

اوچماق ایسته بیرم، عصب لریمی
عصرین اوز کوکونده چکیب تاریمما
اوچماق ایسته بیرم، درد سریمی
درمانا یئتیرن ناغیل لاریما

غریبه دیر

آراز آخیر فریاد ائدیر
کوره باخمیش بالاجادیر
اما یامان هارای لیدیر
هشیر لیدیر
آراز آخیر جوشا- جوشا، داشا- داشا
قاقیلداشا- قاقیلداشا
سینه گریب گاه بو داشا، گاه او داشا
آراز آخیر نریلده یه- نریلده یه
«من ده واران، واران!» دئییه
آراز آخیر، کوره چاتیر
بیرله شیرلر
بوردا ایتیر اونون آدی
سوندان سونا آخان چایا
کور دئدیله
آراز دئییه ن هئج اولمادی
غریبه دیر، غریبه دیر!

موغام

داش اورکلرده یانیب داشلاری سیندیردی موغام
حاققا دوشمان اولانی حاققا تانیتدیردی موغام
نه گومان ائیله میسن بوندا کی طیلسیملری سن
کورو آهیله قوروتدو سالی یاندیردی موغام
سو چیلر کیمدی اورکلرده گوزل تون قالایا
نئچه قصدیم کونولی کسدی دایاندیردی موغام
دفن ائدین سیز منی زابل سه گاهین مایه سینه
دئییرم بلکه منی بیر گون او یاندیردی موغام
چوخ کیتابلار او خودوم ظن ائله دیم بختیارام
منه چوخ مطلبی آهیسته جه قاندیردی موغام

ایکی کور

بیر کور تانیرام، گؤزو کورسادا، اؤزو کور دئییل
بعضن غم اودوندا قورولسادا
عاغلینا حیسیسینه، او نان کور دئییل
گنجه لی گوندوزلو یازیر اوخویور
عاغیلی گؤزویله او گؤرور، دویور
آنجاق بیرى ده وار کور دئییل سه ده
گؤزو گؤرمور
دوستو گؤز اؤنونده اؤلدورولسه ده
گؤرمه دیم دئییر
یاخشی یا اورتاقدیر یامانی گؤرمور
او ساعاتا باخیر زامانی گؤرمور
فیکرینی حیسیسینی اوجادان دئمه ز
بعضن گؤردویونو گؤرمه ک ایسته مه ز
گؤزلی گؤرمویه ن کور دئییل هله
گؤرمه ک ایسته مییه ن کوردور، دئییرم
بئله موغاویله بئله جاهیله
حیاتین اؤزوره قوردور دئییرم

اوچماق ایسته بیرم

اوچماق ایسته بیرم، من، ائله اوچماق
قاناد وئرمه سه ده طبیعت منه
قوجماق ایسته بیرم، دونیانی قوجماق
وئردی بو آرزونو محبت منه
محبت قاناددیر گزیر هر یئری
اولمایان قدرتی او وئیر بیزه
گوزله گورونمه ین درینلیک لری
محبت گوستیرر گوزلریمیزه
محبت اوزومو درک ائدیم دییه
منی یئردن آلیب قالدیریر گوپه
اوچماق ایسته بیرم یالنیز زیروه دن
سئیر ائدیم بو گونو، اوتن چاغلاری
او قده ر اوجالیم، یوکسه لیم کی من
گورمه بییم یئرده کی خیردالیقلاری
اوچماق ایسته بیرم آرزو دالینجا
اوزومو سسله بییم، های وئیرن منه
خیالدان اوتایا من اوجالینجا
یئر منه دار گلیر، گوی وئیرن منه

اکبر رضایی (سسيز)
اردشير اوغلو (مولان)
حيات سنين اولاجاق دیر

چتینلیگه دۆزن اینسان
حيات سنين اولاجاق دیر
زحمتینی قات قات ائله
حيات سنين اولاجاق دیر

آغیر اوتور باتمانی گل
هر آن اوزونه قالدیر ال
قازما گۆتور داشلاری دَل
حيات سنين اولاجاق دیر

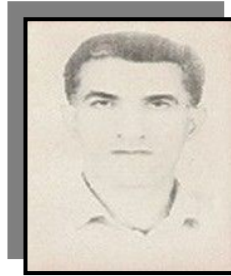
حۆرمت ائيله اولن لره
پایلارینی بؤلن لره.
گوله جکسن گولنلره
حيات سنين اولاجاق دیر

سئو کندینی هر بیر آنی
"سسيز" آرا شهرت شانی
دوست دوشمنی یاخشی تانی
حيات سنين اولاجاق دیر

علیرضا حسرت
اولماسا

بیر قالا من تیکیم، بیر قالا سن تیک!
هر یاندان گۆرونسون بو ذیره، بو دیک!
آزادلیق اینسانا وئرمز خوشبختلیک-
خوشبختلیک اؤزو ده آزاد اولماسا.

سولغون چیچکلی شئه سحر توتار،
هر کندین الیندن بیر شهر توتار.
یئر منی، گۆی منی نه تهر توتار-
اوستومده بو شؤهرت، بو آد اولماسا؟!

ماحمود دالغا
"گیزلین سۆز"

سۆزلریمین ساچلارینا،
اویاق-لاری دوزه، دوزه،
گۆردوم غزل-لر آغلادی
ساچ لاریمین آغ لارینا.
یاندی تۆکولدو سۆزلریم
بیر-بیر بوکولدو گۆزلریم
یانمیش، بوغولموش سۆزلری
دوزدوم آنام لای لای ینا.
لای لای-لار،
باياتی لار،
اولدو غملى گرایلی-لار
اوزون - اوزون قوشما قوشدوم
تاخدیم یانیق ساچلاریم.
داغدا یاتاندا گۆرموشم
اولدوز آخاندان گۆرموشم
آنم اوزون، آغ ساچلارینی
الده یولاندا گۆرموشم.
یولدان بیر آتلی گلدی
آت کئچدی،
آتلی قالدی!
اؤزو یوخ،
سۆزو قالدی.

گیزلین-گیزلین سۆزلرده
آغلار قالان گۆزلرده
تاپماجلار یازدیم من
تاپماجان تاپان کیم؟
آتلا قاجیب،
قالان کیم؟
داغ باشیندا دومان وار
دوماندا بیر قالا-وار
قالانی بايقوش آلدی
قوش-لار قانا بویاندی
قیزیل قانین ایچینده
آغ قوش قانادسیز قالدی

دوست ایکن دوشمن اولدون،
«جان!» دئدیگین کس لره.

«ناموس» و زیندار لاردا،

زنجیر لرده گۆرنلر،

اؤلمه مییش، اندامینا-

کیرلی کفن تاخدیلار.

بیر چوخ قانلی عصرلر،

بیلمه دین کی، حیات وار.

جهنم قورخوسویلا،

گول ووجودو یاخدیلار.

نه ایدین، زاواللی، سن:

جانلی، یایلی بیر بیک.

گولدیویون گۆرونوردو،

گۆز یاشین بیلینمزدی.

یاغی یدی هر کس سنه،

بیلهرک، بیلمه یهرک.

چؤکردین بوجاقلارا،

توزلارین سیلینمزدی.

یئر اوزونده اینسانلار،

تاپینیرکن سئوگی یه،

نه سئوینجک اولدون سا،

نصیبین اولدو بیر آه.

هر دفعه سئود یگینده،

«قادینا حاق یوخ» دئدی،

موجهتهدله پادیشاه.

ائشیتدیم تا اسکیدن،

دش بوتلرین اؤنونه،

قوربانلیق قویون کیمی،

باش آبیردین بیچاغا.

دئییرلر: ائله شئیلر،

وار دونیادا بو گون ده.

نه گونلر کئچیرتدین سن،

یئتیشینجه بو چاغا!

ائه، گۆزدن، کۆنولدن کنار بو داغلار،

بیر غریب آهیندان یانار بو داغلار.

اؤزونو بختور سانار بو داغلار،

داغلارا بو دومان، چن یاد اولماسا.

دیج لی شهریار

معلیم

الیف - ب یازماغا بیرگه چالیشدیق

من الیم تیتره ییب سنین اوره یین

کؤورتدیم چوخ زامان اوزولدون مندن

گولوبسن یازماغیم اولدو دیله یین

اثرته دن او قاردا ساختا بوراند

چکردی گولوشون اوخولا منی

ایستکلی آنا دک باغرینا باسدین

ایستردیم تئز گلیب، تاز گورم سنی

اینجیتدیم چوخ سنی عزیز معلیم

حاققین وار بوینومدا چکدین زحمتی

وارسان سا دونیادا کؤچسن ده بوردان

پای اولسون روحونا تانری رحمتی

گیلئییم وار سیزدن گیلئیلییم من

ندن اؤیره تمه دین تورکو یازام من

یاریدان آرتیقدی ساییم اولکده

ساندین می، آزام، یوخسا یوخام من!؟

احمد جاواد

قادین

...دؤرد دیوارین ایچینده،

ایشیق، گونش گورمه دن،

بس دیر قولاق وئردیگین،

قدیر بیلمز سسلره.

بیر یئنی حیله تاپدی،

محوین اوچون هر یئتن.

...او قانلی گوندن بری،
 دوداقلاریندا یوخ قان.
 او قانلی گوندن بری،
 هیچقیری قلا بوغولدون.
 شاه اولسون، درویش اولسون،
 ناکور ایمیش بو اینسان.
 سود وئردین اینسانلیغا،
 اینسانلیقدان قووولدون.

ایندی آرتیق بیخیلیدی،
 باتدی قانلی سارایلار.
 دئویردی لر تاختینی،
 قان ایچن پادشاهین.
 ایندی دینین دیلینده،
 بامباشقا بیر ذکر وار.
 فرقینی آنلایان یوخ،
 ثواب ایله گوناھین.

گل، گنجیکمه، چیخ آرتیق،
 چیخ، قاریش اینسانلارا!
 وور باشینا زاهیدین،
 عشقینی، ایمانینی!
 بیر نهایت قوی آرتیق،
 وئردیگین قوربانلارا!
 اینسانلیغین یولوندا،
 قورتار اول جانینی!

احمد جاواد قوربان اولدوغوم

بیر خئیلی زامان دیر گئتدی، گلمه‌دی،
 عهد و پئیمانینا قوربان اولدوغوم.
 ایسته‌دی، جان وئردیم، قدیر بیلمه‌دی،
 او شیرین جانینا قوربان اولدوغوم.

دئدیم: آیریلیغا یوخدور توانیم،
 آیریلیب گئتمه‌سین سرو روانیم.

بیر دیلسیز قوزو کیمی،
 پالاز بیغلی تاجیره...
 -ایسته‌مز، خاطیرلاما-
 ساتیلدیغین گونلری!
 شیروانین بازاریندان،
 سوروردولر هر یئره.
 باغلانان لار زولفونه،
 میصیردن، هینددن بری.

قارانلیق گنجه‌لرده،
 کاروانلار کئچیر ایکن،
 یوردونون افسانه‌لی،
 یونجالی یوللاریندان،
 قاچماق می ایسته بیردین؟
 یا نه دن ده غفلتاً-
 اسیرچی لر یاپیشدی،
 ساچیندان، قوللاریندان؟

بیر آز سونرا باغداددا،
 بوخاردان لی سارایدا،
 دردلی قلبین قانیندان،
 مئی سوراردین وزیره.
 دالغادان کفنینه،
 دجله آدلی بیر چایدا،
 قانلی بیر توی ائتدی لر،
 سن سئود یگین اسیره.

آج تاریخی، ورقله!
 قانلی صحیفه‌لرده،
 آخیتدیغین قانی گور،

اسیر لر کاروانیندا!
 عئینی دردله اینله‌میش،
 بوغوق سسین هر یئرده،
 دونیانین هر یئرینده،
 میصرینده، ایرانیندا...

وطنسيز ياشاديق وطنمیزده
 اۆركسيز ياشاديق بدنمیزده
 ياتدېق، ياتېردد ييلار كفنمیزده
 دوردوق، بويوموزا بئز باغلاديلار

دانېشديق، سسلرده سسېمېز ايتدى
 سوسدوق، آغزېمېزدا سؤزوموز ايتدى
 گئتدېك آرخامېزدا ايزېمېز ايتدى
 قالدېق، اۆزوموزه اۆز باغلاديلار

بېز اللرى يالېن، دېزلىرى خسته
 ازېلېب، توز اولدوق بو يوللار اؤسته
 كسېك بوغازلارا كسمه-شېكسته
 سېنيق بارماغلارلا ساز باغلاديلار

شېر پئندېر اولدو، كوچه لر پېچاق
 ائو-ئو، كۆچه-كۆچه بؤلوندوك آنجاق
 خېياوانلار سويوق، كۆچه لر ساقاق
 اودونلار اوجاغدا، بوز باغلاديلار

باشېمېزا چېخدى باش گتېرنلر
 دولو آپارانلار، بوش گتېرنلر
 بېزه قايى-قايى قاش گتېرنلر
 پنجره-، پنجره ياز باغلاديلار

بېر داها دؤنمزمى يوسما ترلانىم-
 آدېنا، سانېنا قوربان اولدوغوم؟

من هئى گؤبه باخدېم، گؤى منه باخدى،
 گؤيلره باخماقدان گؤزلرېم آخدى.
 شېمشك اولدو، آنجاق بېر دفعه چاخدى،
 باخدى قوربانېنا، قوربان اولدوغوم.

كؤنول، وئرمك اېستر بېر موژده يئنه،
 سئوگېلى يوردومون گؤزل لرېنه.
 شعرىمه جان وئرىب، گؤيلردن ائنه،
 او حق دېوانېنا قوربان اولدوغوم!

او منېم شعرىمېن روحو، رواجى،
 بوتون گؤزل لرېن باشېنېن تاجى.
 بېلمزمى كى، اونسوز عؤمروم چوخ آجى-
 شؤهرت و شانېنا قوربان اولدوغوم؟

گؤزل لېك لر ساختا، دويغولار جانسېز،
 منه طعن ائله بېر هر يئتن قانسېز.
 آتېلان اوخلاردان چېخ گل زيانسېز،
 نام و نېشانېنا قوربان اولدوغوم!

فرمان فرضى

يارالى ياشادېق. يازېق ياشادېق
 ياندېق، يارامېزا دوز باغلاديلار
 چاپېلدېق، تالاندېق گؤز قاباغېندا
 گؤزلر باخا-باخا گؤز باغلاديلار

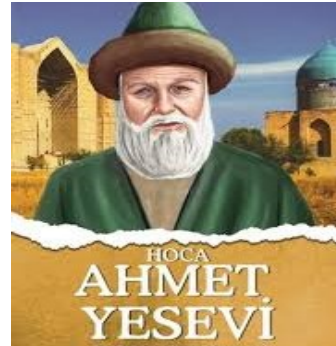
قاراخان لیلار ایلک دفعه تورکلرین سولاله سین دن سونرا علوی موسلمان تورک دؤولتی اولدوقلاری دؤورده اورتا آسیانین (تورکوستانین) اقتصادی، سوسیال، سیاسی و سیویل حیاتین دا مهم رول اوینامیشلار. اهلی بیت نسلین دن اولان و تورکوستان شهری یاخینلیغین داکی سایرام شهرین ده دوغولان احمد یسوی علوی لوژاسی اولاراق یئسی ده آرسلان بابایا باغلی ایدی. روایته گؤره، آرسلان بابانین یئسییه گلیشی و احمد یسوی ایله گؤروشمه سی، ایسلام پیغمبری محمدین (ص) اونا تحویل وئردیی امانتلی اونا وئرمه سی، اونون تربیه سی ایله مشغول اولماسی، اونا یول گؤستمه سی ایسلام پیغمبرینین معنوی علامتینه اساسلانیردی. . آتاسی حاجی ابراهیم شیخ و روحانی آتاسی آرسلان بابانین وفاتین دان سونرا، ملامت الوفای قلندری شیخی اولدوغو ادعا ائدیله ن حاجی یوسف الهمدانینین یانین دا بوخارا و سمرقنده تحصیلینی تاماملادی. اصلین ده یسوینین «فکرنامه» اثرین ده آدلاری کئچهن شکیه ابلهی، احمد جامی نامیکی و کتب اولدین حیدر کیمی موهوم شخصیتلرین هامیسینین منبع لرین وئردیی معلوماتلار آراسین دادیر. ملامت قلندری دایره لری. اصلین ده، بو شاگردلردن بیر اولان کتب اولدین حیدر، ۱۲-جی عصر دن بری قلندریزمین ان گئنیش یاییلمیش و فعال قولو اولان حیدریزمین بانسی دی. سایرام دا امام محمد باقر ابن علی زین العابدینین نسلین دن اولانلارین هامیسینا خوجا روتبه سی وئریلدی و اونلارا باغلی اینسانلار دا عینی آدلا چاغیریلدیلا. بو سبب دن حاجی احمد یسوی کل حاجی احمد کیمی تانییر.

رهبرلیک وظیفه سینه کئچید

خوجا یوسف الهمدانی وفات ائتدیکن دن سونرا هیدایت وظیفه سینین اولجه عبدالله بئرکی، سونرا ایسه شیخ حسن- اندکی توتدو. ۱۱۶۰-جی ایله اندکینین وفاتین دان سونرا هیدایت وظیفه سینین احمد یسوی توتدو. بیر مدت سونرا کئچمیش معلمی خوجا یوسف الهمدانینین گؤستریشی ایله تورکوستان دا ایسلامی یایماق مقصدی ایله هیدایت وظیفه سینین عبدالخالق گوجوانییه تحویل وئردی و یئسییه قاییتدی.

احمد یسوی (۱۱۶۶ - ۱۰۹۳)

برگردان : حسین شرقی دره جک

دوغولماسی احمد بن ابراهیم بن ایلیاس یسوی

سایرام، قازاخستان

تورکوستان، قازاخستان

لقب : پیر تورکیستان (تورکوستان پیری)

احمد یسوی و یا آتا یسوی (قازاخستان تورکجه سی:

Қожа Ахмед Яссауи؛ اؤزبکیستان تورکجه سی:

"پیری تورکوستان" کیمی تانینان میستیک و صوفی

شاعر دیر.

او، تاریخده تانینان ایلک بؤیوک تورک صوفی سی

عونوانینی داشییر. یسوی لیک آدلی صوفی جریانینین

معماری اولان "حضرتی تورکوستان" کیمی ده تانینان

"حاجی احمد یسوی"، ایسلام عالیمی دیر.

شخصیت

گوجلو مدرسه تحصیلی آلمیش، دینی علملرله یاناشی

تصوفو ده اؤیرنمیش دیر. علویلرین اجدادی اولان اون یکی

امامین بیرینجی امام علی مرتضی نسلین دن اولان آتاسی

«شیخ ابراهیم ولی»، اونون بلدجی سی شیخ حاجی ابو

یاکوب یوسف الهمدانی دیر. علوی سولاله سینین صوفی

سویو احمد یسوی هئچ وخت آنادولویا گلمه سه ده،

آنادولودا «خوجا احمد یسوی» آدی ایله تانینیب و

سئویلیب. سید ابراهیم آتا). او، بعضی عالیملر کیمی معین

بیر ساحه ایله محدودلاشمیش، ایناندیقلارینی،

اؤیرندیکلرینی یئرلی خالقا و کؤچری کندلیلره اونلارین

باشا دوشه بیلجیی دیل ده، اؤیرشدیکلری اصوللارلا ایضاح

ائتمه یه چالیشمیش دیر.

حیاتی

تاریخی عابدەسى كىمى تانىنىپ. تۈركىيە طرفىندىن تەمىر ئىدىلمىش دىر.

دىۋان حىكىمەت شەئىرلىرى تۈرك تەسۋوف ادبىياتىنى چۈشەنمەكچى ۋە مەلۇم اولان ان قەدىم نۇمۇنەلىرىنى اھتىۋا ائىدىن بىر كىتاب دىر.

عقايد ايسلامىن اساسلارنى اھتىۋا ائىدىن اساس ائىر دىر. فەكرنامە اونون طلبەلىرى طرفىندىن يازىلمىش ۋە نىمىسنىلمىش دىر.

امىر تىمۇر كورقان طرفىندىن احمد يسوييە ھەدىيە ائىدىن تاريخى قازان يسوي تۈرەسەين دەكى قازان تاريخى قازان يسوي موزە يىن دە سرگىلىنر

احمد يسوينىن اۆلۈمۈن دىن سونرا انا دولوپا گىلنر

احمد يسوينىن وفاتىن دان اول ۋە سونرا دا شاگىردلىرى ۋە داۋام چىلارلىرى ۱۲-جى عصرىن اورتالارنىن دان اھتىۋاراً دىگر بۆلگەلر كىمى انا دولوپا دا گلەرك فېكىرلىرىنى يايماغا داۋام ائتمىشلر.

مەلۇم دور كى، زاكر اوغوللارلىرى ۋە بىدر اوغوللارلىرى اونلارنىن ان بۆيۈك نەپەندەلىرى دىر. ھازىردا تۈركمەنىستاندا سايبى ۷۰ مىن جىۋارنىن دا اولان زاكر اوغوللارنىن تۈركىيە دە نەپەندەلىرى وار. دىگر مەھم خەلىفەلر اراسىن دا بابا منصور انا، انا، انا، سلېمان ھاكىم انا، تاج ھوجا ۋە زىنگى انا وار.

يسوي اۆزۈ انا دولوپا گىلمەسە دە، اوغوللارنى ۋە طلبەلىرىنى انا دولوپا بىلدىچى لىك خىدىمى گۆستۈرەك اوچون تەئىن ائىدى مەلۇم دور. قىرئىققالى كىسكىن بىرئىك داغىنىن ائىن دە احمد يسوينىن اوغلو اولدوغو دئىيلن ھىدر سلطانىن سىناغى ۋە اونا عايبىد ائىدىلن قوبو وار. رۈھى خىستەلر ۋە اوشاغى اولمايانلار بو مزارى ۋە قوبونو زىيارت ائىدىرلر.

اۆلۈپا چىلبىيە گۆرە بەغى مشھور يسوي مەھب عىۋولرى ۋە درويشلىرى اولابىلر

اۆلۈپا چىلبىينىن «سىناھنامە» سىن دە مەئىن ائىدى يسوي- بكتاشى درويشلىرىن دىن بەغىلىرى بونلار دىر: روملى دە سارى سالتوك، دئىلبورمان دا دىمىرچى بابا، نىياز ابادا اوشار بابا، مئرزىفون دا پىر مەھم دە، بولقارىستانىن وارنا-باتوۋا، بورسادا اكيازىلى بابا، ايستانبول دا ابدال موسى، اونكاپانى دا ھوروس دە، يوزگات دا امىر چىن عثمان، توكات دا گازدە، زىلە دە شەيە نىرئىت، نوشەردە ھاجى بكتاش ولى، انا سىادا بابا ايلياس.

ھەمچىنن باخ: بكتاشى لىك، ھاجى يسوف ال-ھەمدانى، انا دولوپا گۆرۈدوانى، جەغرىلىك ۋە صوفىزم ان بۆيۈك ائىرى «دىۋان حىكىمەت» دىر.

دىۋان حىكىمەت

احمد يسوي عصرلر سونرا دىۋان حىكىمەت ادى ايلە توپلاناجاق حىكىمەتلىرى ايلە تۈركلرئىن ايسلامى قىبول ائتمەلىرىنى انا نلاش دىردى. بو سەبەن او، ايسلام اينا نچىنى تۈرك عادت-عەنەلرلى، اينا نچلارلى ۋە ھىيات طرزى ايلە سىنئىز ائىمى سئچدى. احمد يسوي يسوي طرىقتىنن بانىسى ھساب اولونور. ايسلامى يئنى قىبول ائتمىش تۈرك توپلوملارنى دىنن حىكىمەت يۆنۈنۈ تانىتدى. تۈرك توپلوملارنى تائىرلىرى

تۈركۈستان تۈركلرئىن ايسلامى دىستە-دىستە قىبول ائتمەيە باشلا دىغى ۱۰-جو عصر تۈرك دونياسى اوچون تاريخى دۇنوش نەقشەسى اولدو. احمد يسوي تەسۋوفون اساسلارنى، مەھبىن ادب ۋە عادتلىرىنى اۆپىرتمەيە چالىشاركن تۈركلرە ايسلامى سئودىرمى، قران ۋە اھلى-بىت سئوگى سىنى يايماغى دا اۆز اوزرىنە گۆتوردو. مەھم بو مەلم لىك كىفەتلىرىنە گۆرە اونلارنىن حىكىمەتلىرى لىرىكادان اوزاق، سەنئەتە اھمىت وئرىلمەن يازىلمىش شەئىرلر كىمى قىبول ائىدىلر.

يسوي عرب ۋە فارس دىللىرىنى ياخشى بىلسە دە، ائىرلىرىنى انا دىلى اولان تۈركچە يازمىش دىر. ادبىياتچى يىھى كمال بىياتلىنن احمد يسوي ايلە باغلى شەرى بئە دىر. «بو احمد يسوي كىم دىر؟ بىر ائىرئىش ائىدىن ۋە گۆر جىسنىز، بىزىم مەسبەبىمىزى اونا تاپا جاقسىنىز.

ايسلامىن قىبولو ايلە تۈرك وىلايتلىرى كوتلۈ شەكىل دە سئچىملر ائىدر، تەسۋوف مەنىتى فورمالاشىردى. غەرب دەكى تۈركلرئىن فورمالاشما مەھلەسەن دە تائىرلەنمەسە مەسە مەكىن دئىيلدى. ھئىرئىرت انا ماس گىبونسون تئزىسەنە گۆرە، يونوس امە ۋە احمد يسوي اوخشار اولسا دا، انا نلاش دىرمارلار يونوس امەنن احمد يسوينن داۋامى اولدوغونو بىلدىرمىش دىر.

ھوجا احمد يسوينن تۈرەسە

اونون مەبەرەسى ۱۴۰۵-۱۳۸۹-جى ايللردە قازاخىستانىن جنوبون دا تۈركۈستان شەرىن دە تىمۇر طرفىندىن تىكىلمىش دىر. ۲۰۰۲-جى ايلدە يونىسكو طرفىندىن دونيا

Xudafərin

Türkcə - Farsca

Haziran-Temuz 2024 - İL 21 - SAY 226 (ELMİ-ƏDƏBİ-KÜLTÜRƏL

DƏRGI) <http://www.Khudafarin.ir>

<https://t.me/xudafarindargisi>

ƏHMƏD YƏSƏVİ

MƏHƏMMƏ FUZULİ

